Informatiedossier

Informatiedossier Gemeenteraad 2022-2026

Arnhem GEMEENTE

Foto omslag: Castellum Meinerswijk

Informatiedossier Gemeenteraad 2022-2026

Vooraf

Geachte leden van de nieuwgekozen raad,

Voor u ligt het Informatiedossier Gemeenteraad 2022-2026. Ik bied u dit dossier aan namens de ambtelijke organisatie. U kunt dit dossier tijdens uw inwerkperiode gebruiken als werk- of achtergrondmateriaal, desgewenst ook bij de opstelling van een nieuw coalitieakkoord.

U staat voor een grote uitdaging: het besturen van de stad, het richting geven aan bestaande en nieuwe opgaven, activiteiten en projecten. De maatschappelijke opgaven zijn groot en divers: van energietransitie tot veiligheid en leefbaarheid in de wijken, van jeugdzorg tot werkgelegenheid, van welzijn tot wonen enzovoort. Stedelijke opgaven en wijkgerichte opgaven.

Het korte- en lange termijnperspectief is in het besturen een terugkerende dimensie: tegemoetkomen aan de urgentie van vandaag en tegelijkertijd werken aan een toekomstbestendige stad voor latere generaties. Ambities realiseren op de langere termijn en vervolgens doelen stellen en uitvoering geven in een kortere tijdsspanne. Waar staan we over 10 jaar, wat realiseren we in 4 jaar, wat doen we komend jaar?

Dat deze perspectieven heel snel kunnen veranderen, is nu aan de orde van de dag met de recente inval van Rusland in Oekraïne. Deze oorlog heeft inmiddels al grote gevolgen. Wat dit betekent voor zowel de inwoners en bedrijven in onze stad en voor de gemeente is op dit moment nog onbekend. Wel is de verwachting dat de komende periode deze impact steeds meer zichtbaar zal worden. Denk hierbij aan het opvangen van de vluchtelingen, dat deze weken actueel is. Maar ook de stijgende energieprijzen, de toenemende kosten van levensmiddelen en verdere inflatie. We zijn – waar dit mogelijk is – op dit moment al druk bezig om te voorzien waar onze gemeentelijke rol en mogelijkheden zitten. Dit zal de komende periode nog veel van ons vragen.

Ook de financiële uitdagingen zijn groot. We zijn daarin voor een belangrijk deel afhankelijk van bijdragen van het Rijk. Dit geldt in meer algemene zin (gemeentefonds), maar ook zeker op de grote maatschappelijke opgaven waar alle steden en regio's voor staan, bijvoorbeeld op het gebied van energietransitie, klimaat, de woningbouwopgave, economie en innovatie, veiligheid en ook in de relatie burger-overheid. Het nieuwe Regeerakkoord biedt hiertoe interessante handreikingen en fondsen, die we zouden kunnen benutten. Dit vraagt van ons slim nadenken hoe wij hier met de Arnhemse agenda op gelijk kunnen schakelen.

Met dit informatiedossier bieden wij u vanuit de ambtelijke organisatie in de eerste plaats informatie over de vele thema's en beleidsdomeinen waar u straks als gemeenteraad over gaat. We hebben geprobeerd hierbij zo volledig mogelijk de informatie te verstrekken. Het is vanzelfsprekend vrij aan de raad om haar eigen keuzes te maken. Beschouw het niet als een boek dat u van voor naar achter leest, maar als naslagwerk, waar u uit haalt wat u op dat moment nodig heeft. Er zijn veel linken aangebracht of er wordt anderszins doorverwezen naar achterliggende stukken. Als bijlage vindt u een zo volledig mogelijk lijst van recente en eerder door de gemeenteraad vastgestelde visies en beleidskaders. U kunt daarnaast de Begroting 2022 van Arnhem beschouwen als meest actuele gegevensverzameling op inhoud en financiën.
Met dit dossier proberen wij invulling te geven aan het streven naar open informatievoorziening voor de raad, zoals aangegeven in het plan van aanpak Informatievoorziening, Professionalisering en Samenwerking, dat afgelopen juli al aan uw raad is gezonden ('Open Arnhem'). Zoals daarin aangegeven staat onze organisatie vanzelfsprekend open voor nadere vragen van uw zijde.

Leeswijzer
Het dossier bevat de volgende onderdelen.

1. Staat van de stad
Het dossier geeft u inzicht in de Staat van de stad via het gelijknamige document van onze afdeling Onderzoek & Statistiek. Dit document bevat feiten en cijfers over de stand van zaken en ontwikkeling rond thema's als demografie, economie, armoede en onderwijs, leefbaarheid en veiligheid. Er is een korte presentatie van de Staat van de stad in dit dossier gevoegd. Daarnaast vindt u een link naar het betreffende document. Graag attendeer ik u ook op de rubriek 'Arnhem in cijfers' op de website van de gemeente Arnhem, waar veel informatie is te vinden over de stad en de wijken.

2. Samenhang en integraliteit
De factsheets zijn sectoraal ingestoken, de werkelijkheid van onze inwoners, instellingen en bedrijven is echter niet sectoraal. De stad is een samenhangend geheel, en dus is het werk dat ook: vol van dwarsverbanden. Er wordt integraal gestuurd op ambities. Aanpakken zijn vaak multidisciplinair en er wordt veel samengewerkt met partners. In dit onderdeel van het informatiedossier geven we daarom informatie over integrale aanpakken en de samenhang tussen beleidsthema's. We doen dit aan de hand van een groot aantal voorbeelden, die als het ware uit de factsheets zijn getrokken. De voorbeelden staan voor opgaven en aanpakken uit de huidige praktijk van Arnhem. Het is geen compleet beeld. Het geeft vooral een indruk van hoe er op dit moment meer samenhangend dan sectoraal aan de verschillende opgaven in de stad wordt gewerkt.

U kunt dit onderdeel vooral beschouwen als inspiratie bij uw eigen gedachtenvorming rondom samenhangende opgaven.

3. Factsheets programmaonderdelen begroting
Het document bevat daarnaast een groot aantal factsheets waarin we actuele informatie geven over gemeentelijke thema's en beleidsdomeinen. De indeling is neutraal gebaseerd op de programmaonderdelen in de begroting. Per thema benoemen we de huidige stand van zaken, ontwikkelingen, knelpunten en kansen.

Indien er onvermijdelijke financiële effecten worden voorzien, dan zijn deze in elk factsheet toegelicht. Hierbij is gebruik gemaakt van een onderverdeling in drie categorieën:
- vertaling moties/amendementen: Hierbij gaat het om aangenomen moties en amendementen die nog niet financieel in de begroting zijn verwerkt.
- financieel en/of wettelijk onvermijdelijk: Dit zijn knelpunten die voortkomen vanuit het verplicht uitvoeren van wet- en regelgeving en die nog niet in de begroting zijn verwerkt.
- lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt: Dit gaat om beleid dat we momenteel uitvoeren, maar waarvoor slechts incidentele middelen beschikbaar zijn of waarvoor de middelen onvoldoende in de begroting zijn opgenomen om dit beleid op de afgesproken manier uit te kunnen voeren.

Hierbij wordt opgemerkt dat het hierbij gaat om ambtelijke informatie en dat het vanzelfsprekend aan de raad is om haar eigen keuzes te maken. De toelichting van de benoemde knelpunten staat steeds in de factsheets beschreven. In het financieel beeld in hoofdstuk 5 zijn deze knelpunten financieel opgenomen.
Uiteraard zijn er binnen en tussen beleidsdomeinen altijd mogelijkheden voor beleidsintensiveringen of nieuw beleid. Deze zijn in de factsheets niet opgenomen omdat het een politieke keuze is op welke punten nieuw beleid gewenst zou zijn.

De factsheets zijn vooral bedoeld om beschikbare feitelijke informatie gemakkelijk en snel te ontsluiten. Ze zijn daarom zo beknopt mogelijk gehouden (1-3 pagina's). Dat betekent dat ook bredere programmaonderdelen heel kort worden weergegeven. In verhouding tot 'kleinere' thema's oogt dat soms wat scheef, maar vanwege de wens om het geheel overzichtelijk en compact te houden is hier toch voor gekozen. Er zijn voldoende doorverwijzingen voor u om u zo breed mogelijk te kunnen informeren. In bijlage 2 vindt u een overzicht van kadernota's en actuele beleidskaders.

En zoals eerder genoemd vindt u ook veel informatie in de Begroting 2022. Daarbij bieden wij vanzelfsprekend aan om nadere toelichting te geven waar u dat wenst en nodig heeft.

Over de Arnhemse wijken zijn 8 aparte factsheets gemaakt. Ook hier is sprake van analogie met de begroting, waar de wijken ook ieder een eigen plek hebben.

4. Organisatie
Hoofdstuk 4 gaat over de organisatie. Hoe werken we samen met de stad? Hoe zit de organisatie in elkaar? Dit hoofdstuk biedt u inzicht in de wijze waarop onze ambtelijke organisatie, samen met vele andere partijen, aan de slag is om de opgaven van de stad te realiseren en zorg te dragen voor een goede dienstverlening naar onze inwoners.

5. Financieel beeld
Het document wordt afgesloten met een hoofdstuk over het financieel beeld. Hierin wordt een overzicht gegeven van alle financiële ontwikkelingen uit de factsheets, aangevuld met zogenaamde autonome ontwikkelingen (zoals het gemeentefonds en de kosten voor prijs- en loonstijgingen). Dit beeld is een momentopname. Het bevat alle informatie die beschikbaar was tijdens het afronden van dit informatiedossier (half maart 2022). Zodra er nieuwe informatie komt (o.a. een meer concrete doorrekening van het Regeerakkoord) zullen we uw raad daar zo spoedig mogelijk over informeren, zodat u steeds over de meest actuele informatie kunt beschikken tijdens het onderhandelingsproces en de daaropvolgende besprekingen in de raad.

Bijlage 1 Trendstudies Platform 31
In bijlage 1 vindt u een samenvatting van twee trendstudies van Platform31: de algemene trendstudie Herstel en perspectief in tijden van transitie; stedelijke trends en opgaven voor 2022 e.v.; en het rapport Enkele trends, ontwikkelingen, opgaven en aandachtspunten voor Arnhem. De trends en ontwikkelingen zijn beschreven aan de hand van acht thema's: demografie, economie, sociaal, veiligheid, ruimte en wonen, mobiliteit, duurzaamheid en bestuur. In de samenvatting vindt u een overzicht, met daarbij beknopt de opgaven, kansen en aandachtspunten voor Arnhem. Voor de inhoud van deze rapporten zijn de opstellers (Platform31) verantwoordelijk.

Bijlage 2 Overzicht visies (kader)nota's Arnhem
In deze bijlage vindt u een overzicht van kadernota's en actuele beleidskaders.

Tot slot
Ik hoop dat dit dossier behulpzaam zal zijn bij het bepalen van uw bestuurlijke agenda voor de komende jaren. We hebben geprobeerd de informatie zo neutraal mogelijk weer te geven. U bent zelf aan zet om inkleuring te geven in de periode van coalitievorming en daarna. We hopen dat dit dossier u feitelijke ondersteuning biedt bij de afwegingen die u nu en later zult gaan maken.

U kunt met vragen om nadere informatie of duiding van zaken bij ons terecht. Wij helpen u graag.

Ik hoop op een goede samenwerking en wens u namens de ambtelijke organisatie een boeiende, inspirerende en uitdagende bestuursperiode!

Jan Herman de Baas
Gemeentesecretaris

Inhoudsopgave

Vooraf 5

1. Staat van de Stad 11

2. Samenhang en integraliteit 20

3. Factsheets 24
Economische zaken 25
Slag om Arnhem 28
Evenementen 30
Toerisme en recreatie 31
Cultuur 33
Erfgoed 36
Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 38
Jeugdzorg 41
Beschermd Thuis 44
Werk en inkomen 46
Schulddienstverlening 50
Armoede 53
Welzijn 56
Asiel en inburgering 59
Maatschappelijke opvang 61
Publieke gezondheid en sport 63
Onderwijs en onderwijshuisvesting 66
Inclusie 69
Veiligheid 71
Verstedelijking, ruimtelijke ordening en Omgevingsvisie Arnhem 2040 73
Wonen 77
Grondzaken 80
Vastgoed 82
Mobiliteit 83
Duurzaamheid 86
Klimaatadaptatie 88
Openbare ruimte 90
Groen 93
Dierenwelzijn 95
Regionale samenwerking Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen 96
Wijken 98
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek 99
Noord West 101
Noord Oost 103
Presikhaaf 105
Malburgen 107
Schuytgraaf & Elderveld 109
Elden en De Laar 111
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg 113

4. Staat van de Organisatie **115**

5. Meerjarig financieel beeld 2022-2026 **124**
Financiën 124
P&C-cyclus 131
Risicomanagement 132
Solvabiliteit 136
Belastingen, leges en heffingen 138

Bijlage 1. Trends en opgaven voor de steden 143
Bijlage 2. Overzicht visies (kader)nota's Arnhem 154

1. Staat van de Stad

Inleiding

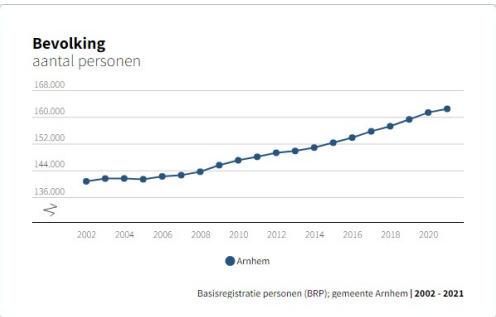
De ‘Staat van de Stad’ biedt jaarlijks een overzicht van de meest recente cijfers over onderwerpen als bevolkingsontwikkeling, welzijn, veiligheid en mobiliteit in Arnhem. Er is veel, welbewust kiezen we ervoor om in dit hoofdstuk te volstaan met korte opsomming van feitelijkheden en daarnaast te verwijzen / ontsluiten.

De Staat van de Stad is op verschillende manieren te raadplegen. In deze presentatie vindt u een interactieve publicatie van de Staat van de Stad 2021. Op www.arnhemincijfers.nl vindt u daarnaast een volledig overzicht van alle cijfers met betrekking tot Staat van de Stad. Hier kunt u vergelijkingen met andere gemeenten, of vergelijkingen tussen wijken maken. Een verdere verdieping op de cijfers kan gemaakt worden via de database. Via deze pagina kunt u zelf tabellen, figuren en kaarten maken. Voor alle vragen over Staat van de Stad kunt u terecht bij onderzoek@arnhem.nl.

Demografie

Arnhem gegroeid met 1.579 inwoners

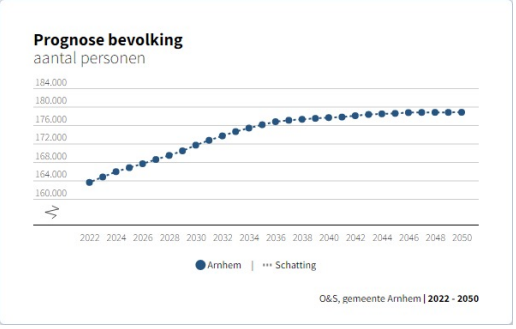
Het aantal inwoners in Arnhem blijft groeien. Op 1 januari 2022 woonden er 164.000 inwoners. Er kwamen 1.579 inwoners bij ten opzichte van vorig jaar. De bevolking groeide de afgelopen jaren omdat er per saldo meer mensen vanuit het buitenland in Arnhem kwamen wonen. De buitenlandse migratie is wel vanwege de coronacrisis minder groot dan in voorgaande jaren.

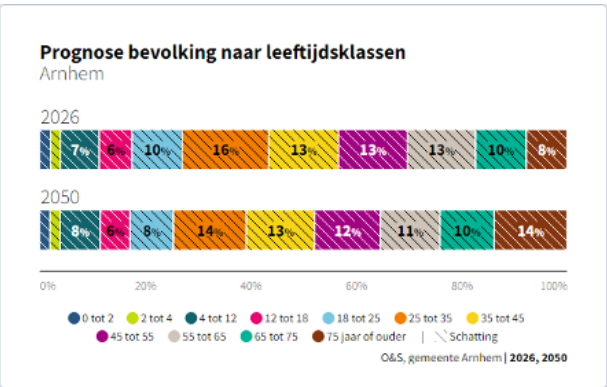
Er zijn veel eenpersoonshuishoudens in Arnhem. Dit aantal is in de afgelopen 20 jaar gestegen van 45% naar 49%.

Arnhem groeit ook de komende jaren

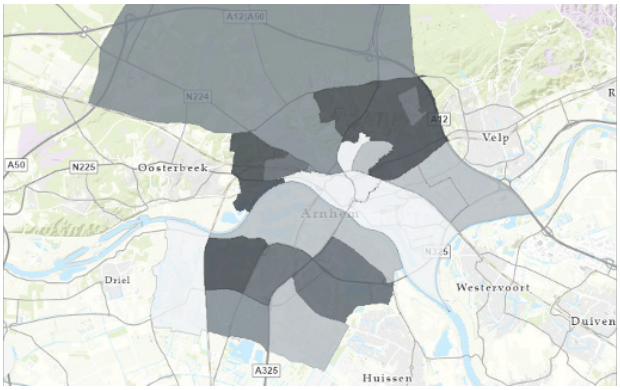
Het aantal inwoners groeit richting 172.000 inwoners in 2030. In 2050 zijn dat er mogelijk bijna 180.000. De prognose is wel onzeker: de exacte toename hangt af van verschillende factoren zoals de woningbouw, geboortecijfers en buitenlandse migratie.

Vergrijzing
De komende jaren zullen er steeds meer ouderen zijn. Dat is vooral te zien aan de toename van de groep 75-plussers. Die groeit van iets meer dan 10.000 inwoners in 2021 naar circa 15.000 in 2030 en naar 25.000 in 2050.

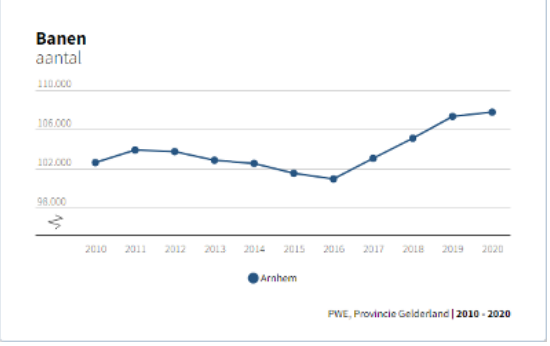

De mate van vergrijzing verschilt van wijk tot wijk. In sommige wijken is het aandeel ouderen al relatief hoog en neemt het extra toe. Dat geldt bijvoorbeeld voor Klingelbeek en omgeving (de wijk waar Het Dorp, een gebied met veel zorginstellingen, zich bevindt). In die wijk is in 2050 naar verwachting 26% van de inwoners ouder dan 75 jaar. Maar ook in een wijk als de Geitenkamp zal het aandeel ouderen flink toenemen, van 6% in 2022 en 16% in 2050. Naast de vergrijzing neemt ook de hoeveelheid jongeren af in Arnhem.

Prognose aandeel 75+ per wijk

Economie
Corona en werkgelegenheid
De gevolgen van de coronamaatregelen op de werkgelegenheid zijn nog niet goed terug te zien in de cijfers. De laatste werkgelegenheidscijfers dateren uit het voorjaar van 2020. Hierdoor zijn de effecten van de coronacrisis nog niet voldoende in beeld.

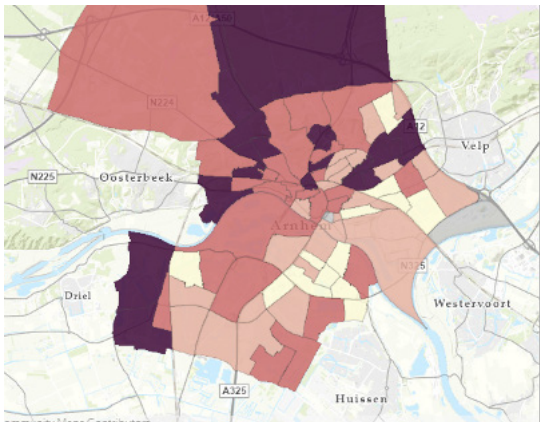
Laag werkloosheidspercentage
Het werkloosheidspercentage in Arnhem lag in 2020 op 4,5%. In november 2021 was in Nederland

het werkloosheidspercentage (seizoensgecorrigeerd) 2,7%. Dat is het laagste percentage sinds het CBS dit in 2003 ging registreren.

Gezondheid en zorg

In kwetsbare wijken voelen inwoners zich minder gezond

80% van de volwassen Arnhemmers geeft aan een goede of zeer goede gezondheid te hebben, volgens de GGD Gezondheidsmonitor 2020. 17% geeft aan dat het 'wel gaat' en 3% ervaart de gezondheid als 'heel slecht'. In verschillende buurten in Arnhem-Zuid en Arnhem-Oost is het aandeel inwoners met een minder goede gezondheid relatief hoog, volgens schattingen van het RIVM.

Figuur 2. Ervaren gezondheid per buurt (2020, schatting RIVM)

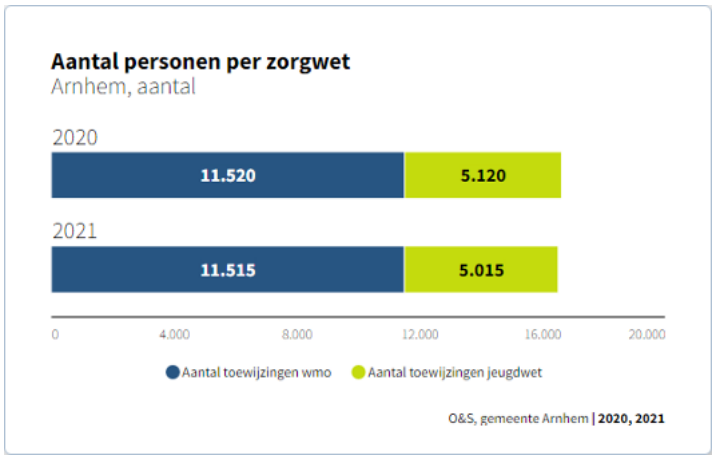
Nog veel overgewicht

In 2020 was bij 45% van de Arnhemmers sprake van overgewicht. In 2016 was dat 43%. Er is sprake van overgewicht bij een 'body mass index' (BMI) van 25 of hoger. Inwoners met een lager opleidingsniveau hebben vaker overgewicht (64%) dan inwoners met een hoog opleidingsniveau (37%). 14% van de Arnhemmers heeft zelfs ernstig overgewicht, ook wel obesitas genoemd, met een BMI van 30 of hoger. Voor inwoners met een lager opleidingsniveau is dat 26%.

Gebruik Wmo en Jeugdwet

In 2021 ontvangen 11.515 volwassen Arnhemmers ondersteuning vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Dit is nagenoeg gelijk aan 2020. Van deze groep ontvangt ongeveer de helft hulp in de huishouding (5.710 personen).

5.015 jeugdige Arnhemmers ontvangen in 2021 ondersteuning vanuit de Jeugdwet. Dit zijn jongeren tot en met 18 jaar, bij een klein deel is er sprake van verlengde jeugdhulp tot en met 23 jaar. Ook dit aantal komt bijna overeen met de hoeveelheid uit 2020. Van deze groep ontvangen 450 Arnhemmers Jeugdhulp met verblijf in bijvoorbeeld een gezinshuis of instelling.

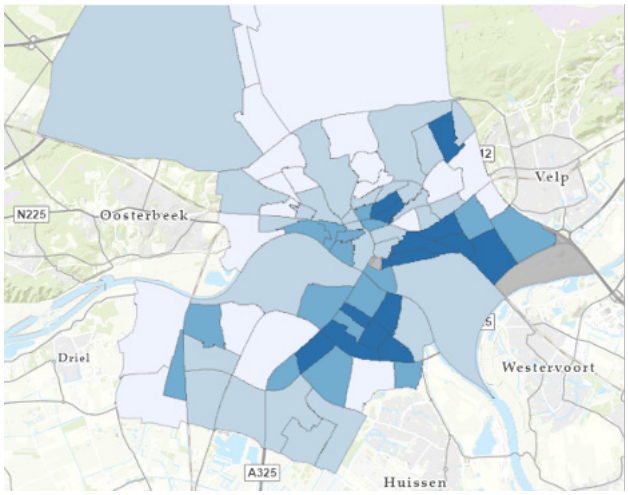

Relatief veel mensen ervaren stress

In Arnhem ervaart circa 23% van de volwassen inwoners (heel) veel stress in 2020, volgens de GGD

Gezondheidsmonitor 2020. Dat is hoger dan het gemiddelde in Nederland van 18%. Vooral in de buurt in en rondom het centrum wordt meer stress ervaren dan in andere buurten. Uit onderzoek van de GGD blijkt dat 31% van de volwassen inwoners door de coronacrisis meer stress ervaart.

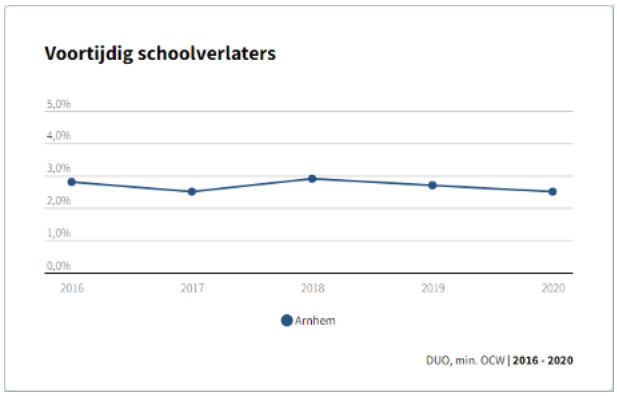
Coronacrisis versterkt eenzaamheidsgevoel
In Arnhem voelt 14% van alle volwassen zich (zeer) ernstig eenzaam, zo blijkt uit de GGD Gezondheidsmonitor 2020. Door de coronacrisis is het eenzaamheidsgevoel versterkt. 25% heeft het gevoel zich eenzamer te voelen door de coronacrisis. Dit gevoel is vaker aanwezig onder de jongere volwassenen dan onder de oudere leeftijdsgroepen.
Het percentage inwoners dat zich (zeer) ernstig eenzaam voelt, ligt volgens schattingen van het RIVM in een aantal Arnhemse buurten zelfs boven de 20%. Dat geldt bijvoorbeeld voor Immerloo II met 26% en Middengraaflaan en omgeving met 20%.

Eenzaamheid per buurt (2020, schatting RIVM)

Onderwijs
Meer dan 30.000 leerlingen en studenten in Arnhem
In Arnhem gaan bijna 13.000 kinderen naar het (speciaal) basisonderwijs, meer dan 10.000 leerlingen naar het (speciaal) voortgezet onderwijs en er gaan nog eens ruim 10.000 studenten naar de hogeschool. De hoeveelheid leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs dalen de laatste jaren licht.

Minder voortijdig schoolverlaters
Het percentage voortijdig schoolverlaters in het voortgezet onderwijs is in het schooljaar 2020/2021 voor het derde jaar op rij gedaald.

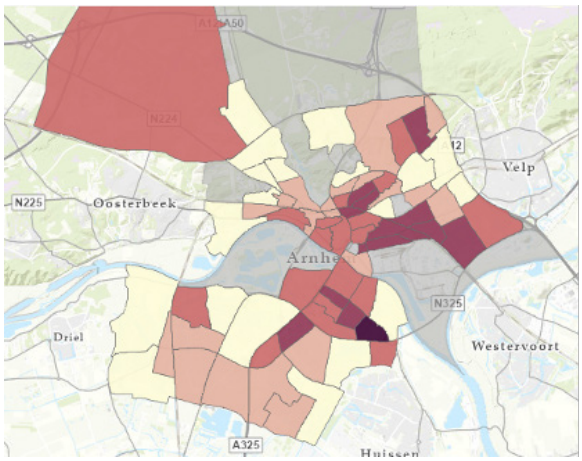

In sommige wijken ligt het percentage voortijdig schoolverlaters hoger dan in andere wijken. In 2020 was dit percentage vooral hoog in het Centrum, Arnhemse Broek, Spijkerkwartier, Geitenkamp en Malburgen-West.

Armoede

Huishoudens met een laag inkomen

Het aantal huishoudens met een laag inkomen is 12% in 2020. Een aantal buurten in Arnhem kent een hoog aandeel van huishoudens met een laag inkomen. Dat zijn bijvoorbeeld Immerloo II (37%), Van Verschuerbuurt (27%), Immerloo I (22%) en Statenkwartier (22%).

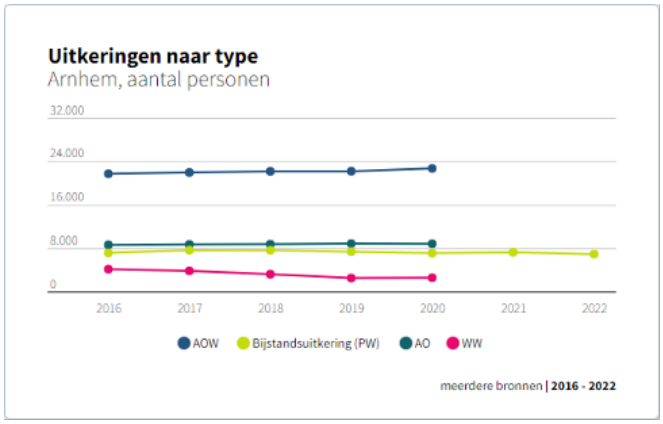

Percentage huishoudens met een laag inkomen per buurt (2020)

In 2020 gaf 17% van de volwassen Arnhemmers aan dat zij afgelopen 12 maanden moeite hebben gehad met rondkomen, aldus de GGD Gezondheidsmonitor 2020. In 2016 was dat percentage nog 23%. Dit percentage ligt wel hoger dan het Nederlandse gemiddelde van 13%.
7% van de ondervraagden - ruim 9.000 inwoners - gaf aan financiële problemen te hebben. 29% had geen € 1.000 voor onverwachte uitgaven. Schattingen van het RIVM geven aan dat in 2020 sommige buurten meer dan een kwart van de inwoners de afgelopen 12 maanden moeite heeft gehad met rondkomen. Dit gegeven komt vooral terug in de wijken waar het aandeel huishoudens met een laag inkomen hoog is.

Ontwikkeling bijstandsuitkeringen

Het aandeel inwoners met een bijstandsuitkering ligt relatief hoog in Arnhem. Na een lichte stijging in 2020 door de coronacrisis is in 2021 een dalende trend ingezet. Op 1 januari 2022 hebben 6.915 Arnhemmers een bijstandsuitkering. Het jaar daarvoor waren dit er 7.250. In sommige leeftijdsgroepen ligt het percentage inwoners met een bijstandsuitkering hoger dan in andere. Voor de groep 55 tot en met 64 jaar is het percentage met een bijstandsuitkering 10,4%. In de groep 18 tot en met 24 jaar ontvangt 3,3% een bijstandsuitkering.

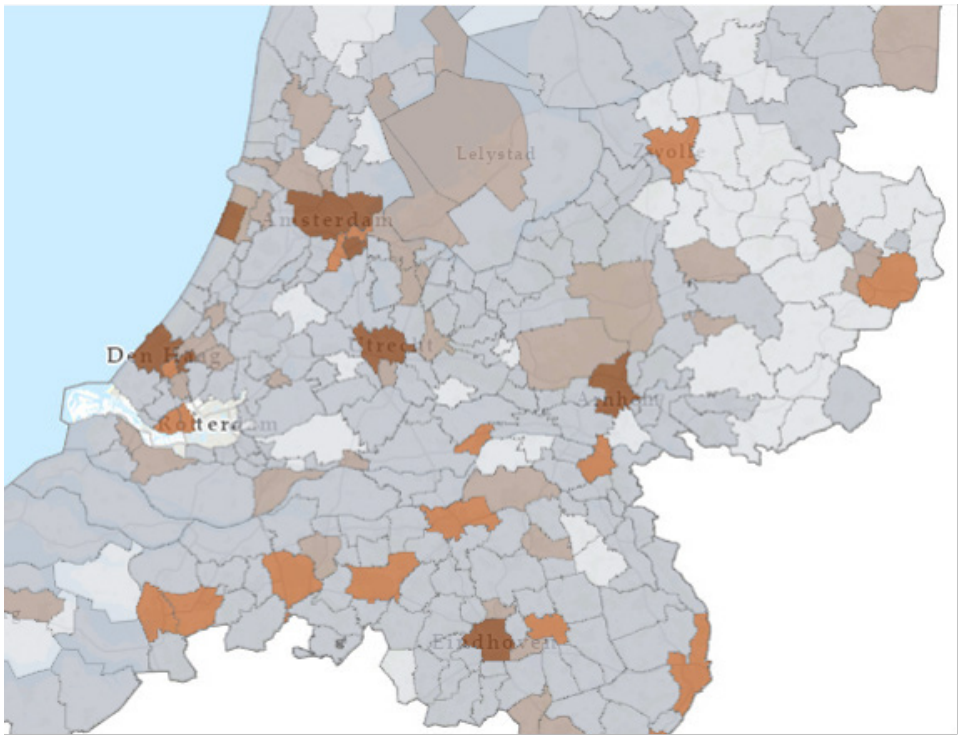

Veiligheid

Weer minder misdrijven, toename cybercriminaliteit zet door

Vergeleken met andere gemeenten in Nederland kent Arnhem een hoog aantal misdrijven per 10.000 inwoners, namelijk 649,9. Het aantal geregistreerde misdrijven in Arnhem nam de afgelopen 10 jaar gemiddeld af. De afname is ook de landelijke trend. In 2021 daalde het aantal geregistreerde

misdrijven met 6% ten opzichte van 2020.
Opvallend is dat het aantal geregistreerde meldingen van cybercriminaliteit in 2021 opnieuw steeg. In 2020 beperkte deze vorm van criminaliteit zich nog tot een relatief klein aantal wijken. Dit jaar neemt de cybercriminaliteit echter toe in veel Arnhemse wijken.

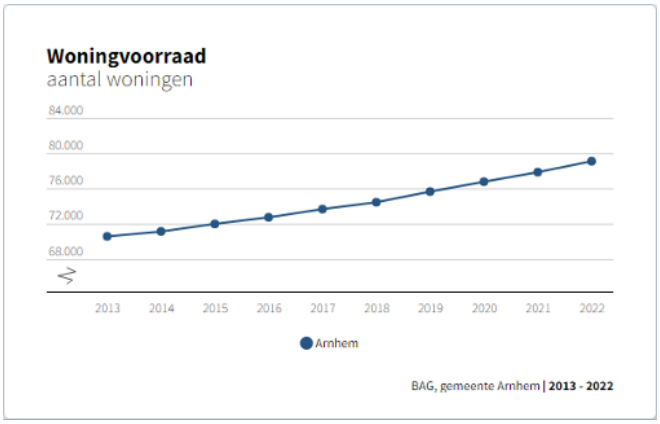
Het aantal misdrijven per 10.000 inwoners in iedere gemeente

29% van de Arnhemmers voelt zich soms onveilig in de eigen buurt
Inwoners uit de wijken Alteveer/Cranevelt, Klingelbeek e.o. en Burgemeesterswijk/Hoogkamp voelen zich het meest veilig in hun buurt. Inwoners uit het Centrum, Presikhaaf-West en Spijkerkwartier voelen zich het minst veilig in hun eigen omgeving. Dit blijkt uit cijfers uit 2019.

Meer geluidsoverlast en overlast door verwarde personen
In de eerste maanden van de coronacrisis in 2020 steeg het aantal meldingen van overlast enorm. Ook in 2021 zagen we weer meer overlastmeldingen. Wel is de toename minder sterk dan vorig jaar. In 2020 namen de meldingen van geluidsoverlast en overlast door jeugd toe. Het aantal meldingen van geluidsoverlast steeg opnieuw licht in 2021.
De hoeveelheid meldingen van jeugdoverlast bleef echter ongeveer gelijk. Verder valt op dat overlast door verwarde personen de afgelopen jaren in Arnhem steeds verder toeneemt. Na geluidshinder is dit in 2021 de meest gemelde bron van overlast.

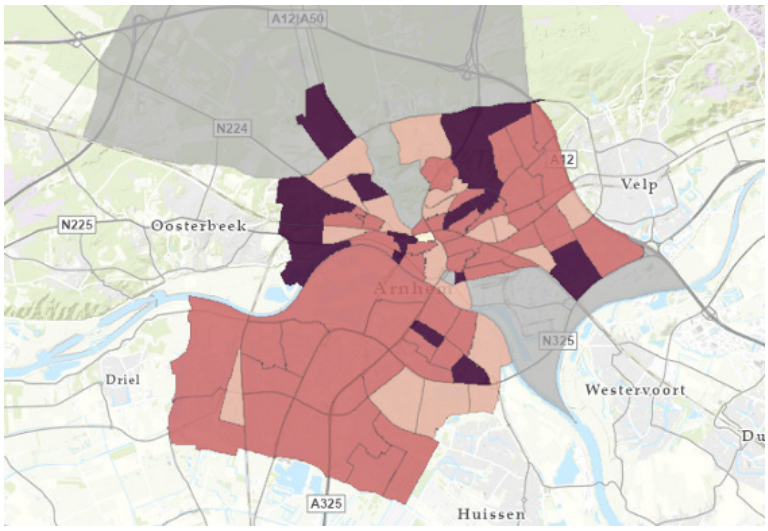
Overlast in de wijken
De meeste overlastmeldingen komen uit het Centrum en het Spijkerkwartier. In 2020 namen de registraties van overlast in een aantal wijken sterk toe. Geluidsoverlast en jeugdoverlast waren de voornaamste redenen. In de meeste van deze wijken zette de stijging van de meldingen niet door in 2021.

Ruimte en wonen
Aantal woningen neemt toe
Aan het begin van 2022 stonden er 79.065 woningen in Arnhem, ruim 1.200 woningen meer dan in 2021. Het overgrote deel van de toevoegde woningen in 2021 waren kantoren die omgebouwd zijn naar woningen. In de grafiek hieronder vallen deze getransformeerde kantoren onder ‘overige toevoegingen’.

43% van alle woningen in Arnhem zijn koophuizen. 36% is in bezit van woningcorporaties en 20% valt in de categorie overige verhuur.

Huizenprijzen blijven stijgen
De huizenprijzen blijven stijgen. De gemiddelde WOZ-waarde in 2021 lag op € 238.700. In 2020 was dat nog € 218.500. Er zijn grote verschillen in de woningwaardes tussen de buurten. De grootste stijging is te zien in de Van Verschuerbuurt. In deze buurt zijn in 2021 nieuwe woningen gebouwd.

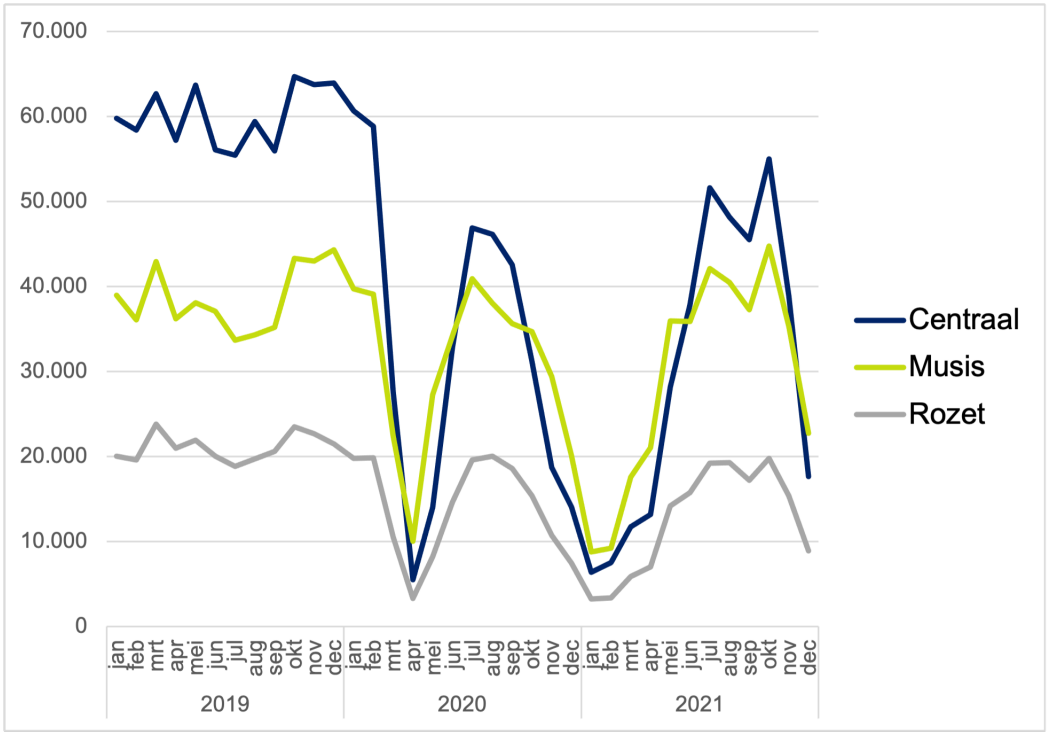

Gemiddelde woz-waarde per buurt (2020)

Bereikbaarheid en mobiliteit
Meer auto's en mogelijkheden voor elektrisch rijden
Het aantal personenauto's neemt in Arnhem ieder jaar toe. Eind 2020 zijn er 66.180 auto's, ruim 1.200 meer dan in 2019. Van deze auto's rijdt bijna 20% (12.995) op een andere brandstof dan benzine. Er komen ook steeds meer laadpunten voor elektrische auto's. In 2021 zijn er 635 publieke laadpunten in Arnhem.

Minder treinreizen door corona
In 2020 maken Arnhemmers vanwege de coronamaatregelen bijna de helft minder (45%) gebruik van de trein dan in 2019. Het gemiddeld aantal dagelijkse in- en uitstappers op een werkdag op Arnhem Centraal is 20.893 in 2020. In 2019 waren dit er 45.690 per dag. Arnhem Velperpoort, Arnhem Presikhaaf en Arnhem-Zuid hebben in 2020 samen gemiddeld 3.942 in- en uitstappers op een werkdag.

Minder bezoek binnenstad door corona
We zien de impact van corona terug in het bezoek aan de binnenstad. Onderstaande figuur laat het aantal kortparkeerders zien in de 3 parkeergarages in de binnenstad. Ook in de maanden waarin de winkels open waren, was het aantal bezoekers zelden op het niveau van voor de coronacrisis.

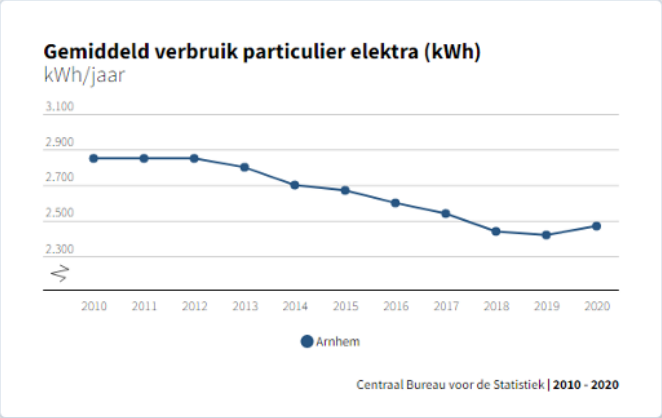
Aantal kortparkeerders in de parkeergarages

Minder fietsers sinds corona
Sinds 2020 wordt er minder gefietst op de snelfietspaden, blijkt uit fietstellingen in de maanden oktober en november 2020. Tussen 2015 en 2019 groeide het aantal fietsers sterk. Ondanks de afname in het aantal fietsers wordt er in 2021 nog steeds 37% meer gefietst dan in 2015 op de snelle fietsroutes in de regio Arnhem-Nijmegen.

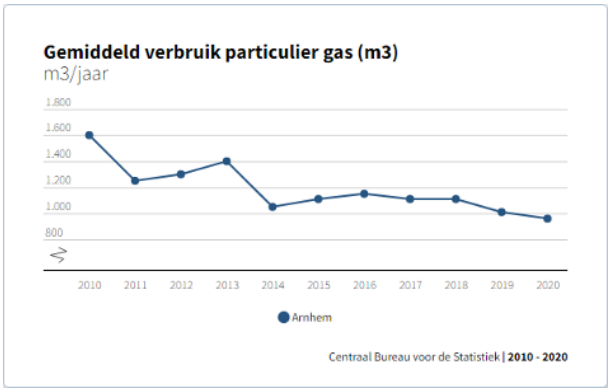
Duurzaamheid
Minder CO_2-uitstoot in Arnhem
De CO_2-uitstoot daalde van 929.000 ton in 2017 naar 857.100 ton in 2019. De daling is te zien op verschillende onderdelen: gebouwde omgeving, mobiliteit, bedrijven en industrie. Bij de gebouwde omgeving (woningen en gebouwen gebruikt voor publieke en commerciële diensten) is de CO_2-uitstoot tussen 2017 en 2020 met 23% afgenomen. De CO_2-uitstoot van gebouwen van de publieke sector nam tussen 2017 en 2020 zelfs af met 34%.

Opwek van zonne-energie neemt toe
Steeds meer Arnhemmers hebben zonnepanelen op het dak van hun woning liggen. Cijfers van het CBS tonen aan dat het percentage zonnepanelen op Arnhemse daken steeg van 3% in 2016 naar 11% in 2020. Met name in de wijken Elderveld, Schuytgraaf en Vredenburg/Kronenburg nam het percentage woningen met zonnepanelen sterk toe. Deze stijging is niet in elke wijk even sterk terug te zien. In de wijken Alteveer/Cranevelt, Klingelbeek en Malburgen-Oost (Zuid) was de toename relatief klein. In totaal gaat het om circa 25.000 zonnepanelen op woningen.
Het aantal zonnepanelen op publieke gebouwen is veel hoger, ongeveer 100.000 in totaal. Tussen 2020 en 2021 komen er ongeveer 42.500 zonnepanelen bij. Bij bedrijven en instellingen zijn in die periode 47.000 zonnepanelen bijgelegd.

Lichte stijging in het gemiddeld elektriciteitsverbruik
Arnhemse huishoudens verbruikten steeds minder elektra tussen 2012 en 2019. In 2012 was het verbruik gemiddeld 2.850 kilowattuur (kWh), in 2019 was dit 2.420 kWh. Het elektriciteitsverbruik per huishouden steeg in 2020 licht naar 2.470 kWh. Dit is mogelijk een effect van de coronacrisis. Men bleef en werkte meer thuis dan in de jaren daarvoor. Naar verwachting gaat het elektriciteitsverbruik echter weer stijgen. Steeds meer huishoudens zullen namelijk de gastoevoer vervangen door elektrische warmtevoorzieningen.

Huishoudens verbruiken minder gas
Het gasverbruik van Arnhemse huishoudens neemt sinds 2016 af. In 2020 daalde het gasverbruik verder naar gemiddeld 960m3 per huishouden per jaar. Huishoudens in de wijken Schaarsbergen e.o. en Burgemeesterwijk/Hoogkamp verbruiken het meeste gas. In Schuytgraaf wordt geen gas verbruikt vanwege aansluiting op het warmtenet. De daling is het grootst in Vredenburg/Kronenburg en Schaarsbergen. De invloed van de sterke stijging van de gasprijzen eind 2021 op het gasverbruik van huishoudens is nog onduidelijk.

Meer informatie
Veel gegevens zijn afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). U kunt zelf gegevens bekijken via deze website: StatLine (cbs.nl). Voor regionale gegevens klikt u op ‘Tabellen naar thema’ en dan op ‘Nederland regionaal’. Regelmatig beantwoorden leden van het Digipanel vragen over Arnhem. Meer informatie over het Digipanel is hier te vinden: Arnhem.nl.
Een aantal gegevens over gezondheid komen van het Rijksinstituut voor Gezondheid en Milieu. De gegevens die we gebruiken, zijn schattingen. Bekijk de gegevens op de website van het RIVM.
U vindt gegevens om gemeenten met elkaar te vergelijken op waarstaatjegemeente.nl.

2. Samenhang en integraliteit

De informatie in de factsheets in het hoofdstuk 3 hierna wordt sectoraal gepresenteerd, thema na thema, onderwerp na onderwerp. De inhoud is immers gebaseerd op de programmaonderdelen in de begroting en daarmee neutraal in de onderwerpkeuze.

De werkelijkheid is anders. In de gemeentelijke praktijk is het meer regel dan uitzondering om integraal te werken aan de opgaven van de stad. Omgekeerd: het is vrijwel niet mogelijk om enkel sectoraal aan de slag te zijn. De stad is vol van samenhang en een inwoner of ondernemer ervaart in zijn of haar omgeving dat ook altijd als zodanig en dus is het werk dat ook: vol van dwarsverbanden. Er wordt integraal gestuurd op ambities (programmatisch of anderszins). Aanpakken zijn multidisciplinair. Er wordt samengewerkt vanuit verschillende beleidsdomeinen. En de integraliteit zit ook vaak en steeds meer in de gezamenlijke aanpak met partners, ondernemers en inwoners. Een brede maatschappelijke opgave kenmerkt zich dan ook meer en meer door een gezamenlijke aanpak tussen overheid, inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners.

Samenhang en invloed
Daarom staan er bij de verschillende onderwerpen in de factsheets veel verwijzingen naar andere gemeentelijke thema's of beleidsterreinen.
- Bijna alle dossiers beïnvloeden ook resultaten op andere dossiers (gewoon feitelijk; ook al zonder dat je dat zou beogen).
- Bepaalde opgaven/doelen zijn alleen of bij voorkeur te behalen met inzet vanuit meerdere beleidsdomeinen.
- Bepaalde opgaven/doelen zijn beter of alleen te behalen met inzet vanuit meerdere externe partners of andere overheden. Dit vraagt afstemming van agenda's. Samenwerking met anderen brengt vaak ook financieringsbronnen binnen bereik.

Samenhang is soms een gegeven, maar vaak ook de resultante van politieke en bestuurlijke wensen, gemaakte keuzes en interventies. De keuze voor een aanpak van een samenhangende opgave komt ook voort uit urgente vraagstukken of lastig op te lossen kwesties waarbij 'momentum' ontstaat en een integrale aanpak als vliegwiel kan fungeren. Vanuit urgentie, bijvoorbeeld ingegeven door externe ontwikkelingen als Corona of de stijgende energiekosten. Momentum ontstaat ook vanuit de agenda's van anderen: initiatieven vanuit maatschappelijke partners en of inwoners en ondernemers, vanuit beschikbare middelen of vanuit ambities van het Rijk en de provincie.

Bijvoorbeeld:
- De urgentie van het vraagstuk rondom enkele wijken in de stad in combinatie met de investeringsbereidheid vanuit het Rijk leidt tot een Arnhem-Oost aanpak.
- Of enkele jaren terug: de grote fysieke uitdaging na het niet doorgaan van de plannen voor de zuidelijke binnenstad in combinatie met de druk van wegvallende financiering, creëerde momentum voor een integraal programma Bruisende Binnenstad.
- De enorme opgave waar voor Arnhem stond in het sociaal domein toen met de drie decentralisaties nieuwe verantwoordelijkheden naar de gemeenten kwamen, in combinatie met een korting op het beschikbare budget, leidde tot het transformatieprogramma 'Zorg Dichterbij'.

Hieronder een indruk van samenhangende beleidsthema's en integrale aanpakken en programma's aan de hand van een groot aantal voorbeelden, die als het ware uit de factsheets zijn getrokken. De voorbeelden staan voor opgaven en aanpakken uit de huidige praktijk van Arnhem. Het is geen compleet beeld. Het geeft vooral een indruk hoe er op dit moment meer samenhangend dan sectoraal aan de verschillende opgaven in de stad wordt gewerkt en welke verschillende rollen de gemeente hierin speelt om maximale impact te hebben op de opgave.

Laat u vooral inspireren en pak er uit wat u nuttig vindt. Aan het eind een korte beschouwing over de verschillende gemeentelijke rollen die ook aanleiding kunnen zijn voor een meer integrale aanpak.

Voorbeelden van samenhangende beleidsthema's
Een beeld van samenhangende beleidsthema's op doel

- Sport, jeugd, publieke gezondheid en welzijn: meer aandacht voor sport en bewegen voor jongeren betekent minder problemen met welzijn en gezondheid (overgewicht, depressie, eenzaamheid) en kan leiden tot een 'betere verdeling' van gezondheid in de stad.
- Maatschappelijke opvang en wonen: uitstroom vanuit maatschappelijke opvang is alleen mogelijk als er geschikte en betaalbare woningen zijn.
- Participatie, economie, schulden: toeleiding om meer mensen richting werk te begeleiden vraagt een gezamenlijke inzet vanuit schulden, armoedeondersteuning, onderwijs, economie, zorg en randvoorwaardelijke domeinen als wonen.
- Jeugdzorg onderwijs, veiligheid: op het thema jeugdzorg is er samenhang en wisselwerking met onder andere veiligheid, gezondheid, onderwijs, sport, welzijn en wonen.
- Economie en duurzaamheid: versterking energycluster Arnhem brengt tegelijkertijd noodzakelijke innovaties op duurzaamheid; toepassingen in de stad met een positieve uitwerking op Arnhemse energie- en klimaatopgave.
- De woonopgave in Arnhem laat onder andere verbinding zien met beleid rond leefbaarheidsvraagstukken, de duurzaamheidsopgave, specifieke doelgroepen, regionale verstedelijkingsstrategie en woondeal.
- Opgave mobiliteit en bereikbaarheid kent o.a. dwarsverbanden met economie/werklocaties, wonen, groen en in het partnerschap met de Groene metropoolregio, provincie, bedrijfsleven e.a.

Voorbeelden van integrale en samenhangende aanpakken
Hierna geven we ter illustratie enkele Arnhemse integrale aanpakken en voorbeelden uit de afgelopen jaren.

Illustratie: Programma Binnenstad: binnensteden zijn het kloppend hart van de stad: werken, wonen, winkelen, cultuur beleven, ontmoeten, Arnhem werkt aan de transformatie van "place to buy" naar "place to meet". Deze koers is in 2015 ingezet (vanuit de zuidelijke binnenstad). Werken aan de ruimtelijke kwaliteit, zorgen voor een gastvrije, bereikbare binnenstad en inzetten op een creatieve en aantrekkelijke programmering. Successen boeken samen met partners in de stad vanuit ieders rol en verantwoordelijkheid. Linken zijn er met vraagstukken rond veiligheid, de impact van corona en de mogelijkheden van de arbeidsmarkt.

Illustratie: Economische agenda Energieke stad (2020/21): agenda van en voor de stad. In samenspraak met bedrijven en andere partners in de stad is deze actiegerichte economische agenda opgesteld, met als focus: Economisch aantrekkelijke stad en Energie. De agenda draagt bij aan de economische en maatschappelijke opgaven van Arnhem. Gemeente en partners in stad en regio geven hier via een gezamenlijke uitvoeringsagenda en zogenaamde 'energieke coalities' uitvoering aan. Sterke samenhang op regionaal niveau, met de ambities van de Groene Metropoolregio en de Economic Board.

Illustratie: Arnhem-Oost: In mei 2021 pleitten vijftien burgemeesters van steden door heel Nederland, voor een impuls in de 16 meest kwetsbare gebieden van Nederland om de 1 miljoen inwoners van deze gebieden een beter toekomstperspectief te bieden: kwetsbare gebieden waaronder Arnhem-Oost. In Arnhem kon de Arnhem-Oost aanpak starten: gericht op veiligheid, kansengelijkheid, verduurzaming, leefomgeving/ wonen en bestaanszekerheid. Het begin van een aanpak die voor de generatie kinderen die nu wordt geboren en opgroeit de kansen en vooruitzichten aanzienlijk verbetert. Deze aanpak vraagt om een lange adem. Het programma in ontwikkeling 'Arnhem-Oost-aanpak' zet nu de heipalen in de grond waarop de komende decennia doorgebouwd kan worden met vele partners samen.

Illustratie: Doorontwikkeling Sociaal Domein: De vastgestelde visie in het sociaal domein die staat voor een verdergaande beweging op preventie, gebiedsgericht en specifiek maatwerk, in combinatie met de leerpunten uit de evaluatie Van Wijken Weten en de leerpunten over de relatie overheid – inwoner kan leiden tot nieuwe gefocuste aanpakken.

Illustratie: Pedagogische Wijk: In de afgelopen periode is de aansluiting tussen het sociaal domein (onderwijs, sport, welzijn, zorg) en veiligheid en de wijken veel meer een vanzelfsprekendheid geworden. De filosofie van de pedagogische wijk wordt omgezet in een gerichte aanpak, zodat elke jonge Arnhemmer wordt ondersteund in zijn/ haar ontwikkeling, het maximale uit zichzelf kan halen en actief voorkomen wordt dat jongeren afglijden. De filosofie van de 'pedagogische wijk' is; wijken waar een gouden driehoek bestaat tussen (voor)school, thuis en vrije tijd (straat, online etc.). Waar jongeren steeds opvoeders om zich heen hebben die gezamenlijk optrekken, of zij nu docent zijn, jongerenwerker, ouder of ander rolmodel. Met kennis over de situatie van elke individuele jongere. En waar leren meer is dan rekenen en taal, maar ook vorming: zoals via sport, cultuur of andere zelfontplooiing, bij voorkeur steeds uitgevoerd met betrokkenen uit de wijk.

Illustratie: 'Doorbraak naar werk' een concrete (en haalbare) ambitie werkte in de afgelopen jaren als belangrijke trigger om uitvoering over de volle breedte te transformeren en inzet van vele partijen (op gebied van werk, armoede, schulden) te richten volgens een aantal breed gedragen inspanningslijnen. Met daadwerkelijk verbeterd resultaat als gevolg. De doorbraak was de eerste stap, de aanpak vraagt lange adem en doorontwikkeling, waarbij de integratie van de aanpak in het sociaal domein, de verdere kanteling naar gebieden, de bredere inzet op preventie, het buiten kaders denken voor oplossingen belangrijk zijn. De opgave heeft veel raakvlakken: met de economische partners in de stad, met de aanwezigheid van sociale voorzieningen, met de komst van zorgaanbieders en begeleid wonen naar de stad, met het onderwijs, met het aanbod aan woningen.

Illustratie: Verstedelijkingsstrategie (samen met GMR Arnhem-Nijmegen en Foodvalley): Onder het motto Meer landschap meer stad wordt hier in samenspraak met provincie en Rijk gekoerst op een flinke groei van het aantal woningen in de regio en tegelijkertijd de regio groen en bereikbaar te houden en voorzieningen (energie, werklocaties) goed in te passen. Bovenregionaal schaalniveau. Uitdaging is te zoeken naar een goede samenhang tussen het lange termijnperspectief en de korte termijn realisatie: welke aanpak past daarbij.

Illustratie: New energy made in Arnhem: De energietransitie is niet meer te stoppen. Maar hoe te zorgen voor echt duurzame bronnen. Welke mogelijkheden voor financiering van de forse investeringen zijn er? Hoe ervoor te zorgen dat echt iedereen mee kan denken en doen? Welke invloed is er lokaal? Het programma Energy made in Arnhem geeft invulling aan de opgave. Waarbij de zorgen van inwoners, de kennis van instellingen, de kracht van bedrijven en het faciliterend vermogen van de overheid (maar ook het normstellende vermogen) omgezet wordt in een brede duurzaamheidsagenda, die uitdaagt tot creativiteit en innovatie. Er is een sterke relatie met de beweging naar circulaire economie en klimaatadaptie en de vraagstukken rond energie-armoede.

Illustratie: Van Wijken Weten: bijna een vanzelfsprekendheid in Arnhem. Ontstaan vanuit de Rijksprogramma's stadsvernieuwing en grotestedenbeleid in de jaren '80 en '90 en doorontwikkeld tot de eigen Arnhemse wijkaanpak en inmiddels wijksturing met als kern: aansluiten op de beleving en inventiviteit van bewoners. Bewoners van de Arnhemse wijken hebben zelf en samen invloed op wat er in hun wijk gebeurt en nemen (mede) verantwoordelijkheid voor de eigen leefomgeving. Met inwoners en teams leefomgeving, sociale wijkteams, gebiedsteams werk en inkomen werken aan het versterken van de leefbaarheid en sociale kracht van de Arnhemse wijken.

Rollen en het bereiken van doelen (in samenhang)
Het speelveld waarop de gemeente acteert zoals ook uit bovenstaande voorbeelden blijkt, is breed en divers. Triple Helix samenwerking (overheid, ondernemers en kennisinstellingen) wordt meer en meer de norm; alsook samenwerking op verschillende regionale schaalniveaus en met hogere overheden. Er is samenwerking met veel kleine en grote spelers in de stad.

Er zijn twee bewegingen zichtbaar: opschaling (regionalisering) én afschaling (denken vanuit bewoners- buurt- en straatniveau). Opgaven als wonen, werklocaties, mobiliteit hebben een steeds sterkere regionale component. De arbeidsmarktregio's worden steeds steviger en ook andere opgaven in het sociaal domein gedijen bij een gezamenlijke aanpak met andere gemeenten. Aan de andere kant zie je de beweging om zaken steeds dichterbij en met de inwoners in de wijken te organiseren, met het perspectief van de burger als belangrijke invalshoek.

De partners kunnen steeds anderen zijn. En ook de rollen van de gemeente kunnen per vraagstuk of opgave wisselen. Het samenspel met partners, het afstemmen van doelen, het bepalen van haalbare gezamenlijke inzet of aanpak vraagt een specifieke en vaak verschillende rolinvulling vanuit de gemeente. Handig hulpmiddel bij het denken over rollen is het sturingskwadrant van NSOB. Deze is hieronder weergegeven met ter illustratie daarin enkele Arnhemse opgaven. Dit laat zien dat een integrale aanpak ook een bewuste rolkeuze vraagt en dat gemeente en partners elkaar in hun rolneming kunnen aanvullen.

3. Factsheets

In de factsheets staat informatie over gemeentelijke thema's en beleidsdomeinen. De inhoud is gebaseerd op de programmaonderdelen in de begroting en daarmee neutraal in de onderwerpkeuze. Per thema benoemen we de huidige stand van zaken, ontwikkelingen, knelpunten en kansen.

De factsheets zijn vooral bedoeld de informatie gemakkelijk en snel te ontsluiten. Ze zijn daarom zo beknopt mogelijk gehouden (1-3 pagina's). Dat betekent dat ook bredere programmaonderdelen heel kort worden weergegeven. In verhouding tot 'kleinere' thema's oogt dat soms wat scheef, maar vanwege de wens om het geheel overzichtelijk en compact te houden is hier toch voor gekozen. Er zijn voldoende doorverwijzingen voor u om u zo breed mogelijk te kunnen informeren. In bijlage 2 vindt u een overzicht van kadernota's en actuele beleidskaders. En zoals eerder genoemd vindt u ook veel informatie in de Begroting 2022. Daarbij bieden wij vanzelfsprekend aan om nadere toelichting te geven waar u dat wenst en nodig heeft.

Indien er bij een thema of beleidsdomein onvermijdelijke financiële effecten worden voorzien, dan zijn deze in elk factsheet kort toegelicht. Hierbij is gebruik gemaakt van een onderverdeling in drie categorieën:

- **vertaling moties/amendementen**
  Hierbij gaat het om aangenomen moties en amendementen die nog niet financieel in de begroting zijn verwerkt.
- **financieel en/of wettelijk onvermijdelijk**
  Dit zijn knelpunten die voortkomen vanuit het verplicht uitvoeren van wet- en regelgeving en die nog niet in de begroting zijn verwerkt.
- **lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt**
  Dit gaat om beleid dat we momenteel uitvoeren, maar waarvoor slechts incidentele middelen beschikbaar zijn of waarvoor de middelen onvoldoende in de begroting zijn opgenomen om dit beleid op de afgesproken manier uit te kunnen voeren.

Hierbij wordt opgemerkt dat het hierbij gaat om ambtelijke informatie en dat het vanzelfsprekend aan de raad is om haar eigen keuzes te maken. De toelichting van bovengenoemde knelpunten staan in de factsheets beschreven. In het financieel beeld in hoofdstuk 5 zijn deze knelpunten financieel opgenomen.

Binnen beleidsdomeinen kunnen mogelijkheden zijn voor beleidsintensiveringen of nieuw beleid. Of kunt u keuzes maken om af te schalen. Deze 'wensen' of 'kansen' zijn in de factsheets niet opgenomen. Als u hier informatie over wenst, dan kunnen wij deze aan u verstrekken.

Over de Arnhemse wijken zijn 8 aparte factsheets gemaakt. Ook hier is sprake van analogie met de begroting, waar de wijken ook een eigen plek hebben.

Economische zaken

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

De economische ontwikkeling van Arnhem kenmerkt sinds 2016 door een beperkte groei in zowel het aantal ondernemingen (1,49 procent in 2021) als werkzame personen (0,7 procent in 2021), dat betekent een iets beperktere toename dan landelijk. De coronacrisis heeft impact op ondernemingen en werkenden in Arnhem en de regio. Die impact wordt in een aantal branches en sectoren zeer sterk ervaren, zoals in de horeca, cultuur, detailhandel, vervoer en opslag. In deze sectoren waren in 2020 de effecten op de werkgelegenheid het meest zichtbaar. Zo daalde het aantal banen in de horeca met circa 10 procent. Het is afwachten wat de impact op langere termijn gaat zijn. Wel zijn er op dit moment, net als landelijk, een historisch laag aantal faillissementen. Dat geldt ook voor de werkloosheid, die landelijk historisch laag is, al is deze in december 2021 licht toegenomen. De impact van corona is in de binnenstad al wel terug te zien in de leegstandcijfers (ongeveer 12 procent, waarbij dit voor de coronacrisis jarenlang rond de 6 procent lag). Verder zien ondernemers (landelijk) de economische en financiële situatie in het komend jaar weer somberder in (Daling consumentenvertrouwen zet door (cbs.nl)). Zie Staat van de Stad een uitgebreidere weergave van de economische stand van zaken (Staat van de Stad - Economie - Arnhem (incijfers.nl)).

Eind 2021 is de Economische Agenda Arnhem 2021 – 2025 vastgesteld. Deze agenda is samen met partners uit de stad opgesteld en wordt samen met hen uitgevoerd. Hoofddoel van de agenda is het economische klimaat van Arnhem verder uitbouwen en versterken, met oog voor de maatschappelijke uitdagingen van de stad. Er worden vijf onderwerpen onderscheiden in de agenda: Economisch aantrekkelijke stad en Energy vormen de hoofdopgaven en Werklocaties, Human Capital en Verbindingen zijn de groeibepalende randvoorwaarden.

Economisch aantrekkelijke stad

Er wordt gewerkt aan Arnhem als economisch aantrekkelijke stad voor (nieuwe) bezoekers en (nieuwe) vestiging van bedrijven, bewoners en studenten. De groene omgeving, iconen op het gebied van kunst, cultuur, sport en toerisme, de bruisende binnenstad en de bijzondere geschiedenis van de Slag om Arnhem en wederopbouw zijn belangrijke pijlers om de aantrekkingskracht van Arnhem te vergroten. Hierin wordt samengewerkt met bijvoorbeeld Platform Binnenstad Arnhem, Citymarketing Arnhem en Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen. Binnen Economische aantrekkelijke stad vallen ook de onderwerpen waarvoor afzonderlijke factsheets zijn gemaakt, waaronder Slag om Arnhem, Evenementen en Toerisme en recreatie.

Energy

Bij Energy ligt de focus op innovaties in de energietransitie en circulaire economie. De ambitie is dat in 2025 (de regio) Arnhem een Europese Hotspot is in de Energie(transitie). Hierin wordt onder andere in de ‘hub’ Connectr samengewerkt met onderwijsinstellingen (zoals HAN, TU Delft), bedrijfsleven en The Economic Board.

Werklocaties

Gewerkt wordt aan toekomstbestendige werklocaties en dan in het bijzonder aan voldoende en kwalitatief aanbod voor bedrijvigheid in de stad, met inzet op duurzamere en beter bereikbare werklocaties en een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor ondernemers en werknemers (zoals met Stichting Arnhemse bedrijventerreinen, Greenbusinessclub Gelderse Poort en Ondernemers Kontact Arnhem OKA).

Human Capital

Door middel van het opstellen van een regionale Human Capital agenda wordt ingezet op het creëren van een arbeidsmarkt die past bij de regio Arnhem-Nijmegen. In deze regio is namelijk structureel een grote mismatch tussen vraag en aanbod in met name de technische, zorg en welzijn, en in de IT-sector.

Verbindingen

Tot slot wordt met de economische agenda ingezet op het versterken van verbindingen tussen ondernemers en sectoren, bijvoorbeeld tussen de creatieve sector en de energy sector. Vanuit

het accountmanagement van de gemeente wordt hier proactief op ingezet, mede door gerichte ondernemersdienstverlening vanuit de uitgangspunten van Van Bedrijven Weten.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Er wordt vanuit verschillende beleidskaders in Arnhem en de regio gewerkt aan de economie van Arnhem. De Economische Agenda geeft de koers op hoofdlijnen van het economisch beleid weer en dient ook als input voor beleidsagenda's in de regio en lokale visievorming, waaronder de Omgevingsvisie. Tevens draagt deze agenda bij aan de gemeentelijke inzet op de maatschappelijk opgaven in de stad. Als onderdeel van de uitvoering van de Economische Agenda wordt er elk jaar een uitvoeringsagenda met de stad opgesteld.

In de Groene Metropoolregio werken 18 gemeenten samen. Deze samenwerking binnen de Groene Metropoolregio (zie factsheet hierover) is voor de versterking van de Arnhemse economie en positionering belangrijk. De thema's waar de Groene Metropoolregio zich op richt, vertonen dan ook zeker sterke samenhang met de Arnhemse onderwerpen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona

De lange termijnimpact van corona is nog onduidelijk, maar uit contacten met ondernemers en branchevereningingen blijkt dat veel ondernemingen (met name in horeca, detailhandel, cultuur/ creatieve sector en zzp'ers) moeilijke financiële tijden doormaken. Effecten op de (weinige) investeringsmogelijkheden, of in faillissementen op termijn en persoonlijke schuldenvraagstukken op termijn zijn nog niet te voorspellen.

Effect van corona op binnenstad

De coronacrisis versterkt de urgentie van transformatie in de binnenstad. De afgelopen jaren is ingezet op de transformatie van place-to-buy naar place-to-meet. Leegstand in het winkelhart en de toenemende druk op de ruimte in de binnenstad door de mix van functies (wonen, werken, recreatie, cultuur, etc) vragen om een aanpak.

Verminderde aantrekkelijkheid bedrijventerreinen

Naast de werklocatie Binnenstad vragen de bedrijventerreinen in Arnhem aandacht: de kwaliteit van de terreinen gaat achteruit. Onderwerpen als energietransitie, groen en openbare ruimte, klimaatadaptatie, mobiliteit en handhaving.

Structurele krapte op de arbeidsmarkt

De lange termijn prognoses voor de arbeidsmarkt laten structurele tekorten zien. Dit is een overall beeld, maar het focust ook op specifieke sectoren. Het uit zich nu doordat werkgevers de openstaande vacatures onvoldoende ingevuld krijgen (circa 13.500 openstaande vacatures in de regio) en hun dienstverlening niet op peil kunnen houden.

Kansen in economische kracht en inventiviteit

De stad bruist – ook in deze tijd - van ontwikkelingen. De energy sector op de werklocaties Industriepark Kleefse Waard (IPKW) met Connectr, en op Arnhems Buiten zorgen bedrijven voor innovaties die direct worden toegepast in de proeftuinen binnen de Arnhemse wijken en (andere) werklocaties. Kenniscampus regio Arnhem aan de rand van Spoorzone Arnhem-Oost leidt talenten van de toekomst op om te zorgen voor voldoende en goed gekwalificeerd personeel. Cross-overs tussen de creatieve en culturele sector en de Energy sector, maar ook het midden- en kleinbedrijf in de stad bieden ook kansen om het innovatievermogen van de Arnhemse economie te versterken. De doorontwikkeling van de starterondersteuning (StartClub Arnhem) sluit daarop aan.

Met een aantal ruimtelijke ontwikkelingen ontstaan kansen om de economie van de stad te versterken, zoals de Nieuwe Haven, Spoorzone Arnhem-Oost en het Stationsgebied.

Financiële knelpunten

Vertaling moties/amendementen

Naar aanleiding van de aangenomen motie "Een Arnhemse week van verbinding, experiment en innovatie" van de Economische Agenda wordt in het eerste kwartaal 2022 gewerkt aan het plan 'Arnhem Energy Week'. Citymarketing Arnhem en Gemeente Arnhem zijn in gesprek met o.a. het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en overheidspartijen om deze week vorm te geven. Hiervoor is financiering nodig vanuit de gemeente Arnhem, naast financiering vanuit de marktpartijen. Voor 2022 betekent dit een financiële post van € 50.000.

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Beëindiging woonfunctie haven. Onderdeel van de ontwikkeling van de haven is dat woonfunctie beëindigd wordt. Voor het beëindigen van de woonfunctie, wat neerkomt op het uitkopen dan wel verplaatsten van 15 woonboten, is € 3,5 miljoen begroot in de jaren 2020 t/m 2022. Uit de actuele kostenberekening komt naar voren dat in 2022 nog € 1.250.000 nodig is vanwege de hogere taxaties voor woningen in de huidige markt. Hiervoor wordt de bestaande risico post van € 750.000 benut, waardoor nog € 500.000 aanvullend nodig is.

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Toekomstbestendige werklocaties. De benoemde opgaven bij toekomstbestendige werklocaties vragen om financiering waarvoor tot op heden geen budget aanwezig is. Er zijn subsidies te vergaren die dit mede kunnen financieren maar deze vragen ook om gemeentelijke co-financiering (en van ondernemers). Het is van groot belang om budget te hebben voor werklocaties. Verdichten wordt een grote opgave, zeker geredeneerd vanuit het principe elke extra woning betekent minimaal 1 extra arbeidsplaats. Zo is voor de ontwikkeling van de haven voor 2022 een eenmalig budget beschikbaar gesteld van € 75.000. Voor de komende twee jaar (2023, 2024) is € 200.000 nodig voor de uitvoering en/of cofinanciering van de korte termijn activiteiten uit de uitvoeringsagenda van het implementatieplan Nieuwe Haven.

Slag om Arnhem

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Slag om Arnhem

De Slag om Arnhem en de evacuatie die daarop volgde is belangrijk voor Arnhem en de Arnhemmers. En voor veteranen, hun families en nieuwe generaties. Arnhem staat (inter)nationaal bekend om de Slag om Arnhem. Daarnaast biedt het historische verhaal belangrijke waarden die ten grondslag liggen aan meerdere keuzes in de stad. Jaarlijks wordt de Slag om Arnhem op verschillende manieren herdacht. De septembermaand en alle gerelateerde activiteiten trekken jaarlijks veel nationale en internationale bezoekers. Ook voor de binnenstad en voor de ondernemers uit de toeristische sector is herinneringstoerisme een belangrijke pijler. Arnhem heeft de afgelopen jaren ingezet op een forse doorontwikkeling van dit belangrijke verhaal. Dat gaat om

- de herdenkingsavond, herdenkingsmaand en jaarrondinvulling, met een breed palet aan programmering en activiteiten.
- Inzetten op herdenken (dat blijft de kern) maar ook op beseffen en beleven.
- Verbreden van het verhaal. Naast de Slag om Arnhem heeft vooral de evacuatie en de daaropvolgende wederopbouw enorme impact op de stad gehad. Ook de verhalen rond verzet en de joodse gemeenschap krijgen aandacht.
- Verbreden van doelgroepen, voor een brede groep Arnhemmers is het verhaal van de Slag om Arnhem van waarde.
- Samenwerking in de Airborneregio.

Concreet uit zich dit in Arnhem in Airborne at the Bridge, de dependance van het Airbornemuseum Hartenstein in Oosterbeek. Hier wordt het verhaal van de brug op een laagdrempelige manier zichtbaar gemaakt. Ook de herdenkingsavond in september is voor Arnhem van groot belang: de herdenkingsbijeenkomst in de kerk, de herdenkingsceremonie in de Berenkuil en Bridge to Liberation. De laatste jaren heeft het programma zich steeds verder ontwikkeld en geprofessionaliseerd. De komende jaren zetten we daar nog verder op in waarbij we samenwerken met het Nationaal Comité 4 en 5 mei. De afgelopen twee jaar heeft Bridge to Liberation noodgedwongen in aangepaste vorm (digitaal) plaatsgevonden.

Regionale samenwerkingen

Airborne Region, de vier Airborngemeenten Arnhem, Ede, Overbetuwe en Renkum werken intensief samen aan een Masterplan Airborne Region. In nauwe afstemming met belangrijke partners als vfonds en provincie Gelderland.

VeluweAlliantie (samenwerking van 21 gemeenten, waaronder Arnhem, Apeldoorn en Ede)

In februari 2018 is met de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst de Veluwe Alliantie opgericht. Deze samenwerking maakt het mogelijk om gezamenlijk, met ondersteuning van een bijbehorend licht uitvoeringsapparaat, uitvoering te geven aan de VeluweAgenda, waarbinnen het herinneringstoerisme een belangrijke lijn is.

Uitvoeringspartners: Stichting Bridge to Liberation, Stichting Airborne Region, Liberation Route Europe

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Beleidskaders lokaal en regionaal:

Masterplan Airborne Region uit 2018. Regioprogramma Vrijheid en Herinneren – Veluwe (vastgesteld via VeluweAlliantie) Dit programma focust op drie verhaallijnen: Canadese Bevrijding, Market Garden en de Joodse Geschiedenis. Dit masterplan wordt nu samen met alle partners herijkt en biedt daarmee kader en onderbouwing voor toekomstige subsidieaanvragen bij diverse financierende partners.

Belangrijke lijnen: septembermaand, herinneringstoerisme en herinneringseducatie.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Toenemende behoefte om te herdenken en herinneren en waarden een plek te geven

Naarmate de tijd verstrijkt is in plaats van een afname van belangstelling juist op alle fronten een toename van belangstelling waar te nemen. Het aantal (internationale) bezoekers groeit, evenals het aantal ontwikkelingen activiteiten.

Zoektocht naar nieuwe vormgeving ook in komende jaren actueel
Koers is op het volgende kroonjaar: 80 jaar na de Slag om Arnhem. Nu de mensen die destijds de Slag om Arnhem meemaakten steeds minder onder ons zijn, vraagt het herbezinning op vormgeving. Deze ontwikkeling is in Arnhem al rond de 70ste herdenking ingezet, maar ook nu nog actueel. Ook de vraag welke structurele en incidentele middelen nodig zijn om in maatschappelijk en economisch oogpunt, de goede ervaringen van de afgelopen jaren blijvend vast te houden. Airborne Region en de gemeente Arnhem streven ernaar om de komende jaren de nationale en internationale bekendheid en positionering verder vorm te geven. De provincie Gelderland is in 2024/2025 gastprovincie voor de nationale herdenkingen. Dit biedt kansen voor een stevige positionering.

Financiële knelpunten

Vertaling moties/ amendementen
In november 2021 is **amendement 21A62** (Extra budget 2022 Bridge to Liberation-experience) aangenomen om het tekort op de begroting van 2022 voor de Bridge to Liberation op te lossen. De subsidie voor 2022 is incidenteel opgehoogd met € 100.000 en de subsidie voor 2025 is verlaagd met hetzelfde bedrag. Daardoor ontstaat in 2025 een tekort van € 100.000 binnen de huidige subsidie van de gemeente Arnhem. Het structurele tekort van de stichting bedraagt vanaf 2023 daarmee € 100.000 en in 2025 € 200.000. Het amendement geeft aan dat dit in de volgende raadsperiode opgelost moet worden door een andere invulling van het programma of door andere geldstromen en roept het college op daarover in gesprek te gaan met de stichting.

Evenementen

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem heeft met haar gevarieerde aanbod een goede naam als evenementenstad opgebouwd en behoort tot de top tien van evenementensteden in Nederland. Evenementen zijn van betekenis voor de stad. Zij dragen bij aan een positief stedelijk imago, bevorderen de economische spin-off en vanuit hun sociaal-maatschappelijke functie de leefbaarheid en sociale cohesie in de stad. Dit maakt Arnhem niet alleen aantrekkelijk om te bezoeken maar ook om te wonen en te ondernemen.

De coronacrisis heeft grote impact op de evenementen- en festivalsector en op het welbevinden van de bezoekers. Door de coulante houding van de gemeente Arnhem als het gaat om subsidieverlening lijkt de impact voor niet-commerciële evenementen beperkt. Commerciële evenementenorganisaties hebben het echter zwaar. In hoeverre is ingeteerd op reserves en de gevolgen van COVID-19 op de sector zijn voor 2022 niet te voorspellen. In 2022 vindt in Arnhem het WK Volleybal plaats, de economische en maatschappelijke impact hiervan voor de stad kan (door de situatie in de afgelopen jaren) minder zijn dan vooraf gedacht.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

De Evenementenvisie van 2015 legt vast wat voor soort evenementenstad Arnhem wil zijn. In de visie is onderscheid gemaakt tussen beeldbepalende evenementen, sfeerbepalende evenementen en springplankevenementen. Ook staat in het evenementenbeleid omschreven hoe met de financiering van de verschillende typen evenementen om te gaan en de criteria waarop evenementen worden beoordeeld. De link met topsportevenementen wordt in komende tijd nog verder uitgewerkt. In het beleid zijn voorwaarden opgenomen die bij moeten dragen aan de balans tussen leefbaarheid en levendigheid, hierop volgt in 2022 een verdere uitwerking, waarbij alle belanghebbende worden betrokken. Een voorstel voor aanpassing van de APV ligt bij de raad voor ter besluitvorming.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Duurzaamheid en toegankelijkheid

Duurzaamheid en toegankelijkheid zijn voor de evenementenbranche thema's die steeds belangrijker worden, maar nu nog niet voldoende aandacht van organisatoren hebben. De gemeente Arnhem is hier aanjager in en trekt samen op met Arnhem Aan, Schakel 025 en de culturele sector.

Beschikbaarheid locaties

Het vinden van een geschikte locatie voor de jaarlijkse voorjaarskermis wordt steeds moeilijker nu het gebied bij Olympus bebouwd wordt.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Toerisme en recreatie

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Toerisme wordt traditioneel gezien als (enkel) een economisch belang; bezoekers geven hun geld uit bij onze ondernemers. Verwachting is dat de bezoekersaantallen naar de toekomst toe toenemen, waarvan ongeveer 70 tot 80 procent van de bezoekers uit eigen gebied komt. In een brede samenwerking tussen overheden en de sector kwam in de afgelopen jaren een nieuwe strategie tot stand: toerisme wordt als middel ingezet om de leefbaarheid in kernen en steden te verbeteren. Toerisme draagt zo bij aan het in stand houden van voorzieningen in centra, zorgt voor een divers banenaanbod, draagt bij aan het welzijn van bezoekers én bewoners en zorgt voor een prettig leefklimaat. Het rechtvaardigt investeringen die ook (vooral) de eigen bewoners ten goede komen en de leefkwaliteit verhoogt. Een voorbeeld is de aanleg van fiets- en wandelnetwerken waar ook toegankelijkheid van groot belang is. In 2018 zorgde de vrijetijdssector voor ruim 1,6 miljard euro aan directe bestedingen in de regio Arnhem - Nijmegen. Bovendien telde de regio in deze sector 26.000 arbeidsplaatsen: de vrijetijdssector was vóór de coronacrisis als werkgever even groot als de landbouw- of bouwsector. In 2020 is het aandeel van toerisme en recreatie in de werkgelegenheid in Arnhem gedaald.

Inzet Arnhem en de regio

De focus binnen toerisme en recreatie in Arnhem en deze regio ligt op toekomstbestendigheid van de sector in relatie tot het in stand houden van een prettig leefklimaat voor inwoners. Er wordt gezocht naar een nieuwe balans in (toeristische) vraag en aanbod. Er wordt tegelijkertijd ingezet op meer werkgelegenheid, hogere bestedingen, meer bezoekers en herhaalbezoeken én op de optimale balans tussen leefbaarheid, verduurzaming, leefkwaliteit en bezoekersdruk. Respect voor de natuur vormt daarin een randvoorwaarde. De gemeente geeft dit langs drie thematische lijnen vorm: Duurzame gastvrijheid, de verbinding met de Veluwe en herinneringstoerisme (zie ook de factsheet Slag om Arnhem).

Enkele ontwikkelingen

- Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen, Platform Binnenstad Arnhem en Citymarketing Arnhem hebben de opdracht om de marketing van de stad vorm te geven, ieder vanuit de eigen core business en expertise. In 2021 is gestart met gesprekken over de gedeelde strategie van Arnhem en de omgeving. Dit zal in 2022 verder vorm krijgen.
- Voor de coronacrisis is er een onderzoek naar de marktruimte voor hotels uitgevoerd. Toen was de conclusie dat er nog ruimte was in Arnhem en de regio. De crisis heeft de hotelbranche echter zo hard geraakt dat de impact nu nog niet te overzien is. Op dit moment is nog niet te zeggen wat de gevolgen zijn voor de hotelbranche.
- Vakantieparken/ campings: ontwikkelingen in Arnhem Noord rond camping Petersburg en Buitenplaats Koningsweg.
- Na de ontwikkeling van de Citystore Arnhem (nieuwe VVV in Eusebius) wordt de aansluiting gezocht met (nog te ontwikkelen) Toeristische Informatiepunten in Arnhem en de regio.
- Arnhem, duurzame poort naar de Veluwe: in het tweede kwartaal 2022 wordt met stakeholders in en rondom de stad een masterplan opgesteld: hoe kunnen we de stad beter verbinden aan de Veluwe? Na vaststelling van het masterplan kan in het kader van een regiodeal Veluwe subsidie worden aangevraagd voor uitvoering.

Regionale samenwerkingen

- Met de start van de Groene Metropoolregio is Duurzaam Toerisme hoger op de agenda gekomen. In 2022 worden richtinggevende projecten gestart (opstellen marketingvisie, inventariseren belevingsgebieden, vormgeven relatie met uitvoeringspartijen). Vanaf 2023 zal dit leiden tot meer uitvoeringsgerichte projecten.
- Veluwe op 1/ Veluwe Alliantie: Netwerksamenwerking zonder entiteit en bevoegdheden bestaande uit terreinbeherende organisaties (zoals Natuurmonumenten), belangenbehartigers en 21 gemeenten. De alliantie is gesprekspartner van Rijk en provincie Gelderland. Arnhem is een actieve participant, zowel in de organisatie als op projectniveau. Doel is om natuur en economie in balans te brengen en het gebied toekomstbestendig te ontwikkelen

- Veluwezoom: Samenwerking tussen Wageningen, Renkum, Arnhem, Rheden, Rozendaal en Brummen. Op projectniveau krijgt de samenwerking vorm in het belevingsgebied Veluwezoom.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

In 2022 zal er een nieuwe strategie Toerisme & Recreatie worden opgesteld die aansluit bij de huidige kijk op de sector. In de afgelopen jaren heeft de gemeente de koers in de regionale samenwerkingsverbanden (mede) uitgezet.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona

De grootste uitdaging voor de komende jaren is het herstel van de sector tijdens en na corona. De coronacrisis heeft de verwachte groei een (tijdelijke) halt toegeroepen. Het binnenlands toerisme - de belangrijkste markt voor Gelderland – krabbelde in 2021 weer op maar de verschillen binnen de sector zijn groot. De impact op de sector op de lange termijn is nog niet te overzien.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Cultuur

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem is een kunst- en cultuurstad met een belangrijke regionale en landelijke positie. De gehele culturele 'keten' (educatie, productie, presentatie) is in ruime mate vertegenwoordigd voor alle kunstvormen (toneel, muziek, kleinkunst, dans, beeldende kunst, vormgeving en mode). De keten heeft een brede basis met onder andere amateurkunst en cultuureducatie, een innovatief middensegment van professionele makers en een aantal topgezelschappen. In 2019 werkten 4.930 mensen in de Arnhemse creatieve en culturele sector (4,6 procent).

De ambities van de Groene Metropool Regio betekenen ook iets voor het benodigde culturele voorzieningenniveau van Arnhem. Er is en wordt daarom geïnvesteerd in cultuurhuisvesting (Museum Arnhem, Stadstheater, Lauwersgracht Alliantie), het makersklimaat wordt versterkt met ruimte en faciliteiten voor culturele en creatieve ondernemers en er wordt meer ingezet op de impact van kunst en cultuur als maatschappelijk kapitaal.

Enkele actuele ontwikkelingen in de stad:

Cultuur in Zuid

Iets minder dan de helft van de inwoners van Arnhem woont in Arnhem-Zuid. Door de sterke groei van Arnhem-Zuid de afgelopen decennia is ook de vraag gestegen naar ruimte voor ontmoeting en voor bewoners om aan kunst en cultuur te kunnen deelnemen. Dit werd al geconstateerd in de notitie 'Blik op Zuid' uit 2019. En komt terug in het recent vastgestelde Ontwikkelperspectief Kronenburg, specifiek het amendement Cultuurcentrum Zuid, en in de beraadslagingen in het kader van het raadsvoorstel 'Vervolg Lauwersgracht Alliantie'. Kunst en cultuur zijn in de brede zin in Arnhem Zuid ondervertegenwoordigd. Door ontwikkelingen en kansen meer in onderlinge samenhang te bezien en waar mogelijk verbindingen te leggen, zijn er kansen om meer ruimte voor ontmoeting, kunst, cultuur in Arnhem Zuid te realiseren. Concrete kansen liggen er in de verbinding met Rozet maar ook bij de nieuwe huisvesting van Popcentrum Jacobiberg.

Stadstheater / Lauwersgrachtalliantie

Met het raadsbesluit 'Vervolg Lauwersgracht Alliantie' en het amendement 'Kleine zaal Stadstheater Bouwen' is een grote stap gezet voor de vernieuwing van het Stadtheater. Het onderzoek naar de bouw van de kleine zaal loopt (investering en exploitatie). Voor toekomstbestendige huisvesting voor de productiefunctie van Oostpool en Introdans is 250.000 euro per jaar beschikbaar (komt overeen met een eenmalige investering van ca 10 miljoen euro) is meer nodig. Dit vraagt ondersteuning en lobby vanuit de gemeente. In de tijd van ontwikkeling kan programmering en bereik onder druk komen te staan.

Sonsbeektentoonstelling

Bij de volgende editie in 2024 bestaat Sonsbeek 75 jaar. In de aanloop naar 2024 zijn er kansen de stad meer aan te haken en al te bouwen aan het stadsprogramma en verbindingen met de wijken. Het belang en impact van Sonsbeek voor de stad en de wens om Sonsbeek groter neer te zetten betekent iets voor de Arnhemse bijdrage. Er ligt tevens een rol voor de gemeente om Sonsbeek te ondersteunen in de lobby onder andere richting Rijk en provincie.

Duurzame mode

Arnhem heeft nationaal én internationaal hoog aangeschreven modeontwerpers, opleidingen, tentoonstellingen en festivals. Ondernemende modepioniers krijgen een podium en zijn zichtbaar voor publiek. De gemeente participeert actief in verschillende netwerken en energieke coalities, zoals Modepartners 025 en het Gelderse netwerk voor duurzame textiel (GIST). Citymarketing sluit hierbij aan met haar focus op duurzame mode. Via het Uitvoeringprogramma van Modepartners 025 (in afrondende fase) en het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie Arnhem worden initiatieven een stap verder gebracht. Met als doel het mode-ecosysteem in Arnhem en de regio verder te versterken en op de kaart te zetten. De ambities zijn nauw verbonden aan urgente maatschappelijke vraagstukken en opgaven en dragen bij aan de transitie naar een lokaal, duurzaam en sociaal textiel- en modesysteem en aan de versterking van het makersklimaat in de stad, de regio en de provincie.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Aan de basis van het Arnhemse cultuurbeleid staat de cultuurnota STROOM van 2012. In 2016 heeft een evaluatie plaatsgevonden: Arnhem STROOMt Door. In de actualisatie STROOMversnelling (2020) wordt gericht ingezet op een aantal actiepunten, waaronder: versterking van het makersklimaat, kunst in de openbare ruimte, de verbinding van cultuur en welzijn en cultuur in de wijken. Het Kader Beeldende kunst in de Openbare ruimte is recent vastgesteld. Sinds 2021 is er een Plan van Aanpak Huisvesting Culturele en Creatieve sector met de ambitie om 12.000 m2 permanente werkruimte te realiseren.

In regionaal verband wordt samengewerkt binnen de Cultuurregio 025, één van de 15 door het ministerie van OCW erkende landelijke stedelijke cultuurregio's. Met het ministerie van OCW, Landsdeel Oost en de vijf cultuurregio's in Landsdeel Oost is een Convenant afgesloten voor de periode 2021-2024. De Cultuurregio 025 heeft een stevige positie gekregen binnen de maatschappelijke opgave 'Ontspannen Regio' van de Groene Metropool Regio. Het Transformatievoorstel Cultuurregio 025 vormt hiervoor de basis.

De gemeente heeft een wettelijke taak in het in stand houden van een lokale publieke omroep en ontvangt via het gemeentefonds een jaarlijkse bijdrage. In het regeerakkoord is opgenomen dat de financiering via het gemeentefonds wordt overgeheveld naar landelijke financiering en dat er extra wordt geïnvesteerd. Dit om de onafhankelijkheid van de pers op lokaal niveau beter te waarborgen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona

De culturele sector is hard geraakt door de coronacrisis. Door landelijke, provinciale en lokale steunpakketten zijn er nog geen instellingen omgevallen en zijn werknemers vooralsnog behouden. Individuele makers en zzp-ers zijn het hardst geraakt en door allerlei oorzaken maar deels bereikt met de steunpakketten.

De (na-ijl)effecten van de crisis zijn naar verwachting ingrijpend en langdurig, zoals herstel van het publieksbereik (en -inkomsten), programmering en planning van producties, interen op reserves waardoor er geen ruimte is voor investeringen, de gevolgen voor de werkgelegenheid en inkomenspositie van werknemers en zzp'ers. Braindrain in de sector is een aandachtspunt, mede in verband met een krappe arbeidsmarkt. Er is ook sprake van dalende aantallen cursisten bij allerlei lessen, een afnemend aantal vrijwilligers en minder Arnhemmers die actief zijn in de amateurkunst.

Arnhem-Oost-aanpak

De aandacht voor de maatschappelijke impact van kunst en cultuur groeit. Kunst en cultuur maken ook steeds meer onderdeel uit van de Arnhem-Oost-aanpak. Ze dragen bij aan emancipatie, kansengelijkheid, persoonlijke ontwikkeling van onder andere jongeren en aan een prettige en veilige leefomgeving. Er wordt gewerkt aan het uitvoeringsplan 'Kunst in Uitvoering' zijn er kansen om met kunst – en kunstuitingen kwaliteit toe te voegen aan de openbare ruimte, het DNA van een wijk te laten zien of bewoners een gevoel van trots te geven.

Transformatie binnenstad

De binnenstad transformeert mede door de coronacrisis in een hoger tempo en met een grotere intensiteit van 'place to buy' naar 'place to meet'. De rol en bijdrage van cultuur en kunst(uitingen) daarin zijn van toenemend belang. Zowel waar het gaat om beleving, verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte en invulling van leegstand als in het kader van bredere gebiedsontwikkeling. Dit biedt kans de positie, het gezicht en de eigenheid ten opzichte van vergelijkbare steden en/of winkelgebieden te versterken.

Regeerakkoord

In het regeerakkoord wordt onderkend dat kunst en cultuur van wezenlijk belang zijn voor de samenleving. Het Rijk gaat investeren in herstel, vernieuwing en groei van de culturele en creatieve sector (170 miljoen euro structureel). Het Rijk zet ook de regiodeals voort. Dit biedt ook kansen voor de culturele sector.

In het regeerakkoord is opgenomen dat een bruisende winkelstraat cruciaal is voor de leefbaarheid in dorpen en steden. Het kabinet gaat samen met lokale overheden aan de slag om leegstand tegen te gaan en de samenwerking tussen retail, horeca en cultuur te stimuleren.

Financiële knelpunten

Vertaling moties/amendementen

Cultuur in Zuid. In het kader van het recent vastgestelde Ontwikkelperspectief Kronenburg is amendement 21A78G Cultuurcentrum Zuid aangenomen. Rozet is één van de partijen om hieraan in samenwerking met anderen invulling te geven. Daarbij moet goed worden bezien welke functies het beste waar kunnen landen en wie dat het beste kan doen.

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

E-depot Gelders Archief. Regionaal Historisch Centrum (RHC) Gelders Archief is een Gemeenschappelijke Regeling (GR). De minister van OCW heeft aangegeven op termijn (voorzien op 1 januari 2024) uit te willen treden uit dit soort GR's. Het Rijk wil wel de financiering op niveau houden voor het behoud en beheer van de fysieke rijksarchieven binnen de RHC's. De digitale rijksarchieven gaan volledig naar het e-depot van het Nationaal Archief. De RHC's dienen een eigen voorziening op te richten. OCW stelt sec middelen beschikbaar voor de opzet; voor de exploitatie heeft het Gelders Archief een kostenprognose per partner gemaakt. Dit houdt in dat de partners vanaf 2023 gaan bijdragen aan het e-depot. Voor Arnhem zou dit een extra bijdrage betekenen van € 54.000 vanaf 2023. Over financiële dekking is door het bestuur nog geen besluit genomen. Binnen de begroting van het Gelders Archief wordt een voorziening gemaakt van € 400.000. Daarnaast hoopt men meer partners aan te trekken die gebruik willen maken van het e-depot, waardoor kosten gedeeld kunnen worden.

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

RTV Arnhem / Connect. De Streekomroep Midden Gelderland (RTV Arnhem) is in ontwikkeling en bezig met verdere professionalisering. In 2021 en 2022 is incidenteel € 100.000 verstrekt uit de rijkscoronamiddelen. Voor een goed functionerende omroep zijn structurele middelen nodig. De uitwerking van het landelijk coalitieakkoord en gevolgen voor de toekomstige financiering worden gevolgd. Voor het Arnhems Mediafonds is in september 2021 een 2-jarige pilot gestart (uitvoering amendement). Hiervoor is € 130.000 incidenteel beschikbaar gesteld. Als de pilot slaagt zijn er structurele middelen nodig.

Erfgoed

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem behoort met zijn circa 600 rijksmonumenten, meer dan 900 gemeentelijke monumenten en vijf rijksbeschermde en twee gemeentelijk beschermde stadsgezichten tot de top 10 van grote monumentengemeenten. Met Fliegerhorst Deelen ligt daarnaast het grootste gebouwde monumenten van Nederland in Arnhem en sinds juli 2021 beschikt de gemeente met het Romeinse fort in Meinerswijk ook over UNESCO werelderfgoed. Tot en met het derde kwartaal van 2021 heeft de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) 1031 vergunningsaanvragen afgehandeld, waarvan 150 in combinatie met het aspect monumentenzorg.

Nog niet alle gebieden in Arnhem zijn intensief bekeken op de aanwezigheid van potentiële monumenten en ook zijn er geïnventariseerde perioden waarbij het nog niet tot eventuele voordracht voor de monumentenstatus is gekomen. Lacunes in het erfgoedbeeld worden mede ingevuld met de actualisatie van de cultuurhistorische waardenkaart die gepland is om in 2022 te starten en de nagenoeg afgeronde actualisatie van de archeologische verwachtingskaart. Ontwikkeling van dergelijk kaartmateriaal is relevant in relatie tot de Omgevingswet en het bijbehorende digitale stelsel en integrale afweging. De huidige waarden- en verwachtingskaarten dateren uit 2009. Borging van cultuurhistorische waarden vindt plaats via bestemmingsplannen en vergunningverlening, hiervoor wordt een afsprakenkader met de ODRA ontwikkeld. In Arnhem heeft de raad recent besloten het Team Welstand en Monumenten om te zetten naar een gemeentelijke adviescommissie voor omgevingskwaliteit, hiermee voldoet Arnhem aan de vereisten.

Beleefbaar erfgoed

Erfgoed kan rekenen op toenemende interesse vanuit de samenleving. Het ‘beleefbaar’ maken daarvan in woord en beeld is hierbij een belangrijk onderdeel. Een goed voorbeeld hiervan is de visualisatie van het Romeinse fort in Meinerswijk als onderdeel van de noordelijke Romeinse rijksgrens (‘limes’) met bijbehorende status van UNESCO-werelderfgoed. Arnhem bevat op het gebied van het beleefbaar maken van erfgoed een groot onbenut potentieel. Zo kenmerkt de Veluweflank zich door veel relicten uit de Tweede Wereldoorlog (kansen voor (herdenkings)toerisme) die zich samen met overblijfselen uit de Koude Oorlog in de Rosandepolder en Meinerswijk lenen voor een uniek en boeiend verhaal dat zich samen met het Romeinse verleden over Arnhems gemeentegrenzen uitstrekt. Tastbare bewijzen van het stedelijke verleden bevinden zich in het gemeentelijke archeologiedepot dat medio 2022 verhuist naar Museum Arnhem. Voor het Arnhems verhaal vanuit archeologische kant wordt hierbij samengewerkt met het Erfgoedcentrum in Rozet waar een ‘archeohotspot’ aanwezig is, maar vondsten vinden ook hun weg naar tentoonstellingen zoals het Gelderse verhaal dat in de Eusebiuskerk verteld gaat worden. De archeohotspot is een archeologisch kenniscentrum waar professionals, vrijwilligers en de geïnteresseerde burger of bezoeker van de stad elkaar kunnen treffen. Actueel vraagstuk bij erfgoed is ook het invulling geven aan de factor duurzaamheid (energiezuinigheid bijvoorbeeld).

Kerkenvisie

Onder kerken is de afgelopen jaren toenemende mate het vraagstuk van leegstand waar te nemen. Deze kerken kunnen op wijkniveau maatschappelijke relevantie hebben en het kan hierbij ook om monumenten gaan. Om op het vraagstuk van leegstand en herbestemming te anticiperen, behoeften bij kerkbesturen te inventariseren en mogelijkheden in beeld te brengen, wordt in Arnhem samen met stakeholders een kerkenvisie ontwikkeld.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

De wet- en regelgeving op het gebied van erfgoed als onderdeel van de leefomgeving komt onder de te implementeren Omgevingswet te vallen. De uitgangspunten van de Omgevingswet vertalen zich dan ook naar het lokale erfgoedbeleid en de uitvoering daarvan, vooral op het punt van integrale besluitvorming en het kunnen beschikken over digitale beleidsinstrumenten om afwegingen te kunnen maken.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

'Recent erfgoed' en gebiedsontwikkeling

Het Rijk heeft inventarisatieprojecten naar erfgoed uit de Koude Oorlog en de 'Post 65'-periode opgestart (erfgoed na 1965). Hieruit kan op termijn aanwijzing van monumenten volgen. Van beide onderwerpen is in Arnhem mogelijk veel aanwezig (de Defensiehaven in de Rosandepolder, bunkers en de tankkazematten in Meinerswijk). Voorbeeld van Post 65-erfgoed is de Kemperbergerweg 783 waar het Instituut voor Fysieke Veiligheid is gehuisvest. Aanwijzingen van erfgoed uit genoemde perioden als monument kan samenvallen met (lopende) gebiedsontwikkelingen.

Verstedelijking en verdichting

Verstedelijkings- en verdichtingsopgaven kunnen conflicteren met aanwezigheid van cultuurhistorische waarden in gebieden. Anderzijds liggen hier ook kansen voor herbestemming, inspiratie en kunnen ze als identiteits- en betekenisdragers voor ontwikkelingen worden benut. Grootschalige ontwikkelingen in gebieden met veel cultuurhistorische waarden vragen veel van de beschikbare ambtelijke capaciteit.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Onder de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) vallen de zorgvormen huishoudelijke ondersteuning, activerend werk, groepsbegeleiding (dagbesteding), individuele begeleiding en woningaanpassingen/hulpmiddelen, vervoersvoorzieningen en doelgroepenvervoer. Ook omvat het beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Deze zorgvormen worden in aparte factsheets behandeld.

In Arnhem maken meer dan 9.100 inwoners gebruik van één of meerdere Wmo-voorzieningen (peildatum: december 2021). Daarbij wordt huishoudelijke ondersteuning het vaakst toegekend (ruim 4.800 inwoners), gevolgd door begeleiding (ruim 3.100 inwoners) en vervoersvoorzieningen (ruim 1.900 inwoners). Ouderen doen het vaakst een beroep op de Wmo:

- Inwoners van 18-67 jaar: 4,95 procent van de Arnhemse bevolking heeft in het vierde kwartaal 2021 een beroep gedaan op de Wmo.
- Inwoners boven 68 jaar: 19,68 procent van de Arnhemse bevolking boven de 68 jaar heeft in het vierde kwartaal 2021 een beroep gedaan op de Wmo.

De Wmo-uitgaven bedroegen in 2021 ruim 49 miljoen euro (exclusief Beschermd wonen).

Bij de Wmo wordt ingezet op drie lijnen: 1. Zo veel mogelijk zelfstandig leven. 2. Versterken van de sociale basis en sociale netwerken om een onnodig beroep op de zorg te voorkomen. 3. Sturen op het verbeteren van kwaliteit en resultaat van zorg.

Zo veel mogelijk zelfstandig leven

De Wmo biedt passende zorg en ondersteuning aan Arnhemmers zodat ze zelfstandig kunnen leven. Daarbij moeten inwoners zoveel mogelijk zelf de regie kunnen houden over hun leven en hun levenskwaliteit kunnen verbeteren of op peil kunnen houden. Hiertoe wordt aan inwoners duurzame, passende, effectieve en efficiënte ondersteuning op maat geboden. Dit gebeurt zo tijdig mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis. Daarmee wordt ook de actieve deelname van inwoners aan de Arnhemse samenleving gestimuleerd. Dit sluit goed aan op de integrale visie Sociaal domein in beweging.

Versterken van de sociale basis en sociale netwerken om onnodig beroep op zorg te voorkomen
Daarbij wordt ingezet op het versterken van de eigen kracht, het sociaal netwerk van inwoners en het benutten van algemene voorzieningen (de sociale basis) in de wijken. Inwoners met zorg blijven zoveel mogelijk thuis wonen met de nodige ondersteuning, of maken eerder de overstap van een instelling naar zelfstandig wonen in de wijk.

Sturen op het verbeteren van kwaliteit en resultaat van zorg

De kwaliteit van zorg blijft een belangrijk thema. Tijdens de laatste regionale aanbesteding zijn de kwaliteitseisen verhoogd en worden zorgaanbieders intensiever getoetst, zowel op kwaliteit als op rechtmatigheid. In Arnhem is de toezichtcapaciteit voor het uitvoeren van rechtmatigheidsonderzoeken relatief hoog in vergelijking met andere regiogemeenten. Bij het toezicht op regionaal gecontracteerde aanbieders moeten alle regiogemeenten naar rato een bijdrage leveren aan het toezicht op rechtmatigheid. Arnhem levert nu een relatief hoge bijdrage aan de toezichtcapaciteit op rechtmatigheid, zodat regiogemeenten nu aan zet zijn om extra toezichtcapaciteit te leveren. Hiermee kan het toezicht op slecht presterende aanbieders verder worden geïntensiveerd.
Het toezicht op kwaliteit is wel evenredig verdeeld over regiogemeenten.

Regionale afspraken over inkoop van zorg

Huishoudelijke ondersteuning, (groeps)begeleiding en activerend werk worden ingekocht via de regionale inkooporganisatie Inkoop-SDCG, onderdeel van de MGR-sociaal domein (Modulaire Gemeenschappelijke Regeling). In Arnhem is het maatwerkvervoer apart regionaal aanbesteed (met de regio's Arnhem en Nijmegen) en wordt sinds september 2016 uitgevoerd door de doelgroepenvervoersorganisatie BVO-DRAN. Bij de gunning van de nieuwe contracten binnen het

doelgroepenvervoer is afgesproken dat het duurzaamheidsniveau vanaf de start ten minste gelijk is aan het duurzaamheidsniveau van de voorgaande contractperiode. Tevens is ervoor gekozen om gedurende de contractperiode in samenwerking met de vervoerder de transitie naar zero emissie te laten plaatsvinden. Deze transitie is gaande en wordt doorgezet in de nieuwe raadsperiode, de middelen in de begroting zijn vanaf 2024 ontoereikend.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

De Wmo is het landelijk kader. Daarbinnen zijn in Arnhem de Wmo-verordening en Wmo-beleidsregels vastgesteld. De beleidsregels ondersteunen sociale wijkteams bij het toewijzen van passende, effectieve en efficiënte Wmo-zorg. In 2022 worden deze beleidsregels geëvalueerd. Ook zijn er Nadere regels, waarin bijvoorbeeld de PGB-tarieven (persoonsgebonden budget) zijn opgenomen.

De wet Bevorderen samenwerking en rechtmatige zorg is in aantocht. Deze wet moet de gegevensuitwisseling over frauduleuze aanbieders tussen opdrachtgevende partijen in het zorgdomein verbeteren, zoals zorgverzekeraars en gemeenten.

Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)

Meer overstijgend is het wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) dat naar verwachting vanaf 2023 wordt ingevoerd. Deze wet verankert wettelijk de coördinerende taak van het college van B&W en de daarvoor benodigde domein overstijgende verzameling, verwerking en deling van noodzakelijke persoonsgegevens, bijvoorbeeld tussen sociale wijkteams en werk en inkomen. Doel van de Wams is: voorzien in de wettelijke grondslagen die nodig zijn om het domein overstijgend delen van gegevens mogelijk te maken.
De Wams legt een aantal verplichtingen en bevoegdheden aan gemeenten op ten aanzien van hulpvragen van cliënten met meervoudige (ernstige) problematiek. Gemeenten krijgen taken in het zorgdragen voor een (regionaal) gemeentelijk meldpunt; uitvoeren van onderzoek op casusniveau bij meervoudige problematiek, informeren van betrokkenen over onderzoeksuitkomsten en het coördineren van de aanpak; overleg met partijen en het organiseren van casusoverleg en het zorgdragen voor coördinatie wat betreft uitvoering van diensten en interventies.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Demografische ontwikkeling: vergrijzing

Een relevante ontwikkeling is de vergrijzing. Het aantal ouderen (>75 jaar) in Arnhem neemt de komende jaren fors toe, zowel in aantal als relatief binnen de Arnhemse bevolking. Deze ouderen worden gestimuleerd om zo lang mogelijk in de eigen woning te blijven wonen. Om dit mogelijk te maken wordt een grotere vraag voorzien naar woningaanpassingen (onder andere trapliften) en hulpmiddelen, huishoudelijke ondersteuning, dagbesteding, vervoer en begeleiding. Daarnaast zijn er onvoldoende mogelijkheden voor ouderen om te verhuizen naar voor ouderen aantrekkelijke en geschikte woningen. Deze opgave kent een nauwe relatie met de totale woningopgave in Arnhem.

Krapte op de arbeidsmarkt

Nu al maar ook voor komende jaren zien we toenemende krapte op de arbeidsmarkt, waaronder in de zorg. Er zal onvoldoende personeel beschikbaar zijn binnen de Wmo om de toenemende zorgvraag op te vangen. In de huishoudelijke ondersteuning en in het doelgroepenvervoer wordt dit probleem nu al zichtbaar. Dit betekent dat de Wmo-zorg hierop in zal moeten spelen en zal moeten transformeren. Er moet gezocht worden naar alternatieve mogelijkheden om kwetsbare inwoners te ondersteunen, bijvoorbeeld vanuit Algemene voorzieningen in de wijk en het sociale netwerk van inwoners. Daarbij onderzoekt de gemeente nu via een pilot hoe sociale wijkteams zelf meer begeleiding kunnen bieden, zodat sociale netwerken en algemene voorzieningen (de sociale basis) beter en sneller benut kunnen worden. Aanvullend hierop wordt vanuit de wijken de samenwerking tussen de sociale basis en zorgaanbieders gestimuleerd. Waar het niet mogelijk blijkt om de toenemende zorgvraag op te vangen, moet bekeken worden welke kwetsbare inwoners met prioriteit moeten worden ondersteund (wachtlijstbemiddeling).

Toenemende zorgvraag leidt tot toenemende zorguitgaven

De toenemende zorgvraag door de vergrijzing en de beperkte mogelijkheden op de arbeidsmarkt zal

naar verwachting leiden tot oplopende zorguitgaven in het kader van de Wmo. Dit betekent dat ook in komende jaren hier passende besluiten over genomen moeten worden.

Regeerakkoord
In het regeerakkoord is opgenomen dat voor de huishoudelijke ondersteuning opnieuw een inkomensafhankelijke eigen bijdrage wordt ingevoerd. Het huidige abonnementstarief komt daar mee te vervallen. Hoe en wanneer deze wijziging wordt ingevoerd is nog niet bekend, maar de verwachting is dat hiermee de vraag naar huishoudelijke ondersteuning iets zal afnemen.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Toenemende kosten WMO. De toenemende vergrijzing zorgt o.a. voor een grotere vraag naar huishoudelijke ondersteuning. Bovendien wordt verwacht dat de toenemende krapte op de arbeidsmarkt invloed zal hebben op de zorg, verwachting is dat dit tot tariefstijgingen zal leiden. Ook staan de zorgtarieven onder druk. De vergrijzing zorgt eveneens voor een toenemende vraag naar Woon-, rolstoel- en vervoersvoorzieningen. Voor een deel is het streven om de toenemende zorgvraag op te vangen door het bieden van ondersteuning vanuit algemene voorzieningen (de sociale basis/ welzijn). De verwachting is wel dat dit daarnaast zal leiden tot hogere uitgaven in de Wmo.

De transitie naar zero emissie bij doelgroepenvervoer vraagt een investering vanaf 2024. Tevens ontvangt de BVO-DRAN een subsidie van de provincie die afgebouwd wordt naar € 0 in 2024 waardoor de bijdrage van de gemeenten hoger zal worden. In 2021 is een positief resultaat behaald op doelgroepenvervoer, dit resultaat wordt de komende jaren ingezet ter dekking van de transitie naar zero emissie en de afbouw van de provinciesubsidie.

Jeugdzorg

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Soms lopen kinderen vast in hun ontwikkeling of hebben ouders moeite om hun kinderen te ondersteunen en te stimuleren. Als het netwerk van het kind en vrij toegankelijke voorzieningen geen uitkomst bieden wordt specialistische zorg vanuit de Jeugdwet ingezet. Jeugdzorg kan worden ingezet voor kinderen tot 18 jaar en soms jeugdigen tot 23 jaar (Verlengde Jeugdwet). De zorg kan bestaan uit begeleiding, behandeling, jeugdbescherming, jeugdreclassering en verblijf. In Arnhem ontvangt 10,4 procent van de kinderen van 0-18 jaar een vorm van jeugdzorg. Voor vergelijkbare gemeenten ligt dat percentage op 10,8 procent (bron: waarstaatjegemeente.nl). Het totaal aantal kinderen met een toewijzing jeugdzorg neemt in Arnhem in de afgelopen jaren licht af. In de wijken waar veel hoogopgeleide ouders wonen wordt relatief gezien vaker een beroep gedaan op jeugdzorg dan in andere wijken (bijvoorbeeld het gebied Arnhem-Oost). In Arnhem waren de totale uitgaven jeugdzorg in 2021 49,5 miljoen euro.
De Inkooporganisatie Sociaal domein Centraal Gelderland koopt namens de regio specialistische zorg in bij jeugdzorgaanbieders. Vanuit het Rijk komt er steeds meer nadruk te liggen op regionale en bovenregionale samenwerking voor jeugdzorg. Deze regionale samenwerking staat onder druk, vanwege capaciteitstekort en financiële tekorten bij regiogemeenten. Recent is de Regiovisie op samenwerking en opdrachtgeverschap Centraal Gelderland vastgesteld.

Het hoofddoel van de gemeente Arnhem is dat meer kinderen zich ontwikkelen naar zelfstandigheid, waarbij zij waar nodig passende hulp ontvangen. Inzet is daarbij op drie lijnen.

1. Meer kinderen kunnen meedoen aan het dagelijkse leven
In lijn met het Jeugdbeleid 2021-2025 ‘Opgroeien in Arnhem: een toekomst vol kansen’ wordt ingezet op voorkomen van problemen in plaats van genezen. Hiervoor zijn goede laagdrempelige voorzieningen nodig in de stad die aansluiten bij de problemen waar kinderen en jongeren tegenaan lopen. Actuele ontwikkeling is dat we meer vraagstukken rond mentale gezondheid zien, ook als effect van corona. Dit uit zich op dit moment nog niet in meer toewijzingen in behandelingen, wel is er een toename van wachttijden en duur van behandeltrajecten (vanwege toegenomen complexiteit). De verwachting is dat het aantal toewijzingen in komende periode zal toenemen. Om deze toename te voorkomen moet er voldoende voorliggend aanbod worden georganiseerd, zodat kinderen met lichte mentale klachten op school of bij de huisarts hulp kunnen krijgen – zonder verwijzing naar (specialistische) jeugdzorg. Bijvoorbeeld door te investeren in praktijkondersteuners jeugd bij de huisarts of door jongerenwerkers op school waar je terecht kunt met zorgen. En door voor de wachtlijsten GGZ een zorgaccounthouder in te stellen die de schakel tussen het sociaal wijkteam, GGZ-aanbieders en huisartsen is en bemiddelt en adviseert waar de benodigde zorg het snelst kan worden ingezet. Er ligt een link met de inzet op gezond en fit.

2. Meer jeugdigen wonen veilig thuis
Bij gezinnen waar het onveilig is, is het streven om er zo vroeg mogelijk bij te zijn om passende hulp te bieden en de veiligheid te herstellen. Hiermee wordt voorkomen dat kinderen uit huis worden geplaatst. Om de veiligheid te herstellen is passende en tijdige hulp nodig. Eind 2019 heeft de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd het landelijke rapport ‘Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd’ gepubliceerd. De boodschap hierin was duidelijk. In het hele land wachten kinderen en gezinnen te lang op de inzet van jeugdbescherming en van passende jeugdhulp. Nadat de Rechtbank een beschermingsmaatregel heeft uitgesproken duurt het soms nog maanden voordat de hulp goed op gang komt. Op basis van eerdere rapportages hierover is de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming opgesteld. Hiermee wordt het veiligheidsnetwerk voor kinderen en gezinnen in onveiligheid verbeterd en versneld. Er ligt een link met de inzet op veiligheid.

3. Minder kinderen zijn afhankelijk van specialistische zorg & de gemeente ontvangt toereikende Rijksbudgetten
Minder kinderen moeten afhankelijk worden van zorg door problemen vroeg te signaleren of liever nog, te voorkomen. Daarom worden steeds meer vormen van laagdrempelige hulp ingezet, zo dichtbij mogelijk voor het kind, waardoor de inzet van specialistische jeugdzorg voorkomen kan

worden. Om de kinderen die het nodig hebben passende zorg te kunnen bieden is een toereikend budget jeugdzorg nodig vanuit het Rijk. Op landelijk niveau zijn recent stevige gesprekken gevoerd tussen Rijk en VNG over het budget jeugdzorg dat volgens gemeenten niet toereikend is om passende zorg te bieden aan kinderen. In de afgelopen jaren zijn daardoor bij veel gemeenten tekorten ontstaan op de budgetten jeugdzorg. In Arnhem is begin 2020 tijdelijk een Taskforce Jeugd opgezet om met behulp van kostenbesparende maatregelen grip te krijgen op de kosten van jeugdzorg. Het vorige kabinet heeft naar aanleiding van uitspraken van een arbitragecommissie extra middelen jeugdzorg toegekend voor de jaren 2021 en 2022 en toegezegd voor de periode 2023-2028. Gemeenten mochten 75 procenten van deze toegezegde Rijksmiddelen verwerken in hun begroting 2022. In het nieuwe regeerakkoord wordt voor deze periode in lijn met deze toezegging additionele financiering voor jeugdzorg beschikbaar gesteld. Daarover dienen het nieuwe kabinet en het parlement nog wel definitief te besluiten. Ondertussen werken gemeenten en het Rijk aan de Hervormingsagenda Jeugd waarin zij maatregelen vaststellen die de kosten van de jeugdzorg omlaag moeten brengen door inzet van bewezen kosteneffectieve maatregelen. In deze Hervormingsagenda wordt uitgegaan van 1 miljard aan kostenbesparingen op het totale budget jeugdzorg. In het regeerakkoord is opgenomen dat het Rijk in 2024 100 miljoen en vanaf 2025 500 miljoen extra bezuinigt op het landelijke budget jeugdzorg, bovenop de eerder afgesproken 1 miljard. Op basis van deze extra bezuinigingen heeft de VNG besloten de gesprekken met de staatssecretaris op te schorten, totdat deze extra bezuinigingen van tafel zijn.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Jeugdwet

Deze wet biedt de basis voor jeugdzorg. Met de Hervormingsagenda Jeugd (zie ook hierboven) wordt de Jeugdwet geëvalueerd en herzien. Daarbij wordt onder andere ook gekeken naar een striktere afbakening van wat wettelijk onder jeugdzorg wordt verstaan.

Jeugdbeleid 2021-2025, Opgroeien in Arnhem: een toekomst vol kansen

Op 17 februari van dit jaar heeft de gemeenteraad het nieuwe Arnhemse jeugdbeleid vastgesteld. In dit beleid wordt beschreven welke doelen wij hebben en hoe de gemeente zijn werk doet voor kinderen van 9 maanden tot 27 jaar.

Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)

Zie voor toelichting bij de factsheet Wmo.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona

Door corona raken meer jongeren in de problemen met hun mentale gezondheid waardoor de vraag naar jeugdzorg kan toenemen. In de laatste kwartalen van 2021 stijgen de kosten met betrekking tot diverse jeugdzorgvormen (o.a. GGZ en Verblijfszorg), nadat in de anderhalf jaar daarvoor de kosten van jeugdzorg en verblijf op stabiel niveau zijn gebleven. Deze kostenstijging vraagt om een nadere analyse. Het kan onder andere samenhangen met de tot op heden uitgebleven inhaalvraag als gevolg van corona. Ook de effecten van de landelijke coronamaatregelen op de jeugd kunnen naar verwachting in de (nabije) toekomst een opwaartse druk op de kosten van de jeugdzorg veroorzaken.

Arbeidsmarkt

Ook in de jeugdzorg merkt de gemeente de gevolgen van de krappe arbeidsmarkt, waardoor zorgaanbieders hun taken soms onvoldoende uit kunnen voeren. Dit gaat met name om behandeling (GGZ) en jeugdbescherming.

Uitstroom uit jeugdzorg met verblijf

Veel jongeren uit jeugdzorg met verblijf (veelal niet afkomstig uit onze regio) stromen beschermd wonen in Arnhem in of worden dakloos en maken aanspraak op de maatschappelijke opvang. Het gebrek aan passende woningen is problematisch voor de uitstroom uit jeugdzorg, waardoor vaker Verlengde Jeugdwet wordt ingezet wat zorgt voor extra kosten voor de gemeente.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. De pijlers dat meer jongeren mee kunnen doen, veilig thuis wonen, minder en meer preventieve zorg krijgen zijn een belangrijk onderdeel om dit ambitieuze doel te bereiken. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Kostenontwikkeling jeugdzorg. Bij diverse vormen van jeugdzorg is sprake van verwachte tariefstijgingen, onder andere Jeugdzorgplus (gesloten jeugdzorg) en dagbehandeling. Deze tarieven zijn onderwerp geweest van (bestuurlijke) besprekingen en onderhandelingen op bovenregionaal en regionaal niveau, en zijn daarmee onvermijdelijk. Zoals aangegeven zijn in de laatste kwartalen van 2021 de jeugdzorgkosten opgelopen. Bovendien wordt verwacht dat de toenemende krapte op de arbeidsmarkt invloed zal hebben op de zorg en zorgtarieven. Volume- en kostenstijgingen onder andere in de GGZ en verblijfszorg hangen mogelijk samen met corona en het effect van de coronamaatregelen. Dit zorgt op termijn voor een nadeel.

Beschermd Thuis

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Van 2015 tot 2022 was Arnhem centrumgemeente voor beschermd wonen. Deze voorziening is bedoeld voor volwassenen die door problematiek of stoornissen (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen. Vanaf 2022 is gestart met de doordecentralisatie van beschermd wonen en wordt iedere gemeente zelf verantwoordelijk. Voor het overgangsjaar 2022 is met de regiogemeenten afgesproken dat Arnhem verantwoordelijk blijft voor de uitvoering van beschermd wonen in de regio. Arnhem ontvangt hiervoor budget van het Rijk. Doordat de Wet langdurige zorg (de Wlz) in 2021 werd opengesteld voor mensen met levenslange beperkingen door GGZ-problematiek, is het aantal inwoners dat gebruik maakt van beschermd wonen in 2021 gedaald van ongeveer 1000 naar ruim 500 inwoners begin 2022. De directe zorgkosten voor beschermd wonen bedragen ongeveer 26 miljoen euro. Bij beschermd wonen, een voorziening binnen de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) wordt ingezet op:

- Van beschermd wonen naar een beschermd thuis
- De aanpak van personen met verward of onbegrepen gedrag en zorg-gerelateerde overlast
- Huisvesting van kwetsbare doelgroepen in het kader van de woonproblematiek, gerelateerd aan het thema wonen-zorg

Van beschermd wonen naar een beschermd thuis

De gemeente werkt aan het doel om beschermd wonen te transformeren naar een beschermd thuis. Dit houdt in dat mensen met psychische problemen zoveel mogelijk thuis of in de eigen woonplaats kunnen blijven wonen met ambulante ondersteuning. Op 1 januari 2022 zijn gemeenten al gestart met de inhoudelijke doordecentralisatie van beschermd wonen. Iedere gemeente wordt daarbij zelf verantwoordelijk voor het bieden van een beschermd thuis. De gedachte is dat doordecentralisatie een nauwe aansluiting bij lokale voorzieningen en inzet op preventie en herstel beter faciliteert. Deze beweging gaat gepaard met (verplichte) regionale samenwerking; er moeten afspraken gemaakt worden op onder andere financieel, juridisch en organisatorisch gebied. Daarvoor is een regionale kadernota ‘‘Samen aan Zet’’ opgesteld en wordt gewerkt aan regionale samenwerkingsafspraken.

Naast de inhoudelijke doordecentralisatie was het streven om per 1 januari 2023 een woonplaatsbeginsel voor beschermd wonen en een daarmee samenhangend nieuw financieel verdeelmodel in te voeren. In februari 2022 werd bekend dat de invoering van het nieuwe verdeelmodel is uitgesteld. De invoering van het nieuwe verdeelmodel hangt samen met de herijking van het gemeentefonds van 2022 naar 2023, waarbij onder andere voor beschermd wonen een financiële verschuiving plaatsvindt van een historisch naar een objectief budget. Voor deze verschuiving wordt een periode van 10 jaar uitgetrokken, waarbinnen het budget van centrumgemeente Arnhem wordt afgebouwd. Voor de totale regio Arnhem betekent dit een flinke achteruitgang in budget.

Daarnaast is ook de invoering van het woonplaatsbeginsel uitgesteld. Dit beginsel houdt in dat de gemeente van herkomst gedurende een aantal jaren moet betalen voor de kosten van beschermd wonen. Dit om te stimuleren dat gemeenten zich extra gaan inspannen om voorzieningen voor beschermd wonen op hun (grond)gebied te ontwikkelen. Hoe dit voor regio van Arnhem wordt uitgewerkt is onderdeel van de regionale afspraken die worden gemaakt.

De aanpak van personen met verward gedrag

Met de ontwikkeling naar een beschermd thuis is de transformatie ingezet van wonen in instellingen naar wonen ‘in de wijk’. Tegelijkertijd doet deze transformatie zich ook voor in de Wet langdurige zorg (bekostigd door de zorgkantoren) en de Wet forensische zorg (bekostigd door het ministerie van Justitie en Veiligheid). We zien, mogelijk door deze transformatie, een toename van verward gedrag in wijken en meer signalen van aan zorg gerelateerde overlast. De intentie is om meer aan de ‘voorkant’ van de overlast te komen. Niet alleen het aanpakken van de overlast maar veel meer het voorkomen van overlast door inzet van gerichte preventie. Om dit te bereiken is de samenwerking met het domein veiligheid essentieel, onder andere door toezicht op kwaliteit en rechtmatigheid van zorg. Daarnaast wordt gewerkt aan borging van de Doorbraakmethode van het Instituut voor Publieke

Waarden. Bij deze methode wordt integraal gekeken naar de problematiek van een inwoner en worden creatieve oplossingen gezocht vanuit verschillende wettelijke kaders. De doorbraakmethode richt zich op de meest complexe situaties.

Huisvesting van kwetsbare doelgroepen
De vraag naar woningen voor kwetsbare inwoners is groot. Het gaat daarbij niet alleen om inwoners die uitstromen vanuit beschermd wonen maar ook om uitstroom van andere kwetsbare doelgroepen vanuit jeugdzorginstellingen en de maatschappelijke - en vrouwenopvang. Met de corporaties worden afspraken gemaakt over huisvesting van deze kwetsbare doelgroepen, onder andere via afspraken in het stedelijk convenant.

Betrokken partners
- Regionaal wordt samengewerkt met de gemeenten Rheden, Renkum, Zevenaar, Duiven, Westervoort, Lingewaard, Overbetuwe, Rozendaal, Doesburg.
- Daarnaast is er samenwerking tussen Stichting wijkteams Arnhem, Zorgaanbieders, Zorgkantoor, Zorgverzekeraar, VGGM, politie, Rijnstate, Pro Persona, Justitie, Inkoop SDCG, corporaties.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving, Arnhemse beleidskaders
Zie Factsheet Wmo.

Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)
Zie voor toelichting bij de factsheet Wmo.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)
Regionale afspraken over verdeling gelden Beschermd wonen
In de regio Centraal Gelderland vindt nog overleg plaats over de financiële afspraken tussen centrumgemeente Arnhem en de regiogemeenten. Het (landelijke) Transitieteam Beschermd Thuis is gevraagd om te ondersteunen in dit proces en met een voorstel te komen voor mogelijke oplossingsrichtingen. Het streven is om dit traject voor de lokale verkiezingen te hebben afgerond. Op dit moment ligt er een voorlopige regionale begroting waarin de lasten voor Beschermd wonen inzichtelijk zijn gemaakt. Concrete bestuurlijke afspraken over de inbreng van middelen (de baten) in deze begroting moeten nog volgen.

Inkoop Beschermd wonen
Op dit moment wordt een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd naar de verschillende mogelijkheden om de zorg in Arnhem te kunnen organiseren zonder de ongewenste prikkels van marktwerking in de zorg (uitvoering aangenomen motie: “Stop de gevolgen van marktwerking in de zorg”). De uitkomsten worden meegenomen bij de regionale voorbereiding van de nieuwe inkoop/ aanbestedingsronde voor beschermd wonen in de regio Centraal Gelderland. Deze wordt in 2022 uitgevoerd en moet voor 2023 zijn afgerond.

Financiële knelpunten
<u>Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk</u>
Objectief verdeelmodel Beschermd wonen. De herverdeling van de middelen voor beschermd wonen en de doordecentralisatie naar gemeenten zijn van invloed op de inkomsten vanuit het gemeentefonds. Voor de overgang van het historisch naar het objectief verdeelmodel is landelijk een ingroeipad van 10 jaar afgesproken. Het objectief verdeelmodel zou in 2023 worden ingevoerd maar is uitgesteld. Het is op dit moment nog niet bekend wanneer tot invoering wordt overgegaan. Bij de ‘’ontwikkelingen gemeentefonds’’ zal verder op dit onderwerp worden ingegaan.

Werk en inkomen

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

In Arnhem zijn relatief veel mensen afhankelijk van een uitkering in het kader van de participatiewet; op 31 december 2021 waren dat 7.242 Arnhemmers. Een groot deel van de mensen die een uitkering ontvangt, staat al langere tijd langs de kant. Het hoge aantal uitkeringen (en vraagstukken die daarmee gepaard gaan) heeft forse impact op levens van inwoners en gezinnen, op wijken en op de stad als geheel. De laatste twee jaar volgt Arnhem de landelijke trendlijn als het gaat om de bestandsontwikkeling van de bijstand en sinds eind 2020 doet de gemeente het beter dan de landelijke lijn. Arnhem is een stad met een gezond ondernemersklimaat, blijkend uit het relatief hoge vestigingspercentage van bedrijven en aantal banen. Structurele tekorten op de arbeidsmarkt lijken op termijn onvermijdelijk. Hoewel de bedrijvigheid groot is, is er ondertussen toch ook een relatief grote groep inwoners van Arnhem die minder goed kan aansluiten bij wat er gevraagd wordt op de arbeidsmarkt. Ook is in verschillende wijken in Arnhem de participatiegraad (percentage mensen dat kan werken maar niet werkt) relatief laag.

Arnhem maakt samen met acht andere gemeenten deel uit van de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland. De dienstverlening naar werkgevers (Werkgeversservicepunt) en dossiers als Jeugdwerkloosheid en Banenafspraak worden in regionale samenwerking opgepakt. Het Regionaal Werkbedrijf, ingesteld met de Participatiewet, bestaat uit werkgevers, werknemers (vakbonden), (regio)gemeenten en onderwijs en werkt met een regionale strategische agenda voor de arbeidsmarktregio.

In de afgelopen jaren heeft de gemeente toegewerkt naar een integrale aanpak waarbij alle vraagstukken die inwoners hebben rond werk, inkomen, armoede en schulden met elkaar in lijn gebracht worden. Die lijnen sluiten aan bij de visie Sociaal Domein en komen neer op:

- Preventie: voorkomen van instroom en uitval
- Vroeg erop af, dichtbij en integraal
- Perspectief bieden
- Nazorg bieden om terugval te voorkomen

Preventie: voorkomen van instroom en uitval

Insteek is er voor te zorgen dat mensen zo goed mogelijk een plek op de arbeidsmarkt vinden. Dat zij van school naar school of werk gaan en van werk naar werk of school. Zodat zij geen gebruik hoeven te maken van het gemeentelijk vangnet. Dit betekent intensieve samenwerking met het onderwijs om jongeren in speciaal onderwijs of praktijkonderwijs of MBO 1 en 2 de overstap naar werk te laten maken, inzetten op het voorkomen van jeugdwerkloosheid, samenwerking met het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en Sociale Verzekeringsbank (SVB) om doorstroom vanuit hen te voorkomen, intensieve inzet op inburgering en statushouders, inzet op ondernemers die het moeilijk hebben of kunnen krijgen. Als inwoners zich toch bij de gemeente melden voor een uitkering is de insteek hen zo snel mogelijk te bemiddelen naar werk.

Vroeg erop af, dichtbij en integraal

De gemeente staat met haar dienstverlening naast de Arnhemmers. Dat betekent dat de gemeentelijke organisatie Werk en Inkomen (W&I) met gebiedsteams in de wijken aanwezig is, zorgt dat zij inwoners kent en in samenspraak met de inwoners passende stappen bepalen die hen op weg helpen naar (betaald) werk. Alle inwoners met een uitkering zijn in de afgelopen jaren onder de hoede gebracht van een ‘regisseur’, waarbij de insteek is dat contact niet eenmalig is maar blijft. De gebiedsteams werken samen met onder meer de sociale wijkteams en teams leefomgeving aan gebiedsagenda’s, die richting geven aan de gezamenlijke prioriteitsstelling en inzet. Bij de gebiedsagenda’s wordt zoveel mogelijk ook aansluiting gezocht bij andere ontwikkelingen in de wijk, zoals bijvoorbeeld renovatie-opgaven. Inzet is om inwoners zo laagdrempelig mogelijk te benaderen of mogelijkheden onder de aandacht te brengen. Dat betekent ook samenwerking met partners als religieuze instanties, vrijwilligersorganisaties, professionele partners om hen te informeren en van handvatten te voorzien. Dit gebeurt vanuit het complete aanbod van acties gericht op werk en financiele ondersteuning van inwoners. De kanteling naar gebiedsgericht werken bevindt zich nog in een vroeg ontwikkelingsstadium en vraagt de komende jaren verdere doorontwikkeling.

Perspectief bieden
De gemeente Arnhem werkt samen met een groot aantal partijen om inwoners te ondersteunen bij het zetten van stappen richting (betaald) werk of participatie in de samenleving. Meteen bij aanmelding voor bijstand worden inwoners door W&I ondersteund bij het vinden van betaald werk. Dit gebeurt in samenwerking met Randstad in 'Baanbrekend aan de poort'. Personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt worden met de inzet van de vele aanbieders van Activerend Werk geholpen basale werknemersvaardigheden op te doen onder begeleiding. De werkzaamheden kunnen variëren en de begeleiding op de vloer wordt hierop afgestemd. Scalabor is de partner waar inwoners terecht kunnen voor een arbeidsontwikkelarrangement en bemiddeling naar (begeleid) betaald werk. Scalabor is ook de partner waar het werk voor Arnhemmers met een Sociale Werkvoorziening (SW)-dienstverband wordt georganiseerd. Het Werkgeversservicepunt Midden – Gelderland (WSP) is de regionale ingang voor werkgevers, waar zij zo eenduidig mogelijk en zonder schotten ondersteund worden. Arnhemmers die vrij snel naar werkgevers kunnen, worden vanuit het WSP bemiddeld. Het Leerwerkloket biedt mogelijkheden voor alle Arnhemmers die zich oriënteren op werk of (om)scholing, ook in het kader van een Leven Lang Ontwikkelen. Afgelopen jaren is vanuit het Werkinvesteringsfonds ingezet op nieuwe initiatieven om mensen richting werk te ondersteunen, vooral om nog beter zicht te krijgen op 'wat werkt'. De arbeidsmarkt vraagt van de gemeentelijke samenwerkingspartners (vooral WSP en Scalabor) voortdurend aanpassing van de dienstverlening. Daarnaast zet Arnhem, samen met netwerken als Inclusief Midden-Gelderland, in op het verder stimuleren van inclusief werkgeversschap in de stad.

Het ondersteuningsaanbod aan werkgevers en (kandidaat) werknemers kent een grote mate van complexiteit. In de uitvoering blijkt dat werken vanuit eenvoud en bedoeling meer dan eens schuurt met een systeem dat is ingericht op rechtmatigheid. Dit is een proces dat ook de komende jaren verdere ontwikkeling vraagt. In de hele aanpak wordt intensief gekeken wat bij inwoners speelt en welke belemmeringen mogelijk weggenomen moeten worden. De verwachting is dat komende jaren steeds intensievere en langduriger ondersteuning nodig is om mensen stappen te laten zetten richting werk en om hen vervolgens (met publieke ondersteuning) duurzaam uit te laten uitstromen.

Nazorg bieden om terugval te voorkomen
Wanneer inwoners aan het werk gaan, verliest de gemeente ze niet direct uit het oog. De gemeente hanteert namelijk een periode waarin 'nazorg' wordt geboden. Dat gebeurt door contact, maar ook door bewust inzetten van ondersteuning bij de financieel/administratieve overgang van uitkering naar (deeltijd) werk. Waar mogelijk wordt gekeken hoe een armoedeval kan worden voorkomen. Zie voor meer informatie de factsheet Armoede.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders
Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)
Zie voor toelichting bij de factsheet Wmo.

Wet Inburgering
De nieuwe Wet Inburgering is in werking getreden op 1 januari 2022. Het doel van deze wet is dat inburgeringsplichtigen zo snel mogelijk meedoen in Nederland en dat ze daarnaast zo snel mogelijk werk vinden. Met deze nieuwe wet neemt de gemeentelijke rol bij de ondersteuning van inburgeraars toe. Bureau Nieuwkomers voert regie op de uitvoering van de Wet Inburgering en werkt op basis van het actieplan "Meedoen en Thuisvoelen 2019-2022'.

Informatiegestuurd werken
Met het programma 'informatiegestuurd Arnhem' wordt de komende jaren geïnvesteerd in meer en beter datagericht werken. Voor de thema's werk, armoede en schulden betekent dit dat stuurinformatie en kengetallen beter worden ontsloten in een professionele monitor. In de afgelopen jaren zijn hier flinke stappen in gezet.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)
Nieuw regeerakkoord
Het kabinet kondigt een aantal grote hervormingen op de arbeidsmarkt aan, die de bestaanszekerheid van lage- en middeninkomens versterken en de lasten verlagen. Het kabinet wil werken lonend

maken en personeelstekorten in vitale sectoren opvangen. Het gaat onder meer om het hervormen van de arbeidsmarkt, re-integratie en het aanpakken van armoede en schulden, afspraken over het minimumuurloon, uitbreiding van het aantal beschut werkplekken en verruiming van de bijverdiengrenzen in de Participatiewet. Het kabinet schrijft verder dat, samen met gemeenten, ervoor wordt gezorgd dat mensen die langdurig in de bijstand zitten, actief worden benaderd en ondersteund en gestimuleerd worden naar werk. Uitgangspunten: de eigen actieve rol van uitkeringsgerechtigden, werken vanuit vertrouwen en ruimte voor maatwerk. Het kabinet schrijft verder dat de kostendelersnorm wordt gewijzigd, zodat inwonende jongvolwassenen tot 27 jaar niet langer hiervoor meetellen.

Impact corona
Door corona zien we dat een aantal kwetsbare groepen nog kwetsbaarder is geworden op de arbeidsmarkt. Om de effecten van de coronacrisis voor de (middel)lange termijn voor deze groep te verzachten is het Actieplan Werk opgesteld. De uitvoering van het Actieplan Werk is gericht op ondersteuning van groepen die door de effecten van de coronacrisis worden geraakt. Met name jongeren, nieuwkomers, ondernemers en mensen die al langer aan de kant staan. Investeren in behoud van en begeleiding naar werk en/of scholing staan hierbij centraal.

Krapte op de arbeidsmarkt
De tekorten op de arbeidsmarkt zijn (in sommige sectoren) structureel van aard. Het functioneren van bepaalde sectoren staat hiermee onder druk. Ook de uitvoering van het gemeentelijk werk. Landelijk nemen de ondersteuningsmogelijkheden voor een ‘Leven Lang Ontwikkelen’ verder toe, zoals in 2022 de invoering van de STAP-subsidie (Stimulering ArbeidsmarktPositie). In Arnhem specifiek is er potentie de arbeidsparticipatie verder te vergroten.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. De integrale aanpak waarbij alle vraagstukken die inwoners hebben rond werk, inkomen, armoede en schulden met elkaar in lijn gebracht worden zijn een belangrijk onderdeel om dit ambitieuze doel te bereiken. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Verlenging afspraken voor sw-medewerkers Voor de komende periode van drie jaar zijn nieuwe afspraken gemaakte voor de werkplekken van de Arnhemse sw-medewerkers bij of via Scalabor. In de in december verstuurde raadsbrief ‘Continueren uitvoerend werkgeverschap Wsw door Scalabor’ wordt dit uitgebreid toegelicht. De nieuwe afspraken betekenen dat we met ingang van 2023 een financiële bijdrage per SW-medewerker betalen aan Scalabor. Dit heeft te maken met de financiële consequenties die gepaard gaan met de afbouw van de SW. De betaalbaarheid van de SW is een landelijk vraagstuk. In 2023 is er deels incidentele dekking aanwezig, de bijdrage loopt de komende jaren op van € 1,4 miljoen naar 2,3 miljoen.

Aanpassing afstemmingsverordening Op basis van recente jurisprudentie moeten alle sancties die staan op het niet voldoen aan de arbeidsverplichting gelijk getrokken worden, dit betekent een hersteloperatie met terugwerkende kracht naar 2015. De incidentele kosten voor het terugbetalen van de ingehouden uitkeringen worden ingeschat op € 120.000. Daarbij komen nog uitvoeringskosten.

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Intensivering beschut werk. Met een wetswijziging in 2017 is geregeld dat een gemeente verplicht is om iedereen met een positief advies beschut werk van het UWV een beschutte werkplek te bieden. Deze verplichting geldt tot het aantal plekken dat het Rijk voor elke gemeente heeft bepaald in een jaarlijkse behoefteraming. De beschikbare dekking in de begroting sluit echter niet aan bij deze

behoefteraming. Daarom onderzoekt het Rijk op dit moment of de begeleidingskosten beschut werk anders verdeeld moeten worden (Kamerbrief monitoring Participatiewet | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl). Bijvoorbeeld op basis van het aantal gerealiseerde beschut werkplekken. Dit vormt een financieel risico. In de begroting 2022 hebben we een deel van de vrijval middelen SW vanaf 2023 gereserveerd voor het realiseren van meer beschut werkplekken. Het gaat om € 0,6 miljoen in 2023, € 0,8 miljoen in 2024 en € 2,3 miljoen in 2025. De komende tijd intensiveren we de inzet van beschut werk en gaan we kijken aan hoeveel beschut werkplekken de komende jaren behoefte is.

Schulddienstverlening

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Het Centraal Bureau voor de Statistiek geeft aan dat het aandeel huishoudens in Arnhem met geregistreerde problematische schulden 11,6 procent is. Dat ligt dus boven het landelijke gemiddelde van 7,6 procent en is iets lager dan Rotterdam, dat met 15,5 procent de gemeente is met het hoogste aandeel huishoudens met schulden. Volgens de staat van de stad telde Arnhem in 2021 83.695 huishoudens. Daarmee zouden in Arnhem dus 9.709 huishoudens problematische schulden hebben. Deze huishoudens heeft de gemeente niet allemaal in beeld. In 2021 hebben 985 inwoners/ huishoudens schuldhulp via PLANgroep ontvangen.

In 2021 heeft de gemeente toegewerkt naar een integrale armoede- en schuldenaanpak. In de voortgangsrapportage van deze armoede- en schuldenaanpak zijn vier inspanningslijnen beschreven waar binnen we:

- Armoede en schulden willen voorkomen
- Vroegsignalering en vroeghulp bieden om er op tijd bij te zijn
- Een route naar financieel perspectief bieden
- Nazorg bieden om terugval te voorkomen

Deze lijnen zijn ook te herkennen bij de inzet op werk en sluiten aan bij de beweging die in de visie Sociaal Domein wordt geschetst.

Armoede en schulden voorkomen

Met de uitvoeringsagenda schulden en armoede is er een belangrijke basis gelegd om zo veel mogelijk geldzorgen te voorkomen. Dit gebeurt door de financiële basis op orde te brengen. In Arnhem wordt ingezet op het omlaag brengen van vaste woonlasten en het verhogen van bepaalde inkomensregelingen. Met specifieke aandacht voor de jeugd. De jeugd is in de uitvoeringsagenda en bij ‘werk’ een belangrijk thema. Recent is alle inzet op jeugd nog steviger bij elkaar gebracht in een visie jeugd. De ambitie is dat de jeugd de vaardigheden heeft om in de toekomst niet in de financiële problemen te komen. De raad heeft eind 2021 besloten om de komende tijd te blijven we inzetten op preventie en vroegsignalering om erger te voorkomen. Dit wordt ook in het regeerakkoord genoemd.

Vroegsignalering en vroeghulp bieden om op tijd erbij te zijn

Aan de hand van een pilot is in 2021 een werkwijze ontwikkeld om voor zowel enkelvoudige, als meervoudige signalen van betalingsachterstanden de Arnhemmer een passend hulpaanbod te bieden via de nieuwe gemeentelijke Vroeg Erop Af aanpak. Dit sluit goed aan bij regeerakkoord. Daarnaast worden er zoveel mogelijk vindplaatsen benut om inwoners met geldzorgen te bereiken. Voorbeelden hiervan zijn Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), Sociale Verzekeringsbank (SVB), de huisartsen, verloskundigen en de rechtbank. De aanpak zoveel mogelijk koppelen aan de inzet in de wijken is vanuit het oogpunt van vroegsignalering en laagdrempeligheid van belang. Gebiedsagenda’s en goede sociale netwerken in de wijk helpen daarbij.

Een route naar financieel perspectief bieden

- De gemeente biedt inwoners met schulden een passend hulpaanbod. Hierbij bieden we maatwerk aan jongeren, volwassenen en ondernemers. De gemeente is bezig met een doorontwikkeling van het hulpaanbod voor jongeren met schulden, Opr€cht is hierbij een belangrijke partner. Komende tijd wordt ingezet op meer maatwerk.
- Particulieren vanaf 27 jaar wordt een laagdrempelige ingang voor schuldhulp geboden via de Sociale Wijkteams en het Goed Geregeld Arnhem loket.
- Sinds 2020 is er een sluitende aanpak voor ondernemers met geldzorgen met informatie en advies, coaching en begeleiding en schuldhulp. In 2022 wordt de pilot die hiervoor gedraaid is geëvalueerd en wordt de dienstverlening structureel geborgd.
- Ook voor inwoners in beschermingsbewind zijn stappen gezet om de kwaliteit van de bewindvoering te vergroten en de doorstroom naar schuldhulpverlening te optimaliseren. Arnhem sluit hierbij goed aan bij de wensen hierover in het regeerakkoord.

De koppeling aan perspectief op opleiding of werk en gelijktijdige aanpak van vraagstukken die bij inwoners spelen, krijgt in Arnhem steeds meer een plek.

Een belangrijke groep inwoners die sinds afgelopen jaar intensief ondersteuning op maat aangeboden hebben gekregen, vormen de Arnhemse gedupeerden van de Kinderopvangtoeslag Affaire (KOT). De landelijk verwachting is dat ook misstanden rondom de huur- en zorgtoeslag en ondersteuning van deze gedupeerden in de komende jaren lokaal aandacht zal vragen.

Terugval voorkomen door nazorg
Om te voorkomen dat bewoners terugvallen blijft de wijkcoach ook na een schuldtraject betrokken bij de inwoner en pakt nieuwe signalen snel op. Hierbij werken we samen met ketenpartners die dicht bij de inwoners staan en hen goed kennen.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
Deze wet die in 2021 is gewijzigd biedt de basis voor onze schulddienstverlening. Sinds de komst van deze gewijzigde wet is naast het hulp bieden bij schulden, ook vroegsignalering een wettelijke taak van de gemeente geworden, evenals dienstverlening aan ondernemers.

Wet vereenvoudiging beslagvrije voet
Een andere belangrijke wet die vanaf 2021 geldt, is de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet. De beslagvrije voet is het deel van het inkomen waar geen beslag op mag worden gelegd door schuldeisers. Dit zorgt ervoor dat mensen met schulden die te maken krijgen met beslaglegging op hun inkomen, altijd een minimum bedrag overhouden om van te leven. De nieuwe wet maakt de berekening van de beslagvrije voet betrouwbaarder.

Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)
Zie voor toelichting bij de factsheet Wmo.

Rijksbeleid ter compensatie van stijgende energiekosten

Informatiegestuurd werken
Zie factsheet werk en inkomen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona
Al vanaf het begin van de coronacrisis wordt verwacht dat veel meer mensen schulden maken en een groter beroep doen op schulddienstverlening. Landelijk is deze toename nog steeds geen realiteit geworden. Door de beperkende maatregelen is de drempel om hulp te vragen hoger geworden en het signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen lastiger. Een andere verklaring voor het achterblijven van hulpvragen is dat schuldeisers in de afgelopen tijd coulant waren en incassoprocedures opschortten. De inkomensondersteunende maatregelen zoals Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO), Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK), Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) zorgen voor tijdelijke verlichting. Problemen worden hierdoor niet altijd voorkomen, maar slechts uitgesteld. Overheidssteun wordt steeds beperkter en schuldeisers starten hun invordering weer op. Dit, samen met de constatering dat mensen vaak (te) laat hulp zoeken, maakt dat de gemeente op termijn nog steeds een boeggolf van hulpvragen bij schulden verwacht. Bij Geldzaken en Ondernemers is geconstateerd dat veel ondernemers hulp zochten met corona- gerelateerde problemen.

Impact van energietransitie en stijgende energiekosten
De energietransitie vraagt van iedereen om te investeren in duurzaamheid, dat kunnen financieel kwetsbare inwoners niet. Zij worden ook geconfronteerd met stijgende energielasten. De snel stijgende energiekosten (als gevolg van mondiale ontwikkelingen) vormen op de korte termijn een van de grootste urgenties bij het rond kunnen komen voor inwoners met een laag inkomen. Hierdoor ontstaat er een risico op het ontstaan van schulden en kan daarnaast een stagnatie in de transitie optreden.

Krapte op de arbeidsmarkt
De tekorten op de arbeidsmarkt zijn (in sommige sectoren) structureel van aard. Het functioneren van bepaalde sectoren staat hiermee onder druk. Ook bij de uitvoering van de schulddienstverlening en alle preventieve activiteiten kan dit komende jaren een factor worden.

Nieuw regeerakkoord: Minister voor Armoedebeleid
Doordat er een Minister voor Armoedebeleid is aangesteld, is de verwachting dat de landelijke aandacht toeneemt.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. Armoede en schulden spelen een bepalende rol in het niet meer mee kunnen doen in een leefbare en veilige samenleving. De integrale armoede- en schuldenaanpak is daarom cruciaal om de ambitieuze doelen van Arnhem-Oost te behalen. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Omzetten pilots uitvoering Wgs in structureel beleid Voor de uitvoering van de Wgs zijn in samenwerking met de Belastingdienst, UWV en Hypotheekverstrekkers een aantal pilots opgezet om te kijken hoe we op de beste manier uitvoering vorm kunnen geven. Deze pilots moeten worden omgezet naar een structurele aanpak (€ 155.000 structureel miv 2023).

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Overnemen financiering inzet schuldenpreventie bij jongeren. Opr€cht is de partner die zich inzet om schulden bij jongeren te voorkomen en zo vroeg mogelijk op te lossen. De financiering van Opr€cht is de afgelopen jaren gekomen vanuit een gift (1 miljoen) van de Dullertsstichting. Na 2022 houdt deze financiering vanuit de Dullertstichting op en is de gemeente gevraagd het over te nemen. Om in te kunnen blijven zetten op het voorkomen en oplossen van schulden bij jongeren is een bedrag van jaarlijks € 230.000 nodig.

Preventieactiviteiten schulddienstverlening. Preventieactiviteiten zijn incidenteel gedekt. Hier zijn vanaf 2023 geen middelen bestemd. Hieronder vallen: het regelen en organiseren van de lessen binnen het onderwijs, het zorgen dat er in de stad overzicht is van preventie-activiteiten en het voorkomen van dubbeling. Ook het verzorgen van trainingen aan netwerkpartners hoe je geldzorgen kan signaleren en bespreekbaar kan maken en de invulling van jaarlijkse Week van het Geld. Hiermee wordt ook invulling gegeven aan motie 20M20 “preventie- bijna 18 jaar- voorbereiden op financiële zelfstandigheid (€ 153.000 structureel miv 2023).

Armoede

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Het aandeel huishoudens met een laag inkomen in Arnhem is gedaald van 13 procent in 2019 naar 12 procent in 2020. Enkele buurten in Arnhem kennen een hoog aandeel huishoudens met een laag inkomen. Bijvoorbeeld Immerloo II (37 procent), Van Verschuerbuurt (27 procent), Immerloo I (22 procent) en Statenkwartier (22 procent). Een laag inkomen of bijstandsuitkering zijn belangrijke indicatoren voor (het risico op) armoede. In 2020 gaf 17 procent van de volwassen inwoners aan de afgelopen 12 maanden moeite te hebben gehad met rondkomen (GGD Gezondheidsmonitor 2020). In 2016 was dat nog 23 procent. Wel ligt dit percentage hoger dan gemiddeld in Nederland (13 procent). Ruim 9.000 inwoners gaven aan financiële problemen te hebben. Schattingen van het RIVM geven aan dat in sommige buurten meer dan een kwart van de inwoners de afgelopen 12 maanden moeite heeft gehad met rondkomen (2020). Dit is vooral te zien in de wijken waar het aandeel huishoudens met een laag inkomen hoog is. De langdurige armoede (vier jaar of meer) is in Arnhem ook iets toegenomen. Het Centraal Planbureau verwacht voor Nederland in 2022 een vrijwel onveranderd armoederisico voor huishoudens. De verwachting is dat dit ook voor Arnhem zal gelden.

In 2021 heeft de gemeente toegewerkt naar een integrale armoede- en schuldenaanpak. In de voortgangsrapportage van deze armoede- en schuldenaanpak zijn vier inspanningslijnen beschreven waar binnen de gemeente:

- Armoede en schulden wil voorkomen
- Vroegsignalering en vroeghulp biedt om op tijd erbij te zijn
- Een route naar financieel perspectief biedt
- Nazorg biedt om terugval te voorkomen

Deze inspanningslijnen zijn naast bij armoede en schulden ook herkenbaar bij werk en inkomen, en sluiten aan bij de visie Sociaal Domein. Op deze manier wordt inzichtelijk hoe zo gericht mogelijk wordt gewerkt aan alle opgaven die te maken hebben met het financieel perspectief van inwoners.

1. Armoede en schulden voorkomen:

De financiële basis van inwoners, met een laag inkomen, op orde brengen: de gemeente zet in op het omlaag brengen van vaste woonlasten en het verhogen van bepaalde inkomensregelingen. Ook het vergroten van de toegankelijkheid is belangrijk. Een belangrijke thema voor de aankomende periode is het realiseren van een goede balans tussen inkomensondersteuning en betaald werk.

Borgen dat kinderen meer (financiële) zelfredzaamheid ontwikkelen en met gelijke kansen opgroeien: doelstelling is dat de jeugd de vaardigheden heeft om in de toekomst niet in de financiële problemen te komen. Het rapport ‘duurzaam doorbreken van kinderarmoede’ geeft aan op welke manier geacteerd kan worden door de gemeente en welke vaardigheden jongeren moeten aanleren. Acties zijn ingezet, zoals de gratis toegang van peuterspeelzalen, vroeg- en voorschoolse educatie, kansrijk opgroeien, het concept van de pedagogische wijk. Er wordt nauw samengewerkt met partners uit de stad om onze jongeren, maar ook hun ouders, op diverse manieren (im-)materieel te ondersteunen en te begeleiden naar perspectief. Te denken valt aan: Onderwijs, Stichting Leergeld, Dullertsstichting, Kansrijk OPgroeien, OprEcht, Presikhaaf University, Jongeren Perspectief Fonds, etc. Naast de integrale samenwerking in de stad is alle inzet op de jeugd ook beleidsmatig verstevigd in de “visie jeugd” (zie Jeugdbeleid 2021-2025 ‘Opgroeien in Arnhem: een toekomst vol kansen’). Cruciaal bij de inzet op armoede is samenhang met andere leefdomeinen (onderwijs, sport, cultuur, veiligheid, et cetera).

2. Vroegsignalering en vroeghulp bieden om er op tijd bij te zijn:

In de afgelopen jaren is de focus binnen de armoede-aanpak gelegd op het zoveel mogelijk voorkomen van langdurige armoede door in een zo vroeg mogelijk stadium geldzorgen te signaleren en aan te pakken. De ccoronapandemie heeft dit nog relevanter gemaakt. Met ketenpartners wordt het gemeentelijk ondersteuningsaanbod ontwikkeld en aan hen wordt gevraagd een actieve rol te hebben in het signaleren en doorverwijzen.

Daarnaast ontwikkelt en realiseert de gemeente integrale gebiedsagenda’s met sociale wijkteams, team leefomgeving, gebiedsteams werk en inkomen en beleid. Dit met één doel: focus creëren op het

kernprobleem in een gebied. De ervaringsverhalen dan wel de stem van de inwoner in een gebied en bij het vormen van beleid is wezenlijk van belang.

3. Een route naar financieel perspectief bieden:
Het echt duurzaam aanpakken van armoede vraagt om een gedeelde definitie, een gedeelde urgentie en een gedeelde gezamenlijke aanpak van meerdere partijen in de stad, zoals de insteek is in Arnhem-Oost. In Hiernaast zet de gemeente in op een passend hulpaanbod qua inkomensregelingen en voorzieningen, die bijdragen aan het creëren van een vangnet maar ook aan de activering van inwoners. Voor dat laatste wordt gestart met een 2-jarig pilot 'Ondersteuning op maat', Ondersteuning op maat is gekoppeld aan de financiële nazorg bij het traject naar betaald werk. Eventuele financiële drempels die inwoners ervaren (waaronder armoedeval) om volledig uit te stromen, kunnen op maat worden ondervangen. WerkenLoont is hierbij een belangrijk instrument. Op individueel niveau is maatwerk en intensieve begeleiding, en het doorbreken van mogelijk belemmerende regelgeving van belang. Dat laatste doet Arnhem nu bijvoorbeeld via de methodiek van het Sociaal Hospitaal, waar inwoners met multiproblematiek worden ondersteund (onder andere richting werk).

4. Terugval willen voorkomen bij nazorg:
De vrees voor financiële instabiliteit kan een belemmering zijn voor mensen om de stap naar werk te maken. Om dit op te vangen wordt gewerkt met het instrument 'WerkenLoonT'. Inwoners hebben hierdoor een nauwkeurig en gedetailleerd overzicht van de financiële consequenties van de uitstroom naar werk. Ook kunnen inwoners een verkorte aanvraag doen voor een bijstandsuitkering als ze binnen zes maanden na uitstromen toch weer werkeloos worden. Bij de transformatie van de gemeentelijke inkomensondersteuning is het zoeken naar de balans tussen 'Werken moet lonen', 'armoedebestrijding' én meer maatwerk. Hoe ruimhartiger het vangnet, hoe groter de armoedeval. Dit vraagt om gezamenlijke afstemming en gedeeld beeld.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams)
Zie voor toelichting bij de factsheet Wmo.

Individuele Studie Toeslag (IST):
Dit wordt een wettelijke taak voor de gemeente, in 2023 wordt deze taak van de armoederegeling overgeheveld naar de inkomensregeling.

Schoolkostenregeling 2022/2023:
Per ingang van het nieuwe schooljaar (2022/2023) stopt de huidige schoolkostenregeling voor scholen. Vanaf dat moment komt de gemeente ouders/ leerlingen expliciet tegemoet in de kosten voor persoonsgebonden materialen waar zij verantwoordelijk voor zijn. De tegemoetkoming wordt direct verstrekt aan de leerlingen middels een geoormerkt tegoed op de Gelrepas. Deze kosten worden gedekt vanuit het huidige budget Schoolkostenregeling.

Coronasteun en energiekostenregelingen
In afgelopen tijd werden diverse regelingen uitgevoerd in het kader van Coronasteun. Op dit moment speelt ook de ontwikkeling van een regeling voor een tegemoetkoming in de energiekosten.

Informatiegestuurd werken
Zie *factsheet* werk en inkomen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact Corona
De impact van corona op inwoners met een laag inkomen is fors. Bestaanszekerheid van huishoudens met een laag inkomen is nu onvoldoende geborgd. Daarnaast wordt de gemeente gevraagd steeds meer te repareren aan de 'achterkant'. Het palet van incidentele regelingen (vanuit het Rijk) is in de afgelopen tijd uitgebreid. Het risico bestaat dat juiste de kwetsbare doelgroep nog meer in de armoede/schulden terecht kan komen door de situatie die is ontstaan.

Energietransitie
Financieel kwetsbare inwoners hebben geen middelen om te investeren. Zij worden tevens geconfronteerd met stijgende energielasten. Hierdoor ontstaat een risico op het ontstaan van schulden en kan een stagnering in de transitie optreden.

Stijgende inflatie en forst toenemende energiekosten
De inflatie neemt toe en komt onevenredig hard aan bij de laagste inkomens. In de afgelopen tijd zijn de energiekosten voor inwoners fors toegenomen. In de eerste maanden van 2022 zien we de eerste mensen die hierdoor niet rond kunnen komen of in de problemen komen. Verwachting is dat dit probleem – veroorzaakt door mondiale ontwikkelingen – in komende tijd fors toeneemt.

Nieuw regeerakkoord: Minister voor Armoedebeleid
Er komt meer landelijke aandacht voor armoede, wat kansen biedt om dit vraagstuk beter te agenderen en voor de uitdagingen extra aandacht te vragen. In het regeerakkoord zijn een aantal doelstellingen geformuleerd die helpend kunnen zijn bij de doorontwikkeling van ons armoedevraagstuk:
- Toegewerkt wordt naar een eenduidige, realistische en relatieve definitie van armoede;
- Binnen vier jaar de kinderarmoede wordt gehalveerd;
- Het minimuminkomen wordt verhoogd en om de vier jaar bijgesteld;
- Meer menselijke maat in de dienstverlening;

Armoede aanpakken in samenhang, bijvoorbeeld Arnhem-Oost
Armoedebestrijding en schulddienstverlening vormen een brede opgave, die breed commitment vraagt. Een aanpak als die van Arnhem-Oost kan de focus brengen om vanuit brede inzet duurzaam verandering te brengen.

Financiële knelpunten

Vertaling moties/amendementen

Uitvoering motie Bijzondere Bijstand <21/. Bij de bijzondere bijstand voor jongmeerderjarigen staan we voor een herzieningsoperatie met een terugwerkende kracht tot 2000. Het uitvoeren van de motie “te lage bijstand jongeren herstellen (21M241)” leidt tot extra kosten (een overschrijding van het budget voor Bijzondere Bijstand plus extra uitvoeringskosten). Inschatting van de kosten is nog niet concreet.

Uitvoering motie onder de streep Motie “Onder de streep klopt het niet (20M344)”: het uitvoeren van deze motie vraagt mogelijk een financiële investering. De hoogte van het bedrag is nog niet concreet. De motie vraagt te verkennen ‘of bij het toekennen van de armoederegelingen gerekend kan worden met het besteedbaar inkomen in plaats van met een percentage van de bijstandsnorm. De (on)mogelijkheden zijn in beeld en een denkrichting is voorhanden.

Welzijn

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Het al dan niet eenzaam zijn of eenzaam voelen is vaak een belangrijke indicator voor het welbevinden van inwoners. In 2017 voelde 2 procent van de inwoners van Arnhem zich sterk eenzaam, in 2019 liep dit percentage op tot 7 procent. Op sociaal gebied voelden Arnhemmers zich echter minder eenzaam in 2019. Hierbij gaat het om voldoende mensen om zich heen hebben om op terug te vallen. Op emotioneel vlak (gezelligheid, goede vrienden enzovoorts) voelen inwoners zich juist wel weer eenzamer. Vooral in Presikhaaf-West, Malburgen-Oost (Zuid) en Geitenkamp ervaart men relatief veel sociale en emotionele eenzaamheid.

Naast eenzaamheid is betrokkenheid ten opzichte van andere inwoners vaak ook een belangrijke graadmeter. In 2019 ervoer 46 procent van de Arnhemmers steun uit zijn of haar buurt. 44 procent geeft daarnaast zelf hulp aan buren. Er bestaan wel grote verschillen tussen wijken. Met name in de wijken Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek en Malburgen-Oost is de 'buurtkracht' laag. In deze wijken geeft minder dan 35 procent van de inwoners aan bij de buren terecht te kunnen. De effecten van corona op deze cijfers zijn nog niet of slechts deels bekend. Wel is duidelijk dat met name jongeren veel last hebben van negatieve psychische gevolgen als stress en irritatie.

In 2020 is in de notitie 'Herijking Welzijnsopdracht' de beweging geschetst voor het welzijnsbeleid: de sociale basis in Arnhem. Onder sociale basis wordt verstaan het geheel van organisaties, diensten en voorzieningen die het mogelijk maken dat mensen in wijken, buurten, groepen, netwerken en gezinnen samen kunnen leven en participeren in Arnhem. Dit is een brede definitie waar veel onder valt. Voorbeelden hiervan zijn sportverenigingen, zorgaanbieders, huisartsen, scholen, culturele instellingen en vele andere organisaties, diensten en voorzieningen.

Ook de ambitie voor het welzijnswerk in Arnhem is opgenomen in de notitie: 'Samen zorgen we voor een sterke sociale basis waarin iedereen zoveel als mogelijk gelijkwaardige kansen heeft om zich te ontwikkelen en om mee te doen en waarin met preventie het beroep op zorg wordt voorkomen.' Om deze ambitie te realiseren, is vastgelegd dat het welzijnswerk zich zou moeten richten op drie inhoudelijke pijlers: Opgroeien en opvoeden, Maatschappelijke verbinding en Zelf- en Samenredzaamheid.

1. Opgroeien en opvoeden

Het welzijnswerk in Arnhem is gericht op het zoveel als mogelijk bieden van gelijkwaardige kansen op ontwikkelen en meedoen voor kinderen en jongeren, zodat kinderen een goede toekomst hebben. Het welzijnswerk is niet alleen gericht op het kind of de jongere, maar juist ook op haar of zijn omgeving: ouders, school, straat, sport en online.

2. Maatschappelijke verbinding

Het welzijnswerk is gericht op het stimuleren en faciliteren van maatschappelijke verbinding in de wijken en buurten. Een goede sociale basis heeft niet alleen voor een individuele inwoner meerwaarde, maar ook voor de buurt en de wijk waarin iemand leeft. Een combinatie van een goede fysieke en sociale omgeving zorgt voor maatschappelijke verbinding. Dat mensen elkaar kennen, herkennen en erkennen. Het is daarmee een breed thema, dat gaat over onderwerpen als elkaar kunnen ontmoeten, eenzaamheid, leefbaarheid en overlast, het ondersteunen van bewoners(initiatieven) en vrijwilligers.

3. Zelf- en Samenredzaamheid

De transformatie in het sociaal domein maakt dat de gemeente verantwoordelijk is voor het bieden van passende zorg (lichte vormen van begeleiding en ondersteuning waar mogelijk, zwaardere vormen waar nodig). Het welzijnswerk is daarom gericht op het versterken van de zelf- en samenredzaamheid van onze inwoners waardoor we eventuele problemen voorkomen en oplossen in de nabije leefomgeving. Door de inzet van lichte vormen van begeleiding en ondersteuning, ondersteuning van mantelzorgers, inzet van vrijwilligers, advies en hulp bij financiële vraagstukken en ondersteuning zodat mensen langer thuis kunnen wonen. Een gevolg hiervan is ook dat het beroep op maatwerkvoorzieningen in het sociaal domein uiteindelijk wordt beperkt.

Om de bovenstaande herijking vorm te geven is een nieuwe wijze van subsidiering nodig. Om die reden wordt gewerkt aan een nieuwe subsidiesystematiek voor de Sociale Basis.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Recent is de nieuwe Visie op het Sociaal Domein 'Sociaal Domein in Beweging' en het Jeugdbeleidsplan 2021-2025 behandeld in de gemeenteraad. Belangrijke gehanteerde uitgangspunten: gebiedsgericht, preventie voorop en sterk in maatwerk. Tenslotte is de wijkaanpak van 'Van Wijken Weten' geëvalueerd en aan de doorontwikkeling hiervan wordt gewerkt.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact corona

De effecten van de afgelopen twee jaar zijn merkbaar onder verschillende doelgroepen. De ontwikkeling (en achterstanden) van jongeren gaat de komende jaren aandacht vragen, om te voorkomen dat corona de kansen voor deze jongeren verkleint. Daarnaast hebben ontmoetingsplekken in de wijk het de afgelopen periode zwaar gehad en heeft dit ook zichtbare (maar ook onzichtbare) vormen van eenzaamheid bij met name kwetsbare inwoners met zich meegebracht.

Nieuw soort jongerenwerk

De afgelopen jaren is in Arnhem de ontwikkeling gestart van nieuw soort jongerenwerk. Jongerenwerkers beschikken over een sterk netwerk in een bepaalde wijk, zijn rolmodel en zijn zowel goed opgeleid als streetwise. Corona heeft het belang van het nieuwe jongerenwerk extra zichtbaar gemaakt als ook een goede samenwerking tussen partijen in een gebied. Via de beschikbare Blokhuismiddelen is het jongerenwerk verder uitgebreid. Zo hebben de afgelopen maanden partijen de handen ineengeslagen en een programma samengesteld voor jongeren in Arnhem onder de naam Make My City Proud. Ook in de recente lockdown hebben de partijen zich ingezet om een programma te draaien dat verveling tegengaat en jongeren perspectief biedt.

De komende periode gaat gewerkt worden aan gebiedsplannen. Hierbij wordt nadrukkelijk de samenwerking met andere belangrijke wijkpartners als scholen, voorschool, sport, gezondheid, cultuur en veiligheid gezocht (de ontwikkeling van de zogenoemde Pedagogische wijk). In de zuidelijke wijken van Arnhem is door samenwerkende partijen reeds gewerkt aan een gebiedsplan onder de naam Nieuw Zuid. In deze wijken vonden de afgelopen jaren meerdere incidenten plaats met jeugd en jongeren in de wijk. Dit jeugdpreventieplan stelt een samenwerking tussen onderwijs, veiligheid, (jeugd)welzijn en andere maatschappelijke partners die een rol spelen bij het opgroeien van jeugd in deze wijken, voor en is gericht op het voorkomen van jeugdproblematiek, overlast en uitval van jeugd. Veel van de ontwikkelingen van de afgelopen tijd en ook nog voor het komende jaar, waren mogelijk door incidenteel geld. Dit vraagt na 2022 om structurele borging.

Ontmoeten en ontmoetingsplekken

In verschillende gebieden is winst te bepalen als de vraag naar ontmoeting en activiteiten in de wijk en het aanbod meer op elkaar af worden gestemd. Er is behoefte aan een integrale aanpak om zo te werken aan toekomstbestendige maatschappelijke accommodaties waar de vraag naar ontmoeting en het aanbod elkaar kunnen vinden. Daarnaast ondersteunt de bestaande regeling 'Ontmoeten en Verbinden' accommodaties in het behoud en door ontwikkelen van deze plekken in de wijken die een belangrijke rol spelen bij het behoud en verbeteren van de leefbaarheid in deze wijken. De regeling wordt door bewoners en stichtingen die betrokken zijn bij deze accommodaties als zeer succesvol beschouwd.

Bewonersondersteuning

Er is in de wijken in Arnhem een duidelijke behoefte aan bewonersondersteuning. Met bewonersondersteuning wordt het volgende bedoeld: 'Bewonersondersteuning is het faciliteren en stimuleren van actieve bewoners. Bewoners en bewonersgroepen worden op deze wijze ondersteund door het welzijnswerk. Bewonersondersteuning vormt in feite het cement binnen de samenleving en is daarmee een verbindende factor tussen bewoners'. De mogelijkheden om bewonersondersteuning in te zetten zijn echter beperkt. Zonder deze vorm van ondersteuning neemt de leefbaarheid binnen

de verschillende gebieden steeds verder af. Bewonersondersteuning wordt op dit moment op ah-hoc basis vanuit de wijken gefinancierd, maar de vraag is groter en structureel.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. De brede welzijnsopdracht, de pedagogische wijk en jongerenwerk is cruciaal om dit ambitieuze doel te bereiken. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Financiële knelpunten

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Subsidies welzijnspartijen In 2022 is voor meer dan € 1,3 miljoen aan incidentele subsidies verstrekt aan diverse partijen op het gebied van welzijn. Eind 2022 is de raad geïnformeerd dat gewerkt wordt aan een herziening van de wijze van omgaan met subsidies voor de sociale basis (ontwikkeling van een subsidiehuis, beoordelingssystematiek, monitoring etc). Een voorstel daarvoor ligt voor de zomer bij de raad voor. Dit levert voor het jaar 2023 niet bijtijds een oplossing. Voor 1 juni 2022 zal duidelijkheid moeten worden gegeven voor de dekking van de activiteiten van 2023. Dit betekent dat in lijn met 2022 voor 2023 nog incidenteel dekking zal moeten worden gevonden, dit gaat om € 1.300.000 ter dekking / continuering van de genoemde subsidies. Voor 2024 zal dan de systematiek zo zijn dat het mogelijk is om integrale afwegingen te maken om (een deel van) deze subsidies structureel te maken.

Bewonersondersteuning Afgelopen jaren is de inzet van bewonersondersteuning steeds incidenteel gedekt. Vanuit de wijken is aangegeven dat de wens voor bewonersondersteuning er is, de afbouw die enkele jaren geleden voorgenomen was vanuit de gemeente is geenszins reëel gebleken. Om bewonersondersteuning blijvend goed vorm te kunnen geven in de Arnhemse wijken zijn structurele middelen nodig die de welzijnspartijen hiervoor kunnen inzetten, dit gaat om € 800.000 (€ 100.000 per gebied).

Asiel en inburgering

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Op 1 januari is de gewijzigde Wet Inburgering in werking getreden. Sindsdien heeft de gemeente meer verantwoordelijkheden met betrekking tot de begeleiding van nieuwkomers, en in het bijzonder statushouders, oftewel asielzoekers met een verblijfsvergunning. Het aantal statushouders dat aan Arnhem wordt toegewezen, is sterk afhankelijk van de instroom van het aantal vluchtelingen. Jaarlijks gaat het voor Arnhem om ongeveer 200 à 300 volwassen en minderjarige statushouders.

De begeleiding van de nieuwkomers is belegd bij Bureau Nieuwkomers (onderdeel van Werk & Inkomen bij de gemeente). Voor statushouders zijn (regionaal) inburgeringstrajecten ingekocht waarbij wordt ingezet op de combinatie van taal en participatie. De inkoop van de trajecten die statushouders toe leiden naar een opleiding in het mbo (onderwijsroute), loopt. Het contractmanagement voor de trajecten verloopt via de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland.

De wijziging in de Wet Inburgering geeft de gemeente meer regie in het inburgeringsproces van nieuwkomers. Zo kan de gemeente ervoor zorgen dat nieuwkomers sneller hun weg vinden in de samenleving en beter in staat zijn om een zelfstandig bestaan op te bouwen. Conform het wettelijk kader en het lokale beleidskader wordt ingezet op snel participeren, op maatwerk en op het leren van de taal in combinatie met:

- voorbereiden op de arbeidsmarkt, of
- een vervolgopleiding in het reguliere onderwijs, of
- maatschappelijke zelfredzaamheid.

In Arnhem zijn voor asiel vier reguliere opvanglocaties en één noodopvanglocatie. Deze locaties vallen onder de verantwoordelijkheid van Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). In totaal worden er op dit moment ruim 700 mensen opgevangen op de reguliere locaties van COA. Daarboven op zijn er momenteel 186 plekken voor noodopvang. Deze opvangvorm is nodig vanwege de verhoogde instroom van vluchtelingen. Naast het bieden van opvang is COA verantwoordelijk voor lokale binding, communicatie, veiligheid en afstemming van burgerinitiatieven.

Uitgeprocedeerde asielzoekers

In Arnhem kunnen vreemdelingen zonder verblijfsrecht een maaltijd en nachtopvang krijgen in één van de woningen van de (nood)opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers of het Stoelenproject (nachtopvang De Duif).

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Inburgering

Het wettelijk kader is de wet Inburgering 2021.
Het Rijk heeft aangegeven dat de uitvoering van de trajecten in de onderwijsroute mogelijk als wettelijk taak worden belegd bij onderwijsinstellingen. In de loop van 2022 wordt hierover meer bekend.

Asiel

Gemeenten hebben een zogenoemde taakstelling waarmee ze wettelijk verantwoordelijk zijn voor het huisvesten van statushouders. Ze hebben geen verplichtingen voor reguliere- en noodopvang. Landelijk is er een traject gestart om te zorgen dat er meer flexibilisering van de opvang komt. Zo wil het COA flexibeler kunnen inspelen op grote fluctuaties in de asielinstroom.

Uitgeprocedeerde asielzoekers

In het regeerakkoord staat onder andere opgenomen dat het kabinet de Landelijke Vreemdelingen Voorziening wil uitbreiden naar een landelijk dekkend netwerk waarbij de opvang altijd gericht is op terugkeer. Zelfstandige gemeentelijke opvang is dan niet meer nodig en wordt door het Rijk niet meer gefinancierd. Dit zal gevolgen hebben voor de noodopvanglocaties voor uitgeprocedeerde asielzoekers in Arnhem.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Taakstelling – huisvesting statushouders

De gemeente Arnhem loopt momenteel achter op de taakstelling van statushouders (op dit moment 30). Veel statushouders zitten langer in asielzoekerscentra omdat de doorstroom naar de woningmarkt stagneert; er zijn onvoldoende geschikte woningen beschikbaar en de wachttijden lopen op. Door de wooncrisis is het vinden van huisvesting voor meer (kwetsbare) doelgroepen een probleem.

Inburgering

Het is op dit moment onduidelijk hoe het Rijk de onderwijsroute gaat organiseren en in welke mate dat een passend antwoord biedt op de geconstateerde knelpunten.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Maatschappelijke opvang

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem is voor de regio Centraal Gelderland centrumgemeente voor de Maatschappelijke Opvang. Deze wettelijke taak betreft het bieden van onderdak en begeleiding aan personen die de thuissituatie hebben moeten verlaten, al dan niet in verband met risico's voor hun veiligheid als gevolg van huiselijk geweld, en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving.

Capaciteit en samenwerkingspartners

In 2020 en 2021 heeft de opvang van daklozen in Arnhem, mede als gevolg van de coronapandemie, een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Het aantal plekken in de opvang is verminderd; het aantal plekken begeleid wonen binnen de opvangketen is vergroot. Zo kunnen meer daklozen een tussenstap maken op weg naar zelfstandig wonen met begeleiding.
De gemeente Arnhem biedt opvang en begeleid wonen voor dakloze volwassenen, dakloze jongeren van 18 tot 27 jaar en dakloze gezinnen. De totale capaciteit wordt benut. Bij een tekort aan capaciteit worden hotelkamers gehuurd.

Aantal beschikbare plekken:

- Opvang volwassenen: 30 vast, 18 tijdelijk (afbouw 2022)
- Opvang jongeren: 10 vast, 3 tijdelijk (afbouw 2022)
- Opvang gezinnen: 10 vast
- Begeleid wonen volwassenen: 49 vast
- Begeleid wonen gezinnen: 4 vast

De belangrijkste samenwerkingspartners zijn Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM), IrisZorg, Pactum, Leger des Heils, Droombankje en Stoelenproject De Duif.

Inspanningen

De inspanningen zijn gericht op:

- Preventie (het voorkomen van dakloosheid): onder meer door oprichting van het Daklozenadvieskantoor (DAK) voor laagdrempelige hulp en advies bij (dreigende) dakloosheid, het maximaal benutten van de regelruimte door onder andere het niet toepassen van de kostendelersnorm in de Participatiewet, inzet op vroegsignalering en het voorkomen van huisuitzettingen. Arnhem heeft als één van de 14 pilotgemeentes in het actieprogramma dak- en thuisloze jongeren specifiek ingezet op het voorkomen van dakloosheid onder jongeren.
- Vernieuwing van de opvang: als opvang nodig is, dan niet meer in slaapzalen maar in één- of tweepersoonskamers. Verblijf in de opvang zo kort als mogelijk, met goede begeleiding op weg naar uit- of doorstroom naar een passende vervolgplek (wonen of zorg). De capaciteit van de opvangplekken kan hierdoor worden teruggebracht.
- Van opvang naar wonen: het organiseren van voldoende geschikte, beschikbare en betaalbare woonruimte met begeleiding voor degenen die uitstromen uit de maatschappelijke opvang.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Herstelagenda Corona (2020)/ van opvang naar wonen

De ambities op de beweging van opvang naar wonen zijn onderdeel geworden van de Arnhemse herstelagenda corona (juni 2020). Hierin is over Maatschappelijke Opvang opgenomen:
'Om uitvoering te geven aan de coronamaatregelen en een veilige omgeving te creëren voor daklozen, hebben we in korte tijd creatieve oplossingen gevonden om goede maatschappelijke opvang te blijven bieden. Dat heeft ons laten zien dat er mogelijkheden zijn om de maatschappelijke opvang fundamenteel te verbeteren. Een 'eigen plek' heeft een positieve invloed op daklozen, ze vinden meer rust en kunnen beter nadenken over het weer opbouwen van hun leven.'
Voor jongeren zijn in 2021 drie woonprojecten opgezet voor uitstroom uit de opvang; het eerste project voor uitstroom van volwassenen uit de opvang wordt begin 2022 gerealiseerd.
De beweging van opvang naar wonen is in 2021 verbonden met de brede gemeentelijke huisvestingsopgave.

Onderzoek Rekenkamer (2021)
Het onderzoek van de Rekenkamer richtte zich op uitstroom uit de maatschappelijke opvang en op de financieringsstromen. De conclusies en aanbevelingen richten zich op het verkrijgen van inzicht in de uitstroom, het herijken van de financieringssystematiek en op het ontwikkelen van een passend aanbod voor mensen die niet thuishoren in de maatschappelijke opvang maar voor wie geen andere plek is.

Decentralisatie Maatschappelijke Opvang
Een besluit over decentralisatie van Maatschappelijke Opvang wordt niet eerder dan in 2026 genomen. De centrumgemeentelijke constructie blijft in stand in de nieuwe coalitieperiode.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona
Corona was een versneller voor de vernieuwing van de opvang. In korte tijd is opvang in een- of tweepersoonskamers gerealiseerd. Hiervoor zijn tijdelijk en structureel extra opvanglocaties geopend. Opvang is al een grote logistiek puzzel, maar corona heeft dit vergroot door de benodigde quarantaineplekken, de 1,5 meter afstand en de opvang van mensen die geen recht hebben op opvang. De winteropvang vraagt elk jaar een uitbreiding. De grenzen zijn bereikt, waardoor flexibel opschalen van capaciteit binnen opvanglocaties niet mogelijk is.

Wooncrisis
De wooncrisis heeft grote invloed op de snelheid van de beweging van opvang naar wonen. Landelijk, maar ook lokaal wordt steeds meer zichtbaar dat het oplossen van dakloosheid vooral in de woningmarkt gezocht moet worden. Vooropgesteld: dakloosheid is een breed probleem. Mensen worden dak- of thuisloos om verschillende redenen, dus een eenduidige oplossing is er niet. De (beperkte) beschikbaarheid van betaalbare woningen kan bij dreigende dakloosheid doorslaggevend zijn.

Nieuw regeerakkoord
Het regeerakkoord sluit aan bij de Arnhemse ambities voor de doorontwikkeling van de maatschappelijke opvang; met name als het gaat om het voorkomen van dakloosheid en het realiseren van geschikte en betaalbare woonruimte. Het is nog niet duidelijk of en hoe dit financieel wordt vertaald. Het landelijke programma Een (t)huis, een toekomst (gestart 1 juli 2020) loopt in 2022 en verder door. Hierin zijn ook de opbrengsten van het in 2021 beëindigde actieprogramma dak- en thuisloze jongeren ondergebracht. Arnhem was in dit actieprogramma één van de 14 pilotgemeentes.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Publieke gezondheid en sport

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Publieke gezondheid

Wat betreft gezondheidsindicatoren scoort Arnhem onder het landelijk gemiddelde. Gezondheid is niet gelijk verdeeld, gezondheidsproblemen komen vaker voor bij mensen met een lage sociaaleconomische status, dit zijn mensen met veelal een lage opleiding en een laag inkomen (we noemen dat een lage "SES"). In Arnhem heeft 45 procent van de inwoners overgewicht (64 procent bij lage SES) en neemt het overgewicht toe. 46 procent van de Arnhemmers beweegt te weinig (64 procent bij lage SES) en 21 procent rookt. Het aantal rokers neemt geleidelijk af. 1 op de 9 jongvolwassenen in Arnhem heeft een hoog risico op angst en depressie. Daarnaast heeft 30 procent (heel) veel stress ervaren. De coronacrisis heeft grote impact gehad op veel jongvolwassenen en voor mensen met een ongezonde leefstijl heeft corona grotere gevolgen (80 procent van de patiënten op de Intensive Care heeft overgewicht). De coronacrisis heeft ook veel gevraagd van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM). Zij hebben binnen korte tijd veel moeten opzetten rondom bijvoorbeeld voorlichting, vaccinatie en testen.

Een ongezonde leefstijl veroorzaakt veel gezondheids- en welzijnsverlies, het stimuleren van een gezonde leefstijl vraagt een lange adem, waarbij aandacht nodig is voor voedselaanbod, individueel gedrag (onder andere bewegen) en de sociale en fysieke leefomgeving.

Vanuit het gemeentelijk plan Gezond & Fit wordt gewerkt aan het bevorderen van een gezonde leefstijl, langs de thema's sporten & bewegen, rookvrije generatie, middelengebruik, mentale gezondheid en kansrijke start. Het sportbedrijf en VGGM zijn belangrijke partners hierin.

Sport & bewegen

De manier waarop Arnhemmers bewegen en sporten, verandert. Waar eerst het primaat bij de sportverenigingen lag, is een duidelijke verschuiving zichtbaar naar ongeorganiseerde of andere manieren van bewegen (fitness, urban sport, bewegen in de openbare ruimte, fietsen, wandelen, etcetera.). Dit vraagt van de gemeente een andere manier van faciliteren en investeren. Zo zijn de afgelopen tijd pumptracks aangelegd en wordt er gewerkt aan open sportparken. De gemeente wil sturen op de kwaliteit van het aanbod. Investeren in sportaccommodaties en verenigingen die (veel) maatschappelijk rendement opleveren, maar ook stoppen met het faciliteren van slecht lopende sportparken en/of verenigingen.

Middelengebruik

Roken wordt op steeds meer plekken geweerd. Sportverenigingen en scholen zijn rookvrij geworden. In 2021 zijn daar de publieke en overheidspanden bijgekomen en zijn de Arnhemse speeltuinen ingericht als rookvrije zone. Sinds 2021 is gewerkt aan veiligheid in en om school. Alcohol- en drugsgebruik is hierin een belangrijk thema en vormt een integrale aanpak van onder andere gemeente, scholen, politie, wijkteams, jongerenwerk en straatcoaches.

Gezonde omgeving en vaardig in bewegen

Om overgewicht en obesitas tegen te gaan wordt in Arnhem gebruikt gemaakt van de Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) aanpak en de interventie GO! (Gezond Onderweg). Ook is er de zogenoemde 2+1+2 aanpak waarbij meer bewegen en sporten tijdens en na schooltijd wordt bevorderd. De overeenkomst met JOGG Nederland is door de gemeente recent verlengd voor onbepaalde tijd. JOGG is een onderbouwde, integrale methodiek gericht op het gezonder maken van de fysieke en sociale leefomgeving van jongeren. Ook richt het zich op passende ondersteuning en zorg voor jongeren met overgewicht en obesitas. In 2022 wordt ingezet op uitbreiding van de JOGG-aanpak naar én of twee extra wijken waar het percentage overgewicht bij kinderen ook hoger ligt dan het Arnhemse gemiddelde.GO! is een interventie die zicht richt op jongeren met overgewicht en obesitas en hen en hun gezin begeleidt naar een gezondere leefstijl. Naar verwachting gaat het leeuwendeel van de kosten in de loop van 2022 over naar de zorgverzekeraars, doordat de leefstijlinterventie opgenomen wordt in de basisverzekering. Dit biedt mogelijkheden om GO! uit te breiden naar meer wijken.

Kansrijke Start
Kansrijke Start richt zich op het tijdig in beeld hebben en het bieden van ondersteuning aan (aanstaande) zwangere vrouwen en ouders in een kwetsbare positie, zodat Arnhemse baby's zo gezond en veilig mogelijk ter wereld komen en opgroeien. Het is een netwerkaanpak tussen geboortezorg, welzijnspartners, wijkteams en de jeugdgezondheidszorg. Een goede verbinding naar de voorschool is hierin ook essentieel. Om concreet invulling te geven aan de ambities wordt in 2022 een uitvoeringsplan opgesteld: 'Samen voor een stevige start'.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders
De wet publieke gezondheid (grotendeels uitgevoerd door VGGM/GGD).

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)
Lange termijneffecten corona mentale gezondheid
Door corona hebben jongeren vaker problemen met hun mentale gezondheid (somberheid, depressie, eetstoornissen en suïcidale gedachten). Deze problemen zijn (nog) niet terug te zien in het aantal toewijzingen behandeling geestelijke gezondheidszorg. De verwachting is dat dit de komende periode alsnog kan toenemen. Het budget dat het Rijk beschikbaar stelt voor preventie-activiteiten is incidenteel.

Corona heeft geleid tot extra terugloop van het aantal leden en minder (sponsor)inkomsten voor de verenigingen. Dit effect lijkt gedempt door de steunmaatregelen van het Rijk, waardoor de schade vooralsnog beperkt is gebleven.

Regeerakkoord
In het regeerakkoord zijn verschillende ambities benoemd wat betreft preventie, sport en bewegen. Zo is benoemd dat het nieuwe kabinet:
- Meer aandacht wil voor preventie en een gezonde levensstijl van jongs af aan. De doelen van het Preventieakkoord worden doorgezet, met als doel een gezonde generatie in 2040 met een focus op de jeugd door sport, voeding en bewegen. Dit vraagt een brede aanpak, met stimulering van gezonde keuzes en ontmoedigen van ongezonde keuzes, zonder mensen in hun vrijheid te beperken.
- Sport en bewegen wil stimuleren en sportverenigingen wil helpen.
- In het preventieakkoord 'mentale weerbaarheid' wil opnemen.

Hoe de uitwerking er verder uit komt te zien is nog niet duidelijk.

Ontwikkelingen binnen Sport
Door een terugloop van het aantal leden en een toename van andere vormen van sportbeoefening (ongeorganiseerd) loopt de huidige bezetting van een aantal sportparken en binnensportaccommodaties terug. Dit vraagt om een andere kijk op onze accommodaties met name sportparken: open (voor de wijk) en multifunctioneel. Dit heeft ook impact op de rolopvatting van sportverenigingen. Een bedreiging is het teruglopend maatschappelijk en financieel rendement van onze accommodaties in de huidige vorm. Een kans is het aanpassen en ontwikkelen van deze accommodaties (voor meerdere doeleinden dan enkel sport) in combinatie met het vergroenen en geschikt maken van de openbare ruimte voor recreatie en bewegen.

Financiële knelpunten
<u>Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk</u>
Sportbedrijf. Dat de kosten voor verbonden/gesubsidieerde partijen harder oplopen dan de indexatie door de gemeente is een gemeente breed onderwerp en wordt onder de autonome ontwikkelingen meegenomen. De stijging van de energieprijzen is een onderwerp dat specifiek Sportbedrijf Arnhem financieel hard raakt door de aard van haar activiteiten. Het exploiteren en beheren van sportaccommodaties is de kern van de activiteiten door Sportbedrijf. Een substantieel onderdeel van de subsidie aan Sportbedrijf gaat naar energiekosten, omdat sportaccommodaties (gymzalen, zwembaden) over het algemeen een hoog gebruik kennen.

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Onderhoud beweegvoorzieningen openbare ruimte. De afgelopen jaren zijn er beweegvoorzieningen aangelegd in de openbare ruimte. Deze kunnen niet onderhouden worden door de afdeling openbare ruimte (geen expertise en geen budget), maar er is veelal geen budget om het beheer en onderhoud wel goed te regelen. Nu wordt het nog opgelost door verschillende (wijk)budgetten hiervoor aan te wenden. Dit gaat in de nabije toekomst (de behoefte neemt enkel toe) knellen. Inschatting is voor het onderhoud van beweegvoorzieningen in de openbare ruimte de komende jaren structureel € 100.000 jaarlijks nodig is.

Onderwijs en onderwijshuisvesting

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

In Arnhem krijgt 20 procent van de peuters een vroeg- en voorschoolse educatie (VVE) indicatie. Dat houdt in dat zij recht hebben op extra uren opvang om achterstanden te voorkomen. Het percentage voortijdig schoolverlaters was in 2019-2020 2,7 procent. Het aantal voortijdig schoolverlaters is relatief hoog (meer dan 4 procent) in de wijken Centrum, Spijkerkwartier, Malburgen-Oost (Zuid), Presikhaaf-Oost en Klarendal.

In de afgelopen periode is de aansluiting tussen het sociaal domein (onderwijs, sport, welzijn, zorg), veiligheid en de wijken veel meer een vanzelfsprekendheid geworden. Samen met onderwijs, veiligheid en de wijken wordt de filosofie van de pedagogische wijk nader invulling gegeven, zodat elke jonge Arnhemmer wordt ondersteund in zijn/ haar ontwikkeling en actief voorkomen wordt dat onze jongeren afglijden. De filosofie van de 'pedagogische wijk' gaat ervan uit dat in wijken een gouden driehoek bestaat tussen (voor)school, thuis en vrije tijd (straat, online etc.). Waar jongeren steeds opvoeders om zich heen hebben die gezamenlijk optrekken, of zij nu docent zijn, jongerenwerker, ouder of ander rolmodel. Hierin is kennis over de situatie van elke individuele jongere, en is leren meer dan rekenen en taal. Het is ook vorming: zoals via sport, cultuur of andere zelfontplooiing, bij voorkeur steeds uitgevoerd met betrokkenen uit de wijk.

De afgelopen tijd is gestart met uitvoering geven aan de pedagogische wijk. Zo is er, voornamelijk in de kwetsbare wijken, op een aantal scholen al verlengde schooltijd - een breed ontwikkelaanbod na schooltijd - of wordt hiermee gestart. Ook zijn jongerenwerkers en andere maatschappelijke partners actief in en rondom de school, wordt gewerkt aan een veilige omgeving in en om de school ('VIOS', Veilig in en om School), onder andere door netwerkpartners te verbinden (kernteam), en zijn jongeren actief vanuit onder andere maatschappelijke diensttijd. Per gebied komt een verdiepingsslag, een concreet uitvoeringsplan voor elk gebied (tussen 0 – 18 tot 23 jaar), een aansluiting tussen (voor) school – veiligheid – welzijn, sport, gezondheid etc. In deze plannen komt uiteraard ook de inzet van wijkpartners in het gebied terug.

Enkele actuele ontwikkelingen:

(Passende) kinderopvang en ontwikkelrecht

Om alle kinderen in Arnhem zoveel mogelijk gelijke kansen te bieden, kunnen alle kinderen in Arnhem naar de kinderopvang. Ouders die geen recht hebben op kinderopvangtoeslag, bijvoorbeeld omdat de ouders niet werken, kunnen gebruik maken van het ontwikkelrecht in Arnhem. Hun kinderen kunnen vanaf hun 2e jaar, 16 uur per week naar de kinderopvang. Hiervoor betalen ouders een inkomensafhankelijke bijdrage (het andere deel financiert de gemeente). Kinderen met een ontwikkel- of taalachterstand krijgen daarnaast nog extra begeleiding vanuit VVE. Voor de vroegsignalering is een goede samenwerking met consultatiebureaus essentieel. In Arnhem is er ook passende inclusieve kinderopvang; 80 procent van de kinderen die voorheen naar specialistische opvang gingen, gingen in 2021 met extra ondersteuning naar de reguliere opvang.

Onderwijsachterstanden

Arnhem wil onderwijsachterstanden terugdringen, door stevig in te zetten op het verminderen van ontwikkel- en taalachterstanden op de kinderopvang (52 locaties) en bij 25 zogenoemde onderwijsachterstand scholen. De overgang van primair onderwijs (PO) naar voortgezet onderwijs (VO) krijgt in het kader van de kansengelijkheid steeds meer aandacht. Een goede overgang is essentieel om de kans op een succesvolle schoolcarrière zo groot mogelijk te maken.

Voortijdig schoolverlaten

Op de VO-scholen (veelal VMBO) en het MBO, waar de meeste schooluitval is, zijn jongerenwerkers actief en worden andere programma's ter voorkoming van schooluitval ingezet. Zo moet voortijdig schoolverlaten worden teruggedrongen en een goede aansluiting op de arbeidsmarkt bevorderd. Jongerenwerkers leggen de verbinding tussen school en thuis en wat er in de vrije tijd gebeurt (op straat, online etcetera) en zijn een belangrijk rolmodel en gesprekpartner.

Volwasseneneducatie
Voor volwassenen met onvoldoende basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden) is er een breed aanbod van trajecten en cursussen, zoveel mogelijk op bekende plekken in de omgeving van de mensen, zoals bij de bibliotheek of het buurthuis.

Natuur en milieueducatie
Natuurcentrum Arnhem onderhoudt contacten met vrijwel elke basisschool. Voor dat doel is het project Duurzame Arnhemse scholen. Van de 52 basisscholen doen er momenteel 26 scholen onder begeleiding van Natuurcentrum Arnhem aan moestuinieren. Dit aantal is groeiende. Gefocust wordt ook op de wijken in Arnhem-Oost.

Onderwijshuisvesting
Het integraal huisvestingsplan Primair Onderwijs (IHP PO) loopt tot en met 2026. Diverse huisvestingsprojecten zijn afgelopen jaren gerealiseerd, worden momenteel voorbereid of gerealiseerd en de komende jaren staan nog projecten op stapel. Voor het voortgezet speciaal onderwijs ((V) SO) is voorlopig de onderwijshuisvesting op orde, de afgelopen twee jaren zijn diverse renovaties en nieuwbouwtrajecten uitgevoerd en er loopt nog een traject. Het afgelopen jaar is voor het voortgezet onderwijs hard gewerkt aan de nota: “Op weg naar een IHP VO Arnhem”. Dit is in nauwe samenwerking met de drie schoolbesturen tot stand gekomen. De nota is door het college aan de gemeenteraad gestuurd; besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden. Uitzondering hierop is de nieuwbouw voor Guido in de Geitenkamp. Vanuit de raad is de wens geuit om voor al het onderwijs te komen tot één strategische en financiële planning, één IHP.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Integraal huisvestingsplan (IHP)
De gemeenteraad heeft de wens uitgesproken om te komen tot een strategische (inhoudelijke) en financiële totaalplanning voor onderwijshuisvesting op PO, (V)SO en VO. Daarbij is het de wens ook de gymaccommodaties en direct aangrenzende openbare ruimte te betrekken.

Vanuit onderwijs wordt een belangrijke bijdrage geleverd om de doelen te realiseren uit de visie op het sociaal domein en het jeugdbeleid. Iedere Arnhemmer heeft dezelfde kansen op persoonlijke ontwikkeling. Het college hanteert de uitgangspunten gebiedsgericht, preventie voorop en sterk in maatwerk voor de implementatie.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Impact van corona op ontwikkelkansen van jongeren
Corona heeft een grote invloed op de ontwikkelingskansen. Kinderen en jongeren hebben minder mogelijkheden om samen op te trekken. Door tijdelijke schoolsluitingen, het sluiten van sportlocaties en soms ook sluitingen van de kinderopvang en de peuterspeelzalen is de kans groter dat er minder zicht is op kinderen en jongeren en dat jongeren niet het maximale uit zichzelf halen. Veel kinderen en jongeren lopen ontwikkelings- en onderwijsachterstanden op. De verwachting is dat de komende jaren hier extra aandacht en inspanning op nodig is.

Nieuw regeerakkoord
Bestaanszekerheid en kansengelijkheid is een belangrijk onderdeel van het regeerakkoord . Een positieve ontwikkeling die goed aansluit bij de ingezette koers in Arnhem. Hoe dit precies uitpakt, ook financieel, moet nog blijken uit de kabinetsplannen en begroting, de volgende onderdelen zijn in ieder geval kansrijk:

- *De onderdelen onder ‘Vergroten Kansengelijkheid* sluiten aan bij de ontwikkelingen die we in Arnhem zijn gestart (pedagogische wijk, verlengde schooltijd, ontwikkelrecht, veilig in en om school, VSV aanpak, maatschappelijke diensttijd etcetera) of al langere tijd uitvoeren. Afhankelijk van de specifieke kabinetsplannen en de financiering daarvan (welk deel is bestemd voor gemeenten) is dit een belangrijke kans om de ingezette ontwikkeling in Arnhem structureel te kunnen borgen.
- Een belangrijke randvoorwaarde is voldoende en kwalitatief goede leerkrachten en schoolleiding (de belangrijkste basisvoorwaarde voor kansengelijkheid); lokaal zal dit ook de nodige aandacht

en inzet vragen.
- De ambitie is uitgesproken *We brengen het gespecialiseerd voortgezet onderwijs zo snel als mogelijk onder bij het voortgezet onderwijs*. Dit zal invloed hebben op de onderwijshuisvesting, waar de huisvesting voor VSO recent op orde is.

Werken over grensvlakken heen
Het bieden van ontwikkelkansen en het voorkomen dat jongeren afglijden, naar bijvoorbeeld criminaliteit, is geen geïsoleerde opgave. Bedreiging hierbij is dat de gemeente voor de nodige projecten gebruik maakt van incidentele Rijksfinanciering, bijvoorbeeld uit het Nationaal Programma Onderwijs, terwijl er werkwijzen worden ontwikkeld die niet tijdelijk zijn. Dit vraagt dus om structurele financiering. Als middelen niet beschikbaar zijn dan heeft dat consequenties voor de borging van de verlengde schooltijd, jongerenwerk in en rondom scholen en gerichte interventies voor (overlast gevende en/of criminele) jongeren. Vanuit het Nationaal Programma Onderwijs ontvangt de gemeente voor de schooljaren 2021/2022 en 2022/2023 in totaal drie miljoen euro, voor de aanvullende interventies overlastgevende en/of criminele jongeren (tegengaan en voorkomen) ontvangt Arnhem over 2 jaar ook ongeveer 2 miljoen euro.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. Het Arnhemse Programma Onderwijs is belangrijke pijler om deze ambitieuze doelen te bereiken. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Onderwijshuisvesting Er is een toezegging gedaan over het IHP (1078) om het strategisch gesprek met de raad en de stad te voeren over de toekomst van integraal onderwijshuisvesting richting 2035 waarbij ook de facetten van de openbare ruimte worden meegenomen. Een strategische en financiële totaalplanning op PO (V)SO en VO vraagt om expertise (capaciteit) en middelen om het te realiseren. Hieronder valt ook de strategische keuze en afweging van een scholenbouw in relatie tot gebiedsontwikkeling (mobiliteit, stedenbouw, verstedelijking, duurzaamheid etc.) vraagt om een integrale afweging aan het begin van ontwikkelingen en huisvestingsprojecten, hiervoor is expertise (capaciteit) en middelen nodig om dit te kunnen realiseren. Budgetten zijn voor huidige projecten PO al krap en voor VO is grotendeels nog geen budget. Uit de nog op te stellen strategische en financiële totaalplanning kunnen nog zaken naar boven komen. Voor het voortgezet onderwijs is de nota “Op weg naar een IHP VO Arnhem” door het college ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Voor de op basis van dit plan nog vast te stellen noodzakelijke investeringen ontbreekt nog voldoende dekking. Naast inhoudelijke afwegingen die in het IHP-VO gemaakt zullen worden, moet worden gekeken naar wat financieel haalbaar is en welke prioriteiten gesteld kunnen en mogen worden. Het merendeel van de investeringen zal vanaf 2027 plaatsvinden. De investeringsbehoefte op de middellange termijn (2027-2032) bedraagt indicatief circa € 94 miljoen (excl. Het Lorentz college). Dekking hiervoor ontbreekt vooralsnog. Een jaarlijkse reservering vanaf 2023 van € 3 miljoen structureel geeft naar verwachting voldoende dekking voor de kapitaallasten die met deze investeringen gemoeid zijn.

Inclusie

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Het programma Inclusie zet zich in voor een samenleving waarin iedereen ertoe doet en van waarde is, ongeacht verschillen, of beter nog, dankzij de verschillen tussen mensen. Arnhem zet zich in voor een stad van en voor alle inwoners, ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, beperking en/of chronische ziekte, leeftijd en geslacht.

Voor het programma Inclusie is een overkoepelend uitvoeringsplan "Inclusief Arnhem' opgesteld met vijf focuspunten. Dat uitvoeringsplan loopt tot en met 2022. In het plan staan de vijf focuspunten waar we de meeste invloed op hebben en die prioriteit hebben:

Focuspunt 1: Voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme
In januari 2022 is het actieplan 'Vrij zijn in Arnhem' vastgesteld. Het plan betreft lopende en nieuwe acties. Mede op verzoek van de raad wordt het nog concreter uitgewerkt in een uitvoeringsplan. De uitvoeringstermijn hiervan loopt tot en met 2023.

Focuspunt 2: Positie inwoners met beperking versterken
De Arnhemse Inclusieagenda VN-verdrag Handicap is een agenda van "de stad" die in januari 2022 in ontvangst is genomen door het college en aangeboden aan de raad. De agenda heeft een looptijd van 2021 tot en met 2024 en op onderdelen is de uitvoering al in gang gezet. De agenda wordt in het eerste kwartaal vertaald naar een concreet uitvoeringsplan. Het uitvoeringsplan heeft een looptijd van 2022 tot en met 2024.

Focuspunt 3: Diversiteit in organisaties
Om kennis te delen en te leren van elkaar is in de tweede helft van 2021 een netwerk gestart met o.a. de Rabobank, Dirkzwager, Rozet, de provincie Gelderland en Volkshuisvesting. Begin 2022 is geconcludeerd dat dit voorziet in een behoefte. De gemeente gaat daarom door met het faciliteren van dit proces, gericht op verdieping (voor alle betrokken organisaties) en verbreding (aanbod voor andere, geïnteresseerde organisaties). Eind 2022 is het volgende evaluatiemoment.

Focuspunt 4: Inclusieve en diverse gemeentelijke organisatie
In april 2021 is de bestuursopdracht 'Diverse en inclusieve organisatie' vastgesteld. Daarin staat dat de gemeente binnen vijf jaar een inclusieve en diverse organisatie is, die op alle niveaus binnen de organisatie een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking. Dit wil de gemeente realiseren door te streven naar een divers personeelsbestand en door het inrichten van een inclusieve (werk) cultuur. Het uitvoeringsplan hiervoor wordt uitgewerkt en in het eerste kwartaal van 2022 door het college vastgesteld. Het uitvoeringsplan loopt van 2022 tot en met 2023.

Focuspunt 5: Inclusieve gemeentelijke communicatie
Het gaat hier om de toegankelijkheid van de gemeentelijke informatie, maar ook de vraag of medewerkers en Arnhemmers met een beperking, migratieachtergrond, een LHBTIQ+ identiteit zich herkennen en erkend voelen in de communicatie van de gemeente. Mei 2022 ontvangt de gemeente de uitkomsten van een analyse van onze eigen communicatie, zowel intern als extern. Aan de hand van de uitkomsten stelt het college een uitvoeringsplan op met een nog vast te stellen looptijd voor het inclusief/inclusiever communiceren. Dat gebeurt in het tweede kwartaal van 2022.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Voor het programma Inclusie is een overkoepelend uitvoeringsplan "Inclusief Arnhem' opgesteld met vijf focuspunten. Dat uitvoeringsplan loopt tot en met 2022. Eind 2022 zal het college aan de nieuwe raad voorleggen – op basis van de behaalde resultaten - welke accenten en voor welke periode de gemeente vanaf 2023 legt.

Ook is er eerder de zogenoemde regenboogagenda opgesteld; deze loopt eveneens tot en met 2022. Veel van de punten in deze agenda zijn opgenomen in het Actieplan 'Vrij zijn in Arnhem'. De gemeente stelt in 2022 samen met de doelgroep vast of er met het Actieplan 'Vrij zijn in Arnhem' en

het bijbehorende uitvoeringsplan voldoende invulling wordt gegeven aan de ambities en de gewenste resultaten of dat er vanaf 2023 toch nog een aparte regenboogagenda nodig is.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Niet van toepassing.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Veiligheid

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor de ontwikkeling van individu, straat, wijk en stad. De zorg voor openbare orde en veiligheid op lokaal niveau is een voorname taak van de gemeente. Naast de bevoegdheden van de burgemeester heeft de gemeente een regierol bij het ontwikkelen van integraal veiligheidsbeleid en de uitvoering ervan. Daartoe heeft de gemeente veelvuldig afstemming met andere veiligheidspartners, zoals politie en het openbaar ministerie. Afhankelijk van het thema vraagt het ook afstemming met een verscheidenheid aan interne en externe partijen in het sociale, economische, zorg- en onderwijsdomein. Een aantal (negatieve) trends voor Arnhem vanuit de politiecijfers:

- Een stijging qua aantallen aangiften inzake ondermijnende criminaliteit (mensenhandel, drugshandel wapenhandel) met meer dan 50 procent in de periode van 2018-2021.
- Forse toename van het aantal meldingen omtrent jeugdoverlast (van 1406 in 2018 naar 2245 in 2021)
- Forse toename van overlastmeldingen inzake personen met verward gedrag (van 490 in 2018 naar 1613 in 2021)
- Een lichte stijging van overlastmeldingen inzake drank- en drugsgebruik (van 811 in 2018 naar 847 in 2021)
- Een aanzienlijke toename van digitale criminaliteit in Arnhem (van 790 aangiften in 2018 naar 1332 in 2021).

Het zorgdragen voor veiligheid vraagt continue aandacht. Zowel vanuit strategie en beleid, als in directe reactie op gebeurtenissen en onrust in de maatschappij. Of het nu gaat om de aanpak van ondermijning, wijkveiligheid, de persoonsgerichte aanpak of het in goede banen leiden van evenementen, voetbalwedstrijden en demonstraties.

Arnhem is zich in afgelopen tijd nadrukkelijk gaan inzetten op de brede aanpak van maatschappelijke veiligheidsopgaven. Dat betekent dat in nauwe samenhang met andere beleidsdomeinen wordt gewerkt aan het voorkomen van onveiligheid in de stad en het actief tegengaan van criminaliteit en onveiligheid. Om die reden is in de afgelopen jaren gestart met verschillende initiatieven die langs de lijn van voorkomen en tegengaan worden opgepakt, zoals het project BOTOC (Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit), het project VIOS (Veilig In en Om School) en de verschillende wijkprojecten in de Steenstraat, De Laar, Malburgen en Geitenkamp om concreet en actiegericht de overlast en criminaliteit in onze buurten en wijken aan te pakken. De aansluiting van Veiligheid op het Sociaal Domein en de wijken is veel meer een vanzelfsprekendheid geworden en die ontwikkeling moet stevig doorgezet worden. Samen met onderwijs, zorg en de wijken wordt aan de filosofie van de pedagogische wijk nader invulling gegeven om zodoende elke jonge Arnhemmer vanuit de driehoek ‘ouder(s) – wijk – school’ te ondersteunen in zijn/ haar ontwikkeling. Hiermee wordt actief voorkomen dat Arnhemse jongeren niet in de val lopen van de verlokkingen van het foute geld of gedachtegoed van criminelen.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

De veiligheidsopgave in Arnhem blijft fors en het vraagt de komende jaren veel om de toch zorgelijke positie om te bouwen naar een beter veiligheidsfundament voor onze stad. Dat vraagt ook dat we als Arnhem goed vertegenwoordigd moeten zijn op regionaal, politie-eenheid en landelijk niveau om met voorrang onze veiligheidsopgaven op te kunnen pakken. De kerntaken vanuit veiligheid zijn grofweg onder te verdelen in wijkveiligheid | persoons-en systeemgerichte aanpak (PGA) | ondermijning | voetbal, demonstraties en evenementen | Brandweer, crisisbeheersing en Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM) | Piket en maatschappelijke onrust.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Investeren in veiligheid

Op Rijksniveau wordt er extra geïnvesteerd in veiligheid. Dat betekent dat er voor Arnhem als voorname middelgrote gemeente met een breder erkende forse veiligheidsopgave er kansen liggen om extra subsidies naar Arnhem te halen.

Nieuw regeerakkoord
Veiligheid heeft ook in het nieuwe Regeerakkoord een prominente plaats gekregen. Vooral de aanpak (voorkomen en bestrijden) van georganiseerde misdaad (ondermijning) heeft een belangrijke plek en daarin worden ook de nodige middelen voor vrijgemaakt.

Werken over grensvlakken heen
Veiligheid is geen geïsoleerde opgave, want het betekent altijd een combinatie van 'voorkomen en bestrijden' om de veiligheid in de stad naar een hoger plan te brengen. In het kader van het Arnhem Programma Onderwijs bijvoorbeeld (afgeleid van het Nationaal Programma Onderwijs), met als filosofie de pedagogische wijk, wordt de samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen verbeterd (zorg, onderwijs, veiligheid). Van daaruit is het doel te komen tot betere en slimmere interventies en het beter richten van onze (beperkte) uitvoeringscapaciteit (zie ook factsheet onderwijs).

Afhankelijkheid externe (rijks)financiering in relatie tot lokale borging
Voor de nodige projecten die nu lopen in Arnhem, wordt gebruik gemaakt van (tijdelijke) externe financiering. Het Rijk, maar bijvoorbeeld ook de Provincie en het Regionale Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) financieren een deel van de Arnhemse inspanningen. Feit is dat binnen deze projecten werkwijzen ontwikkeld worden die niet alleen tijdelijk van aard zijn (voor de projectduur), maar uiteindelijk om structurele financiering vragen.

Kwaliteit en kwantiteit van de uitvoering
Veiligheidsbevordering valt met een kwalitatief goede uitvoering en ook daaraan gekoppeld voldoende capaciteit. De gemeente ziet dat zowel de eigen handhaving, alsook bij politie/justitie, alsook de uitvoering in het voorliggende veld (zorg, welzijn, jeugdwerk) niet altijd ruim is. Plannen moeten gekoppeld worden aan voldoende uitvoering en daar moet de komende periode focus op aangebracht worden. De samenhang tussen inzet en ambities van de huidige veiligheidsagenda is nu niet in orde.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. Het integrale samenspel tussen jeugd, onderwijs en veiligheid is een belangrijke pijler in de Arnhem-Oost aanpak. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Financiële knelpunten
Niet van toepassing.

Verstedelijking, ruimtelijke ordening en Omgevingsvisie Arnhem 2040

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Verstedelijkingsopgave Arnhem

Arnhem en de regio daaromheen groeit sterk en naar verwachting houdt dit de komende jaren aan. De groeiopgave betekent naast het toevoegen van 7.500 woningen tot 2030 ook het betaalbaar en bereikbaar houden van de stad, het behouden en versterken van het groene profiel, het borgen en verbeteren van veiligheid en het versterken van het sociaal economisch klimaat. Om deze ambities waar te maken is het essentieel om naast een ruimtelijke visie op de lange termijn (Omgevingsvisie Arnhem 2040) ook een vertaling te maken naar een langjarige verstedelijkingsstrategie voor Arnhem gericht op de groene groei van de stad. Een groot deel van deze opgave zal moeten landen in de Spoorzone Arnhem Oost.

Maar de verstedelijkingsopgave is ook een financiële opgave. Een gezonde en groene groei van de stad vraagt om een organisatie met meer uitvoeringskracht en middelen voor (co)financiering van de woningbouwopgave, daarbij behorende stedelijke voorzieningen en onrendabele grondexploitaties.. Hiervoor zijn aanvullende publieke middelen nodig. Om de verstedelijking mede te financieren, is het een mogelijkheid om de huidige positieve grondbedrijfresultaten hiervoor te reserveren. We verstedelijken als stad niet alleen. Er zijn afspraken gemaakt tussen Rijk, provincie Gelderland en de regio in de 'Novi-propositie', Groene Metropoolregio en de Woondeal Arnhem-Nijmegen. In de daarop voortbouwende Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley staat waarop korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) extra huizen en werklocaties gebouwd gaan worden.

Slimmer omgaan met ons grondgebruik

De groei van de stad vraagt om slimme keuzes. Nieuwe ontwikkelingen vinden daarom zoveel mogelijk plaats op plekken die goed bereikbaar zijn en waar de voorzieningen aanwezig zijn. Op deze plekken zal de auto minder worden gebruikt en profiteren mensen optimaal van het aanwezige openbare vervoer. Ook is bouwen nabij winkelcentra heel geschikt, omdat mensen op deze plekken minder afhankelijk zijn van de auto. De gemeente gaat meer functies mengen, zoals het mogelijk maken van woningen bij bedrijven of kantoorlocaties of boven winkels in de binnenstad. Op die manier worden deze plekken beter benut en neemt de sociale veiligheid toe.
Slim omgaan met de ruimte is niet langer alleen een opgave voor de bovengrond van de stad. De ondergrondse drukte neemt toe en ondergrondse infrastructuur vraagt ruimte. Zoals het beschermen van gebieden voor drinkwater, het borgen van archeologische waarden, het bieden van groeiruimte voor bomen en het benutten van kansen voor bodemenergie. De aanwezigheid van bodemverontreinigingen verhoogt de ruimtedruk. Dit vraagt om regie op de verstedelijkingsopgave om tot een gebalanceerde ontwikkeling te komen, bijvoorbeeld door gebiedsopgaven te combineren met sanering van verontreinigde grond.

Evenwicht tussen groei en versterken bestaande stad

Groei van de stad is geen doel op zich. De gemeente bouwt de juiste woningen – en daarbij behorende voorzieningen - op de juiste plekken. Dit gebeurt vanuit de principes van de Omgevingsvisie Arnhem 2040 en het perspectief van de verstedelijkingsopgave. Een belangrijke uitdaging is om de groei van de stad (nieuwe gebiedsontwikkelingen) te verbinden met de sociale en maatschappelijke opgaven in wijken en buurten. Door als gemeente actief regie te voeren en te (voor)investeren in planvorming ontstaan nieuwe kansen om taaie problemen (zoals armoede, en sociale achterstanden in de Arnhem Oost wijken) aan te pakken. Investeringen in de Spoorzone Arnhem Oost hebben daarmee niet alleen effect op de fysieke leefomgeving, maar werken door in de aantrekkelijkheid en weerbaarheid van de stad. Groene groei van de stad en gezonde en veilige wijken gaan daarmee hand-in-hand. De gemeente bouwt om te wonen en te leven.

Regionale samenwerking

De afspraken uit de Woondeal worden door de Groene Metropool Arnhem Nijmegen (GMR) gecoördineerd. Ook vormt de GMR een van de partners in de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Arnhem bereidt zich voor op de implementatie van de Omgevingswet die naar verwachting op 1 januari 2023 in werking treedt. We gebruiken het nieuwe instrumentarium van de Omgevingswet om onze dienstverlening te vergroten en planprocessen te verbeteren en de stad uit te nodigen om met goede plannen te komen.

Omgevingsvisie Arnhem 2040 als richtinggevend kader
De Omgevingsvisie Arnhem 2040 schetst een beeld voor de ontwikkeling van de stad tot ca 2040. Met als doel dat Arnhem in een veranderende wereld zijn unieke kwaliteiten behoudt en voor al zijn huidige en nieuwe bewoners de best mogelijke leefomgeving biedt. De Omgevingsvisie wordt uitgewerkt in enerzijds beleidsthema's zoals de hoogbouw- en verdichtingsvisie, nieuwe kaders voor inclusievere en gemengdere wijken, een mobiliteitsvisie die gekoppeld is aan de verstedelijkingsopgave en meer aandacht voor een gezonde, veilige en groene en leefomgeving. Anderzijds wordt de Omgevingsvisie uitgewerkt in ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies die kaders stellen en daarmee richting geven aan gebiedsontwikkelingen. Het ontwikkelen van deze plannen gaat altijd gepaard met participatie door de directe omgeving.

Transitie naar één Omgevingsplan en één Omgevingsloket
Met het omgevingsplan vindt een inwoner of ondernemer straks op één (digitale) plek snel en makkelijk duidelijkheid over de mogelijkheden van zijn of haar bouwplan. Waar overleg noodzakelijk is, vindt dit integraal en met de initiatiefnemer aan tafel plaats (Omgevingstafel). De digitale werkwijze met betrekking tot de Omgevingswet is geborgd in de organisatie en de mogelijkheid is gecreëerd dat ketenpartners kunnen samenwerken.

Verbeteren van planologische processen
De gemeente werkt aan het verbeteren van onze interne processen en onze besluitvormingsprocessen. Enerzijds met als doel de verstedelijkingsopgave in samenhang met de gestelde ambities uit de omgevingsvisie te borgen in de ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies van de stad. Anderzijds door vergunningen sneller te kunnen verlenen zonder dat dit ten koste gaat van een zorgvuldig proces. Hierbij wordt veel belang gehecht aan het zo vroeg mogelijk betrekken van inwoners en andere belanghebbenden. Hiervoor is een handreiking participatie opgesteld.

Stadsakkoord
Op 24 februari 2022 is het Stadsakkoord ondertekend. Het doel van het Stadsakkoord is het bevorderen van de samenwerking tussen marktpartijen, woningcorporaties en de gemeente Arnhem, zodat de kwantitatieve en kwalitatieve woningbouwopgave zo goed en snel als mogelijk wordt gerealiseerd.

Verstedelijkingsakkoord Groene metropoolregio Arnhem Nijmegen Foodvalley
In het kader van de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley wordt in 2022 een Bestuursakkoord gesloten met het Rijk. Dit Verstedelijkingsakkoord bevat proces- en samenwerkingsafspraken tussen Rijk en regio (provincies en regio's) en de gemeenten om te komen tot een langjarige samenwerking en (uitvoerings-)afspraken om de verstedelijkingsopgave te borgen en te vertalen naar gezamenlijke investeringen.

Verstevigen milieutoezicht
Voor een gezonde en veilige leefomgeving is een goed functionerend stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) essentieel. Hiervoor is het nodig dat omgevingsdiensten effectiever en slagvaardiger kunnen opereren. De commissie Van Aartsen formuleert in haar rapport 'Om de Leefomgeving' tien maatregelen die de komende jaren genomen moeten worden om Omgevingsdiensten robuuster te maken.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Investeren in de bestaande stad
De groei van de stad biedt kansen om de stad aantrekkelijker en vitaler te maken. Door in de bestaande stad te bouwen, hoeft het groene karakter van de regio niet aangetast te worden en

wordt ruimte voor functies die geen plek hebben in de stad - zoals grootschalige energie-opwek, waterwinning en logistiek - behouden. Daarnaast zorgt de gemeente voor meer draagvlak voor bestaande (winkel)voorzieningen, parken en OV-lijnen.

Gezonde leefomgeving
Met de verstedelijkingsopgave voor de stad komt de gemeente op locaties terecht waar ook milieuknelpunten aanwezig zijn zoals bijvoorbeeld bodemverontreiniging of de aanwezigheid van bedrijven met een hoge milieuzonering. Door gebiedsgericht te ontwikkelen is het de bedoeling dat het groeien van de stad samen gaat met het verbeteren van de leefomgeving. Een voorbeeld hiervan is Presikhaaf 3 waar wordt onderzocht of de bodemverontreiniging aan gepakt kan worden met de verdichtingsopgave en het verbeteren van de leefbaarheid. Maar ook in de bestaande stad wordt via de ruimtelijke ordening ingezet op het gezonder maken van de leefomgeving. Niet alleen door schonere lucht en bodem en minder geluidsoverlast maar ook door te werken aan een openbare ruimte die uitnodigt tot gezond gedrag zoals bewegen en ontmoeten.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. In Arnhem-Oost is het opgroeien en leven in een goede woningen prettige omgeving randvoorwaardelijk. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Leefbaarheid
De verstedelijking brengt echter ook uitdagingen met zich mee. Hoe kan de stad veilig en gezond worden gehouden als dichtheden toenemen en hoe kan gezorgd worden voor voldoende groen om je goed te voelen, om in te recreëren en voor verkoeling van de stad? Hoe kan de Arnhemse identiteit worden behouden als op sommige plekken flink bijgebouwd moet worden en de stad ‘stedelijker’ wordt? Hoe kunnen voorzieningen zoals zorg, scholen en sportfaciliteiten op peil worden gehouden?

Stikstof
Er moet snel een oplossing komen voor het terugdringen van stikstofdepositie nabij de Natura 2000 gebieden in en rondom onze stad om de natuur kans te geven te herstellen en om de woningbouwopgave te realiseren.

Werken met de Omgevingswet
Het fundament onder de Omgevingswet is een goed werkend digitaal stelsel. Dit stelsel moet inwoners en ondernemers de mogelijkheid bieden om digitaal een vergunning aan te vragen en informatie in te winnen over hun leefomgeving. Ondanks het recente uitstel van de Omgevingswet is nog onzeker of het digitale stelsel straks de verwachtingen waarmaakt en wat dit gaat betekenen voor onze dienstverlening. Dit geldt voor alle gemeenten in Nederland. Uiteraard spant de gemeente zich samen met ketenpartners zoals Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) in om deze transitie zo vloeiend mogelijk vorm te geven. Daarnaast zal de komende jaren blijken of de Omgevingswet daadwerkelijk zorgt voor betere besluitvorming. Hiervoor worden in deze raadsperiode evaluatiemomenten ingepland.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Robuuster en intensiever milieutoezicht Het is nog onduidelijk of het eerder genoemde robuuster maken van Omgevingsdiensten en een eventuele fusie leidt tot extra kosten voor onze gemeente. Wel moeten rekening gehouden worden met toenemende kosten van naar schatting € 150.000 per jaar voor controles door de ODRA. Enerzijds als gevolg van inventarisaties op bedrijventerreinen waaruit blijkt dat er 300 bedrijven zijn die niet bij de ODRA bekend waren en anderzijds door nieuwe controlefrequenties als gevolg van een nieuwe risico-analyse van het bedrijvenbestand.

Gevolgen Wet kwaliteitsborging bouw Naar schatting worden € 130.000 extra kosten per jaar gemaakt door de invoering van de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb). Met de Wkb (die tegelijk met de Omgevingswet in werking treedt) verdwijnt een aantal taken van de ODRA naar particuliere toezichthouders. Deze kosten kunnen niet meer verhaald worden door de leges maar zorgen nog wel voor werkzaamheden bij de ODRA. Per saldo zijn dit dus extra kosten voor de gemeente.

Budgetneutrale invoering Omgevingswet Het uitgangspunt vanuit het rijk was dat de Omgevingswet budgetneutraal kan worden ingevoerd in een periode van tien jaar. Aangenomen werd dat snellere en betere besluitvorming zou leiden tot minder kosten. Een terugverdientijd binnen 10 jaar na invoering van de wet, die nodig is voor een budgetneutrale invoering van het stelsel, wordt landelijk door bijna alle betrokken partijen als onhaalbaar beschouwd. In Arnhem zijn wij van begin van de implementatie al uitgegaan van het scenario dat implementatiekosten niet terugverdiend gaan worden.

Wonen

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Beschikbaarheid en betaalbaarheid

De woningmarkt zit vast: de beschikbaarheid en betaalbaarheid van de woningvoorraad staat enorm onder druk. Hoewel er in kwantitatief opzicht de afgelopen jaren jaarlijks meer dan 1000 woningen aan de voorraad zijn toegevoegd is er een grote behoefte aan meer beschikbare woningen in alle segmenten. Met name in de goedkopere segmenten is de toegang tot de woningmarkt zeer beperkt. Dan gaat het om bijvoorbeeld om een gemiddelde zoektijd van (ongeveer) 1,5 jaar en een gemiddelde meettijd van 14 jaar bij sociale huurwoningen, een beperkt aanbod voor koopstarters, als ook een beperkt aanbod voor internationale studenten en personen die tot de zogeheten 'aandachtsgroepen' behoren en die uitstromen uit instellingen of opvang. Het grootste deel van de (beleids)inspanningen vanuit 'wonen' is gericht op het sturen op een gedifferentieerde woningvoorraad voor verschillende doelgroepen

Om in deze krappe woningmarkt een marsroute voor de woningbouwontwikkeling de komende jaren te bepalen, is in 2020 het Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling vastgesteld. Hierin is vastgesteld dat het nodig is om ongeveer 1000 woningen per jaar toe te voegen, waarvan minimaal 30 procent in het sociale huursegment over de nieuw te realiseren projecten. Deze sociale huurwoningen worden bij voorkeur geëxploiteerd door toegelaten instellingen (de 'premium partners'). In 2019 is berekend dat er tot 2030 7500 woningen gebouwd moeten worden. In de planvoorraad zitten plannen voor ongeveer 9000 woningen.

Mede omdat de gemeente beperkte grondposities heeft, zijn de sturingsmogelijkheden op nieuwbouw beperkt. Het is daarom extra belangrijk om niet alleen regulerend op te treden (met bijvoorbeeld een doelgroepenverordening en opkoopbescherming), maar nadrukkelijk ook de samenwerking te zoeken met partners binnen en buiten de stad. Met de Woondeal, het Stadsakkoord en het Premium Partnership met woningcorporaties zijn hier de afgelopen jaren stappen in gezet.
Om invulling te geven aan de woningbouwopgave is van belang dat de gemeente over voldoende capaciteit voor planvorming en investeringsruimte voor financiering van de publieke onrendabele toppen beschikt.
Het is een mogelijkheid om de huidige positieve grondbedrijfresultaten te reserveren voor verstedelijking.

Trends over de woningbouwontwikkeling worden halfjaarlijks gevat in voortgangsrapportages die naar de gemeenteraad worden gestuurd.

Leefbaarheid van wijken

De komende jaren worden in de Arnhem-Oost-wijken extra inspanningen getroffen om Arnhemmers gelijke kansen te bieden en de tweedeling in de stad tegen te gaan. Een belangrijk doel hiervan zijn veilige en gemengde wijken, omdat in wijken met een weinig gevarieerd woningaanbod en een weinig gevarieerde bevolkingsopbouw er een groter risico is op het gelijktijdig ontstaan van een stapeling van problemen bij relatief veel wijkbewoners. Op dit moment zijn deze risico's voor de Arnhem-Oost-wijken groter dan voor de rest van de stad. Ook voor andere delen van Arnhem geldt het beleidsuitgangspunt te streven naar gevarieerde wijken. Dit is een vastgelegde ambitie in de 'Arnhemse woonprincipes'. Voor álle wijken is inzet nodig voor een goede match tussen vraag en aanbod van huur- en koopwoningen in verschillende prijsklassen.

Excessen op de verhuurmarkt

In de bestaande woningvoorraad is er steeds vaker sprake van excessen, die onder andere worden veroorzaakt door opkoopgedrag van beleggers en door slecht verhuurderschap. Hierbij valt te denken aan discriminatie op de woningmarkt, woonoverlast, het vragen van te hoge huren en het illegale gebruik van woningen (waaronder overbewoning).

Kwaliteit van woningen

De huidige oververhitte woningmarkt is 'aanbodgestuurd'. Dit is één van de redenen waarom

de kwaliteit van woningen bij nieuwbouwprojecten en projecten in de bestaande voorraad soms achterblijft. Immers, in de huidige markt kan het ook rendabel zijn om kleine woningen met slechte voorzieningen te verkopen of verhuren. Om een goede woonkwaliteit te borgen in een fijne leefomgeving is daarom extra sturing nodig. Hierbij is het ook van belang dat mensen gezond wonen en opgroeien. Hiertoe is onder andere een aanpak opgezet om vocht- en schimmelproblematiek te verhelpen en voorkomen. Gemeente, woningcorporaties, particuliere verhuurders en huurdersorganisaties pakken deze problemen gezamenlijk op.

Samenwerking met partners
Om uitvoering te geven aan de Arnhemse woonambities is de samenwerking met partners in de stad de afgelopen jaren geïntensiveerd. Door het 'premium partnerschap' is de samenwerking met woningbouwcorporaties versterkt. Daarnaast wordt sinds vorig jaar uitvoering gegeven aan een aanpak 'goed verhuurderschap', waarmee met verhuurders en huurders samengewerkt wordt om malafide verhuurderschap tegen te gaan. Recent is het 'stadsakkoord Arnhem' gesloten, waarin met woningcorporaties, commerciële ontwikkelaars en beleggers afspraken zijn gemaakt over de woningbouwopgave en een platform is gecreëerd voor het open, goede gesprek tussen diegenen die in Arnhem bouwen aan de stad.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders
Omdat Nederland in een wooncrisis verkeert, biedt het Rijk steeds meer reguleringsmogelijkheden door wijzigingen in de Huisvestingswet, de Woningwet en in het kader van de Omgevingswet. Ook is een wet over goed verhuurderschap is voorbereiding. Het nieuwe kabinet Rutte IV geeft nadrukkelijke sturing op toevoeging van voldoende nieuwbouw. Dit uit zich onder andere in voortzetting van de woningbouwimpulsgelden (WBI-regeling) en het afschaffen van de verhuurdersheffing.

Arnhem kent sinds dit jaar een doelgroepenverordening waarbij overheidssturing op betaalbare segmenten mogelijk is geworden. Dit instrument dient als 'stok achter de deur' indien de markt deze opgave dit onvoldoende oppakt. De gemeenteraad heeft expliciet aangegeven dat deze verordening na één jaar geëvalueerd moet worden.

Eerder werd de Woondeal Arnhem-Nijmegen gesloten. Deze Woondeal geeft de gemeente Arnhem en de groene metropoolregio een preferente positie bij de provincie Gelderland en het Rijk.

Het Rijk adviseert gemeenten een zogeheten 'Woonzorgvisie' op te stellen die specifiek ingaat op de huisvestingsmogelijkheden en behoefte van bijzondere doelgroepen en ouderen. In Arnhem is deze visie in ontwikkeling.

Voor de woningbouwopgave wordt elke 2 jaar een woningbouwbehoefteonderzoek uitgevoerd. Dit wordt met de regiogemeenten opgepakt. In 2022 wordt een nieuw onderzoek opgeleverd. Deze nieuwe inzichten kunnen mogelijk leiden tot bijstelling van programmeringsambities en inzet.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)
Er zijn onvoldoende beschikbare woningen, als gevolg van aanhoudende krapte op de woningmarkt, en het onvoldoende snel loskomen van nieuwe woningbouwprojecten als gevolg van complexe gebiedsontwikkelingen met hoge onrendabele toppen. In de bestaande voorraad is voortzetting van reeds ingezet beleid nodig om excessen te voorkomen en ongezonde woningen op te knappen.

Een kans is het inzetten op planvorming met woonmilieus en doelgroepen die voor de langere termijn bijdragen aan de sociale- en economische structuurversterking van de stad.

Financiële knelpunten
<u>Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt</u>
Onrendabele top huisvesting bijzondere doelgroepen Er bestaat onzekerheid of er voldoende financiële middelen zijn om huisvesting voor aandachtsgroepen te realiseren. Bestaande regelingen vanuit de rijksoverheid voorzien onvoldoende in de hoge onrendabele top en bijkomende maatschappelijke kosten.

Plan van aanpak woonwagenlocaties. Er zijn in de begroting niet voldoende middelen opgenomen voor de uitvoering van het Plan van Aanpak voor woonwagenlocaties. Hier zit een onrendabele top op.

Reguleringsinstrumentarium. In de begroting zijn onvoldoende middelen opgenomen voor de structurele capaciteit voor uitvoering en handhaving reguleringsinstrumentarium, onder andere voor goed verhuurderschap, kamerverhuur, handhaving regulering betaalbare koop en huur (€ 60.000 meerkosten bij de ODRA).

Grondzaken

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Grondbeleid is geen doel op zich maar een middel om maatschappelijke en ruimtelijke doelstellingen te verwezenlijken. De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in onder andere het 'Voorontwerp omgevingsvisie Arnhem 2040'. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. De uitgangspunten en kaders van het grondbeleid zijn door de raad vastgesteld in 2013 in het document 'Zicht op gegronde keuzes'. In dat document wordt beschreven hoe de gemeente haar grondbeleid voert. In de nota staat het uitgangspunt om per situatie te kijken wat voor type grondbeleid het beste past, ook wel situationeel grondbeleid genoemd.

Over de stand van zaken van het grondbedrijf wordt gerapporteerd in de Financiële Jaarrapportage Projecten 2021. Dit is een geheim stuk (alleen voor raad en college beschikbaar) omdat openbaarheid de gemeente financieel zou kunnen schaden. In het grondbedrijf is sprake van vastgestelde grondexploitatieprojecten (bijvoorbeeld Schuytgraaf en Nieuwe Kadekwartier) en gronden en objecten die nog beschikbaar zijn voor ontwikkeling.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Regionale Verstedelijkingsstrategie/Omgevingsvisie/Woondeal
Deze kaders zijn vastgesteld en om hieraan invulling te geven is het wenselijk om als gemeente meer de regie te nemen. Dit kan door het grondbedrijf als middel in te zetten met verschillende instrumentaria zoals Wet Voorkeursrecht Gemeenten en aankoop grond/objecten, maar ook exploitatieplannen en onteigening.

Uitspraak Hoge Raad 26-11-2021 gronduitgifte
Deze uitspraak behelst dat de gemeente in principe in concurrentie gronden en objecten moet uitgeven tenzij er een gegronde reden is om dit niet te doen. Bijvoorbeeld in Coehoorn plot 3 woningbouwlocatie met levendige plint; meerdere gegadigden hiervoor, dus in mededinging uitgeven (ofwel grondverkoop ofwel tender), één op één is niet mogelijk.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Herijking nota grondbeleid
Beide hierboven genoemde ontwikkelingen (verstedelijkingsopgave en uitspraak Hoge Raad) leiden ertoe dat het huidige grondbeleid aangepast moet worden.
Naast deze ontwikkelingen zijn er ook nog andere zaken die om aanpassing vragen. Het betreft onder andere de voorfinanciering van gemeentelijke grondexploitatieprojecten. Voordat de grondexploitatie ter vaststelling wordt aangeboden, maakt de gemeente al kosten om de grondexploitatie op te stellen, bijvoorbeeld onderzoekskosten en kosten voor de ambtelijke capaciteit. Voor deze fase is er een zogenoemd voorstudiebudget beschikbaar. Dit budget staat onder druk doordat er meer grondexploitatie-projecten in voorbereiding komen.

Niet sluitende nieuwe grondexploitatieprojecten
Voor nieuwe vast te stellen grondexploitatieprojecten ten behoeve van woningbouw zijn sluitende grondexploitaties vaak niet realiseerbaar in verband met bestaande vastgestelde beleidskaders zoals betaalbare en sociale woningbouw, stikstofregels, belemmeringen in geluid en bodem et cetera. Derhalve is inzet van eigen middelen nodig, al dan niet in combinatie met andere overheidsbijdragen. Een trend is ook dat er vaak maximaal 50 procent cofinanciering gegeven wordt door andere overheidsinstellingen. Voorbeelden van nieuwe grondexploitatieprojecten zijn Kronenburg/ Vredenburg en de Nijmeegseweg.

Zeer weinig eigen grondposities
Het grondbedrijf heeft zeer weinig grondposities om op de ambities en op tempo te kunnen sturen. De gewenste ontwikkeling duurt daardoor langer omdat er een grote afhankelijkheid is van de investeringsbereidheid van derden.

Reserveren voor toekomstige ontwikkelingen
De verstedelijkingsopgave leidt tot onrendabele toppen op de woningbouwopgave, meer benodigde voorzieningen en onrendabele grondexploitaties. Om dit mede te financieren, is het een mogelijkheid om de huidige positieve grondbedrijfresultaten hiervoor te reserveren.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Vastgoed

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem heeft circa tweehonderd objecten permanent vastgoed. Over deze objecten wordt per begrotingsprogramma gerapporteerd (welzijn, sport, onderwijs, mobiliteit, commercieel, etc.). Dit houdt in dat de afzonderlijke beleidsvelden de portefeuille bepalen. Het vastgoedmanagement wordt centraal door de afdeling vastgoed gedaan.

Verduurzaming Vastgoedportefeuille
Het concretiseren en uitvoeren van de ambities uit het Klimaatplan Arnhem en het Programma New Energy made in Arnhem (beschikbaar budget 800.000 euro per jaar, deels op basis van terugverdienmodel) vindt continu plaats. Zo worden zonnepanelen op de objecten geplaatst, worden energiebesparende maatregelen uitgevoerd, wordt groen gas ingekocht en worden plannen gemaakt om objecten gasvrij te maken in de gasvrij te maken wijken.

Integraal toegankelijk volgens de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST)
In de begroting 2022 is eenmalig 100.000 euro opgenomen om de objecten integraal toegankelijk te maken. Dit loopt mee in het reguliere onderhoudsprogramma. In 2022 moet het plan van aanpak gereed zijn om de gehele portefeuille toegankelijk te krijgen. Hierbij moet worden aangetekend dat het voor sommige objecten vrijwel niet mogelijk is of uiterst kostbaar om het gehele pand integraal toegankelijk te maken (denk hierbij aan monumenten, liften et cetera).

Arnhems makelpunt
In 2022 zal het Arnhems makelpunt operationeel worden. Dit is een online platform waar vraag en aanbod van ruimte voor culturele en maatschappelijke activiteiten op één plek samenkomen.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Verplichte Erkende Maatregelen Energiebesparing (terugverdientijd < 5 jaar)
Het Activiteitenbesluit milieubeheer verplicht bedrijven en instellingen om energiebesparende maatregelen te treffen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder. De lijst bevat per bedrijfstak of gebouwtype maatregelen die uitgevoerd dienen te worden (bijv. toepassen van energiezuinige verlichting).

Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST)
Deze standaard is van toepassing op alle nieuw te bouwen objecten, waarvan de gemeente opdrachtgever is.

Visie circulaire economie
In de vastgestelde visie is aangegeven dat we circulair slopen en bouwen, aan de implementatie en verdere uitwerking wordt gewerkt.

Aangescherpte wet- en regelgeving op gebied van wettelijke verplichtingen zoals: drinkwaterveiligheid (legionellabeheer), asbest, chroom-6 en andere gevaarlijke stoffen, etcetera.
Dit betekent dat de gemeente steeds meer onderzoeken doet om aan haarverplichtingen als gebouweigenaar te voldoen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Uitspraak 26 november 2021 Hoge Raad gemeente gronduitgifte in relatie tot mededinging
Deze uitspraak heeft waarschijnlijk gevolgen voor de verhuur van gemeentelijk vastgoed; te denken valt hierbij aan commercieel te verhuren objecten (horeca, kinderopvang etc) waarbij de gemeente niet meer één op één mag verhuren, maar eerst meerdere partijen de kans moet geven. Indien nodig zullen aanpassingen in het verhuurproces worden doorgevoerd.

Hogere kosten door nieuwe regelgeving en beleidskaders
De hierboven genoemde nieuwe regelgeving en beleidskaders kunnen leiden tot hogere kosten.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Mobiliteit

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

De gemeente Arnhem staat aan de vooravond van een transitie naar een duurzaam bereikbare stad. Balans tussen de groei van de stad en de groei van het autoverkeer is een uitdaging om een groene en aantrekkelijke stad te kunnen blijven. De gemeente werkt hier (ook in regionaal verband) aan door te investeren in fiets, Hoogwaardig openbaar vervoer (HOV)-infrastructuur en de verbetering van de bereikbaarheid van het station. De afgelopen coronaperiode heeft effect gehad op de mobiliteit. De (gedeeltelijke) lockdowns hebben ertoe geleid dat de mobiliteit (tijdelijk) lager was. Mensen werkten en bleven meer thuis. Het effect daarvan was het grootst op de trein en de bus. Tegelijkertijd werd duidelijk dat, wanneer de maatregelen werden losgelaten, mensen snel weer terugkeerden naar hun oude patroon. In deze periodes ontstonden er direct weer files op met name het regionale wegennet, maar ook op de Arnhemse wegen nam de druk van het autoverkeer al weer snel toe.

Autobereikbaarheid Arnhem

In algemene zin geldt dat Arnhem een goede autobereikbaarheid heeft, met als gevolg dat het autogebruik in de stad relatief hoog is. Er zijn relatief veel (korte) autoritten. Voor bijvoorbeeld doorgaand verkeer van Nijmegen naar Apeldoorn is het ‘t snelst om door Arnhem te rijden. De centrumring is daarbij een essentiële schakel die enerzijds nodig is om de stad bereikbaar te houden (er is geen goed alternatief voor veel verkeer), maar tegelijkertijd ook tot overlast leidt (minder aantrekkelijke binnenstad, mindere luchtkwaliteit, geluidshinder voor omwonenden en barrièrewerking). Ook tussen andere delen van de stad is de auto vaak het snelste vervoermiddel.

Gebruik fiets en openbaar vervoer

Tot aan de coronaperiode groeide het gebruik van de bus, iets dat met de uitrol van het HOV-actieplan op termijn verder moet doorgaan. Ook het gebruik van de trein steeg. Het aandeel van de fiets in de totale mobiliteit is, in vergelijking met andere steden, nog relatief laag. Deels door de hoogteverschillen in Arnhem Noord en de barrières die de bruggen vormen en deels doordat het fietsnetwerk nog niet optimaal is. Dit aandeel groeide echter voor de coronaperiode en die groei zal door de uitwerking van de Accentnota Fiets verder toenemen.

Bereikbaarheid per trein

Arnhem kent een goede bereikbaarheid per spoor in alle richtingen, met name richting Utrecht en Nijmegen. Arnhem is een belangrijke halteplaats voor internationaal vervoer richting Duitsland en verder (ICE Frankfurt, Abellio trein naar Düsseldorf, diverse internationale nachttreinen).

Parkeren

Arnhem kent een relatief klein gebied met parkeerregulering. Er kan dicht bij het centrum gratis worden geparkeerd. De vernieuwing van twee gemeentelijke parkeergarages is ingezet. Er komt een nieuwe fietsenstalling bij Rozet. De parkeernormen zijn oud en nog niet locatie specifiek. De parkeertarieven zijn enkele jaren gelijk gebleven. Met het oog op de transformatie van de binnenstad (van place to buy naar place te be) zal onderzocht moeten worden of er extra parkeercapaciteit nodig is en hoe een extra garage kan worden gefinancierd

Verlaging maximumsnelheid naar 30 km/uur binnen de bebouwde kom.

Met het oog op de verkeersveiligheid is vanuit het rijk, maar ook vanuit de gemeenteraad aandacht gevraagd voor onderzoek op welke wegen het verlagen van de maximumsnelheid binnen de bebouwde kom naar 30 km/uur mogelijk is.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Toekomstbeeld OV 2040, uitwerking A12 spoorcorridor

Er loopt een onderzoek om de bereikbaarheid van Arnhem per spoor te verbeteren. Dit kan tot forse investeringen in de spoorinfrastructuur richting Arnhem leiden.

De beleidskaders ‘Actieplan Samenwerken aan Hoogwaardige OV-Corridors 2019 – 2023’ en ‘accentnota fiets’ vormen belangrijke kaders voor de verduurzaming van de mobiliteit in Arnhem.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Duurzame mobiliteit

Alle vraagstukken die gaan over de inzet op duurzame mobiliteit (meer lopen, gebruik fiets, openbaar vervoer (OV) en deelvervoer) in relatie tot de verdere stedelijke ontwikkeling (verdichting).

Parkeernormen

Een landelijke trend van verlaging van de parkeernorm in met name sterk stedelijke omgevingen met goede OV bereikbaarheid en nabijheid van voorzieningen. Het autobezit (los van het gebruik) heeft een relatief groot ruimtebeslag in de openbare ruimte. Ook in Arnhem wordt steeds vaker maatwerk toegepast in de parkeernormering, waarbij, op basis van voorgenoemde argumenten, van een lagere parkeernorm wordt uitgegaan om niet te veel, maar ook niet te weinig parkeerplaatsen te realiseren.

Deelvervoer

De markt voor deelvervoer (fiets, scooter, auto) is nu nog relatief klein, Er zijn diverse partijen die interesse hebben om deelvervoer te plaatsen in Arnhem. Ook kan deelvervoer bijdragen aan lagere parkeernormen.

Zero emissie stadsdistributie

In de Luchtagenda (februari 2019) is de ambitie uitgesproken om een nul-emissiezone in te voeren voor stadslogistiek in de binnenstad. Ook de landelijke ambitie spreekt over dezelfde richting: in het Klimaatakkoord is afgesproken om in 2025 in de dertig tot veertig grootste steden (waaronder Arnhem) nulemissiezones voor stadslogistiek invoeren. Er zijn nu al diverse partijen die de binnenstad (deels) zero emissie bevoorraden. Daarnaast leiden trends in bestel- en consumptiegedrag zoals de voortdurende groei van online bestellingen tot meer kleinere leveringen en de opkomst van flitsbezorgingen (bijvoorbeeld Gorillas). Deze leiden tot extra (logistieke) bewegingen.

Verduurzaming openbaar vervoer

Nieuwe ov-concessiehouders maken (helemaal) gebruik van zero emissie voertuigen. Arnhem heeft al decennialang duurzame trolleybussen. Over twee jaar is de nieuwe ov-concessie in onze regio gepland. Het trolleysysteem biedt een goed systeem om met trolley 2.0 bussen in deze regio duurzaam openbaar vervoer in te zetten in Arnhem en omliggende gemeenten. Centraal thema van de provincie en de gemeente is het inzetten op een Hoogwaardig Openbaar vervoernetwerk om de stad en regio duurzaam bereikbaar te houden.

Investeringen in het spoor

Er wordt op Europees, landelijk en regionaal niveau ingezet op meer (internationaal) vervoer per spoor. Om de groei van het personenvervoer per trein te kunnen faciliteren zijn er forse investeringen (door het Rijk) nodig. Uitkomst van het GNOE (Goederenroutering Noordoost Europa) onderzoek zou kunnen zijn dat de noordtak van de Betuweroute dwars door Arnhem (vanaf Betuweroute door Arnhem Zuid richting Velp) gaat komen. Studies vinden de komende jaren plaats. Daadwerkelijke realisatie zal nog lang duren.

Diverse ontwikkelingen landelijk of regionaal waar Arnhem van kan profiteren

Er is landelijk en regionaal geld en de wil om transitie naar duurzame mobiliteit vorm te geven, ook in relatie tot de verdere verstedelijking. Er is een proces ingezet om (gestructureerd en projectmatig) te investeren in fiets en ov- infrastructuur. De A12 personencorridor onderzoek leidt tot mogelijke investeringen in het spoor tussen Utrecht en Arnhem. Hier ligt een sterke relatie met de ontwikkelmogelijkheden van de spoorzone Arnhem Oost. Het nieuwe thema Hubs biedt kansen voor duurzame bereikbaarheid van de stad en er is landelijk en regionaal geld voor investeringen in Hubs. Voorwaarde is wel een minder mild parkeerregime. Hubs gaan goed samen met de inzet van elektrisch deelvervoer (ook als natransport voor OV). De voorbereiding van een nieuwe OV-concessie in komende periode biedt voor Arnhem unieke en éénmalige kansen voor verduurzaming, bereikbaarheid en financiële mogelijkheden voor het Arnhemse OV-Vastgoed. De aanleg van de doorgetrokken A15 biedt mogelijkheden om anders naar de wegenstructuur van de regio te kijken, waardoor meer verkeer op afstand van Arnhem kan worden gehouden.

Regeerakkoord
Dit akkoord zet in op verduurzaming van de mobiliteit onder andere in de verstedelijkingsgebieden. Hiervoor zijn miljarden euro's beschikbaar.

Financiële knelpunten

Vertaling moties/amendementen

Fietsparkeerplan Er ligt vanuit de raad de wens om met een fietsparkeerplan te komen. Daarbij is ook een motie aangenomen om voor de fietsparkeren op het Gele Rijdersplein een alternatief te zoeken. Om tot goede fietsparkeervoorzieningen te komen is een investering van minimaal € 1.000.000 nodig, oplopend tot enkele miljoenen als er nog extra inpandige stallingen bij worden gebouwd. Daarnaast jaarlijks een bedrag van tussen de € 400.000 en € 600.000 nodig voor extra exploitatiekosten (meer stallingen, die langer open zijn).

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Milieuzone. Milieuzone voor vracht-, bestel- en personenvoertuigen heeft structurele middelen nodig als deze voortgezet moet worden. De jaarlijkse structurele bijdrage moet verhoogd worden van € 85.000 (nu) naar € 154.000.

Duurzame bereikbaarheid. Om invulling te geven aan de duurzame bereikbaarheid (Fiets/HOV/HUB) is een jaarlijkse investering van € 0,5 miljoen als basisscenario nodig. Deze extra investeringen bieden de mogelijkheid om tegemoet te komen aan de ambitie van de gemeenteraad (Fiets/HOV) en provincie Gelderland (Fiets/HOV/HUB). Deze middelen geven de mogelijkheid voor cofinanciering voor regionaal, provinciaal en landelijke subsidies. Het basis scenario biedt investeringsruimte (met bijdragen derden) van jaarlijks € 1-3 miljoen.

Fase 2 Rozetgarage. De raad heeft een besluit genomen over de eerste fase duurzame mobiliteitshub Rozet (revitalisering van parkeergarage Rozet inclusief een zonnedak en energieopslag). Met de uitvoering van alleen de eerste fase krijgt parkeergarage Rozet niet de kwaliteit en uitstraling die gewenst is. Er is nog een tweede fase nodig. In deze fase is het voornemen om het interieur en de trappenhuizen aan te pakken, een parkeermanagementsysteem aan te leggen, de belijning en bewegwijzering aan te passen en het aantal laadpunten uit te breiden. De gemeenteraad wil graag een volledige renovatie van de garage, dus ook fase 2. Voor deze fase ontbreken de investeringsmiddelen, € 2,33 miljoen (structurele kapitaallast € 150.000).

Duurzaamheid

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem heeft de ambitie om in 2050 een klimaatneutrale gemeente te zijn. In het programma New Energy Made in Arnhem staat hoe dit bereikt moet worden. De gemeente streeft naar een fikse CO_2-reductie en energiebesparing in de bebouwde omgeving en bij bedrijven, aardgasvrije wijken en steeds meer zonnepanelen. Maar ook schone mobiliteit zoals zero emissie openbaar vervoer en elektrische deelauto's en fietsen. Bewustwording en gedrag spelen daarbij een belangrijke rol. Met 'Arnhem Aan' wil de gemeente inwoners enthousiasmeren en motiveren om aan de slag te gaan met het besparen van energie en met het opwekken van hernieuwbare energie.

In New energy Made in Arnhem zijn doelen geformuleerd voor 2030 en vertaald naar smart doelen voor 2023. Met de inspanningen van afgelopen jaren ligt Arnhem grotendeels op schema voor de doelen van 2023 (in 2020 ruim 3 procent CO_2-reductie ten opzichte van 2017). Met uitzondering van de afgesproken aantallen bestaande woningen en bedrijven in de gebouwde omgeving als het gaat om het isoleren en aardgasvrij maken. Om de doelen richting 2030 en uiteindelijk 2050 te bereiken is de komende jaren echter meer inzet nodig van alle betrokkenen.

De inzet van en samenwerking met de stad loont en de afgelopen jaren is het fijnmazige netwerk met inwoners in de wijken, bedrijfsleven en onze maatschappelijke partners geïntensiveerd. Arnhem beschikt over een brede basis waarbij de vraag niet is óf maar hoe verduurzaming plaats gaat vinden, en hoe dit op een betaalbare manier voor de inwoners kan.

De investeringen die nodig zijn voor de gebouwde omgeving zijn dan ook omvangrijk en ondanks de stijging van het aantal aan te pakken woningen en de financiering die Arnhem heeft weten te generen met het Klimaatfonds (met elke gemeentelijke euro werd bijna 20 euro geïnvesteerd in de stad) gaat het te langzaam en vraagt het meer en betere financiering(sconstructies) en capaciteit bij alle betrokkenen bij de energietransitie om de doelen ook daadwerkelijk te behalen. Waarbij de stijging van de energieprijzen iedereen raakt maar met name bij kwetsbare inwoners en -bedrijven grote impact heeft.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Er wordt vanuit verschillende beleidskaders in Arnhem en de regio gewerkt aan de energietransitie van Arnhem. Het in 2020 vastgestelde programma New Energy made in Arnhem geeft daarbij de koers aan en is tevens als basis gebruikt voor de Arnhemse inbreng in de regionale energiestrategie Arnhem – Nijmegen.

Zowel qua beleid als uitvoering is al lang niet meer alleen de gemeente aan zet. In de wijken en met een steeds breder pallet aan partners wordt invulling gegeven aan de ontwikkeling van zowel nieuwe beleidskaders als de uitvoering van het programma.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Inclusieve energietransitie

De bedreigingen voor het vervolg zijn enerzijds gelegen in de vergroting van de kloof tussen degenen die vooruitlopen en inwoners/bedrijven die niet kunnen meekomen. Vaak door het ontbreken van praktische randvoorwaarden zoals betrouwbare informatie, ontzorging en financiering, maar ook het mee kunnen/willen doen vanuit kwetsbaarheid of wantrouwen rond nut en noodzaak van overheidsbeleid. Aandacht voor een inclusieve energietransitie wordt daarmee steeds belangrijker.

Lange termijn adem

Anderzijds vraagt de energietransitie een lange adem en is een langjarige aanpak, financiering, innovatie en genoeg geschoold personeel noodzakelijk. Dit kan de gemeente Arnhem niet zonder steun van het Rijk en het regeerakkoord biedt veel aanknopingspunten, maar onvoldoende concreetheid als het gaat om de financiering van een voor inwoners sociale, haalbare en betaalbare energietransitie alsmede de financiering van de gemeentelijke regierol zoals beschreven in het klimaatakkoord.

Wisselende tempo's
De ontwikkeling van bronnen als ook de verduurzaming van bestaande bronnen voor zowel elektriciteit als warmte en de regionale verdeling daarvan gaat te langzaam om het tempo van de verduurzaming van de gebouwde omgeving bij te houden. Het ontbreken van een warmtewet creëert daarnaast al te lang onduidelijkheid over de ontwikkeling, tarifering en openheid van warmtenetten, zowel nieuwe als oude. Samen met de ontwikkeling van stabiele elektriciteitsnetten zijn deze cruciale aspecten binnen de energietransitie voor Arnhem veelal bovenregionaal te doorbreken. Lokaal wordt maximaal ingezet op de mogelijkheden die er zijn om gebruik te maken van decentrale bronnen voor warmte en elektriciteit zoals wind en zon.

Regionale Energiestrategie (RES)
De Regionale Energiestrategie zoals belegd in de Groene Metropoolregio biedt een basis voor samenwerking, afstemming en lobby naar Europa, Rijk en provincie. Deze is nodig om op lokaal niveau met de inwoners en bedrijven de verduurzaming verder vorm te geven.

Binnen de gebouwde omgeving is gestart met een aantal wijken. De Transitievisie Warmte stelt Arnhem in staat om samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen de komende jaren meer werk te maken van het isoleren en uiteindelijk aardgasvrij maken van de wijken in Arnhem. Arnhem heeft via het klimaatfonds aanspraak kunnen maken op provinciale en landelijke regelingen. Het regeerakkoord biedt veel mogelijkheden om dit in de komende jaren voort te zetten, waarbij lokale cofinanciering van belang blijft

De maat van de wijk
In Arnhem-Oost en ook in die (andere) wijken die moeite hebben om mee te komen liggen kansen om door te pakken. Waarbij de energietransitie naast een CO_2-impact ook fysieke en sociale koppelkansen heeft zoals werk, onderwijs en klimaatadaptatie. Daarbij heeft Arnhem al langer een energiearmoede aanpak die nu ook landelijke navolging kent en die bijdraagt aan een inclusievere energietransitie.

De vele inwoners die zelf aan de slag gaan in hun eigen omgeving, of juist voor de rest van de stad door bijvoorbeeld energiecoach te worden, groeit nog steeds. Het Aanjaagfonds dat gevoed is uit het klimaatfonds stelt inwoners in staat om de initiatieven in de buurt zelf naar een hoger plan te brengen.

Kracht van bedrijfsleven
De verduurzaming van het bedrijfsleven is een samenspel tussen regelgeving en het faciliteren van initiatieven. Arnhem kent veel werklocaties die hun krachten bundelen vanuit een economisch perspectief, daarbij ontstaat steeds meer de behoefte om verduurzaming in brede zin een structurele plek te geven in de bedrijfsvoering. Daarnaast kent Arnhem nog steeds een rijk aanbod aan innovaties binnen de economische agenda genoemd als energy hotspot die een belangrijke en noodzakelijk rol kunnen hebben voor oplossingen in de wijk, een groene economische groei en voldoende geschoold personeel. Overigens gaat dit ook over zaken als circulariteit in de grond- weg en waterbouw.

Financiële knelpunten
Niet van toepassing

Klimaatadaptatie

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

De klimaatverandering heeft grote gevolgen voor de leefbaarheid in de stad. Vooral kwetsbare bevolkingsgroepen (jonge kinderen, ouderen, gehandicapten en chronisch zieken) hebben er belang bij om ook bij heet weer deel te nemen aan het maatschappelijk leven. En juist deze groepen wonen vaak in delen van de stad die gevoelig zijn voor opwarming, (zowel de buiten- als de binnenruimte) waardoor zij bij extreme hitte het zwaarst getroffen worden. Uit de GGD-gezondheidsmonitor 2020 blijkt dat 26 procent van de Arnhemmers bij heet weer geen verkoeling kan vinden in de eigen woning, tuin of buurt. Klimaatadaptatie helpt deze groepen om ook bij hitte deel te blijven nemen aan het stedelijk leven.

Arnhem heeft een koppositie waar het gaat om klimaatadaptatie. Arnhem heeft de afgelopen jaren al veel maatregelen genomen om de stad voor te bereiden op hevigere regenbuien en het optreden van langdurige hitte en droogte. Er liggen nog veel plannen klaar om ook de komende jaren te werken aan een klimaatbestendige stad. De gemeente werkt hierbij nauw samen met partners in de stad (bewonersgroepen, woningcorporaties, projectontwikkelaars, onderwijsinstellingen enz.). Met deze partijen heeft de gemeente een gezamenlijke intentieverklaring getekend. De gemeente heeft ook een actieve rol in de regio en neemt deel aan diverse onderzoeken en initiatieven in regioverband die gericht zijn op het vergroten en uitwisselen van kennis (met onder andere de Groene Metropoolregio, regiogemeenten, provincie Gelderland, Wageningen University & Research).

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Landelijke beleidskaders op het gebied van klimaatadaptatie zijn volop in ontwikkeling. Arnhem levert hieraan in diverse samenwerkingsverbanden een bijdrage. Binnen Arnhem vormen de Strategie Klimaatadaptatie 2020-2030 en de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptief Arnhem de kaders. In deze kaders is geformuleerd wat de gemeente Arnhem en haar partners de komende jaren (2022-2024) aan maatregelen zullen nemen. Met zijn professionele partners geeft de gemeente daar momenteel invulling aan. Ook worden deze kaders samen met bewoners voor enkele wijken uitgewerkt in wijkgroenagenda's. Het is de ambitie om dit voor alle wijken in Arnhem te doen.
Daarnaast is de aandacht gericht op kansen die de nieuwe Europese subsidieprogramma's 2021-2027 bieden en die de komende jaren wellicht de gemeentelijke plannen financieel kunnen ondersteunen. En wordt gezocht naar financiering vanuit de provincie en het Rijk, zoals de Impulsregeling, voor concrete uitvoeringsprojecten.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Klimaattoets

Op dit moment ontbreken stevige juridische kaders voor het afdwingen van maatregelen ten behoeve van klimaatadaptatie. Klimaatadaptatie krijgt daarom niet altijd de vereiste aandacht in ruimtelijke projecten. Omdat landelijke regelgeving nog op zich laat wachten is in de Strategie Klimaatadaptatie benoemd dat de gemeente een klimaattoets gaat ontwikkelen. Deze klimaattoets bevat kaders voor alle fasen van een planvormingsproces om te voldoen aan eisen die de gemeente gaat stellen op het gebied van klimaatadaptatie bij gebiedsontwikkeling. In de ontwikkeling van deze klimaattoets zal afstemming plaatsvinden met zowel provinciale als landelijke ontwikkelingen. Het is de verwachting dat deze eisen ook financiële consequenties hebben voor de ontwikkelende partijen en indirect (via bijvoorbeeld grondprijzen en exploitaties) ook voor de gemeente.

Ruimte en Mobiliteit

Om de stad klimaatbestendig te maken is behalve geld ook ruimte nodig. Dat staat op gespannen voet met de verdichtingsopgave waar Arnhem voor staat. Innovatieve oplossingen moeten helpen om de stad te verdichten én klimaatadaptief te maken.. Op dit moment wordt duidelijk dat de mogelijkheden voor klimaatadaptatie beperkt worden door de ruimte die ten behoeve van mobiliteit wordt ingenomen, in het bijzonder voor het parkeren. Voor verdergaande klimaatadaptatie en vergroening is het nodig om te kiezen voor minder verharding en dus voor minder ruimte voor functies die verharding nodig hebben.

Gemeentelijk vastgoed
Bijzondere aandacht is nodig voor het gemeentelijk vastgoed. In de huidige praktijk zijn vooral de financiën sturend, waardoor er weinig mogelijkheden zijn voor klimaatadaptatie. Hierdoor vormt het gemeentelijk vastgoed vaak geen voorbeeld voor andere partijen.

Financiële knelpunten

Niet van toepassing.

Openbare ruimte

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Een groot deel van onze stad is aan te merken als openbare ruimte. De gemeente is verantwoordelijk voor het beheren en onderhouden hiervan. Een goede en kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte vormt niet alleen het visitekaartje van de stad maar bepaalt ook in hoge mate de beleving van de stad voor haar inwoners en bezoekers. De kwaliteit van de openbare ruimte wordt bepaald door een samenspel van drie aspecten: de inrichting, het gebruik en het beheer en onderhoud. Investeren in een goede openbare ruimte is dus van groot belang. Dat gebeurt in samenspraak met bewoners, organisaties en bedrijven. Zowel inhoudelijk als financieel is dit een omvangrijke taak van de gemeente. Schoon, heel en veilig vormt een belangrijke randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de stad en de leefbaarheid in de wijken/buurten. Het gemiddelde cijfer voor de beoordeling van de leefbaarheid in de wijken ligt al een aantal jaren op een 7,2. Binnen de verschillende wijken loopt dit echter uiteen tussen een 6,4 in Presikhaaf-West tot een 8,4 voor de Burgemeesterswijk/ Hoogkamp.

De afgelopen periode, met de steeds terugkerende coronabeperking, heeft de maatschappelijke relevantie van de openbare ruimte weer eens extra duidelijk gemaakt. Dit was vaak nog de enige plek waar we nog konden ontspannen, ontmoeten en bewegen. Het intensievere gebruik laat op sommige plekken echter ook zijn sporen na, bijvoorbeeld in de parken.
De openbare ruimte wordt sober en doelmatig onderhouden met plaatselijk hogere ambities zoals in de centrumgebieden. In de voorgaande jaren is aanzienlijk bezuinigd op de onderhoudsbudgetten. De effecten daarvan beginnen op sommige plekken duidelijk zichtbaar te worden.

Arnhem heeft veel te danken aan betrokken inwoners die participeren in het beheren en verbeteren van de openbare ruimte. Dit kan zijn door het onderhouden van stukjes groen of het opruimen van (zwerf)afval maar ook het meedenken bij herinrichtingsprojecten. Deze samenwerking is zeer waardevol.

Arnhem is een gastvrije stad. Regels zijn niet bedacht om ondernemers, bewoners en bezoekers te beperken, maar om de weging van de verschillende belangen recht te doen. Woongenot, winkelgenot, evenementen, ondernemen, bouwen, recreëren: rekening houden met elkaar. Mede door de coronacrisis heeft de afdeling Vergunning en Handhaving meer aandacht gekregen. Ook de ontwikkelingen rondom het afvalbeleid hebben laten zien hoe de samenwerking tussen onze en andere afdelingen een bredere en uitgebreidere afstemming vereisen van processen.

De thema's klimaatadaptatie en groen zijn nauw gerelateerd aan de openbare ruimte. De uitwerking hiervan is te vinden in aparte *factsheets.*

Het onderhouden van de openbare ruimte is een belangrijke en omvangrijke opgave. Het gaat dan bijvoorbeeld om 700 hectare verharding, 700 kilometer riolering en 30.000 lichtmasten en het inzamelen van afval bij ruim 73.000 huishoudens. Als regiegemeente heeft Arnhem de uitvoering van een groot aantal taken ondergebracht bij verschillende aannemers. De sturing van en het toezicht op het beheer en onderhoud ligt bij de gemeente. Ook het verstrekken van vergunningen, het houden van toezicht op de openbare ruimte, de warenmarkten en havens en het handhaven van de wet- en regelgeving die daarop betrekking heeft maakt hier onderdeel van uit. Bij de gemeente zijn hier ongeveer 175 mensen dagelijks mee bezig.

Binnen het onderhoud van de openbare ruimte wordt onderscheid gemaakt in het dagelijks onderhoud (structurele terugkerend werkzaamheden zoals vegen, maaien etc.) en het groot onderhoud (incidentele grootschalige reparaties en vervangingen van bijvoorbeeld wegen, riolering en de openbare verlichting).

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

De omgevingswet zal van invloed zijn op onze werkprocessen en het uitwisselen van informatie met onze inwoners en bedrijven.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Nieuw regeerakkoord, Stikstof problematiek

Het stikstofbeleid is een van de onderwerpen waar de landelijke politiek de komende periode verdere beslissingen over moet gaan nemen. Dit kan van invloed zijn op het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. De gemeente Arnhem wordt immers omgeven door verschillende natura 2000 gebieden die met het stikstofbeleid juist beschermd moeten worden. Het stikstofbeleid kan in de toekomst mogelijk ook bij beheer en onderhoud van de openbare ruimte tot beperkingen leiden.

Druk op het ruimtegebruik en complexiteit van projecten vragen om het maken van keuzes

De gemeente heeft hoge ambities op het gebied van mobiliteit, energietransitie, klimaat, woningbouw, inclusiviteit en veiligheid. Veel van deze ambities vragen om aanpassingen in de openbare ruimte maar betekenen ook ruimteclaims. Dit leidt ertoe dat projecten steeds complexer worden en er keuzes gemaakt moet worden wat waar prioriteit moet krijgen. Niet alles kan overal.

Nutsvoorzieningen

Technische infrastructuur hoort bij de stad. Waterleiding, riolering, elektriciteit, aardgas, kabel-TV, glasvezel, telecommunicatie en andere datanetwerken laten de stad functioneren en maken onderdeel uit van de fysieke omgeving. De meeste leidingen liggen ondergronds en worden in transformatorhuisjes en andere opstallen aan technische installaties gekoppeld. De groei van netwerken is een autonome ontwikkeling en noodzakelijk om de stad van energie en dataverkeer te voorzien. Om nieuwe huisjes te plaatsen is ruimte nodig.
Sommige bestaande wijken hebben nu al last van overbelasting van het elektriciteitsnet. In de meeste oudere wijken is er weinig ruimte om nieuwe opstallen te plaatsen zonder dat de beeldkwaliteit of verkeersveiligheid er onder lijdt. Hier moet in voorkomende gevallen nu al het besluit genomen worden concessies te doen aan de eigen beleidskaders van Arnhem.

Afvalkoers

De behandeling van de nieuwe Afvalkoers 2022-2026 is in februari 2022 gestart in de gemeenteraad. Doel en ambitie van deze koers liggen grotendeels besloten in de titel: Arnhem Schoner. Naast het verminderen van het aantal hotspots, bijplaatsingen en de hoeveelheid zwerfafval, koerst de gemeente aan op het verlagen van de hoeveelheid restafval van huishoudens en het verbeteren van de kwaliteit van het gescheiden ingezamelde afval. Vanuit het gegeven dat Arnhem geen Diftar (gedifferentieerd tarief) meer heeft, zal de ambities zo goed mogelijk gerealiseerd moeten worden door het optimaliseren van het huidige inzamelsysteem, in combinatie met het veel meer betrekken van Arnhemse inwoners, bedrijven, scholen en maatschappelijke organisaties. Werken aan ieders bewustwording van de noodzaak van afvalscheiding en van de noodzaak van het schoonhouden van de leefomgeving, is een rode draad in de Afvalkoers. Deze nieuwe koers zal de komende tijd in de stad geïmplementeerd moeten worden.

Handhaving

Handhaving is ook een belangrijke schakel in het beheren van de openbare ruimte. De uitdagingen in het veiligheidsdomein worden steeds complexer. Normen zijn duidelijk, vergunningverlening en handhaving gaan hand in hand. Ondermijning komt steeds prominenter in beeld. Vanuit de benchmark op handhaving zijn diverse thema's benoemd waarop ontwikkelingen gewenst zijn. Door de ontwikkelingen in de aansturing van onze handhavers op straat is er nu een meldkamer beschikbaar die ook de faciliteiten kan bieden voor informatiegericht werken. Dit kan in samenwerking met andere afdelingen bijdragen aan een beter geïnformeerde organisatie en daarmee ook aan een slagvaardiger organisatie. De communicatiemiddelen op de meldkamer laten echter nog te wensen over. Er loopt een pilot om andere kansen en mogelijkheden te verkennen. Ook de rechtstreekse aansturing door de politie kan via de Meldkamer worden gekanaliseerd.

Havenbedrijf, samenwerking met Nijmegen, Port of Gelderland

In heel Nederland is er volop aandacht voor het vervoer over water. In 2021 is de visie op de "Nieuwe Haven" vastgesteld en is er een implementatieplan opgesteld om te zorgen dat deze haven op de korte, middellange en lange termijn optimaal kan functioneren in termen van werkgelegenheid, duurzaamheid en circulariteit. Centraal staat de vraag: Welke inspanningen op ruimtelijke, financiële,

economische en juridische aspecten zijn wanneer nodig om in 2040 een goed functionerende bedrijfshaven te hebben? De havendienst werkt operationeel samen met Nijmegen en ziet kansen om dit zowel organisatorisch als ook inhoudelijk verder vorm te geven. Een eerste verkenning leert dat de Provincie Gelderland graag mee wil denken in het realiseren van een Port of Gelderland. Dit zou betekenen dat er nog meerdere havens in de provincie betrokken kunnen worden in dit plan.

Financiële knelpunten

Financieel en/of wettelijk onvermijdelijk

Baggeren De watergangen en vijvers in de stad moeten af en toe uitgebaggerd worden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de waterschappen. Hierbij wordt normaal gesproken de vrijkomende bagger op de kant geplaatst. In het buitengebied is dat meestal geen probleem. In de stad en in de parken is dat echter vaak niet mogelijk. Het afvoeren van de vrijkomende bagger brengt hoge kosten met zich mee.
De waterschappen zijn voornemens de komende jaren op verschillende plekken in Arnhem baggerwerkzaamheden uit te voeren. We zijn nog in gesprek met de waterschappen wat te doen met de vrijkomende bagger. Dit kan leiden tot extra kosten die niet in de begroting zijn voorzien.

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

Risico op kapitaalvernietiging Groot Onderhoud wegen. Om aan onze zorgplicht te voldoen zijn er middelen nodig om het benodigde wegonderhoud uit te voeren. Voor groot onderhoud (in stand houden) is jaarlijks € 3,7 miljoen beschikbaar. Dit geld wordt voornamelijk ingezet voor onderhoud aan de hoofdinfrastructuur en de ontsluitingswegen in de wijk. Voor investeringen (wegen die vervangen moeten worden) is jaarlijks een bedrag van 3 miljoen beschikbaar. Met name wegen uit de jaren 60 en 70 zullen de komende jaren vervangen moeten worden. Zoals vanaf 2018 al is aangegeven is hier sprake van een structureel tekort van 485.000 euro. De afgelopen jaren hebben we gestuurd op het voorkomen van kapitaalvernietiging, maar bij het verstrijken van de jaren neemt de onderhouds-achterstand hierdoor wel toe. In Naris is dit ook als risico opgenomen.
Als het investeringsbudget niet wordt verhoogd dan betekent dit dat de schade aan wegen groter wordt en het risico op kapitaalvernietiging en aansprakelijkheidstellingen toeneemt. Tevens nemen de klachten van de bewoners toe vanwege de slechte kwaliteit van de weg. Achterstallig onderhoud van de wegen heeft ook een maatschappelijke impact: de stad wordt minder toegankelijk, openbaar vervoer gaat hinder ondervinden en het is slecht voor het imago van de stad.

Groen

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem is een groene en boomrijke gemeente. Dat is één van de belangrijkste aspecten die onze gemeente kenmerkt en zo aantrekkelijk maakt. Arnhem heeft circa 500 hectare groen en 40.000 bomen in het stedelijk gebied en circa1.750 ha bossen en parken. Deze groene kwaliteit is een belangrijke waarde in het klimaatbestendig, biodivers en leefbaar houden van de stad. Het stadsgroen, de bomen, de stadsparken en het omringende landelijke en natuurlijke groen (bossen, rivierengebied) hebben grote waarden voor de natuur en de biodiversiteit. In de afgelopen periode, met steeds terugkerende coronabeperkingen is intensief gebruik gemaakt van het groen in de stad om te ontmoeten, ontspannen en bewegen. De grote uitdagingen voor de toekomst zijn de balans van het groen in samenhang met de ontwikkelingen in Arnhem, zoals de woonopgave, het mobiliteitsvraagstuk en de energietransitie.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

In 2022 worden de regels voor het beschermen van bomen vertaald naar een 'omgevingswetproof' facetbestemmingsplan: het Facetplan Groen en Bomen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Wijkgroenagenda's

Samen met bewoners worden er per wijk Wijkgroenagenda's opgesteld. Deze beschrijven de kansen en wensen van bewoners voor het vergroenen van hun wijk. De wijkgroenagenda dient als input voor verdere planvorming en uitvoering in de wijken. Voor de uitvoering van deze vergroeningswensen zijn nog geen structurele middelen beschikbaar.

Visies Parken en Bossen

De huidige beheer- en ontwikkelvisies voor de parken worden geactualiseerd. Te beginnen met de parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem en park Klarenbeek. Onder meer de ambities ten aanzien van de thema's klimaatadaptatie en biodiversiteit worden hierin opgenomen.
Daarnaast wordt gewerkt aan de realisatie van de opgaven in de bestaande beheervisies, onder andere de zuidelijke uiterwaarden en Moscowa. En worden kansen benut om groen aan te kopen, om zo zelf de groene ambities van Arnhem te kunnen realiseren.

Groen en gezondheid

De positieve effecten van groen op de gezondheid en het welzijn van mensen worden steeds duidelijker. Het op de juiste manier inzetten van groen, juist in die wijken waar er nog grote gezondheidswinst te behalen is, biedt kansen. Zo kan groen bijdragen aan het voorkomen van hittestress maar ook mensen verleiden om meer te bewegen.

Monitoring van de biodiversiteit

Om biodiversiteitsverlies tegen te gaan is het niet alleen belangrijk dat er extra groen bijkomt, maar ook het juiste groen op de juiste plek. Sinds 2021 monitoren we structureel de biodiversiteit in onze gemeente. Het jaarlijkse advies dat hierop volgt biedt kansen om nog betere keuzes te maken.

Natuurherstel op de Veluwe

De komende jaren werkt de gemeente aan natuurherstel op de Veluwe in het kader van Natura 2000. Het Arnhems grondgebied maakt hier onderdeel van uit en grenst hier aan. Met name de stikstofdepositie is op de Veluwe een probleem. Maatregelen zijn gericht op het verbeteren van de bodem en bodemleven van natuurgebieden, het biodiverser en klimaatbestendig maken van het bos, het omvormen naar duurzame liefst biologische landbouw en ook het verbinden van natuurgebieden. Ook zullen maatregelen genomen worden op gebied van recreatie en zonering. Om de natuur en recreatie meer in balans te krijgen.

Mobiliteit en vergroenen

Het vervangen van overbodige verharding voor groen (de opgave uit de strategie klimaatadaptatie tot -10 procent verharding) en het groen maken van parkeervoorzieningen biedt kansen het mobiliteitsvraagstuk en de vergroeningsopgave te combineren.

Verdichtingsopgave
De verdichtingsopgave en de daarmee samenhangende gebruik van de openbare ruimte kan een bedreiging vormen voor de nog groene plekken in wijk en buurt. Denk aan mobiliteit of de ondergrondse en bovengrondse voorzieningen voor de energietransitie.

Financiële knelpunten
Niet van toepassing.

Dierenwelzijn

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Het kader voor dierenwelzijn ligt vast in twee stukken: de Visie Dierenwelzijn (vastgesteld door de gemeenteraad) en de Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022 (vastgesteld door het college en ter kennisname door de gemeenteraad). De belangrijkste lopende items zijn de uitvoering van de Arnhemse minimaregeling dierenartskosten en de contractering van zwerfdierenopvang vanaf 2023. Verder zijn er regelmatig verzoeken van inwoners voor een nieuwe hondenloslooppplek in de buurt.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

Relevante wetgeving is de Wet Dieren. In 2021 heeft het parlement een amendement op deze wet aangenomen die mogelijk leidt tot aanscherping van de wettelijke dierenwelzijnseisen. De wet is een raamwet: de uitwerking is geschied in drie algemene maatregelen van bestuur: het Besluit gezelschapsdieren, het Besluit houders van dieren en het Besluit diergeneeskundigen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Kosten dierenarts voor minima

Arnhemse Gelrepashouders kunnen 50 procent korting op de dierenartsrekening krijgen. In 2022 doen zes dierenartsen mee met deze regeling. De dierenarts verleent 20 procent korting en de gemeente de overige 30 procent. Het bovengenoemde amendement op de Wet Dieren kan leiden tot aanscherping van de wettelijke dierenwelzijnseisen en daarmee mogelijk tot hogere eisen aan (en kosten van) zwerfdierenopvang.

Nieuwe huisdieren tijdens corona

Tijdens de coronaperiode hebben meer mensen een huisdier aangeschaft. Het risico bestaat dat een deel van deze groep op termijn toch weer van deze dieren af wil. Dit kan leiden tot meer zwerfdieren en daarmee overschrijding van het budget voor en/of capaciteit van zwerfdierenopvang.

Plaagdierenbestrijding

Er is geen biologische definitie van een plaagdier. Het ‘plagen’ wordt veroorzaakt door een bepaalde mate van overlast, schade en risico. In de top vijf van gemeentelijke plaagdieren staat de rat met stip op één. In de afgelopen jaren lag de focus van bestrijding van plaagdieren veel op reactief/curatief handelen met een traditionele aanpak met chemische bestrijdingsmiddelen. Dit mag niet meer, Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn is het beter plaagdieroverlast te voorkomen dan de dieren achteraf te doden. Voor deze aanpak is samenwerking van stakeholders van essentieel belang. Iedereen moet zijn steentje bijdragen; van afvalbeheer, riolering en waterbeheer, tot groenvoorziening, communicatie en handhaving, maar ook bewoners, woningbouwverenigingen, verenigingen van eigenaren en buurtverenigingen.

Financiële knelpunten

<u>Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt</u>

Dierenasiel. Het dierenasiel van de Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. is verouderd en de stichting is genoodzaakt om nieuwbouw te plegen. Tegelijkertijd eindigt ons contract met het Dierentehuis op 1 juli 2023 en moet het nieuwe contract aanbesteed worden, waardoor ook een andere partij het contact gegund kan worden. Mogelijk is de nieuwe zwerfdierenopvang op 1 juli 2023 nog niet gereed, waardoor de noodzaak ontstaat van een tijdelijke opvang met mogelijk hoge kosten.

Regionale samenwerking Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

Arnhem werkt in de Groene Metropoolregio samen met Nijmegen en zestien andere regiogemeenten: Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.

Deze gemeenten werken binnen de Groene Metropoolregio aan maatschappelijke opgaven op het gebied van duurzaamheid en circulariteit, binnensteden, wonen en ruimte, bereikbaarheid, economie en werkgelegenheid, cultuur en erfgoed, toerisme. Het gaat daarbij om onderdelen van beleid en opgaven waar we door samenwerking met andere gemeenten effectiever zijn, waar je als gemeente alleen niet tot voldoende resultaat komt. Ook is de samenwerking soms verplicht vanuit rijksbeleid, bijvoorbeeld bij de Regionale Energiestrategie.

De Groene Metropoolregio heeft zijn visie en ambitie geformuleerd in de Visie Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. De regio wil de omvangrijke groeiopgave in de regio faciliteren in een goede balans met de groene leefomgeving en ontspannen leefkwaliteit in de regio. De regio wil zich sterker profileren naar het Rijk en Europa als groene, circulaire metropoolregio. De ambities zijn uitgewerkt in de regionale agenda, waarvan ieder jaar een nieuwe editie verschijnt. De gemeenten tekenen jaarlijks in op de opgaven in de regionale agenda. De agenda kent nu vijf opgaven: Verbonden regio, Productieve regio, Circulaire regio, Ontspannen regio en Groene groeiregio. De agenda geeft mede uitvoering aan de eigen Arnhemse ambities.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving en Arnhemse beleidskaders

De gezamenlijke agenda zorgt ervoor dat de regio een stevige partner is in de samenwerking met Provincie, Rijk, Europa en anderen en een krachtiger lobby kan voeren. De agenda vormt ook de basis voor het bestuursakkoord en de investeringsagenda met de provincie Gelderland en The Economic Board. Hierin is afgesproken dat deze via samenwerking en gezamenlijk investeren bijdragen aan de realisatie van de ambities en opgaven van de Groene metropoolregio. Via deze investeringsagenda kunnen Arnhemse projecten die samenhangen met de regionale agenda van (provinciaal) geld worden voorzien.

Een overzicht van de vijf opgaven en speerpunten in de regionale agenda:

- *Verbonden regio*. Het doel van deze opgave is het waarborgen van de regionale en stedelijke bereikbaarheid, door een ombuiging naar meer gebruik van fiets en (H)OV op korte en langere afstand en een beter gebruik van bestaande infrastructuur. Dit zorgt voor duurzamere mobiliteit en lucht op het regionale wegennet.
- *Productieve regio*. De ambitie is economische groei te faciliteren om te komen tot een forse banengroei in een goede balans met de leefkwaliteit in de regio. Voor de langere termijn zet de regio in op behoud en aantrekken van (nieuwe) bedrijvigheid in de regio op verschillende niveaus: van zelfstandigen en startups tot het MKB en internationals; het versterken van innovatiekracht in de clusters Health, Hightech & Energy; kwaliteit van werklocaties en op een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.
- *Circulaire regio.* De Groene Metropoolregio wil toonaangevend worden in circulair denken en handelen, in Nederland én in Europa. Die ambitie vraagt om de inzet van bedrijven, maatschappelijke organisaties, de regiogemeenten, andere overheidspartners en onze inwoners.
- *Ontspannen regio.* De ambitie van de opgave Ontspannen regio is om, in lijn met de visie van de Groene Metropoolregio, groei in balans te brengen met onze leefkwaliteit, een gezonde leefomgeving en aantrekkelijkheid van cultuur, erfgoed, recreatie, natuur en landschap. De samenwerking zet daarom in op duurzaam toerisme en recreatie, een goed voorzieningenniveau in onze centra, versterking, verbinding en uitbreiding van natuur, landschap en cultuurhistorische waarden en op het versterken van onze culturele infrastructuur.
- *Groene groeiregio.* De regio Arnhem-Nijmegen heeft te maken met een grote verstedelijkingopgave; een groei van woon- en werklocaties. Voor de Groene groeiregio staan twee belangrijke instrumenten centraal: de uitvoering van de Woondeal om op korte termijn (nadruk tot 2025) de woningbouw te versnellen en de Verstedelijkingsstrategie (link?) die inzicht

geeft in de woon- en werklocaties tot 2040. De groene groeiregio verbindt bij uitstek de vijf opgaven van de Groene Metropoolregio, omdat zij de ruimtelijke aspecten in beeld brengt en verbindt.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Meer resultaat door stevige positionering regio

Het werken met een gezamenlijke regionale agenda geeft meer stevigheid en goede aanknopingspunten in de relaties met provincie, Rijk en Europa. Hierdoor ontstaan meer kansen op het binnenhalen van gelden, gezamenlijke projecten met partners, fondsenwerving et cetera. Dit werkt dan weer positief door in de uitvoering van de regionale agenda en ambities (werk, huizen, leefklimaat et cetera).

Ontbreken van breed draagvlak voor opgaven verzwakt

Een bedreiging voor de samenwerking in de Groene Metropoolregio is dat regiogemeenten zouden kunnen beslissen om komende jaren toch niet mee te doen aan bepaalde opgaven. De samenwerking wordt dan minder breed en krachtig. Financieel kan dit dan leiden tot minder middelen en dus ook minder of langzamer uitvoeren van de opgaven, speerpunten en bijbehorende activiteiten.

Financiële knelpunten

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt

De kosten voor de uitvoering van de regionale agenda worden naar rato van inwonertal verdeeld over de regiogemeenten. Arnhem heeft voor 2022 op alle vijf de opgaven ingetekend en daarvoor vanuit de algemene middelen eenjarig een bedrag vrijgemaakt van € 412.000. Het totale bedrag voor 2022 is € 687.262. Van dit bedrag was reeds € 275.000 begroot. De begroting van de GMR en de bijbehorende regionale agenda wordt vanaf 2023 meerjarig gepresenteerd, met naar verwachting vergelijkbare bedragen. Hiervoor moet nog structureel dekking worden gevonden.

Wijken

Sinds 2016 wordt binnen de gemeente Arnhem gewerkt volgens de principes van wijksturing zoals omschreven in de aanpak van 'Van Wijken Weten'. De gemeente Arnhem werkt vanuit acht wijkprogramma's en kent acht verschillende teams Leefomgeving die ieder een gebied vertegenwoordigen. Het gaat hierbij om de volgende gebieden en wijken:

- Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA): Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.
- Wijkprogramma Noordwest: Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o., Schaarsbergen e.o., Sint Marten en Sonsbeekkwartier.
- Wijkprogramma Noordoost: Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.
- Wijkprogramma Presikhaaf: Presikhaaf West en Presikhaaf Oost.
- Wijkprogramma Malburgen: Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo.
- Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld: Schuytgraaf en Elderveld.
- Wijkprogramma De Laar/Elden: De Laar en Elden.
- Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV): Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg.

De medewerkers van de teams Leefomgeving maken ieder jaar een integraal wijkprogramma voor iedere wijk. Het wijkprogramma komt tot stand op basis van signalen vanuit bewoners en professionele partners uit het desbetreffende gebied en bevat de belangrijkste thema's. Er is veel informatie beschikbaar over de verschillende wijken in de gemeente Arnhem. De wijkprogramma's zijn inzichtelijk via de website.

Hieronder is voor elk gebied een factsheet opgenomen. In deze factsheets wordt een korte schets gegeven van de wijk, worden actuele doelen en thema's benoemd en zijn de kansen en bedreigingen weergegeven.

Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

Gebiedsomschrijving Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

- Het centrum van Arnhem is zeer divers en kent verschillende delen elk met zijn eigen karakter en (leefbaarheids)vraagstukken.
- Het aantal verhuisbewegingen in het centrum van Arnhem is relatief hoog vergeleken met andere gebieden in Arnhem.
- De wijk Spijkerkwartier is een dynamische wijk (met name door het aantal verhuisbewegingen) in Arnhem, waarin ook veel aandacht is voor vergroening (Buurtgroenbedrijf). De leefbaarheid rondom de Steenstraat is in de afgelopen periode aangepakt, onder andere met een actieprogramma Schoon, Heel en Veilig Steenstraat en omgeving.
- De verhouding tussen gezinsbewoning en kamerbewoning is in het afgelopen decennium scheef gegroeid in de wijk Spijkerkwartier. Er is relatief veel kamerbewoning door jonge mensen en arbeidsmigranten die tijdelijk wonen. Dit zet druk op de leefbaarheid in de wijk.
- De wijk Arnhemse Broek is een gemêleerde woonwijk; er wonen bewoners met allerlei verschillende achtergronden. Het merendeel van de wijk bestaat uit sociale huurwoningen.
- Mede door het opleveren van Het Nieuwe Kadekwartier is er een stijging van het aantal koopwoningen in Arnhemse Broek.
- In Arnhemse Broek ligt tevens het voormalige industriegebied langs de Rijn. Dit gebied zal de komende jaren een transformatie ondergaan en deels een woonfunctie krijgen.

Belangrijke actuele doelen en thema's in de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

De openbare ruimte in het centrum als een prettige plek

Een belangrijk speerpunt voor het centrum van Arnhem is de aanpak om te komen tot een prettige openbare ruimte. Het centrum van Arnhem is een belangrijk visitekaartje voor de stad en de gevolgen van verloederende leefomgeving in het centrum heeft gevolgen voor de gehele stad. Voorbeelden hiervan is de aanpak van weesfietsen en graffiti in het centrum. Voor de aanpak van weesfietsen wordt gewerkt aan een fietsparkeerplan voor het centrum. Dit fietsparkeerplan is van belang om het straatbeeld in de openbare ruimte van het centrum op orde te houden. Een ander belangrijk speerpunt is het verder vergroenen van het centrum. Van oorsprong is het centrum een plek met veel verstening en weinig groen. Dit brengt een aantal nadelige gevolgen met zich mee, zoals hittestress en het terugdringen van de biodiversiteit. In samenwerking met bewonersplatform 'Arnhem 6811', bewoners van het centrum en ondernemers, worden nu vergroeningsprojecten opgestart. Deze projecten dragen daarnaast bij aan het versterken van de sociale cohesie in het centrum van Arnhem.

Een leefbare openbare ruimte in het Spijkerkwartier

Samen met bewoners en maatschappelijke partners in de wijk wordt gekeken hoe de kwaliteit van de openbare ruimte in het Spijkerkwartier kan worden verbeterd. Voorbeeld hiervan is actieprogramma Schoon, Heel- en Veilig wat ingezet is in de Steenstraat en omgeving. Deze werkwijze is effectief gebleken, maar om dit duurzaam te laten zijn moet dit programma een structurele plek krijgen in de werkwijze van de gemeente, maar ook bij andere maatschappelijke partners die hier een rol in spelen. Een ander voorbeeld in het Spijkerkwartier betreft de buurt Spoorhoek. Deze buurt in het Spijkerkwartier staat in het bijzonder onder druk qua leefbaarheid. Bewoners hebben veel problemen met het parkeren in de wijk en ervaren afvaloverlast. Door het vergroenen van de Van Muijlwijkstraat wordt het aanzicht van dit gebied verbeterd, maar op de andere fronten kan er nog veel verbeterd worden. Graffiti is hier voor veel bewoners een grote ergernis en heeft een negatieve uitwerking op het veiligheidsgevoel.

Meer ontmoeting en sociaal ondernemen in Arnhemse Broek

De sociale cohesie in de wijk Arnhemse Broek kan sterk verbeterd worden. Om dit realiseren moet het ontmoeten tussen bewoners in de wijk worden bevorderd. Dat kan onder andere door een betere afstemming tussen de vraag en het aanbod in de huidige ontmoetingsplekken, maar ook door het borgen van sociale wijkondernemingen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Het verkameren van panden in het Spijkerkwartier

De afgelopen jaren zijn veel panden in het Spijkerkwartier opgekocht door beleggers. Deze panden worden vervolgens opgedeeld in kleinere wooneenheden. Dit heeft veelal negatieve consequenties voor de leefbaarheid, zoals oplopende parkeerdruk en verdere individualisering. Met de opkoopbescherming wordt hier getracht deze negatieve consequenties te beteugelen.

Parkeerplan Spijkerkwartier

Het parkeerplan voor het Spijkerkwartier bied kansen voor de toekomst. Dit concept, waarbij een deel van de meeropbrengsten van de parkeergelden ten goede komt aan de wijk, is nieuw leven ingeblazen, waarbij kansen om de wijk te verbeteren benut kunnen worden.

Kansen via Arnhem-Oost

Verpaupering ligt op de loer in het Statenkwartier in Arnhemse Broek. Een revitalisering van dit gebied kan het tij hierin keren. Het gaat hier om de sociale huurwoningen van woningstichting Vivare en de openbare ruimte in dit deel van de wijk. Er worden op dit moment plannen voorbereid om de woningen te verbeteren. Ook liggen er kansen in Arnhemse Broek om de wijk verder te vergroenen samen met inwoners.

Arnhem-Oost

De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. In onze stad gaat het om de wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Noord West

Gebiedsomschrijving Noord West

- Het gebied Noord West bestaat de wijken Klarendal, St. Marten/Sonsbeekkwartier, Transvaalwijk, Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen, Heijenoord/Lombok en Hoogstede/Klingelbeek.
- De bevolking van Klarendal is in de loop van de jaren wel veranderd. Wat opvalt, is de grote toename van het aantal eenpersoonshuishoudens (60 procent) en eenoudergezinnen (10 procent). Het aandeel inwoners met een niet-westerse achtergrond is ook flink gestegen met ruim 22,5 procent.
- De sociale cohesie in de wijk Klarendal is relatief groot.
- In Klarendal worden problemen als verloedering, sociale overlast en verkeersoverlast als groter ervaren dan gemiddeld in Arnhem.
- Het gemiddelde inkomen in Klarendal is lager dan gemiddeld in de stad en het aantal inwoners met een uitkering is hoger.
- De wijk Sint Marten/Sonsbeek is de dichtst bebouwde wijk van Arnhem. Het is een gewilde wijk met prachtige bebouwing die grotendeels dateert uit de jaren 20 tot en met jaren 50.
- Het gebied Sint Marten/ Sonsbeek heeft veel bovenwoningen met een beperkte ruimte en er zijn weinig mogelijkheden voor parkeren.
- Sint Marten/Sonsbeek heeft zich ontwikkeld tot een wijk waar de meeste bewoners het financieel goed hebben en waar (met uitzondering van Sint Marten) het gemiddelde inkomen hoger is dan het gemiddelde inkomen in Arnhem.
- De wijken Burgemeesterswijk en Hoogkamp zijn prachtig gelegen nabij zowel Arnhems mooiste parken, als het centrum. Er wonen relatief veel ouderen en weinig Arnhemmers met een migratieachtergrond. De wijken bestaan vrijwel alleen uit koopwoningen en er is weinig tot geen maatschappelijk vastgoed. De wijkbewoners zijn doorgaans goed geïnformeerd en maatschappelijk actief.
- De wijk Schaarsbergen ligt ten noorden van de Schelmseweg. De oppervlakte van de wijk beslaat de helft van Arnhems totale oppervlakte. Schaarsbergen kent veel vrijstaande huizen in het groen en biedt toegang tot nationaal park de Hoge Veluwe.
- Schaarsbergen is een krachtige, zelfredzame wijk met de gelijkenis van een dorp binnen een stad; wijkbewoners zijn doorgaans goed geïnformeerd en maatschappelijk actief, er is zelfs een dorpsraad actief.
- Het bevolkingsprofiel van de Heijenoord/Lombok lijkt sterk op dat van de stad Arnhem, hoewel er iets minder ouderen wonen dan gemiddeld.
- Er wonen in Heijenoord/ Lombok veel ondernemende en creatieve mensen. Dat uit zich ook in een hoog aantal bedrijfjes dat gehuisvest is in de wijk, veelal in de dienstverlenende sector.
- De wijk Hoogstede/Klingelberg ligt tussen de Utrechtseweg en de Rijn en heeft veel woningen die stammen uit de periode rond 1950 en een inbreidingsplan uit 2015.
- De helft van de woningvoorraad in de wijk Hoogstede/Klingelbeek bestaat uit koopwoningen, de rest is particuliere verhuur.
- Hoogstede en Klingelbeek is een in hoge mate zelfredzame wijk. Opvallend is dat ongeveer 95 procent van de bewoners is lid van de Buurtvereniging Hoogstede Klingelbeek.

Belangrijke actuele doelen en thema's in de wijken Noord West

Opgroeien in Noord West

Een deel van de kinderen die in Klarendal opgroeien, heeft niet dezelfde kansen als kinderen in andere wijken. Om deze kinderen te helpen hun talenten te ontdekken en ontwikkelen, niet alleen op 'schoolse' vaardigheden, maar juist ook op het sociale, culturele en sportieve vlak, wordt door partners in de wijk een naschools programma aangeboden. De basisschool Kunstrijk, Rijnstad en het Sportbedrijf zijn samen verantwoordelijk voor de uitvoering, maar ook andere partners in de wijk zijn actief betrokken. De ouderbetrokkenheid wordt verder vergroot door ouders ook actief een rol te geven binnen het naschools programma.

Ontmoeten in Noord West

In het gebied Noord West zijn diverse buurthuizen / ontmoetingsplekken, elk met hun eigen kleur en signatuur. De gemeente steekt samen met de maatschappelijke partners veel tijd in deze buurthuizen

omdat ze worden gezien als onderdeel van de sociale basis en een middel zijn om de sociale cohesie te vergroten. Ze bevorderen participatie, helpen eenzaamheid te verminderen, zijn vindplekken voor de professionele partijen in de wijken en zijn overal zeer belangrijk voor de sociale cohesie. De gemeente ondersteunt besturen van deze plekken zodat ze zich makkelijker kunnen richten op hun sociale taken.

Veiligheid in Noord West
In Klarendal en in delen van St. Marten is het gevoel van onveiligheid groter dan gemiddeld in Arnhem. Vooral overlast door drugs (gebruikers, koeriers) en verwarde personen komt veel voor. Ook zijn er de nodige adressen waar veel woonoverlast is voor de buurt. Ook veiligheid in en rond scholen is een punt van aandacht. Het project Veilig In en Om School (VIOS) is in Klarendal op en rond middelbare school 't Venster gestart. Verder is vooral de samenwerking in de wijk met de partners als wijkagenten, OZO (Overlast en Zorg Overleg), jeugd- en jongerenwerk cruciaal. Dit netwerk functioneert nu goed.. De Hommelseweg en Sonsbeeksingel zijn plekken in de wijk waar criminaliteit, ondermijning en verloedering de grootste zorg zijn. Deze straten worden meegenomen in de werkwijze van de Stadsmarinier. Om hier structureel iets te verbeteren zal een grote en blijvende inspanning nodig zijn.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)
Onderzoek naar meer ontmoeting in Klarendal
Recent is gestart met een onderzoek naar de behoefte aan een extra ontmoetingsplek in Klarendal. Ondanks dat hier ook diverse ontmoetingsplekken zijn, is een veelgehoord signaal bij bewoners dat ze een plek missen. Er zijn wat ontwikkelingen in de wijk die mogelijkheden bieden, zo komt op termijn de Ibn-i-Sina school vrij. Onderdeel van het onderzoek is om te bekijken of deze locatie een maatschappelijke/ ontmoetingsfunctie, eventueel gecombineerd met wonen of bedrijvigheid, kansrijk is. Het onderzoek moet een aantal scenario's opleveren om verdere stappen te kunnen zetten.

Jongeren en Veiligheid
Als vervolg op het succesvolle naschoolse programma wordt nagedacht om dit programma verder te verbreden en verdiepen met ook veel aandacht voor de overgang van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs, zodat vroegtijdig schoolverlaten zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiervoor zijn echter extra middelen en capaciteit nodig. Tenslotte zijn er kansen om met jongeren uit Klarendal zelf duurzaam de veiligheid in de wijk te verhogen door het leven inblazen van het Jongeren Toezichtteam. Hierbij is goede samenwerking met de school cruciaal. Het zou bovendien als opleidingstraject voor jongeren uit de wijk kunnen fungeren, die zelf dan ook weer in het maatschappelijke veld hun toekomst zien.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. In onze stad gaat het om de wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Noord Oost

Gebiedsomschrijving Noord Oost

- Het gebied Noord Oost bestaat uit de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Alteveer/Cranevelt, en Velperweg en omgeving.
- Monnikenhuizen bestaat uit de buurten Saksen Weimar (nieuwbouw), Arnhemse Allee, Klarenbeek en HazeGrietje. De wijk is vooral gebouwd in de jaren ‘50 en ‘70 van de vorige eeuw en gelegen rondom de wijk Geitenkamp. De bewoners van Monnikenhuizen zijn tevreden over leefbaarheid, veiligheid en woonomgeving. De werkloosheid is gelijk aan het Arnhems gemiddelde en de bijstandsdichtheid in de wijk ligt onder het Arnhems gemiddelde.
- Geitenkamp is een karakteristieke wijk (beschermd stadsgezicht) uit de periode 1920-1930. Geitenkamp heeft een eenzijdige woningvoorraad (veel tussen-, boven- en beneden woningen) waarvan 82 procent sociale huurwoningen. Het beschermd stadsgezicht bemoeilijkt de verduurzaming.
- De sociaaleconomische status van de huishoudens in Geitenkamp is laag. De werkloosheid en bijstandsdichtheid in deze wijk is hoger dan gemiddeld in Arnhem. Er zijn opvallend veel eenoudergezinnen. Het percentage autochtone inwoners beslaat bijna driekwart van de inwoners. Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid en heeft een slechte lichamelijke en/ofmentale gezondheid.
- De wijk Alteveer/Cranevelt is gebouwd in de periode 1930-1940 en 1960-1970. Er wonen ongeveer 3.500 inwoners. De deelwijk bestaat uit 3 verschillende buurten: Sonsbeek-Noord, en Alteveer-Cranevelt.
- Zowel economisch als sociaal-maatschappelijk is Alteveer/Cranevelt sterk. Er zijn ook veel vrijwilligers die zich voor de wijk willen inzetten. Het gemiddeld inkomen va bewoners van Alteveer/Cranevelt ligt hoog.
- De wijk Velperweg en omgeving (buurten Angerenstein, Paasberg/Wellenstein, Molenbeke en Plattenburg) kenmerkt zich vooral door oude villa bebouwing en bedrijvigheid aan de Velperweg. Deze weg doorsnijdt de wijk en landgoederen Angerenstein en Bronbeek. De woningvoorraad bestaat voor ruim 60 procent uit koopwoningen. Zowel de economische als de sociaal-maatschappelijke status van de bewoners is hoog. Er zijn veel vrijwilligers die zich voor de wijk inzetten.

Belangrijke actuele doelen en thema’s in de wijken Noord Oost

Vergroten diversiteit bevolkingssamenstelling in de wijk Geitenkamp

Het aantal bewoners van de Geitenkamp dat gebruik maakt van hulpverlening is hoog en bijna een derde maakt gebruik van armoederegelingen. Duidelijk is dat deze bewoners niet goed kunnen participeren in de samenleving, met een neergaande spiraal tot gevolg. Ook kinderen en jeugd in de Geitenkamp worden meegezogen in deze ontwikkeling en lopen risico om uiteindelijk ook in dezelfde situatie te belanden. Deze situatie wordt gevoed door de eenzijdige samenstelling van bewoners in de wijk. Daarom wordt ingezet op het vergroten van de diversiteit in de Geitenkamp om zo deze negatieve spiraal in de wijk te doorbreken. In het kader van de woonprestatieafspraken is daarom met de wooncorporaties Vivare, Volkshuisvesting, Portaal, inwoners en wijknetwerk in co-creatie een handelingskader opgesteld met als doel de wijk vitaler te maken. Het credo “doorbreek de spiraal” is ook de onderlegger voor de Arnhem-Oost aanpak.

Uitvoering Toekomstvisie Geitenkamp

Om de Geitenkamp leefbaar te houden is het van belang om de voorzieningen in de wijk op peil te houden of te revitaliseren. De gemeente heeft samen met de woningbouwcorporaties, de ondernemersvereniging en betrokken bewoners een toekomstvisie voor de Geitenkamp opgesteld. Belangrijke randvoorwaarde voor levensvatbaarheid van het voorzieningenhart is een aantrekkelijke supermarkt. Op dit moment vindt er een ruimtestudieplaats om dit te realiseren. Dit is een lastige opgave, vanwege het beschermd stadsgezicht, de kleinschaligheid van het gebied en de grote hoogteverschillen.

Opvoedklimaat voor jeugd verbeteren

Op de Geitenkamp is het opvoedklimaat voor jongeren niet optimaal. Hierdoor kunnen jongeren

niet volledig tot ontplooiing komen. Om het opvoedklimaat in de wijk te verbeteren moet meer geïnvesteerd worden in de 2e en 3e schil rondom ouders, oftewel de school en de wijk. Zo wordt door het basisonderwijs in samenwerking met de partners in de wijk ingezet op een verlengde leertijd voor kinderen. Daarnaast is het consultatiebureau terug in de wijk, waardoor het voor ouders makkelijker wordt om de stap te maken naar de voorschoolse voorzieningen (peuterspeelzaalwerk). Zo kan gezorgd worden dat kinderen zonder achterstand het basisonderwijs instromen. Voor de jeugd (12+) is het aanbod klein en de focus ligt dus op deze doelgroep. Het jongerencentrum is door wisselingen binnen het personeel en coronamaatregelen niet langer meer een plek waar jongeren zich thuis voelen. Er is een verbetertraject ingezet om dit tij te keren en er wordt onderzocht of er andere voorzieningen in de wijk nodig zijn voor deze doelgroep. Ook in de wijk Alteveer/Cranevelt zien we jongeren op straat hangen en overlast veroorzaken.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Hoog aandeel sociale huurwoningen

Om de diversiteit in de Geitenkamp te vergroten is het van belang om de bevolkingssamenstelling in de wijk te veranderen. Met een aandeel van 83 procent aan sociale huurwoningen in de wijk Geitenkamp is dit erg lastig. Dit aandeel is moeilijk naar beneden te krijgen aangezien deze woningen onderdeel uitmaken van de kernvoorraad aan sociale huurwoningen in Arnhem. Het doel is om dit percentage terug te brengen naar 60 procent. Dat kan echter niet zonder dat elders in de stad het aantal huurwoningen wordt vergroot, waardoor de benodigde kernvoorraad aan sociale huurwoningen in stand blijft.

Integrale aanpak leefbaarheid en overlast

In de wijk Geitenkamp komt een aantal overlastsituaties voor, die bepalend zijn voor de sfeer in de wijk. Om deze situaties in te dammen is een integrale en ook deels persoonsgerichte aanpak nodig vanuit veiligheidsinstanties en andere ondersteuningsdiensten op het gebied van bijvoorbeeld werk en inkomen. Een dergelijke aanpak wordt echter vaak bedreigd door regelgeving rondom het delen van informatie over de desbetreffende personen.

Arnhem-Oost

De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. In onze stad gaat het om de wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Presikhaaf

Gebiedsomschrijving Presikhaaf

- Presikhaaf is na de oorlog ontstaan. In het gebied van de voormalige villa Presikhaaf, tussen de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel, werden twee wijken gebouwd. Na de oorlog werd eerst Presikhaaf West gebouwd en in de jaren zestig is Presikhaaf Oost ontwikkeld.
- 70 procent van de huizen in Presikhaaf is een huurwoning, waarvan 48 procent sociale huur. Van de 30 procent koopwoningen staan de meeste in Presikhaaf-Oost; Elsweide en Over het Lange Water.
- Presikhaaf West is vooral bekend om de naoorlogse bouw (veel flats en appartementen die overwegend in het bezit zijn van woningcorporaties). Presikhaaf Oost is ruimer van opzet en heeft meer koopwoningen.
- Presikhaaf telt zo'n 16.000 bewoners, verdeeld over 8.800 huishoudens, waarvan de helft bestaat uit één persoon. Dit zijn niet alleen senioren, maar ook mensen in de leeftijd tussen 30 en 50 jaar en studenten. De andere helft van de huishoudens is ongeveer gelijk verdeeld over samenwonend, met of zonder kinderen, en éénoudergezinnen.
- Vooral de buurten Elsweide en Over het Lange Water vergrijzen. De helft van de bewoners in Presikhaaf heeft een migratieachtergrond. Het overgrote deel daarvan heeft een niet-westerse achtergrond. Vooral de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond komt veel voor.
- Een derde van de bewoners heeft een inkomen tot maximaal 120 procent van het sociaal minimum. Meer dan gemiddeld in Arnhem groeien kinderen in armoede op, in Presikhaaf West zelfs 40 procent van de kinderen.
- Presikhaaf is voor veel bewoners een prettige wijk om te (blijven) wonen. Er zijn veel voorzieningen, zoals het vernieuwde winkelcentrum Presikhaaf, park Presikhaaf met veel ruimte voor recreatie, de vele scholen, relatief veel speelplekken, sportclubs en sportvelden, meerdere kerken en een moskee.

Belangrijke actuele doelen en thema's in Presikhaaf

Meedoen in Presikhaaf

Bewoners in Presikhaaf geven vaak aan dat zij hun buren niet kennen en/of nauwelijks contacten hebben in hun directe leefomgeving. Ze weten niet wat er wanneer te doen is en hoe dat te betalen, waar ze informatie, advies of hulp kunnen krijgen over het vinden van werk, bij schulden, over het opvoeden van de kinderen of bij het (beter) leren van de Nederlandse taal etc. Vaak gaan bewoners naar de huisarts toe omdat ze lichamelijke klachten ervaren. Lang niet altijd is er sprake van medische problemen, maar zijn andere problemen oorzaak van de klachten. Denk aan geldproblemen, eenzaamheid, verveling, gebrekkig of geen Nederlands kunnen spreken en schrijven of een ongezonde leefstijl. Veel signalen komen binnen via sleutelfiguren uit de verschillende gemeenschappen, die vaak overbelast zijn door de grote hoeveelheid vragen die zij krijgen van zowel bewoners als professionals.

Veiligheid in Presikhaaf

Bewoners van Presikhaaf die weinig contacten in de buurt hebben, geven meestal een lager cijfer aan hun leefomgeving en voelen ze zich sneller onveilig dan bewoners die actief betrokken zijn in hun wijk en hun buren kennen. Het aantal woningen in de goedkoopste klasse sociale huur is groot in Presikhaaf. Er zijn zorgen over bewoners met verward gedrag, die moeite hebben zichzelf te redden, jongeren die verleid worden tot snel geld verdienen in de criminaliteit, bewoners die overlast ervaren van hun buren. In een wijk als Presikhaaf waarin er een grote diversiteit in achtergronden is en verschillende problemen spelen wordt er veel van bewoners gevraagd. Ook situaties in de openbare ruimte en rondom afval leiden in Presikhaaf tot meer verloedering, wat ten koste gaat van de leefbaarheid in de wijk. Er zijn veel bijplaatsingen en dumpingen van afval. Bewoners geven signalen af dat ze het nieuwe systeem niet begrijpen. Tevens klagen bewoners over snelheidsovertredingen, parkeeroverlast en ander grensoverschrijdend gedrag in het verkeer, waarbij men elkaar niet durft aan te spreken.

Kansengelijkheid in Presikhaaf
Er is veel aandacht voor kinderen tot 12 jaar in Presikhaaf. In Presikhaaf wonen mensen met veel verschillende achtergronden, culturen, gewoonten etcetera. Kinderen en jongeren ervaren veel verschillen in normen en waarden die op school, op straat en thuis gelden en hebben moeite zich hierin staande te houden en goed te (blijven) ontwikkelen. Professionals constateren veel conflicten en pestgedrag zijn via social media. Ook deze professionals weten niet altijd hoe ze kinderen, jongeren en ouders hierbij kunnen ondersteunen. Het ontwikkelen van identiteit en het belang van houding en gedrag zijn onderwerpen waar aandacht voor nodig is. Professionals zien in dat zij nog veel beter gebruik van elkaar kunnen maken en dat ze hun netwerk in Presikhaaf met elkaar en met ouders verder kunnen verstevigen. Ook voelen ouders zich niet altijd thuis bij activiteiten die voor hen of hun kinderen georganiseerd worden. Dat komt omdat de activiteiten niet passen bij hun behoefte of niet aansluiten op hun achtergrond (niet altijd cultuursensitief). Daarom is het meer en steviger samenwerken met ouders en hen in staat stellen om meer zelf hun rol en verantwoordelijkheden te pakken, zeer gewenst.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)
Samenwerking versterken
Er liggen kansen om de samenwerking in Presikhaaf te versterken ten behoeve van het meedoen van bewoners. Zo is de samenwerking tussen Werk & Inkomen en het Sociaal Wijkteam een belangrijk speerpunt. De ambitie is samen de focus te leggen op de preventie, zodat er minder specialistische zorg ingezet hoeft te worden. Daarnaast ligt de vraag en het aanbod van voorzieningen uit elkaar. Er ligt een kans om bewoners de wijkvoorzieningen beter te leren kennen, wat vraagt om een cultuur sensitieve aanpak.

Aanpak kwetsbare inwoners
In de wijk woont een grote groep kwetsbare inwoners. Door de grootte van de groep wordt dit als een bedreiging ervaren voor de leefbaarheid en veiligheid in de wijk. Samen met samenwerkingspartners in de wijk wordt een aanpak ontwikkeld waarbij eerst gekeken wordt naar persoonlijke stabiliteit van deze bewoners. Daarna wordt ook gekeken naar de betrokkenheid in de buurt zodat de bewoner zich prettig voelt in zijn eigen huis en leefomgeving. Dit heeft tot gevolg dat de sociale betrokkenheid toeneemt en men elkaar durft aan te spreken op gedrag.

Doorlopende ontwikkellijn jeugd Presikhaaf
Te veel kinderen van vier jaar gaan met een taalachterstand naar de basisschool. Dit kan verstrekkende gevolgen hebben voor de ontwikkeling van deze kinderen. Ook het gebrek aan ouderbetrokkenheid in Presikhaaf heeft een negatief effect op de ontwikkeling van kinderen in Presikhaaf. Bewustwording stimuleren bij ouders dat zij een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling van hun kind is essentieel. Om taalachterstanden te voorkomen, de ouderbetrokkenheid en bewustwording te vergroten wordt ingezet op een doorlopende ontwikkellijn bij samenwerkingspartners in Presikhaaf die betrokken zijn bij bewoners van 0 – 30 jaar. De kansen hiervoor liggen er volop, aangezien de partners die gezamenlijke behoefte ook voelen en vooral regie nodig is op dit proces.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. In onze stad gaat het om de wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Malburgen

Gebiedsomschrijving Malburgen

- Malburgen is de eerste wijk die in Arnhem-Zuid (alle wijken ten zuiden van de Rijn) werd gebouwd. Met de bouw werd begonnen in 1937, in gedeeltes van het huidige Malburgen Oost-Noord en Malburgen-West;
- Malburgen bestaat nu uit de deelwijken Oost-Zuid, Oost-Noord, West, Immerloo en Het Duifje;
- De wijk Malburgen telt een kleine 20.000 inwoners, waarvan het merendeel tussen de 20 en 44 jaar oud is. Wijkdelen met de meeste inwoners zijn Oost-Noord en West;
- In de Wijk Malburgen huist de grootste verscheidenheid aan culturen van alle wijken in Arnhem. Het aantal inwoners van niet-westerse afkomst is ruim boven de 50 procent van wie en groot gedeelte een Marokkaanse of Turkse achtergrond heeft;
- Malburgen kreeg bekendheid als één van de vijf 'Vogelaarwijken' in Arnhem en de grote hoeveelheid sociale- en wijkverbeteringsprojecten die er de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. Zo stond de wijk ook lange tijd bekend als: 'kracht-, kansen-, of prachtwijk';
- De wijk kent een groot aanbod aan sociale voorzieningen: twee Multifunctionele Centra (MFC) De Spil en de Malburcht, verschillende buurtcentra en ontmoetingsplekken, onder andere De Hobbit, Het Bruishuis, Huis vóór de Wijk en winkelcentrum De Drieslag;
- Op dit moment spelen er verschillende ruimtelijke ingrepen in Malburgen. Zo wordt het Olympusterrein ontwikkeld, wordt werk gemaakt van de nieuw te bouwen gymzaal aan de Fluitekruidstraat en een nieuw te bouwen buurthuis op de plaats van de huidige Hobbit.

Belangrijke actuele doelen en thema's in Malburgen

Kansengelijkheid in Malburgen

Malburgen kent relatief veel inwoners die ondersteuning nodig hebben omdat zij op één of meer levensgebieden zoals financiën, gezondheid en/of veiligheid hindernissen ervaren die hen beperken in het nemen van regie over het eigen leven en het meedoen aan de samenleving. Zo komen relatief veel Malburgers rond van een laag inkomen. Door de gemeente en andere maatschappelijke partijen die actief zijn in de wijk, worden inwoners aangemoedigd en in staat gesteld om zoveel mogelijk op eigen kracht, en anders met ondersteuning, regie te nemen over hun eigen leven.

Het creëren van een veiliger Malburgen

De waarderingscijfers voor de veiligheid in Malburgen zijn al geruime tijd laag voor alle vier de deelwijken in Malburgen. Bewoners ervaren vooral overlast van verkeer, verloedering en sociale overlast. Ook verkeersonveiligheid speelt in Malburgen een rol. Alleen door samen op te trekken door de inwoners, de politie, de gemeente en de professionals kunnen de bovengenoemde uitdagingen goed worden aangepakt. Dit betekent dat er ook gewerkt wordt in samenhang met bijvoorbeeld de aanpak voor kansengelijkheid waarmee de aantrekkingskracht van criminaliteit in Malburgen wordt teruggedrongen. Ook gaat het over de eigen verantwoordelijkheid die bewoners kunnen nemen voor de leefbaarheid in de eigen wijk. Het bevorderen van een gevoel van veiligheid vraagt om een afgestemde inzet van toezicht, handhaving en preventie.

Een gezonder Malburgen

In Malburgen geeft de fysieke gezondheid van een deel van de bevolking reden tot zorg. Een deel van de inwoners beweegt te weinig, eet ongezond en heeft last van overgewicht waardoor onder meer een risico op diabetes type 2 ontstaat. Sommige inwoners hebben moeite om de juiste keuzes te maken ten aanzien van gezonde voeding en zouden met stimulering om te sporten en te bewegen geholpen zijn. Door bewegen in de openbare ruimte mogelijk te maken en bij ontmoetingsplekken en buurthuizen aandacht te besteden aan een gezonde levensstijl en gezonde voeding moet de algehele gezondheid van de inwoners van Malburgen worden verbeterd. Kortom de komende jaren moet gewerkt worden aan de fysieke, mentale en sociale gezondheid van Malburgers.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Maatschappelijk vastgoed beter benutten

Om de sociale verbondenheid in Malburgen te verbeteren en te kunnen werken aan de kansengelijkheid en een veiliger en gezonder Malburgen zijn verschillende kansen aanwezig. Eén

daarvan betreft het optimaler inzetten van het beschikbare maatschappelijk vastgoed in de wijk. Zo kunnen door het inzetten van adequaat sociaal beheer bij accommodaties de gebruiksmogelijkheden worden vergroot. Ook de positie van MFC De Malburcht in de wijk moet worden verstevigd, mogelijk in combinatie met de huisvesting van muziekvereniging DWS naar deze locatie. Daarnaast moeten bij de andere accommodaties zoals De Nieuwe Hobbit en Huis van de Wijk nadrukkelijk worden gekeken of de vraag naar activiteiten (met name ook voor jeugd) ook aansluit bij de vraag.

Brugfunctie leefwereld/systeemwereld
In Malburgen wonen veel bewoners met een laag vertrouwen in de overheid, maatschappelijke partners. Dit betekent dat veel kwetsbare inwoners hulp en ondersteuning niet als vanzelf bij de daartoe bedoelde organisaties zoeken. Met als gevolg dat problemen vaak onder de radar blijven.. Deze constatering vraagt om een andere manier van werken van partners en het optimaal in positie brengen van ‘tussen’-partijen als verbindingsfactuur tussen de leefwereld van inwoners en de systeemwereld van de ‘overheid’.

Signalen van ‘tussen’-partijen zeggen soms meer dan de signalen die bewoners bewust wel of niet afgeven. Daarom gaat in Malburgen geëxperimenteerd worden met het opzetten van netwerken van bewoners/wijkpartijen vanuit de leefwereld en ‘vaste gezichten’ vanuit de systeemwereld die samen fungeren als brugfunctie tussen de leef- en systemwereld.

Verbeterslag Openbare ruimte
Om Malburgen veiliger en gezonder te maken is een verbeterslag in de openbare ruimte nodig. Zo wordt op dit moment gewerkt aan een verkeersveiligheidsonderzoek in Malburgen-West, om samen met bewoners het gevoel van onveiligheid terug te brengen. Ook wordt gekeken hoe buitensportlocaties in de wijk beter benut kunnen worden zodat bewoners laagdrempelig de kans krijgen om te bewegen en zo hun gezondheid te verbeteren. Om een gezondere leefstijl nog verder te bevorderen wordt gekeken of er mogelijkheden zijn om watertappunten in de wijk te realiseren.

Arnhem-Oost
De Arnhem-Oost aanpak als onderdeel van het nationale programma leefbaarheid en veiligheid stelt zich als doel om binnen een generatie te zorgen dat alle jongeren zich kunnen ontwikkelen en alle bewoners die dat kunnen aan het werk zijn of op een andere manier meedoen aan de samenleving, zich veilig en verbonden voelen en opgroeien in een goede woning en prettige en veilige omgeving. In onze stad gaat het om de wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Het nationale programma voor de 16 meest kwetsbare gebieden in Nederland geeft, naast leerervaring, mogelijkheden voor extra financiering.

Schuytgraaf & Elderveld

Gebiedsomschrijving Schuytgraaf & Elderveld

- Schuytgraaf wordt ook wel 'Arnhem in de Betuwe' genoemd. In deze jongste (VINEX) wijk van Arnhem worden tot en met 2028 circa 6.500 woningen gebouwd in 26 karakteristieke buurten.
- In Schuytgraaf zullen uiteindelijk in 2028 zo'n 15.000 mensen wonen, op dit moment wonen er ruim 12.500 mensen in Schuytgraaf. Schuytgraaf is nog steeds volop in ontwikkeling. Een aantal velden is in voorbereiding om gerealiseerd te worden of wordt op dit moment gerealiseerd.
- In Schuytgraaf wonen vooral gezinnen met kinderen en er komen vooral jonge gezinnen bij. Nu de wijk iets langer bestaat neemt ook het aandeel tieners en jongeren snel toe en worden de eerste bewoners iets ouder (50+). De behoefte aan voorzieningen anders dan woningen neemt toe, mede door de groei van het aantal bewoners en de diversiteit van bewoners (ten opzichte van oorspronkelijke plannen bijvoorbeeld meer sociale woningbouw en meer verschillende typen woningen).
- Elderveld is een wijk die tussen begin jaren 70 en halverwege de jaren 80 gebouwd is. De wijk bestaat uit enkele flats, veel eengezinswoningen en heeft veel groen. Elderveld ligt tussen Elden, Schuygraaf, de Laar en Meinerswijk en is zowel voor de fietser als automobilist vaak een doorgangswijk van en naar het centrum van Arnhem.
- Het aantal inwoners neemt al een aantal jaren af. De wijk telt circa 8.700 inwoners, verdeeld over 4.200 woningen. In Elderveld wonen relatief veel 55-plussers en ten opzichte van de gehele stad Arnhem minder 18 t/m 45-jarigen. Veel mensen blijven er wonen, ook als hun kinderen zelfstandig zijn gaan wonen.
- Elderveld heeft een goed bezocht winkelcentrum Elderhof met een ruim aanbod aan voorzieningen. Naast dit winkelcentrum beschikt de wijk over enkele basisscholen, waarvan één met een (mini)bibliotheek.

Belangrijke actuele doelen en thema's in de wijken Schuytgraaf & Elderveld

Meedoen in Schuytgraaf en Elderveld

In beide wijken woont een flink aantal inwoners met een lichte tot zwaardere ondersteuningsvraag. Er zijn diverse diensten en organisaties die bewoners hierbij kunnen helpen om zo te kunnen blijven meedoen in de samenleving. Op dit moment is het nog niet vanzelfsprekend dat iedereen deze diensten en organisaties weet te vinden. Hierdoor blijven vragen en problemen langer dan nodig onder de radar. In Schuytgraaf en Elderveld worden dan ook steeds meer laagdrempelige plekken gecreëerd waar bewoners informatie, advies en hulp kunnen krijgen van de coaches van het sociaal wijkteam en de regisseurs van Werk & Inkomen. Daar sluiten ook steeds vaker welzijnsprofessionals en wijkagenten bij aan. Daarnaast zorgen gemeente, welzijnspartners, sport- en beweeg- en kunst- en cultuurpartners dat bewoners (ontmoetings)activiteiten kunnen organiseren of wanneer dit (nog niet) lukt, aan kunnen deelnemen. De ambitie is om meer inwoners van Schuytgraaf en Elderveld mee kunnen laten doen in de samenleving. Het gaat dan om het financieel voor jezelf kunnen zorgen, maar ook om een sociale basis; bewoners kennen elkaar en weten bij wie ze terecht kunnen voor hulp in de buurt, vrijwillig of professioneel.

Kansengelijkheid in Schuytgraaf en Elderveld

Er zijn zorgen om veel kinderen in Schuytgraaf en Elderveld. Kinderen krijgen te maken met (tijdelijk) financieel leed, (v)echtscheidingen en/of ervaren prestatiedruk. Niet alle kinderen zijn daarom in de gelegenheid om het aanbod op het gebied van sport, bewegen, kunst en cultuur te ontdekken. Of groeien niet op in een taalrijke of stimulerende omgeving. Dit kan een duidelijk negatief effect hebben op de ontwikkeling van het kind. Om toch te zorgen dat de kansen voor kinderen in deze wijken gelijk blijven wordt ingezet op programma's onder, na en buiten schooltijd in samenwerking met het onderwijs, sport- en beweeg-, kunst- en cultuur- en welzijnspartners.

Veel bewonersinitiatieven openbare ruimte

Er is een groot aantal bewoners in Schuytgraaf en Elderveld dat zaken meldt over het onderhoud en inrichting van de openbare ruimte. Veel bewoners willen actief betrokken worden bij de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte en zetten zich hiervoor in. Er zijn veel bewonersinitiatieven

in beide wijken zoals buurttuinen, onderhoud van groenstroken, geadopteerde afvalbakken etcetera. Deze vorm van maatschappelijke activiteiten is passend bij deze wijken en versterkt de sociale cohesie.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Behoeften in Schuytgraaf

Het beroep op specialistische voorzieningen van de Jeugdwet is relatief gezien hoog in Schuytgraaf. Preventieve voorzieningen voor het opvoeden en opgroeien in de wijk zijn onbekend en worden door bewoners niet voldoende gevonden. Er is nog onvoldoende sociale basis in de wijk om bewoners verder te helpen en grotere problemen te voorkomen. Ook is het aantal maatschappelijke ruimten in de wijk erg beperkt. Er is behoefte aan multifunctionele, betaalbare ruimten die gebruikt kunnen worden voor diverse doeleinden en doelgroepen. Denk hierbij aan jonge ouders (voorlichting), (tijdelijke) bewoners met een anderstalige achtergrond, maar zeker ook tieners en jongeren. Deze laatste groep is op dit moment al groot en groeit nog steeds. Het is vooral van belang dat deze plekken een aanbod hebben in de avond en in het weekend, omdat dan bewoners thuis zijn. Ook moet nu al nagedacht worden over voorzieningen voor oudere bewoners in de wijk, nu de eerste bewoners 55 jaar of ouder geworden zijn en er ook appartementen voor onder andere ouderen in de wijk gebouwd zijn.

Ouder worden in Elderveld

Elderveld vergrijst nadrukkelijk. Ouderen willen graag in de wijk blijven wonen en blijven daardoor nu soms lang in een groot koophuis wonen. Vanuit jongeren is zeker vraag om in de wijk te komen wonen, maar lang niet alle jongeren die in de wijk willen starten, kunnen dit betalen. Nadeel van deze ontwikkeling is dat bewoners in Elderveld vaker dan gemiddeld in Arnhem eenzaam zijn en daardoor ook nauwelijks meer een netwerk hebben binnen de wijk met alle gevolgen van dien. Gemeente en samenwerkingspartners in de wijk zetten daarom in op het vitaal ouder kunnen worden in de wijk Elderveld. Dit vraagt om een integrale aanpak op het gebied van wonen, openbare ruimte, gezondheid en welzijn.

Elden en De Laar

Gebiedsomschrijving Elden en De Laar

- Het woord 'laar' betekent woeste grond, moerassig land, open plek in het bos. Sinds 1 januari 1974 is De Laar een Arnhemse woonwijk. De Laar heeft veel mee: ruime woningen, speel- en buitenruimte met veel groen en water.
- De Laar is een typische, groene bloemkoolwijk met ruim 5.500 woningen en circa 12.500 inwoners.
- Er zijn praktische voorzieningen zoals basisscholen, kleine winkelcentra, een sporthal, station Arnhem Zuid en een woonboulevard. Er staan voornamelijk eengezinswoningen, waarvan meer dan de helft koopwoningen. Verhoudingsgewijs zijn er weinig plekken voor ontmoeting.
- Arnhem is onderverdeeld in 'wijken', echter, in de beleving van bewoners is Elden nog steeds een dorp. Inwoners zijn trots op het dorpse karakter van Elden en deze trots komt tot uiting in de door Eldenaren opgestelde dorpsvisie.
- De dorpse identiteit van Elden komt tot uiting via verschillende typische dorpse aspecten. De oude dorpskern rondom de Bonifatiuskerk is gehandhaafd, maar het dorpscentrum is verplaatst naar De Brink. Daar vindt nu de bedrijvigheid plaats doordat er verschillende horecagelegenheden aan De Brink zijn gevestigd.
- Elden groeit. De bouw en oplevering van de Tuin van Elden – de nieuwste buurt in Elden – telt Elden moment een kleine 2900 inwoners verdeeld over 1000 huishoudens. Wanneer het project de Tuin van Elden is voltooid groeit het aantal inwoners naar verwachting naar circa 3200 inwoners.
- Elden beschikt over twee basisscholen, twee kerken, een dorpshuis – dat eigendom is van de bewoners – en meerdere sportverenigingen die aan de westkant van Elden liggen.

Drie belangrijke actuele doelen en thema's in de wijken Elden en De Laar

Ontmoeten in De Laar

Uitgangspunt is dat mensen in de Laar mee moeten kunnen doen in de samenleving. Een goed netwerk in de eigen woon- en leefomgeving is daarbij belangrijk. Ontmoetingsplekken spelen daarin een rol en de vraag vanuit de wijk naar ontmoetingsplekken is nadrukkelijk aanwezig. In de wijk De Laar ontbreken echter succesvolle ontmoetingsplekken. In De Laar ligt een oud wijkcentrum 'Boerderij de Kroon', maar deze maakt haar potentie niet waar. Verder is er in de wijk geen ontmoetingsplek aanwezig. Op dit moment wordt om die reden een ontmoetingsplek ontwikkeld in een ander deel van de wijk.

Een leefbare openbare ruimte in Elden en De Laar

De openbare ruimte in Elden en De Laar krijgt nadrukkelijk aandacht. Bewoners van deze wijken vinden het belangrijk om in een verzorgde en leefbare buurt te wonen en daar hoort een kwalitatief goede openbare ruimte bij. Er zijn veel bewonersinitiatieven in Elden en De Laar die zich richten op de kwaliteit en het (gezamenlijk) gebruik van de openbare ruimte. Dit komt de sociale cohesie in deze wijken nadrukkelijk ten goede. Bewoners, werkgroepen en gemeente trekken hierin veelal succesvol op. Daarnaast vinden bewoners het van belang dat kinderen binnen de eigen buurt voldoende speel- en beweegmogelijkheden hebben. Ook senioren moeten op een gezonde en veilige wijze kunnen bewegen in de openbare ruimte en mogelijkheden hebben om elkaar te ontmoeten.

Kansengelijkheid in De Laar

Volwassenen en kinderen moeten voldoende kansen hebben om zich te ontwikkelen in De Laar. Daarom is het belangrijk dat er kansen worden gecreëerd en dat er hindernissen worden weggenomen. In samenwerking met maatschappelijke welzijnspartners in de wijk De Laar wil de gemeente kansengelijkheid bevorderen en ondersteuning bieden voor wie dit nodig heeft. Deze partners hebben een goed inzicht in wie ondersteuning kan gebruiken en wat de behoeftes zijn. De ondersteuning vindt zoveel mogelijk plaats in de eigen wijk of leefomgeving.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Wonen en Voorzieningen

Specifieke aandacht is nodig voor wonen en voorzieningen: Nu de woningmarkt op slot zit past de

woningvoorraad in deze wijken steeds slechter bij de behoefte: veel grote eengezinswoningen, te weinig kansen voor starters en senioren, toenemende verkamering en ontbrekende voorzieningen. Voor de toekomst van Elden en De Laar is een breder aanbod nodig: verschillende prijsklassen en woonvormen voor elke levensfase, en voldoende en passende voorzieningen. Dat mist nu. Hier verandering in brengen vergt een goede analyse, opstellen van handelingsperspectieven en een proactieve aanpak samen met corporaties en specialisten. Op dit moment wordt er veelal reactief gewerkt door de partijen die verantwoordelijk zijn voor het toevoegen van woningen: bij stedelijke plannen of wensen van ontwikkelaars wordt er per inbreidingslocatie gekeken naar de invulling, zonder samenhangende visie of aanpak op wijkniveau. Dit zorgt dat er weliswaar woningen worden toegevoegd, maar dat er geen aandacht is voor de ontwikkeling van gezonde toekomstbestendige wijken.

Toekomst van locatie AZC Elderhoeve
Over een aantal jaren loopt het contract voor het asielzoekerscentrum (azc) AZC locatie Elderhoeve af. De eerste ontwikkelaars hebben zich inmiddels al gemeld. Het is van belang om samen met de bewoners van Elden een visie te ontwikkelen op deze locatie om daarmee ook te werken aan het draagvlak en de relatie met de bewoners.

Jeugdpreventieplan Nieuw Zuid
In de zuidelijke wijken (waaronder De Laar) van Arnhem is door samenwerkende partijen gewerkt aan een gebiedsplan onder de naam Nieuw Zuid. In met name de Laar vonden de afgelopen jaren meerdere incidenten plaats met jeugd en jongeren in de wijk. Dit jeugdpreventieplan stelt een samenwerking tussen onderwijs, veiligheid, (jeugd)welzijn en andere maatschappelijke partners die een rol spelen bij het opgroeien van jeugd in deze wijken, voor en is gericht op het voorkomen van jeugdproblematiek, overlast en uitval van jeugd.

Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg

Gebiedsomschrijving Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg

- Rijkerswoerd is een grote wijk met veel jonge gezinnen. Bewoners waarderen het vele water in de wijk, de groene speelgelegenheden voor kinderen. Bewoners (forenzen) hechten aan de goede verbindingen met de uitvalswegen. Bewoners geven aan dat er behoefte is aan een extra ontmoetingsplek centraal in de wijk.
- Daarnaast is de kloof tussen arm en rijk in Rijkerswoerd de afgelopen jaren groter geworden, zijn er veel verhuisbewegingen, doen veel ouders beroep op opvoedondersteuning
- Kronenburg is een wijk die centraal ligt ten opzichte van veel voorzieningen. Aantrekkelijk zijn de openbaar vervoer verbindingen, de uitvalswegen, het winkelcentrum, de bibliotheek, de zorgvoorzieningen en het gemeenteloket voor Zuid.
- Door de hoogbouw en het weinige groen in Kronenburg is de temperatuur aantoonbaar hoger (hittestress). Parkeeroverlast, overlast ongedierte en het onderhoud van het groen is een doorn in het oog van bewoners in de wijk.
- Vredenburg is een aantrekkelijke wijk voor bewoners vanwege de goede ligging; dichtbij het stadscentrum en veel voorzieningen binnen handbereik.
- Vredenburg heeft aan de noordzijde kantoren en aan de zuidzijde bevinden zich onder meer een asielzoekerscentrum van het COA, een pand van Iriszorg waar mensen begeleid wonen basis- en voortgezet onderwijs. Deze voorzieningen zijn een extra belasting voor de bewoners van Vredenburg om diverse redenen: parkeerdruk aan de noordzijde en vervuiling en een gevoel van onveiligheid door de zuidzijde.

Belangrijke actuele doelen en thema's in de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg

Fysieke leefomgeving volop in beweging

Voor het totale gebied geldt dat er de komende jaren veel fysieke ingrepen worden uitgevoerd in de openbare ruimte, in de transformatie van vastgoed en in de energietransitie. Deze ingrepen zijn nodig om deze wijken leefbaar te houden en toekomstbestendig te maken. Het ontwikkelperspectief Kronenburg is hier een goed voorbeeld van. Samen met bewoners, bedrijven, gemeente en andere organisaties is het ontwikkelperspectief opgesteld om zo Kronenburg de komende jaren mooier, groener, duurzamer, levendiger en sociaal sterker te maken. Om de leefbaarheid in Kronenburg te verbeteren komt er minder verharding en meer groen, worden er meer en betere verbindingen voor fietsers en voetgangers gemaakt en komen er meer ontmoetingsplekken. Het woningaanbod in Kronenburg wordt meer divers door de toevoeging van woningen in verschillende categorieën en nieuwe woonconcepten. Daarnaast zijn er nog verschillende fysieke ontwikkelingen die de komende jaren volop aandacht zullen vragen:

- Woningbouw Gaardenhaage;
- Het ontstenen en vergroenen van tuinen en hofjes om hittestress tegen te gaan;
- De transformatie van kantoorcomplexen naar wooncomplexen;
- De realisatie van het woon-zorgconcept Pleynkwartier;
- De herinrichting van de Groningensingel;
- De transformatie naar een aardgasloze bebouwde omgeving.

Overlast en verloedering

Vanuit diverse plekken in het gebied komen signalen binnen van bewoners die te maken hebben met overlast, onveilige (verkeers-)situaties en vervuiling van de openbare ruimte (zwerfafval en overlast van hondenpoep). Vanuit het bewonersperspectief is er een duidelijke roep om meer handhavend op te treden vanuit de gemeente en/of politie. Ook treedt op een aantal plekken verloedering van de openbare ruimte op, zodanig zelfs dat dit leidt tot het uitvoeren van ongewenste criminele activiteiten. Dit zorgt voor een algeheel onveilig gevoel in dit deel van de wijk. Dit speelt onder andere rondom het Stedumhof en het Loppersumhof. In samenwerking met de verantwoordelijk woningstichting wordt gewerkt aan het tegengaan van de verloedering en het terugdringen van onveilige situaties. Tenslotte is overlast van ongedierte een terugkerend thema in Kronenburg. Een aanpak om ongedierte in de wijk te bestrijden is inmiddels opgezet.

Sociale basis nog niet op orde
Het gebied kent op dit moment te weinig voorliggende en laagdrempelige voorzieningen voor verschillende doelgroepen die dit eigenlijk wel kunnen gebruiken. Kortom de sociale basis is nog niet voldoende op orde. Er is een tekort aan geschikte locaties om laagdrempelige ondersteuningsvoorzieningen te realiseren. En daarnaast is het van belang om de bestaande voorliggende voorzieningen ook daadwerkelijk te behouden. Een belangrijke prioriteit bijvoorbeeld is het behoud van het consultatiebureau voor de wijk, zeker nu de polikliniek van het Rijnstateziekenhuis uit de wijk vertrekt. Gezien de samenstelling van de wijk is deze functie van groot belang om grootschaligere problematiek te voorkomen. Daarnaast is er duidelijke behoefte aan ontmoetingsplekken in de wijk om uiteindelijk de sociale cohesie te bevorderen. Op een aantal plaatsen wordt hier al aan gewerkt zoals bij het doorontwikkelen van Sport- en Wijkcentrum Rijkerswoerd door verschillende partijen zoals gemeente, Sportbedrijf en andere maatschappelijke partners. Ook wordt gekeken of de rol van jongerencentrum De Matser kan worden versterkt door deze te verbouwen.

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Zorgen om parkeren en verkeer
Op meerdere plekken in de wijken wordt een hoge parkeerdruk ervaren. Deze is de afgelopen jaren toegenomen door autonome ontwikkelingen maar ook de transformatie van kantorencomplexen naar woningen. Er is onvoldoende ruimte in de wijk om dit goed op te vangen. Er is een integrale oplossing nodig om dit probleem op te lossen. Enerzijds door fysieke aanpassingen in de wijk en anderzijds door gedragsverandering.

De wijken Rijkerswoerd en Kronenburg zijn direct aangesloten aan de Rijksweg A325. Vredenburg ligt aan de Pleyroute (doorgangsroute). Zo bevinden zich meerdere belangrijke voorzieningen (Winkelcentrum Kronenburg en kantoorcomplexen en de Gelredome) in de omgeving. Al deze aspecten maken dat de verkeersintensiteit hoog is, zowel in op de doorgangroutes als in de wijken. Grote zorgen zijn ook het hardrijdend verkeer op onder andere Burgemeester Matsersingel, Marga Klompélaan en de Groningensingel.

Borgen van bewonersinitiatieven
Het gebied kent een aantal mooie bewonersinitiatieven. Zo is de Stadslandbouw Mooieweg een initiatief van vrijwilligers (bewoners) die samen verse groenten, kruiden en fruit verbouwen op een stuk grond aan de Mooieweg. Het grootste deel van hun oogst gaat naar de voedselbank en een klein gedeelte is voor eigen gebruik. Dit initiatief biedt plek voor mensen die een dagbesteding, zónder professionele begeleiding, nodig hebben. Het voortbestaan van Stadslandbouw Mooieweg is echter onzeker aangezien het huurcontract afloopt. Ook het voortbestaan van de biologische moestuinvereniging De Tuinmaat staat op de tocht. Deze vereniging zoekt een permanente voorziening in de wijk zodat ook dit initiatief kan worden geborgd voor de toekomst.

4. Staat van de Organisatie

We introduceren u graag in de organisatie van de gemeente Arnhem en de wijze waarop wij (samen)werken. De Arnhemse gemeentelijke organisatie is een organisatie die luistert naar burgers, instellingen en bedrijven en mét hen tot doordachte en samenhangende oplossingen komt voor maatschappelijke vraagstukken. We doen dat vanuit onze eigen organisatie, maar werken ook intensief samen met vele uitvoeringspartners, die via opdrachten of subsidierelaties aan ons gerelateerd zijn. Samen met hen staan wij voor de uitvoering van het Arnhemse werk voor de stad.

Arnhem wil bereiken dat inwoners en ondernemers eerder betrokken raken bij beleidsinitiatieven in de stad, in wijken en buurten. Dat vraagt dus wat van de manier waarop wij aan het werk zijn. Welke acties we uitvoeren vanuit Burgerparticipatie is hieronder opgenomen. Daarnaast staat onze dienstverlening richting inwoners buiten kijf: Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening. We geven aan welke ontwikkelingen spelen in het kader van de publieke dienstverlening.

Dit hoofdstuk vertelt ook hoe onze organisatie is opgebouwd en hoe de sturing binnen de organisatie plaatsvindt. Daarbij worden belangrijke ontwikkelingen geschetst die onze organisatie nu en in komende jaren raken. Dat vraagt een visie op een toekomstbestendige organisatie die in staat is – in opdracht van bestuur – het beste voor de stad te doen. We sluiten af met een aantal specifieke onderdelen vanuit de bedrijfsvoering.

Burgerparticipatie

Participatie vraagt van de ambtelijke organisatie dat zij snel, slagvaardig en flexibel kan handelen en dat zij integraal ‘van buiten naar binnen’ werkt. Als gemeente hebben wij niet de waarheid in pacht. Input vanuit de stad leert ons over concrete omstandigheden die wij in ons handelen willen betrekken. Participatie betekent ook ruimte bieden om dingen anders te doen dan we op het stadhuis aanvankelijk hadden bedacht. Samen met partners doelen nastreven (‘coproductie’) betekent dat we veel meer kunnen bereiken dan als gemeente alleen, maar het vraagt ook dat we mede rekening houden met de mogelijkheden en legitieme doelen van partners.

Een belangrijke slag hierin hebben we gemaakt met de koersnota ‘Van Wijken Weten’ (2016). Uit de evaluatie van Van Wijken Weten is naar voren gekomen dat we een goed netwerk hebben opgebouwd, tot in de haarvaten van onze wijken. In de volgende fase is nog wel extra aandacht nodig voor het laten landen van signalen in de wijk in ons beleid en onze programma’s. De evaluatie is nu leidraad voor het inrichten van die volgende fase.
We hebben ook goede stappen gezet in de burgerparticipatie. We doen als gemeente veel goed op het gebied van burgerparticipatie. De essentie ligt niet in procedures en normen, maar in inwoners centraal stellen, luisteren en samen met elkaar het proces goed inrichten. Daarbij helpt het als we dezelfde taal spreken en we verder werken aan verwachtingsmanagement.
Er is in afgelopen tijd ingezet op kennis over participatie en er is gezorgd dat burgerparticipatie een vaste plek in onze organisatie heeft. Voor Arnhem is er een actieprogramma ‘Samen maken we Arnhem’ geschreven om zo met elkaar (inwoners, organisaties, politiek en ambtenaren) goed aan de slag te gaan. Daarnaast hebben we een beleidskader (Arnhems Stappenplan Participatie) ontwikkeld, met als doel doelgerichtere en uniforme participatietrajecten. Het wat, wanneer en waarom voor participatietrajecten: welk proces wordt er doorlopen. Het biedt een meer concrete en praktische ondersteuning voor het ‘hoe’ van de participatietrajecten. Eerdaags wordt dit beleidskader behandeld in het college en de raad.

Het uitvoeren van burgerparticipatie betekent een langere doorlooptijd voor projecten en vraagt veel ambtelijke capaciteit. In mei 2021 is hier voor de periode van een jaar incidentele dekking voor

vrijgemaakt. In dekking voor de periode daarna is vooralsnog niet voorzien. Dit betekent dat we steeds een goede afweging moeten maken tussen de vormgeving van burgerparticipatie, de te verwachten opbrengst en de voortgang in de planning. We betrekken de raad in deze afweging.

Publieke dienstverlening

Dienstverlening is een breed begrip. Het gaat over de manier waarop wij ons (willen) verhouden tot de inwoners, bedrijven en instellingen in Arnhem. Of het nu Van Wijken Weten, onze klantenservice, Burgerzaken, Communicatie, Werk & Inkomen of Beleid betreft; de organisatie heeft op veel verschillende manieren interactie met inwoners, bedrijven en instellingen. Een bevredigend contact vraagt bovendien vaak dat interne organisatieonderdelen worden betrokken in de afhandeling. Daarmee gaat dienstverlening over de gehele organisatie.
De afgelopen periode is de dienstverlening van de gemeente Arnhem op een aantal punten verbeterd. Het bellen naar de gemeente is gratis geworden. De wachttijden bij telefonie zijn, ondanks een enorme extra druk als gevolg van corona, verkort en bevinden zich op een aanvaardbaar niveau. We communiceren steeds bewuster in begrijpelijkere taal. Verder is, speciaal voor ondernemers, 'Van Bedrijven Weten' ingevoerd.
Maar het kan altijd nog beter; Het vergroten van het vertrouwen tussen overheid en inwoner is een speerpunt voor de komende jaren en de verbetering van de dienstverlening kan hierbij een belangrijke rol spelen.

Al onze medewerkers zijn dienstverleners en visitekaartje naar onze inwoners. Om de waardering van de inwoner nog verder te verbeteren zijn we doende om gemeentebrede uitgangspunten af te spreken hoe de verschillende vormen van dienstverlening uitgevoerd worden in een Arnhems Dienstverleningsconcept. Wat zijn de gezamenlijke principes in de talrijke en diverse contacten met Arnhemmers?.

De Klantenservice is voor veel Arnhemmers de eerste ingang bij de gemeente. De afdeling verzorgt de telefonische contacten met de Arnhemse burgers en ondernemers via het op dit moment gratis telefoonnummer 0800-1809. Op jaarbasis zijn dat gemiddeld 150.000 telefoontjes. De Klantenservice werkt met een dagelijks dashboard, waardoor precies bekend is voor welke onderwerpen inwoners de gemeente Arnhem benaderen. Grote acties, zoals mailing of belastingaanslagen, worden van tevoren intern afgestemd om voorbereid te zijn om extra vragen. Naast telefonisch contact verzorgt deze afdeling ook onze Social Media kanalen en WhatsApp communicatie.
De afdeling Burgerzaken handelt een ander groot deel van de contacten met inwoners af. Het takenpakket op gebied van burgerzaken is volop in ontwikkeling; digitalisering is daarbij een belangrijke factor. Het is belangrijk om steeds meer aan te sluiten bij de manier waarop een groot deel van de inwoners gewend is om zaken te regelen: online. Aandachtspunt daarbij blijft inclusiviteit: digitale toegankelijkheid en ondersteuning van mensen met weinig digitale vaardigheid.

Organisatie

In onze organisatie staat de inhoud voorop. De opgaven waar we als stad voor staan zijn uitgangspunt van ons denken en organiseren. De aard van de opgave is bepalend voor de wijze waarop deze het meest effectief kan worden aangestuurd: binnen de reguliere (lijn)organisatie, vanuit de wijken of als een stadsprogramma.

Lijnorganisatie/ sturing
De primaire gemeentelijke taken organiseren we in de reguliere (lijn)organisatie. De organisatie kent hiervoor 6 inhoudelijke clusters en een bedrijfsvoeringseenheid. Hieronder volgt een korte omschrijving per cluster:

- Het cluster Strategie Beleid en Regie (SBR) vertaalt de behoeften en initiatieven van burgers, bedrijven en bestuur naar programma's, strategie en beleid en voert regie op opdrachten, subsidies en samenwerkingsverbanden met een groot aantal (uitvoerings)partners in de stad. De medewerkers binnen SBR werken samen met de collega's binnen de andere clusters, met externe partners en natuurlijk met onze teams leefomgeving.
- Het cluster W&I heeft als opgave om Arnhemmers die nu aan de kant staan te begeleiden naar betaald werk, ondernemerschap en/ of deelname aan de maatschappij. Ook verzorgt het cluster de diverse inkomensregelingen.

- Het cluster Openbare Ruimte houdt de Arnhemse buitenruimte in vorm. Dat gaat over onze bossen en parken, de wegen, riolering, bomen en groen, speelvoorzieningen, afval, parkeervoorzieningen, openbare verlichting etc. Een groen, schoon, heel, veilig en bereikbaar Arnhem is het doel. Wij werken daaraan samen met bewoners, bedrijven en de politiek.
- Het cluster Gebiedsrealisatie & Vastgoed beheert, onderhoudt, realiseert en verkoopt vastgoed en grond dat in bezit of gebruik is bij de gemeente Arnhem. Arnhem bezit veel onroerend goed, denk aan de Multifunctionele Centra (MFC's), het Museum en de gemeentelijke zwembaden. Wonen is een belangrijke opgave voor Arnhem, het cluster Gebiedsrealisatie & Vastgoed is hierbij een cruciale ontwikkelpartner.
- Het cluster Wijken en Dienstverlening bestaat uit de afdelingen Burgerzaken, Klantenservice en de Teams Leefomgeving. Het cluster levert directe dienstverlening aan inwoners, ondernemers en instellingen. De teams leefomgeving werken in en met de wijk, de collega's op het stadhuis bieden onder andere hulp aan de balie, de telefoon of via social media.
- Het cluster project & interim management voert (complexe) projecten uit op ruimtelijk, sociaal en organisatorisch gebied.
- Bedrijfsvoering ondersteunt en levert een bijdrage aan de gemeentelijke doelen. Bedrijfsvoering bestaat uit vijf afdelingen: Informatie, Financiën & Control, Personeel & Organisatie, Juridische Zaken en Bestuursondersteuning & Communicatie.

Naast bovengenoemde clusters, kent de gemeente ook de griffie. De griffie is het organisatieonderdeel dat specifiek is ingericht om de raad en de raadsleden te adviseren. Daarnaast ondersteunt de griffie de raad in logistieke en facilitaire zin door het organiseren van de vergaderingen en raadsactiviteiten die verbonden zijn aan de Politieke Avond. De medewerkers van de griffie zijn formeel in dienst van de gemeenteraad.

De uitdaging is om de afstand tussen de gemeenteraad en de inwoners van Arnhem zo klein mogelijk maken. Dit vraagt om extra inzet op communicatie. Structurele dekking van deze kosten dient nog plaats te vinden.

Wijksturing
Sinds 2016 wordt binnen de gemeente Arnhem gewerkt volgens de principes van wijksturing zoals omschreven in de koersnota van 'Van Wijken Weten'. Wijksturing heeft als doel om meer invloed te geven aan meer inwoners. De gemeente Arnhem wil door wijksturing de kloof tussen de inwoners en de overheid verkleinen. Verder heeft wijksturing als doel de leefbaarheid in de wijken van Arnhem waar deze goed is te behouden en waar deze onder de maat is te verbeteren. Tenslotte helpt wijksturing bij het effectiever afstemmen van ons beleid op de verschillende omstandigheden in de wijken en het goed laten landen van onze beleidsvoornemens in de wijken. Wijksturing is daarmee een andere wijze van werken die binnen de gehele ambtelijke organisatie zijn plek krijgt.

De wijken van Arnhem zijn geclusterd in acht gebieden en ieder gebied kent zijn eigen team Leefomgeving (TLO). Dit team vormt de schakel tussen het stedelijk bestuur en het wijkbestuur: zij halen de agenda's op bij inwoners en andere stakeholders en vertalen deze naar wijkprogramma's, daarbij rekening houdend met de stedelijke programma's en hun consequenties voor de wijken.

De aanpak van 'Van Wijken Weten' is inmiddels geëvalueerd en het evaluatierapport en de aanbevelingen zijn aangeboden aan de gemeenteraad. Ook is gestart met de doorontwikkeling van deze aanpak naar een 'Koersnota Van Wijken Weten 2.0'.

Programmasturing
Wanneer een onderwerp (tijdelijk) bijzondere aandacht vraagt, wordt dit binnen een programma georganiseerd. In Arnhem werken we met programma's op basis van bestuurlijke prioriteit. Een programma's is een tijdelijke, unieke en complexe verzameling doelen en inspanningen waaraan wij doelgericht samenwerken, intern en extern. De programmamanagers zijn verantwoordelijk voor de realisatie van de programmadoelstellingen en vullen, samen met zijn programmateam, binnen de vastgestelde kaders in welke inspanningen en middelen daarvoor nodig zijn. De werking van programmasturing is per definitie beleidsveld-overstijgend en werkt dwars door de organisatie heen. Een nauwe afstemming tussen programmasturing, lijnsturing en wijksturing is noodzakelijk.

Ontwikkelingen

We nemen u graag mee in enkele ontwikkelingen die in onze organisatie spelen.

Corona

We werken thuis… deze ingrijpende verandering vond plaats op 16 maart 2020., Vanaf dat moment was het devies om vooral thuis te werken; letterlijk van de één op de andere dag moest dit in praktijk worden gebracht. Op een honderdtal medewerkers in kritische processen na, werden thuiswerkplekken ingericht, ICT-middelen beschikbaar gesteld, telefonische bereikbaarheid georganiseerd, kinderen thuis opgevangen (en lesgegeven), aangepaste werkafspraken gemaakt en burgers geïnformeerd. De eerste 'intelligente lockdown' was een feit.
Inmiddels zijn wij bijna twee jaar verder en gaan we langzaam over naar een nieuwe situatie. De maatregelen zijn versoepeld en iets van het oude normaal wordt merk- en voelbaar. Toch is de vanzelfsprekendheid dat we altijd 'naar kantoor komen om te werken' voltooid verleden tijd. Het kantoor wordt meer een overleg- en ontmoetingsplek voor veel van de medewerkers en je werkt daar waar je dat het beste kunt doen. Het gedachtegoed van hybride werken.

Hybride werken

Uitgangspunt voor hybride werken is 'werk daar waar jij je werk het best kunt doen'. De gemeente Arnhem heeft dit gedachtegoed omarmd en een visie geformuleerd op hybride werken. De afgelopen 2 jaar is gebruikt om dit gedachtengoed verder uit te werken en te verkennen. Organisatie breed zijn maatregelen getroffen om op deze manier toekomstbestendig te kunnen blijven werken. Ook de komende periode zal de organisatie gebruiken om verdere uitwerking te geven aan hybride werken en dit te vertalen in bijvoorbeeld het personeelsbeleid, voorzieningen en cultuur.

De ervaring leert dat de productiviteit van de organisatie niet is afgenomen. Door implementatie van hybride werken vallen werk en privé echter makkelijker te combineren, voelen mensen meer regelruimte en verantwoordelijkheid voor hun werkzaamheden. Dit alles kan bijdragen aan het ervaren van meer werkplezier. Doordat werk en privé zo in elkaar overgaan, ontstaan ook nieuwe risico's. Zo kunnen mensen eerder het gevoel van overbelasting ervaren, wat afbreuk doet aan de vitaliteit. Ook zal de werkplek thuis volgens de Arbowet moeten voldoen aan dezelfde norm als de werkplek op kantoor. Dit alles vraagt de nodige investering voor middelen, maar zeker ook voor de begeleiding van de organisatie en haar medewerkers hierin. Goed om aan te geven dat het hybride werken een proces is waarin nog niet alles is uitgekristalliseerd. Voor een adequate invulling en ondersteuning van het hybride werken zijn er in de komende jaren extra middelen benodigd.

Informatievoorziening, professionalisering en samenwerking

Openheid van informatie is een onmisbare basisregel in de lokale democratie. Gemeenteraad en college moeten tijdig over de informatie kunnen beschikken die nodig is voor het vervullen van hun rol en taken: het stellen van kaders, het controleren van het dagelijks bestuur, het nemen van besluiten en het informeren van de inwoners over het gevoerde beleid. De ambtelijke organisatie zorgt ervoor dat het bestuur over de informatie beschikt die van belang is om besluiten te nemen. De ambtelijke organisatie geeft daarbij, vanuit professionele inhoudelijke disciplines, afgewogen, integrale adviezen om weloverwogen tot een besluit te kunnen komen.

De opgave is om vorm te geven aan een professionele praktijk van informatievoorziening, waarbij openheid de norm is en de afwegingen die aan een besluit ten grondslag liggen inzichtelijk zijn voor de raad en voor de samenleving. Dan is de besluitvorming navolgbaar, en wordt het (eventuele) debat over een genomen besluit gefaciliteerd. Dit vraagt enerzijds om professionaliteit in onder meer de voorbereiding en verslaglegging van besluiten en gedegen archivering van stukken en heldere procedures en duidelijkheid over rollen en bevoegdheden. Anderzijds vraagt dit om een goede en veilige samenwerking tussen ambtelijke organisatie, bestuur en politiek. Ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid. In het plan van aanpak 'Open Arnhem' hiertoe voorstellen gedaan.

Lekker Werken aan onze Ambities voor Arnhem

Een grote en complexe organisatie als de onze vraagt permanent onderhoud, om de organisatie steeds optimaal aan te passen aan de maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven van de stad,

zodat we de gestelde doelen op doelmatige wijze kunnen bereiken. Daarom verkennen we op dit moment welke verbeterpunten te benoemen zijn en ontwikkelen we voorstellen om daaraan te werken. Dit traject is een gezamenlijke opgave van het managementteam Arnhem, medewerkers en medezeggenschap. Dit gaat langs 5 lijnen:

- Werkdruk, prioriteren en programmeren
- Beleid, uitvoering, realisatie
- Sturing: lijn, wijk en stadsprogramma's
- Ondersteuning, facilitering en advies
- Ontwikkelkansen, openheid en (zelf)vertrouwen

Krapte op de arbeidsmarkt en boeien en binnen van medewerkers
De algehele krapte op de arbeidsmarkt heeft ook effect op de gemeentelijke organisatie. Over de volledige breedte van onze organisatie merken we dat het steeds lastiger is nieuwe collega's te vinden. Ook bij veel van onze uitvoeringspartners zien wij dezelfde uitdaging. Dit maakt dat wij met elkaar nog scherper moeten zijn op wat mogelijk en uitvoerbaar is en kan ook betekenen dat wij nader moeten prioriteren of faseren bij de realisatie van ons werk.
De druk op de arbeidsmarkt is hoog, dat betekent ook dat (onze) medewerkers veel keuze hebben. Uitdaging is dus om nieuwe mensen aan te trekken en vervolgens te boeien en te binden. Dit geldt in het bijzonder voor groepen die in ons personeelsbestand nog ondervertegenwoordigd zijn. We willen immers een betere afspiegeling zijn van de bevolking waar we voor werken.

Om tijdig en flexibel te kunnen (blijven) anticiperen op bewegingen in ons medewerkersbestand, onderzoeken we de mogelijkheid van een gemeentepool. Een diverse groep van medewerkers met brede ontwikkelmogelijkheden die vooruitlopend op daadwerkelijke vacatures wordt gevormd en opgeleid om in te kunnen zetten op een groot deel van onze toekomstige vacatures. Gemeente Arnhem wil een aantrekkelijke werkgever zijn voor eenieder, een werkgever waar mensen zich blijvend kunnen ontwikkelen en duurzaam inzetbaar zijn.

De gemeente Arnhem is vooruitstrevend met haar stagebeleid. Als grote werkgever in de stad die staat voor de publieke zaak, vinden wij het van belang op allerlei niveaus mogelijkheden te bieden om stage bij ons te lopen of een korte periode werkervaring op te doen.

Integriteit
Voor een overheidsorganisatie als de onze is een goed integriteitsbeleid onmisbaar. Dit is vormgegeven in verschillende regelingen voor medewerkers en o.a. vastgelegd in het personeelshandboek. Er zijn vertrouwenspersonen waar medewerkers terecht kunnen voor integriteitsschendingen. De werkgroep 'ambtelijke integriteit' beziet incidenten vanuit een brede blik en bespreekt of, en zo ja, welke actie in voorkomende gevallen nodig is. De werkgroep heeft een adviserende rol naar de gemeentesecretaris, ontwikkelt integriteitsbeleid en bevordert bewustwording rond integriteit.
Dit alles met als doel een veilige organisatie, waarin fouten gemaakt mogen worden en waar iedereen, ongeacht afkomst of geaardheid, gelijke kansen heeft en zich gewaardeerd en thuis voelt. Ons streven een inclusieve, integere organisatie te zijn begint bij een open, niet directieve stijl van leidinggeven. We werken aan die cultuur, onder meer door 360 graden feedback in te voeren voor onze leidinggevenden.

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering valt kort samen te vatten als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de gemeente om beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het betreft de sturing en de beheersing van zowel de primaire processen als de processen die hiervoor faciliterend zijn. Elementen die daarbij van belang zijn, zijn de inzet van middelen als personele capaciteit, huisvesting, ICT, de financiële en juridische organisatie en beheersing en in- en externe communicatie. Delen van de bedrijfsvoering zijn door de gemeente Arnhem in een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Renkum en Rheden ondergebracht bij De Connectie. Afgelopen zomer is een bestuursopdracht gegeven om de ontwikkeling en governance van De Connectie te herijken.

Personeel

Formatie en bezetting

De medewerkers van de gemeente Arnhem werken met trots en passie voor de stad. Bij de gemeente Arnhem werken ongeveer 1.100 medewerkers vaste medewerkers, ca. 1.000 fte. Daarnaast werken we op dit moment samen met circa 170 fte aan inhuurkrachten, dit aantal fluctueert. Wij zetten hen in waar dat effectiever is of waar behoefte is aan specifieke kennis. Verder zijn ruim vierhonderd medewerkers werkzaam bij De Connectie, waar meer dan tweederde van de capaciteit bestemd is voor de bedrijfsvoeringsondersteuning van de gemeente Arnhem en de rest ten behoeve van buurgemeenten Rheden en Renkum.

In de afgelopen jaren is een scheefgroei ontstaan tussen de bestuurlijke ambities en de ambtelijke capaciteit. Deze problematiek uit zich het sterkst bij het cluster Strategie, Beleid en Regie (SBR), maar heeft zijn doorwerking in de breedte van de organisatie. Ten tijde van het ontstaan van de scheefgroei binnen SBR was op andere plaatsen in de organisatie sprake van vacatureruimte. Dit maakte dat er financiële ruimte was om de capaciteit aan te passen aan de groeiende ambities. Die ruimte was slechts tijdelijk, waardoor er in onze organisatie een verschil is ontstaan tussen de formatie en de bezetting. Uit vergelijkend onderzoek is gebleken dat onze bezetting past bij die van vergelijkbare gemeenten, maar de formatie is vergelijkenderwijs te laag. In de Begroting 2021 is dit knelpunt erkend en van een vooralsnog tijdelijke dekking voorzien (ad. € 2,5 mln).

De afgelopen jaren gegroeide situatie is in ieder geval aanleiding voor een inhaalslag in adequaat sturen en verantwoorden. We willen in de toekomst realistischer begroten, inzet op plaatsen waar geen of slechts tijdelijke dekking is voorkomen en hier door centrale programmering van werkzaamheden en werkdruk strakker op sturen. Dit geldt ook voor het begroten en verantwoorden van tijdelijke inhuur.

Inclusie en diversiteit

De gemeente Arnhem wil een inclusieve en diverse organisatie zijn, die op alle niveaus binnen de organisatie een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking. Zo zal de organisatie beter toegerust zijn voor de opgaven van de stad, kan er een betere dienstverlening worden geboden en zal de gemeente meer toekomstbestendig zijn. Arnhem wil een stad en een organisatie zijn waarin alle inwoners zich herkennen en welkom voelen. We willen daarin vooruitlopen op andere gemeenten en een voorbeeld voor andere (Arnhemse) organisaties zijn. Deze ambitie wil de organisatie realiseren door zich specifiek te richten op twee onderdelen:

1. een divers personeelsbestand en
2. een inclusieve (werk)cultuur.

Dit vraagt veel én continue inzet en aandacht. Dit alles om een aantrekkelijk werkgever te zijn, waar iedereen zich welkom en gewaardeerd voelt. Er ligt een uitvoeringsplan klaar om opgepakt te worden, met als doel het resultaat te behalen. De dekking voor uitvoering van dit uitvoeringsplan en de uitvoering van een aantal moties is niet in de Begroting opgenomen.

Gemeentelijke huisvesting

Er zijn onderzoeken gedaan naar mogelijke en noodzakelijke veranderingen in de huisvesting van de gemeente Arnhem. Zo zijn bijvoorbeeld studies gedaan naar uitbreiding van het stadhuis, met als oogmerk om de ambtelijke organisatie daar te concentreren en de huur van het stadskantoor te kunnen beëindigen of beperken. Uiteindelijk is besloten om die optie niet verder uit werken en een plan B te ontwikkelen. Dat plan B krijgt een bredere scope, omdat we daarin actuele ontwikkelingen rond hybride werken en samen werken in de wijken mee willen nemen.
Een nieuwe werkelijkheid, waarbij medewerkers hun werkzaamheden hybride verrichten op de plaats waar dat het meest effectief is, heeft grote betekenis voor onze huisvesting. Werk vindt niet langer alleen maar op kantoor plaats. Het kantoor wordt voor veel van de medewerkers meer een overleg- en ontmoetingsplek. Naast deze beweging zijn er uiteraard nog steeds functies waarvoor de dagelijkse werkzaamheden ook dagelijks bezoek aan een kantoor betekenen. Dit vraagt om differentiatie en maatwerk. Kantoorbezoek betekent dus ook niet per definitie een gang naar het stadhuis of het stadskantoor. Arnhem heeft ook verschillende andere werkplekken, buiten het stadhuis, stadskantoor of de gemeentewerf. In het huisvestingsplan willen we ook invulling geven aan de wens van het

cluster Werk & Inkomen, de Teams Leefomgeving en de Sociale Wijkteams om het wijkgericht werken verder te versterken middels integrale dienstverlening dicht bij de inwoner. Dit vraagt om gezamenlijke huisvesting in de wijken, waarbij ook voor ketenpartners en medewerkers uit de kernorganisatie mogelijkheden zijn om aan te landen. Op dit moment vindt een quickscan plaats naar de haalbaarheid van gezamenlijke huisvesting in de wijken. De uitkomst is medebepalend voor de huisvestingsbehoefte op een centrale (hoofd)locatie.

Klimaatplan gemeentelijke organisatie – certificering CO_2-prestatieladder

Om de klimaatverandering te beperken, is het belangrijk dat de uitstoot van broeikasgassen sterk vermindert. Dit betekent dat er ook in Arnhem een overgang moet plaatsvinden van fossiele energie naar schone energie, met als doel in 2050 een klimaatneutrale stad. De gemeente heeft voor haar eigen organisatie daarin een voorbeeldfunctie. Hiervoor heeft de gemeente Arnhem, inclusief Scalabor en Sportbedrijf Arnhem, in 2019 een Klimaatplan uitgewerkt waarin onze CO_2-footprint en CO_2-reductiemaatregelen en -doelen tot en met 2023 zijn vastgesteld:

- 40% CO_2-reductie in 2023 ten opzichte van 2018
- In 2021 niveau 4 en in 2023 niveau 5 van de CO_2-Prestatieladder behalen.

Op basis van de halfjaarlijks gemeten CO_2-footprint en de geplande maatregelen constateren we dat we op koers liggen om 40 % CO_2-reductie in 2023 ten opzichte van 2018 te halen. In november 2021 heeft de certificerende instelling TÜV een positief advies afgegeven voor certificering op niveau 4 van de ladder. In 2021 is in een stappenplan het proces beschreven naar een klimaatneutrale organisatie. In 2022 wordt het Klimaatplan geactualiseerd en worden CO_2-reductiemaatregelen en -doelen tot en met 2026 uitgewerkt, met het stappenplan als koers. Aanvullende investeringsvoorstellen voor CO_2-reductiemaatregelen worden via de P&C-cyclus ter besluitvorming voorgelegd. De huidige geplande CO_2-reductiemaatregelen voor de doelstellingen tot en met 2023 zijn reeds begroot.

Lokaal, Sociaal, Duurzaam en Circulair inkopen en aanbesteden

We willen ons inkoop- en aanbestedingsbeleid verder verbeteren, zodat inkoop een wezenlijke bijdrage levert aan de ambities lokaal sociaal, duurzaam en circulair. Concreet: we willen meer circulariteit en energie- en klimaatneutraliteit in onze inkoop en aanbestedingen. We willen lokale ondernemers een eerlijke kans geven om diensten en producten te leveren. En we stimuleren opdrachtnemers om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen, door resultaten op dit gebied op te nemen in het aanbestedingscontract.

Informatisering en digitalisering

Informatisering is in het kort het inzetten van middelen uit de informatie- en communicatietechniek (ICT) voor uitvoering, meting en sturing van processen. De gemeente Arnhem voert vele processen uit op de verschillende domeinen. Alleen al bij burgerzaken zijn het er al 70. De gemeente gebruikt hiervoor in totaal zo'n 500 ICT systemen; is direct of indirect verbonden met 50 websites en biedt en groot deel van haar diensten online aan. Wat dit kan betekenen voor de kwetsbaarheid van systemen is inmiddels duidelijk geworden door hacks en ransomware bij vergelijkbare organisaties.
Arnhem is op het gebied van digitalisering vergeleken met gemeentes van gelijke omvang geen koploper, maar zeker ook geen achterloper. De Connectie voert voor de gemeente Arnhem, Renkum en Rheden ondersteunende taken uit op het gebied van ICT. Dit gaat dan om de 'hardere' onderdelen van de techniek: de opslag, de apparatuur en het technisch beheer van systemen. ICT is inmiddels meer dan een randvoorwaarde, het is in veel opzichten de kern van onze werkprocessen. De investeringen in ICT en ICT-veiligheid liggen daarom al jaren in een stevig groeipad.

Open en transparante overheid

Er is een scala aan nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van openheid en transparantie, met als voornaamste de Wet Open Overheid. De wet is bedoeld om overheden transparanter te maken en moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. Als de WOO van kracht wordt, vervangt deze wet de Wet Openbaarheid van Bestuur. Dit heeft grote impact op de informatievoorziening en de door het Rijk hiervoor beschikbaar gestelde middelen zijn niet afdoende. De VNG heeft een handreiking geschreven waarin per jaarschijf beschreven is wat er moet gebeuren. Om gegevens transparant te maken, moeten ze betrouwbaar en vindbaar zijn.

Om te voldoen aan de Wet Openbaarheid van Bestuur lopen momenteel al inspanningen. Er zijn nog grote achterstanden op het gebied van het toegankelijk maken van analoge en digitale archieven. Naar de toekomst toe moet het proces anders ingericht worden. Dit vraagt in de toekomst om investeringen die nog niet in de begroting zijn opgenomen.

Informatieveiligheid en privacy
In 2019 is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid ingevoerd als wettelijk kader waaraan gemeenten moeten gaan voldoen. De landelijke overheid wil dat inwoners bij alle overheden hetzelfde niveau van veiligheid voor hun gegevens kan verwachten. Tegelijkertijd nemen externe dreigingen toe. De dienstverlening van Arnhem heeft in de afgelopen 3 jaar al meerdere malen last gehad van veiligheidsincidenten. In het regeerakkoord wordt ook nadrukkelijk gesproken over de toenemende mate waarin geïnvesteerd moet worden in cybersecurity.

Uit voorlopige resultaten van de ENSIA (eenduidige normatiek single information audit) evaluatie 2021 op gebied van informatieveiligheid blijkt dat de organisatie blijvend extra zal moeten investeren om te groeien naar een passend volwassenheidsniveau wat betreft informatieveiligheid en privacy. Om daarmee opgewassen te zijn tegen de bedreigingen en te voldoen aan de wettelijke eisen op gebied van informatieveiligheid en privacy (Baseline Informatieveiligheid Overheid en Algemene Verordening Gegevensbescherming) – in maart wordt nog een extern onderzoek uitgevoerd om exact vast te stellen op welke vlakken sprake is van hiaten.

Extra investeringen zijn benodigd. We zien wereldwijd een bovengemiddelde stijging in de kosten van informatievoorziening en ICT. Personeel in het vakgebied is schaars geworden, waardoor een stuwing in het loongebouw en extra inhuur onvermijdelijk lijkt. Een achterstand in het werk en de kwaliteit dreigt, met uitval en achterhaalde informatiesystemen tot gevolg.

De Connectie
Een aantal uitvoerende onderdelen van de bedrijfsvoering van de gemeente Arnhem zijn, samen met de gemeenten Renkum en Rheden, ondergebracht bij De Connectie. Hoewel in de afgelopen jaren op een aantal terreinen progressie is gemaakt, is tegelijkertijd op een aantal terreinen sprake van noodzaak tot verbetering. Zo is de voortgang in de beoogde harmonisaties nog onvoldoende.
De accountant van de gemeente Arnhem vraagt in haar boardletter 2021 aandacht voor de mate waarin de gemeente Arnhem zicht heeft op de kwaliteit van uitbestede processen, waaronder die bij De Connectie. In een bestuurlijke reactie is aangegeven dat hieromtrent bij de start van De Connectie onvoldoende heldere afspraken zijn gemaakt. Hierop zal een inhaalslag moeten worden gemaakt.

Het bestuur van De Connectie, gevormd door wethouders van de drie betrokken gemeenten, heeft in de zomer van 2021 een bestuursopdracht geformuleerd voor herijking van de samenwerking. Daarbij gaat het om nieuwe afspraken met betrekking tot de wijze van organiseren (governance), een duidelijke toekomstvisie omtrent de positie van De Connectie op langere termijn en het financieel perspectief van De Connectie in relatie tot de financiële en bestuurlijke positie van de eigenaar-gemeenten.
De raad is hierover geïnformeerd met een raadsbrief d.d. 20 juli 2021 (zaaknummer 590827).

Werken aan een toekomstbestendige organisatie
Om de staat van de organisatie gelijke tred te laten houden met de staat van de stad heeft u in dit hoofdstuk diverse mogelijke en noodzakelijke investeringen voorbij zien komen. Deels betreffen deze een bestuurlijke keuze; we volstaan met enkel het tekstueel noemen hiervan. Op enkele onderdelen is echter sprake van eisen uit wet- en regelgeving en/of van substantiële risico's. We benoemen dit op eenzelfde wijze als bij de factsheets op de verschillende begrotingsonderdelen:

Uitvoering amendementen, moties en toezeggingen:

- Uitvoering moties Diversiteit en Inclusie eigen personeel

Wettelijk en/of financieel onvermijdelijke beleidsintensiveringen:

- Formatie SB&R
- Informatieveiligheid en privacy
- Kostenstijging IV/ICT
- Open en transparante overheid

Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt:

- Gratis telefoonnummer gemeente

5. Meerjarig financieel beeld 2022-2026

Financiën

Belangrijke ontwikkelingen voor het financieel kader

Regeerakkoord

De financiële ruimte voor de gemeente wordt in belangrijke mate bepaald door de inkomsten van het Rijk via het gemeentefonds. In het landelijke Regeerakkoord zijn de daarin opgenomen ambities vertaald naar een verwacht effect op het accres van het gemeentefonds voor de komende jaren. Het accres betekent het meegroeien van de inkomsten van de gemeente met de rijksuitgaven. Op veel onderdelen zijn in het Regeerakkoord ambities opgenomen waarbij gemeenten een grote rol spelen. Veel hiervan zal pas in de komende periode scherper worden.
Er is in het Regeerakkoord ook een aantal maatregelen voorgesteld die het gemeentefonds direct raken: het incidenteel schrappen van de oploop van de opschalingskorting en de toekenning van extra middelen voor Jeugdzorg met daarbij ook een oplopende bezuiniging. Deze bezuiniging is momenteel onderwerp van discussie in Eerste en Tweede Kamer.
Een laatste belangrijk aandachtspunt is dat in het laatste jaar 2026 van het Regeerakkoord een sterke daling van rijksinkomsten is voorzien. Dit komt door het terugvallen van het accres naar een structureel niveau en het vervallen van het tijdelijk schrappen van de opschalingskorting. De minister van Binnenlandse Zaken heeft aan de Tweede Kamer meegedeeld dat om een stabielere financiering voor de medeoverheden te realiseren en hun autonomie te vergroten, in de komende jaren een nieuwe financieringssystematiek voor de periode na 2025 uitgewerkt wordt, waarbij de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt betrokken. Daarbij worden ook alternatieven voor de onroerendezaakbelasting (OZB) en de motorrijtuigenbelasting (MRB) in de beschouwing betrokken. In het Regeerakkoord is hierop een voorschot genomen door het accres in 2026 al af te ramen. Het is echter nog niet duidelijk of en in hoeverre gemeenten vanaf 2026 het belastinggebied kunnen uitbreiden. Dat is een lastige situatie, omdat het laatste jaar van de meerjarenraming een formeel toetsjaar voor de provinciaal toezichthouder is. Nadere uitwerking, in gesprek met medeoverheden, zal nog plaatsvinden. Wel heeft de minister van BZK toegezegd vóór de zomer met een zogenaamde Contourennota te komen.

Helaas is er na het verschijnen van het Regeerakkoord nog geen concrete doorrekening gemaakt in de vorm van bijvoorbeeld een tussentijdse circulaire waarin gemeenten zekerheid wordt gegeven over de hoogte van het accres voor de komende jaren. Het kan (in elk geval incidenteel) gaan om substantiële bedragen, waarbij de doorwerking van de in het Regeerakkoord opgenomen ambities in het accres een belangrijke factor is die het realiteitsgehalte van het accres uit het Regeerakkoord bepaalt. Eind maart, vooruitlopend op de meicirculaire 2022, zal BZK een eerste doorkijkje geven van de financiële gevolgen voor gemeenten. Deze doorrekening zal gebaseerd zijn op de stand coalitieakkoord. Waarschijnlijk zal pas in de meicirculaire 2022 met meer duidelijkheid het accres voor de komende jaren bepaald kunnen worden.

Herverdeling gemeentefonds (algemene uitkering)

Er komt een nieuwe Financiële Verhoudingswet, met als concreet resultaat een herijking van het gemeentefonds. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 2 februari 2021 mede namens de staatssecretaris van Financiën de adviesaanvraag voor de herijking van het gemeentefonds ingediend bij de Raad voor het Openbaar bestuur (ROB). De consultatie van het ROB heeft geleid tot een rapport met diverse kanttekeningen op zowel de inhoud van het voorgestelde nieuwe model als de transparantie van het proces. Inmiddels is op een aantal momenten een overzicht met herverdeeleffecten voor alle gemeenten gepresenteerd. Het Rijk verwacht in het voorjaar te reageren op de adviezen over de herverdeling van het gemeentefonds en een besluit te nemen over

het vervolg. Het is onduidelijk of dit op tijd is om in de meicirculaire 2022 op te kunnen nemen. Dit is een belangrijke voorwaarde om de effecten in de Begroting 2023 te kunnen verwerken.

Het effect voor Arnhem dat volgt uit het laatst gepresenteerde model is een structureel voordeel van circa € 5 miljoen. Hier wordt in stappen naartoe gegroeid (voordeel is maximaal € 15 per inwoner per jaar). Omdat er nog onzekerheid is over de definitieve uitkomsten van het nieuwe model, de consultaties die nog moeten plaatsvinden, de besluitvorming én het moment van besluitvorming hierover, wordt in dit financieel beeld nog geen meerjarig effect in de exploitatie opgenomen. In de aanloop naar de Begroting 2023 is er wellicht meer duidelijkheid over de besluitvorming en de definitieve effecten voor onze begroting.

Herverdeling model Beschermd Wonen binnen gemeentefonds
Op grond van het advies van de Commissie Toekomst Beschermd Wonen (Commissie Dannenberg) wordt een objectief verdeelmodel voor Beschermd Wonen ingevoerd. Als uitgangspunt geldt dat mensen (bij voldoende en voldoende gevarieerd woningaanbod) een eigen woning hebben in de wijk waarbij gemeenten verantwoordelijk zijn voor de benodigde zorg en ondersteuning van hun eigen inwoners. Het objectieve verdeelmodel, is in tegenstelling tot het historische (op aanbod gefinancierde) verdeelmodel, gebaseerd op een model dat is gebaseerd op objectieve maatstaven. Daarmee staat de Regio Centraal Gelderland voor een forse transformatieopgave: onze regio kent – in historisch perspectief – een bovenmatige aanwezigheid van (verblijfs)voorzieningen, veel aanbieders, en een onevenredige spreiding van verblijfsvoorzieningen over onze gemeenten. Bovendien heeft de gemeente Arnhem, vergeleken met de meeste andere regiogemeenten, een bovenmatige aanwezigheid van voorzieningen in relatie tot het aantal inwoners. Door de geleidelijke invoering (van Rijkswege) van het nieuwe objectieve verdeelmodel zal er tussen 2024 en 2033 stap voor stap minder geld beschikbaar zijn voor beschermd wonen. Hierover moet nog definitieve besluitvorming door het kabinet plaatsvinden. Het effect voor de regio en voor Arnhem bedraagt circa € 24 miljoen met een ingroeipad van 10 jaar (nadeel loopt jaarlijks met € 2,4 miljoen op). Dit ligt in lijn met eerder gepubliceerde uitkomsten in 2019. In het financieel beeld is deze afbouw van de inkomsten vanwege de onzekerheid over de besluitvorming nog niet verwerkt. In het risicoprofiel in de jaarrekening 2021 is hiervoor wel een risico van € 14,5 miljoen opgenomen.

Jaarresultaat 2021
Op het moment van opstellen van dit informatiedossier wordt ook de jaarrekening over 2021 opgesteld en gecontroleerd door de accountant. Naar het zich laat aanzien zal een positief resultaat worden gerealiseerd van tussen de € 20 en € 25 miljoen dat zowel aan de algemene reserve toegevoegd kan worden als bestemd kan worden voor specifieke doeleinden. Voor 1 mei wordt de concept jaarrekening aan de raad toegezonden.

Financieel meerjarenbeeld

Hieronder is het verwachte financieel meerjarenbeeld opgenomen voor de jaren 2022 tot en met 2026. De hiervoor beschreven ontwikkelingen zijn hierin nog niet meegenomen, zodat het beeld bestaat uit de zekere autonome ontwikkelingen, aangenomen moties die nog niet financieel verwerkt zijn, de financieel en/of wettelijk onvermijdelijke knelpunten en het lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt. De autonome ontwikkelingen zijn onder het beeld nader toegelicht. De overige issues zijn in de factsheets in hoofdstuk 3 toegelicht.

Financieel beeld 2022-2026	2022	2023	2024	2025	2026	Factsheet
Autonome ontwikkelingen:						
Gemeentefonds september- en decembercirculaire	11.655	14.753	14.883	15.868	16.178	
Nominaal 2022	-2.300	-2.300	-2.300	-2.300	-2.300	
Nominaal 2023		-15.000	-15.000	-15.000	-15.000	
Stikstofagenda		-100				
Actualisatie BUIG	-1.300	-1.300	-1.500	-1.500	-1.500	
Voordeel wsw	452					
Burgerzaken voordeel BRP straat Zevenaar		508	508	508	508	
Totaal autonome ontwikkelingen begroting	**8.508**	**-3.439**	**-3.409**	**-2.424**	**-2.114**	

Financieel beeld 2022-2026	2022	2023	2024	2025	2026	Factsheet
Amendementen, moties en toezeggingen:						
Arnhem Energy Week	-50					Economische zaken/acquisitie
Uitvoering motie Bijzondere Bijstand <21		pm	pm	pm	pm	Armoedebeleid
Uitvoering motie onder de streep		pm	pm	pm	pm	Armoedebeleid
Fietsparkeerplan		-500	-500	-500	-500	Mobiliteit
Uitvoering moties Diversiteit en Inclusie eigen personeel		-65				Bedrijfsvoering - Personeel en organisatie
Tekort Bridge to Liberation (21A62)		-100	-100	-200	-100	Herdenken
Cultuurcentrum Zuid		pm	pm	pm	pm	Cultuur
Totaal amendementen, moties en toezeggingen	**-50**	**-665**	**-600**	**-700**	**-600**	

Totaal autonome ontwikkelingen en amendementen, moties en toezeggingen	**8.458**	**-4.104**	**-4.009**	**-3.124**	**-2.714**	

Financieel beeld 2022-2026	2022	2023	2024	2025	2026	Factsheet
Wettelijk en/of financieel onvermijdelijke beleidsintensiveringen: *Actualisatie zorg*						
Stijging kosten HO door vergrijzing en tariefstijgingen	-424	-994	-1.664	-2.034	-1.904	Wmo
Stijging kosten WRV	-370	-460	-795	-795	-795	Wmo
Stijging kosten doelgroepenvervoer				-274	-262	Wmo
Stijging kosten Jeugd (tariefstijging en volumelstijging)	-2.275	-2.590	-2.684	-1.685	-2.221	Jeugdzorg
Voordeel binnen zorgbegroting	6.650	5.518	4.885	3.191	3.261	Wmo/jeugd
Herverdeelaffect Beschermd Wonen						
Beëindiging woonfuncties woonboten Nieuwe Haven		-500				Economische zaken/acquisitie
Bijdrage E-depot Gelders Archief		-54	-54	-54	-54	Cultuur
Verlenging afspraken voor sw-medewerkers		-920	-1.915	-2.280	-2.280	Werk en inkomen
Aanpassing afstemmingsverordening (incl. uitvoeringskosten)	-195					Werk en inkomen
Omzetten pilots uitvoering Wgs in structureel beleid		-155	-155	-155	-155	Schulddienst verlening
Hogere enegrieprijzen Sportbedrijf		-300	-300	-300	-300	Publieke gezond-heid en sport
Onderwijshuisvesting		-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	Onderwijs en on-derwijshuisvesting
Milieutoezicht ODRA		-150	-150	-150	-150	Verstedelijking, ruimtelijke ordening en Omgevingsvisie Arnhem 2040
Gevolgen Wet kwaliteitsborging bouw		-130	-130	-130	-130	Verstedelijking, ruimtelijke ordening en Omgevingsvisie Arnhem 2040
Baggeren		pm				Openbare ruimte
Formatie SBR	-1.000	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	Bedrijfsvoering - Algemeen
Informatieveiligheid&privacy		-1.470	-1.470	-1.370	-1.270	Bedrijfsvoering - Informatie en automatisering
Kostenstijging IV/ICT		-635	-635	-635	-635	Bedrijfsvoering - Informatie en automatisering
Open en transparante overheid: capaciteit informatievoorziening en kwaliteitssysteem		-200	-200	-200	-100	Bedrijfsvoering - Informatie en automatisering
Totaal wettelijk en/of financieel onvermijdelijk	**2.387**	**-8.540**	**-10.767**	**-12.371**	**-12.496**	

Financieel beeld 2022-2026	2022	2023	2024	2025	2026	Factsheet
Lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt:						
Toekomstbestendige werklocaties		-200	-200			Economische zaken / acquisitie
RTV Arnhem / Connect			-100	-100	-100	Cultuur
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen: Uitvoeren regionale agenda	-412	-687	-687	-687	-687	Regionale samenwerking
Intensivering beschut werk						Werk en inkomen
Overnemen financiering schuldenpreventie bij jongeren		-230	-230	-230	-230	Schulddienst-verlening
Preventieactiviteiten schulddienstverlening		-153	-153	-153	-153	Schulddienst-verlening
Subsidies welzijnspartijen		-1.300				Welzijn
Onderhoud beweegvoorzieningen in de openbare ruimte		-100	-100	-100	-100	Publieke gezond-heid en sport
Onrendabele top huisvesting bijzondere doelgroepen		pm				Wonen
Plan van aanpak woonwagenlocaties		-100	-600	-100	-100	Wonen
Uitvoering en handhaving reguleringsinstrumentarium (ODRA)		-60	-60	-60	-60	Wonen
Risico op kapitaalvernietiging groot onderhoud wegen			-23	-46	-69	Openbare ruimte
Dierenasiel						Dierenwelzijn
Continuering bestaande milieuzone		-69	-69	-69	-69	Mobiliteit
Impuls duurzame bereikbaarheid (basis scenario)			-24	-47	-70	Mobiliteit
Fase 2 Rozetgarage			-150	-150	-150	Mobiliteit
Bewonersondersteuning wijkbudgetten		-800	-800	-800	-800	Welzijn
Gratis telefoonnummer gemeente		-100	-100	-100	-100	Publieke dienstverlening
Totaal lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt	**-412**	**-3.799**	**-3.296**	**-2.642**	**-2.689**	

Totaal autonome ontwikkelingen, uitvoering moties, wettelijk en/ of financieel onvermijdelijke beleidsintensiveringen en lopend beleid dat niet (volledig) in de begroting is verwerkt	**10.432**	**-16.442**	**-18.072**	**-18.138**	**-17.898**	

September- en decembercirculaire gemeentefonds

De Begroting 2022 is gebaseerd op de raming van het gemeentefonds zoals voor Arnhem volgt uit de meicirculaire 2021. Inmiddels zijn de septembercirculaire en decembercirculaire 2021 ontvangen en doorgerekend. Daaruit volgt een verwachte stijging van het accres ten opzichte van mei 2021 en worden diverse maatstaven geactualiseerd. Vanaf 2023 is de verwachte verhoging van de algemene uitkering als gevolg van de nominale indexatie meegenomen. Dit dient als dekking voor onze nominale en volume indexatie (zie verderop). Op de laatste plaats is er in de september- en decembercirculaire een aantal nieuwe taakmutaties en decentralisatie-uitkeringen (DU's) opgenomen. In het geval van taakmutaties, zal dit zeker leiden tot extra kosten in het beleidsveld. In het geval van een DU is er meer beleidsvrijheid om hierin keuzes te maken. Daar waar voorgesteld wordt deze over te hevelen naar beleidsvelden ter dekking van extra lasten, is dit als zodanig in het financieel beeld verwerkt. Uiteindelijk resteert op basis van de september- en decembercirculaire een reeks van € 12,0 miljoen in 2022 oplopend tot € 16 miljoen in 2026 als voordeel voor de algemene middelen.

Prognose nominaal en volume

Jaarlijks moet de begroting voor de komende jaren bijgesteld worden voor de loon- en prijsontwikkeling (nominaal) en de groei van de stad (volume). Het aantal inwoners van de stad is gegroeid met 0,5%, ook het aantal woningen groeide met 0,7%. Door de budgetten die gevoelig zijn voor de groei van de stad met deze percentages te laten stijgen komt de totale volume-indexatie uit op € 1,7 miljoen.
Hiernaast moet de begroting aangepast worden voor de stijging van de lonen en de prijzen. Zoals in de financiële verordening is beschreven wordt bij de Perspectiefnota een grove inschatting van de loon- en prijsontwikkeling opgenomen op basis van de meest actuele raming van de consumentenprijsindex (cpi) door het CPB. Op dit moment is dat de middellange termijn (MLT) verkenning van september 2021 de meeste recente raming hiervoor. Op 9 maart is het Centraal Economisch Plan (CEP) gepubliceerd en zal de raming van de nominale ontwikkeling worden geactualiseerd. Bij de Begroting wordt vervolgens een uitwerking van de nominale indexatie gemaakt waarbij gekeken wordt naar aparte indexen voor de verschillende budgetten: de prijsontwikkeling van de overheidsconsumptie uit het CEP, de indexatie van zorgcontracten (de OVA) en de cao afspraken en indien die er niet zijn de raming van de ontwikkeling van de loonkosten uit het CEP.

Indien een raming opgesteld wordt van de nominale ontwikkeling op basis van de cpi van 1,9% bedraagt die op dit moment € 9,1 miljoen structureel vanaf 2023. We weten echter nu al dat met name de OVA waar in de Begroting mee gerekend wordt, hoger uitkomt. De voorlopige raming bedraagt 3,9%. Daarnaast is de loonontwikkeling ook hoger dan de cpi. We kunnen nu een specifiekere raming van de loon- en prijsontwikkeling maken met de aparte indexen (meetmoment MLT) die voor de berekening voor de begrotingsvoorbereiding wordt gedaan. Deze raming komt € 4,6 miljoen hoger uit op € 13,7 miljoen. Daarmee komt de voorlopige compensatie voor loon-, prijs- en areaalcompensatie voor 2023 uit op structureel € 15 miljoen.

De loon- en prijsontwikkeling voor 2022 gaat naar verwachting hoger uitvallen dan waar in de Begroting 2022 rekening mee is gehouden. Het is niet gebruikelijk dat er met name voor de prijscompensatie een nacalculatie plaatsvindt. Doorgaans zijn de fluctuaties van een beperkte aard waardoor beperkte voor- en nadelen over de jaren elkaar compenseren. In de tweede helft van 2021 is de inflatie echter fors op gaan lopen. De begin 2022 afgesloten cao kent een fors hogere loonontwikkeling dan de 1,5% zoals door het CPB geraamd in maart 2021. Hierdoor ontstaat een structureel nadeel van € 1,3 miljoen. Op basis van de loon- en prijsontwikkeling uit het CEP 2021 bedroeg de indexatie voor subsidies 1,5 %. Op basis van de MLT komt deze uit op 2,2%. Dit zou een aanvullende compensatie voor subsidies van € 0,6 miljoen betekenen. Samen met de compensatie op overige posten op de begroting, komt een totale voorlopige raming voor loon en prijscompensatie 2022 € 2,3 miljoen hoger uit dan geraamd bij de Begroting 2022. Deze raming wordt ook op basis van het CEP geactualiseerd.

Actualisatie MIP en bestemmingsreserve Solvabiliteit

Deze volgt zo spoedig mogelijk na actualisatie van de Meerjareninvesteringsplanning (MIP) in de komende weken.

BUIG actualisatie

Op 3 juli 2019 heeft de raad ingestemd met het programmaplan 'Doorbraak naar Werk' en het realistisch en actueel begroten van BUIG (gebundelde uitkeringen). Zoals ook vermeld in de raadsbrief 'Gebundelde uitkering (BUIG) 2021 en 2022' van november 2021 wordt de bijgestelde raming voor 2023 en verder meegenomen in de voorbereiding op de Begroting 2023. De bijstelling van 2022 wordt meegenomen in verzamelbesluit 1 van 2022.

WSW actualisatie

De gerealiseerde uitstroom SW over 2021 is groter geweest dan begroot. Dit leidt tot een incidentele terugbetaling over 2021. De meerjarige begroting wordt geactualiseerd zodra de meicirculaire 2022 bekend is gemaakt. In de Begroting 2023 wordt dit meegenomen.

Burgerzaken voordeel BRP straat Zevenaar

In de Perspectiefnota 2021-2024 is een voordeel van € 508.000 in 2021 en 2022 gemeld op de BRP-straat Zevenaar. Bij dit onderdeel van Burgerzaken kunnen asielzoekers uit het IND-centrum in Zevenaar zich inschrijven in de basisregistratie personen. Dit voordeel ontstaat doordat de compensatie voor de BRP-straat hoger is dan de kosten die Burgerzaken daarvoor maakt. Dit voordeel komt vanaf 2023 structureel ten gunste van de algemene middelen.

Hieronder zijn een aantal specifieke (financiële) onderwerpen benoemd. Hierbij gaat het om de volgende onderdelen:

- P&C-cyclus,
- risicomanagement,
- solvabiliteit,
- belastingen,
- leges en heffingen.

P&C-cyclus

Doorontwikkeling P&C cyclus

Gemeente Arnhem kent een Planning & Control (P&C) cyclus die bestaat uit een Perspectiefnota, een Begroting, twee tussentijdse rapportage(s) (Turap) en de Jaarrekening. Deze zijn te vinden op de website financien.arnhem.nl. Tevens verschijnt tegen het einde van een jaar een nota Budgetoverhevelingen en is tussentijds sprake van verzamelbesluiten en standenoverzichten.
In de afgelopen jaren is op basis van een gezamenlijke bestuurlijke en ambtelijke ambitie gewerkt aan een doorontwikkeling van deze cyclus. Er zijn stappen gezet in de vorm van een andere opzet van de begroting, het versterken van het inzicht in doelen van beleid, het verbeteren van de financiële toelichting in de cyclusproducten en het vergroten van de leesbaarheid van de stukken voor inwoners door meer grafische weergave.
Tegelijkertijd geldt: verander- en verbetertrajecten zijn nooit helemaal klaar. Zo is nog verbetering mogelijk op het gebied van het gebruik van meetbare doelen. De motie 20M277 'Voortaan wel meetbare doelen' roept op om voor alle gemeentelijke beleidsdoelen betere (kwantitatief) meetbare doelen met bijbehorende indicatoren te hanteren. Monitoring is nodig voor een goede sturing op de gemeentelijke beleidsdoelen. Er is een investering nodig om deze monitoring voor elk beleidsterrein met bijbehorende doelen op een duurzame en structurele wijze op te zetten. Ook is er een nadrukkelijker koppeling aan te brengen tussen doelen en budgetten. Daarnaast stellen we vast dat in toenemende mate sprake is van grote, integrale opgaven waarbij het de uitdaging is deze zodanig in de cyclusproducten te verwerken dat we blijven voldoen aan de vereisten uit het BBV én de raad periodiek een juist en volledig inzicht krijgt in de voortgang van deze grote opgaven. En vanuit de evaluatie Van Wijken Weten ligt er een advies om de administratieve inrichting rond wijksturing te vereenvoudigen. Een nieuwe raadsperiode is een mooi moment om (nieuwe) ambities te formuleren ten aanzien van de doorontwikkeling van de P&C cyclus.

Zero based begroten

In het proces rond Perspectiefnota en Begroting wordt in de basis uitgegaan van het bestaande niveau van ambities, middelen en uitgaven en wordt vervolgens veelal gesproken over mutaties op een bestaande situatie in termen van extra geld voor nieuwe taken, indexatie van budgetten en financiële uitwerking van bezuinigingen. Door dit proces jaar op jaar toe te passen, ontstaat een begroting die in bepaalde mate is opgebouwd uit mutaties. Doordat al deze mutaties een zekere foutmarge in zich hebben, vervaagt door de jaren heen de aansluiting tussen de uitgevoerde activiteiten en het budget binnen een programma. Een middel om dit te doorbreken is het weer vanaf nul, op basis van daadwerkelijk uitgevoerde activiteiten, opbouwen van de begroting. Deze aanpak, zero based begroten genaamd, gaan we inzetten parallel aan het begrotingsproces 2023. Zero based begroting leidt niet per se tot forse veranderingen in de programma omvang. Het resultaat is vooral een herijkt programma waarin transparant(er) is uit welke activiteiten en budgetten het is opgebouwd.
Het betreft een intensief traject dat veel tijd en aandacht vraagt. Om die reden wordt ervan uitgegaan dat jaarlijks twee begrotingsprogramma's op deze wijze kunnen worden aangepakt. Mogelijk dat groeiende ervaring en handigheid dit proces nog kan versnellen.

Artikel 213a onderzoeken

Artikel 213a van de Gemeentewet stelt dat het college periodiek onderzoek verricht naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur en hierover schriftelijk verslag uitbrengt. De gemeente Arnhem heeft dit vastgelegd in de verordening 'Periodiek onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid' en verwijst hiernaar in de verordening 'Financieel beleid en beheer'. Na het instellen van de verordening in 2004 is hiermee aan de slag gegaan. Medewerkers zijn getraind en een aantal 'art. 213a onderzoeken' werd uitgevoerd. In jaren daarna voegde Arnhem zich in het beeld van veel andere gemeenten: er werden nog steeds onderzoeken uitgevoerd maar deze werden niet specifiek geduid als '213a onderzoeken'. In een raadsbrief d.d. 14 september 2021, zaaknummer 601157, is uitgewerkt hoe te komen tot een goede, meer gestructureerde uitvoering. Daarbij is ook aangekondigd dat afspraken over dergelijke onderzoeken zullen worden opgenomen in een geactualiseerde Verordening Financieel beleid en beheer. Actualisatie van deze verordening is voorzien in het voorjaar van 2022. Tevens is de ambitie uitgesproken om jaarlijks één of twee uit te voeren onderzoeken expliciet te kwalificeren als een '213a onderzoek'.

Risicomanagement

De raad geeft richting aan hoe er voor -, met- en in onze stad wordt gewerkt. Dat gebeurt bij de vaststelling van de Perspectiefnota, de Begroting en bij de behandeling van concrete raadsvoorstellen. Daarop wordt teruggeblikt bij het Jaarverslag. Zo stuurt de raad op de doelstellingen en de effecten die gemeentelijke plannen en de uitvoering daarvan met zich mee brengen. Het takenpakket van de gemeente is breed en omvangrijk. In de begroting staan uitgaven en inkomsten van meer dan € 760 mln.
De wereld waarin Arnhem haar plan uitvoert is niet altijd voorspelbaar. Soms krijgen we te maken met financiële tegenvallers die het lastiger maken om doelstellingen te bereiken. En ook zijn er soms meevallers. Om hier beter op in te kunnen spelen doet de gemeente aan risicomanagement. Dit houdt in dat door het nemen van maatregelen risico's zich niet of in mindere mate voordoen of risico's worden ingecalculeerd.
Om risico's te beheersen zijn verschillende vormen van maatregelen mogelijk: risico delen met andere betrokken partijen, een verzekering afsluiten, proberen risico's te vermijden en risico's accepteren en ze nemen, zo nodig met aanvullende beheersmaatregelen. Als risico's genomen en geaccepteerd worden of niet te beheersen zijn, houdt de gemeente daarmee rekening in een speciale financiële buffer voor risico's.

Dit risicomanagement is in de gemeente Arnhem als volgt geregeld:
- De uitgangspunten voor risicomanagement en weerstandsvermogen zijn vastgesteld door de raad op 20 september 2020, zoals opgenomen in de Nota Risicomanagement en weerstandsvermogen;
- De raadsbrief van 5 september 2021 met afspraken over grote risicovolle projecten;
- Een aantal belangrijke afspraken, met name over de weerstandsfactor, is verwerkt in de verordening Financieel beleid en beheer:
- In art. 11 van de begrotingsvoorschriften voor gemeenten (BBV) liggen regels voor gemeenten vast.

De manier waarop met de drie 'knoppen' risicoberekening, de buffers voor risico's en de weerstandsfactor wordt omgegaan, is besproken tijdens de expertmeeting met de financiële woordvoerders op 24 maart 2021. In de raadsbrief Uitvoering moties 'Realistischer inschatten nieuw beleid' en 'Anti-cyclisch investeren, anti-cyclisch sparen' van 11 mei 2021 heeft het college aangegeven te willen aansluiten bij de adviezen van de experts tijdens die bijeenkomst over de 'drie knoppen':
- De experts zijn positief over de kwaliteit van het risicomanagement in de gemeente Arnhem en het daaruit voortvloeiende risicoprofiel (de berekende benodigde weerstandscapaciteit). Het is niet nodig, zoals sommige andere gemeenten doen risico's op meerjarige budgetten zwaarder mee te laten tellen. Zolang het risicoprofiel goed is en de solvabiliteit voldoende is het niet zinvol met hele extreme externe grote risico's met een zeer incidenteel karakter, bijvoorbeeld een aardbeving, rekening te houden;
- De verschillende onderdelen van de beschikbare weerstandscapaciteit komen ook in andere gemeenten voor. De experts benadrukken dat continuïteit in de spelregels hierover belangrijk is. In het uiterste geval zouden na de buffers voor de risico's en de bestemmingsreserve Solvabiliteit de bestemmingsreserves nog ingezet kunnen worden;
- De enige knop waar nog aangedraaid kan worden volgens de experts is de knop van weerstandsfactor. Door bijvoorbeeld de grens voor het inzetten van middelen uit de reserve te verlagen van 1,4 naar 1,3 kunnen er éénmalig middelen voor (nieuw) beleid ingezet worden.

De rode draad en hét uitgangspunt voor het omgaan met risico's voor de gemeente Arnhem is:

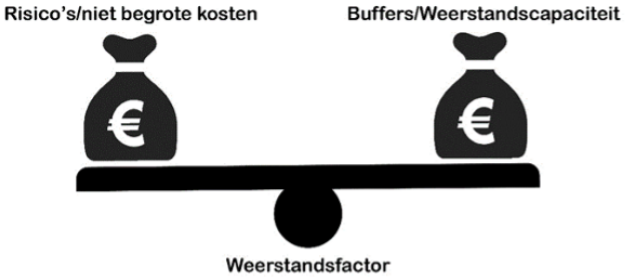
> 'De belangrijkste norm is dat in het samenspel tussen raad, college en ambtelijke organisatie transparant met risico's en maatregelen wordt omgegaan. Dat is de belangrijkste pijler van een goede risicocultuur.'

In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen van de Begroting en Jaarrekening is een samenvatting opgenomen van de belangrijkste uitgangspunten voor risicomanagement en worden ook de belangrijkste risico's genoemd. Het college informeert de raad over risico's en maatregelen van raadsvoorstellen in een afzonderlijke paragraaf 'Risico's en kanttekeningen'. Een goed inzicht in risico's en beheersmaatregelen kan een positieve bijdrage leveren aan een weloverwogen besluit in de raad.

De volgende aandachtspunten zijn in de nota Risicomanagement genoemd:
- Wees je bewust van mechanismen die zich bij het bij inschatten van risico's voordoen. Uit onderzoek is gebleken dat risico's, bijvoorbeeld van de hoogte van de kosten en de doorlooptijd van plannen vaak te optimistisch worden ingeschat;
- Na een incident kan de reactie zijn heel veel maatregelen en regels op te gaan stellen. Daar zitten dan ook weer allerlei nadelen aan vast. Dus denk goed na wat de beste aanpak na een incident moet zijn;
- Stuur als organisatie zo goed mogelijk op de maatregelen waarvan je afspreekt dat ze nodig zijn om risico's te beheersen. Duidelijk eigenaarschap is belangrijk.

Weerstandsvermogen en robuuste begroting

Niet alle risico's met financiële effecten kunnen door maatregelen helemaal tot nul worden teruggebracht. Soms neemt de gemeente dergelijke risico's ook bewust. Het vermijden van risico's zou de gemeente kunnen belemmeren bij de realisatie van ambities.
Risico's zullen, als ze zich voordoen, dus gevolgen hebben voor de financiële positie. De continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening kan in gevaar komen, doordat er financiële gaten in de begroting en jaarrekening kunnen ontstaan. En dat is lastig.
De Gemeentewet schrijft voor dat de raad erop toe ziet dat de begroting 'structureel en reëel in evenwicht is'. In ieder geval binnen een periode van vier jaar. Als dat niet lukt kan de provincie als toezichthouder de gemeente opdrachten geven om de begroting in evenwicht te brengen.
Goed omgaan met risico's (benodigd weerstandsvermogen) in de vorm van mogelijke financiële tegenvallers is dus belangrijk. Daarvoor moet een buffer (beschikbaar weerstandsvermogen) aanwezig zijn. Dat is ook vastgelegd in de begrotingsvoorschriften voor gemeenten (BBV). De verhouding tussen de beschikbare buffers en de risico's drukken we uit in de zogenaamde weerstandsfactor. Het onderstaande plaatje laat de relatie tussen risico's en buffers zien:

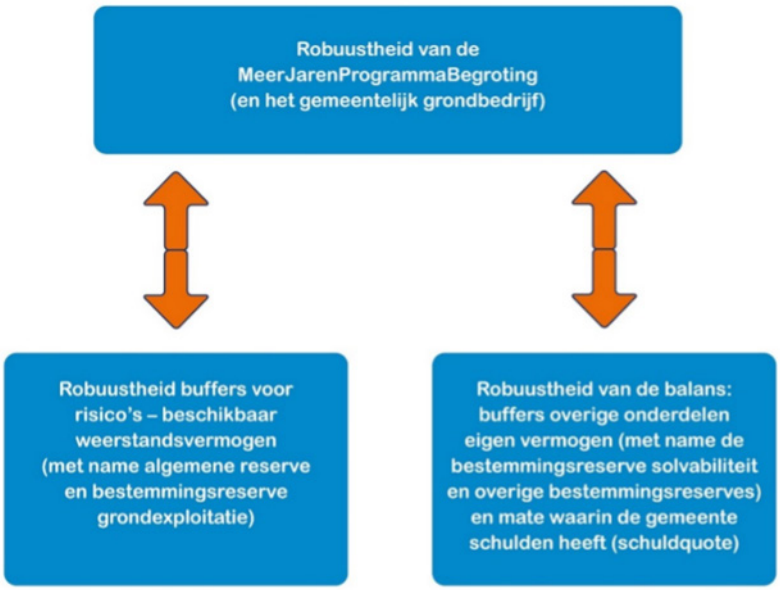
In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen in de Begroting en het Jaarverslag worden de stand van zaken de mogelijke impact van de risico's, de omvang van de buffers/ weerstandscapaciteit en de hoogte van de weerstandsfactor toegelicht. Een belangrijke afspraak die in de verordening Financieel Beleid en Beheers is opgenomen is, dat als de weerstandsfactor beneden de 1,0 zakt, de buffers aangevuld moeten worden. Is de weerstandsfactor hoger dan 1,4 dan kunnen de reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid, waarbij het van belang is om de totale financiële positie van de gemeente in ogenschouw te nemen (zie ook onder Solvabiliteit).
Twee keer per jaar worden de risico's geactualiseerd en wordt de omvang van de buffers opnieuw bepaald. De risico's van de grondexploitaties worden één keer per jaar opnieuw beoordeeld.
Naast de risico's voor de grondexploitaties waren er bij de begroting 2022 ongeveer 100 gemeentebrede risico's die samen het risicoprofiel (benodigde weerstandscapaciteit) vormen. De algemene reserve en de bestemmingsreserve grondexploitaties zijn de belangrijkste onderdelen van de buffers voor risico's (beschikbare weerstandscapaciteit).

Samenvattend ziet het beeld op basis van de begroting 2022 er als volgt uit:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**JV 2020**	**Prognose 2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000						
Benodigde weerstandscapaciteit	58.519	50.539	50.539	47.552	47.552	47.552
Beschikbare weerstandscapaciteit	60.576	76.718	69.148	66.864	70.728	72.613
Weerstandsfactor	**1,0**	**1,5**	**1,4**	**1,4**	**1,5**	**1,5**

N.B.: De berekening van de weerstandsfactor wordt afgerond tot 1 cijfer achter de komma.

Aan de hoogte van de weerstandsfactor is door de raad veel betekenis toegekend. De daaraan ten grondslag liggende berekeningen zijn echter een hulpmiddel om de omvang van de buffer voor risico's te bepalen.
Financiële buffers geven de mogelijkheid om financiële tegenvallers tijdelijk op te vangen. Tegenvallers met een structurele werking moeten uiteindelijk leiden tot aanpassingen in de begroting. De mate waarin dat makkelijk of moeilijk is, hangt af van de flexibiliteit van de begroting, waarop later nog wordt ingegaan.
Belangrijk is ook dat de risico's en buffers slechts één onderdeel vormen van de financiële positie van de gemeente. Om de financiële positie goed te kunnen beoordelen kijken we breder, zoals onderstaand plaatje laat zien:

Als hulpmiddel om de financiële positie van gemeenten goed te kunnen beoordelen maken gemeenten gebruik van financiële kengetallen, zoals die in de begrotingsvoorschriften zijn opgenomen. In onderstaande tabel is het beeld opgenomen van de gemeente Arnhem voor de begroting 2022. De Arnhemse kengetallen zijn vergeleken met de categorie-indeling 'A – B – C', zoals de provincie Gelderland die gebruikt bij het financieel toezicht op de Gelderse gemeenten. Categorie A is daarbij het minst risicovol en categorie C het meest risicovol:

Kengetal	Gelders gemiddelde 2022	Waarde Arnhem	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1. Netto schuldquote	66%	97%	<90%	90-130%	>130%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd	58%	90%	<90%	90-130%	>130%
3. Solvabiliteitsratio	30%	14%	>50%	20-50%	<20%
4. Grondexploitatie	7%	6%	<20%	20-35%	>35%
5a. Structureel exploitatieruimte Begr.	0,93%	-1,00%	Begr en MJR > 0%	Begr of MJR > 0%	Begr en MJR < 0%
5b. Structureel exploitatieruimte MJR	0,35%	1,00%			
6. Belastingcapaciteit	103%	94%	< 95%	95 - 105%	> 105%
7. Weerstandsvermogen	2,2	1,4	> 1,0	0,8 - 1,0	< 0,8

De solvabiliteitsratio waar de waarde van de gemeente Arnhem zich in categorie C bevindt, wordt hierna toegelicht.

Solvabiliteit

De robuustheid van de balans wordt weergegeven door de solvabiliteitsratio. Op de balans van de gemeente staan aan de activazijde alle bezittingen zoals gebouwen, infrastructuur en verstrekte leningen en aan de passivazijde hoe deze bezittingen zijn gefinancierd, met eigen vermogen of met leningen. De solvabiliteitsratio geeft aan welk deel van de passivazijde van de balans wordt gevormd door het eigen vermogen. Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en alle bestemmingsreserves.

Een solvabiliteitsratio van 100% betekent dat een gemeente geen schulden heeft. Een solvabiliteitsratio van 0% geeft aan dat al het bezit met een lening is gefinancierd. De solvabiliteitsratio geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De toezichthouder hanteert drie categorieën. Bij met een solvabiliteitsratio van boven de 50% valt een gemeente in de minst risicovolle categorie A. Bij een solvabiliteitsratio onder de 20% valt een gemeente in de meest risicovolle categorie C. Daartussen ligt categorie B.

In de Begroting 2022 bedraagt het eigen vermogen van de gemeente Arnhem € 165 miljoen. De totale balans heeft een omvang van € 1.043 miljoen. Daarmee is de solvabiliteitsratio in 2022 16%. Deze groeit in 2025 naar 18%.

Op dit moment wordt de bestemmingsreserve (BR) Solvabiliteit als instrument gebruikt om de solvabiliteit van de gemeente te verbeteren. Deze reserve is ingevoerd naar aanleiding van de raadsbrief ‘Financiële positie en doorkijk Begroting’ van 16 januari 2018 en in de verordening financieel beleid en beheer zijn de spelregels voor toevoeging aan de BR opgenomen. In bijlage 1A bij deze raadsbrief zijn als argumenten voor het versterken van de solvabiliteit genoemd om tijdens vette jaren te sparen voor magere jaren, om zogenaamde zwarte zwanen te kunnen opvangen en omdat voorkomen veel beter is dan genezen.
Doordat hiermee een fors bedrag (€ 20,4 miljoen in 2022 oplopend tot € 33,2 miljoen in 2025) aan het eigen vermogen wordt toegevoegd, verbetert de solvabiliteit. Zoals in de nota Risicomanagement is opgenomen vormt het saldo op de BR Solvabiliteit een buffer voor het opvangen van een zogenaamde Zwarte Zwaan: een totaal onverwachte gebeurtenis met zeer grote gevolgen. De spelregels die onder de BR liggen dwingen een groeipad in de solvabiliteit af. De BR Solvabiliteit dient volgens de huidige spelregels gevuld te worden tot het niveau waarop alle activa in 20 jaar afgeschreven kunnen worden. De BR Solvabiliteit heeft nog niet haar totale omvang bereikt. Deze ligt met de stand van de huidige activa die afgeschreven worden op circa € 40 miljoen. De noodzakelijke hoogte van de BR solvabiliteit is daarmee in belangrijke mate afhankelijk van (toekomstige) investeringsniveaus.

Gevolgen systematiek BR Solvabiliteit

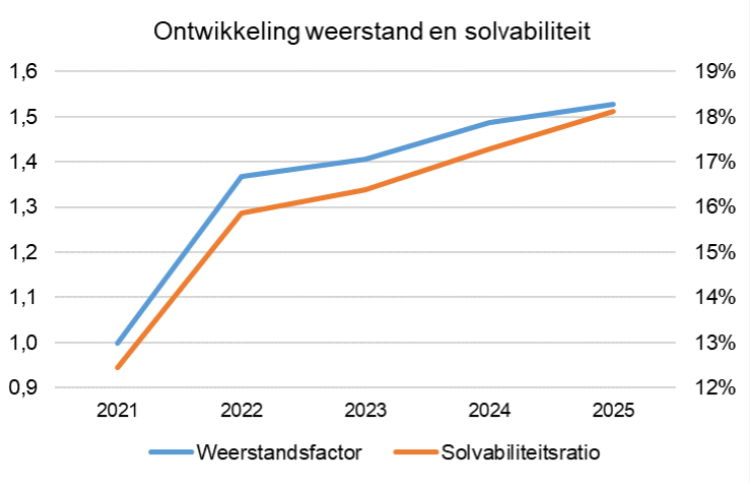
De afgelopen jaren is de solvabiliteit verbeterd, mede dankzij het dwingende karakter van de BR. Met deze BR wijkt Arnhem af van andere gemeenten. De achterliggende berekeningssystematiek is ingewikkeld en complex. Mogelijk ontstaat hierdoor een ongewenst neveneffect: met name langjarige investeringen zorgen namelijk voor noodzakelijke dotaties aan deze BR. Dit kan ertoe leiden dat de wens om te investeren afneemt. Het uitgangspunt van de BR Solvabiliteit is dat deze een omvang moet hebben zodat alle activa in theorie in 20 jaar afgeschreven kunnen worden. Hierdoor hebben investeringen met een langere afschrijvingstermijn dan 20 jaar, zoals een (school)gebouw, een boom of een brug, een andere financiële impact dan investeringen met een kortere afschrijvingstermijn.

Iedere investering heeft indirect effect op de solvabiliteit. Wanneer een investering wordt gedaan, wordt een activum toegevoegd aan de balans, waardoor de balans groeit. Wanneer er geen toevoeging aan de reserves wordt gedaan, blijft het eigen vermogen gelijk en daalt dus de solvabiliteit (eigen vermogen gedeeld door het balanstotaal).

Een langjarige investering leidt tot een toevoeging aan de BR Solvabiliteit en daarmee een reparatie van de solvabiliteitsratio en een kortdurende investering niet.

Kortom, het doel van de BR Solvabiliteit (het verbeteren van de solvabiliteit) is legitiem, aangezien Arnhem in de meest risicovolle categorie valt. Dit doel zou echter ook op een andere manier bereikt kunnen worden. Bijvoorbeeld door een streefwaarde voor de solvabiliteitsratio en de daarbij behorende toevoeging aan de BR Solvabiliteit vast te leggen. Zo stijgt de solvabiliteitsratio in vier jaar tijd bijvoorbeeld met 1%-punt bij een jaarlijkse extra toevoeging aan de algemene reserve van € 2,5 miljoen. Op deze manier kan er een concreet doel en groeipad voor de solvabiliteit worden vastgelegd.

De ontwikkeling van de weerstandsfactor en de solvabiliteitsratio in is in de Begroting 2022 als volgt:

Samenhang tussen financiële kengetallen

Het is van belang om de financiële positie van een gemeente in samenhang te bezien, ook op het gebied van de kengetallen. In de raadsbrief van 11 mei 2021 (zaaknr. 566585) heeft het college dit aangegeven en daarbij de start van een nieuwe raadsperiode/coalitieonderhandelingen genoemd als een moment om eventuele spelregels hiervoor te overwegen. Om invulling te geven aan de samenhang tussen kengetallen is het volgende mogelijk:

- Naast spelregels voor de weerstandsfactor kan een ondergrens voor de gemeentelijke solvabiliteit worden afgesproken. Voor de hand liggend is de ondergrens te laten aansluiten bij de grens van de provincie voor categorie B (20%), waardoor de gemeente Arnhem bij een solvabiliteitspercentage niet langer in de ‘meest risicovolle’ categorie zit;
- Solvabiliteit is een robuuste grootheid die van jaar tot jaar slechts beperkt verandert. Sturing op een meerjarig groeipad is meer voor de hand liggend. Uit een groeipad kan ook een jaarlijkse toevoeging aan de BR Solvabiliteit worden ontleend;
- Inzet van financiële ruimte, bijvoorbeeld boven een weerstandsfactor van 1,4, heeft mogelijk een verlagende invloed op de solvabiliteitspositie. Dit bevestigt het feit dat integraliteit in plaats van een (te) eenzijdige focus op een enkel kengetal de voorkeur geniet. Een andere optie zou kunnen zijn om af te spreken dat bij een weerstandsfactor boven de 1,4 maar een solvabiliteit lager dan 20% slechts een deel van de ruimte boven de 1,4 mag worden ingezet voor nieuw beleid.

De afhankelijkheid van onze gemeente van de eventuele ruimte voor nieuw beleid van de hoogte van de weerstandsfactor kan worden verminderd door (vrije) ruimte voor nieuw beleid meerjarig in de begroting op te nemen. Die ruimte zal uiteraard eerst gecreëerd moeten worden.

Belastingen, leges en heffingen

Stand van zaken specifiek voor Arnhem en de regio

In de Gemeentewet staat beschreven welke 'belastingen' de gemeente mag invoeren/heffen. Er bestaan juridisch en financieel gezien verschillende soorten 'belastingen':

A. Algemene belastingen

In Arnhem zijn dat de onroerende-zaakbelasting (OZB), de roerende-zaakbelasting (RZB, voor woonboten en andere drijvende woon- en bedrijfsruimten die duurzaam met de wal zijn verbonden), de parkeerbelasting en de toeristenbelasting. De tarieven voor belastingen mogen door de raad op elke hoogte worden vastgesteld en de opbrengst valt in de algemene middelen en mag dus voor elk doeleinde worden gebruikt.

B. Retributies

Retributies worden geheven als de gemeente een dienst verleent aan een individu of een van haar bezittingen ter beschikking stelt. De retributies bestaan uit:

- de (bestemmings)heffingen: in Arnhem de afvalstoffenheffing en de rioolheffing;
- de leges; en
- rechten: in Arnhem de scheepvaartrechten en de reinigingsrechten (= afvalstoffenheffing voor bedrijven. Er is geen verplichte deelname, men mag ook via een particulier bedrijf afval laten afvoeren).

Bij al deze retributies geldt het kostendekkendheidsprincipe: er mag geen winst gemaakt worden, dus de geraamde baten mogen niet uitkomen boven de geraamde lasten, oftewel de kostendekkendheid mag maximaal 100% zijn. Daarbij worden beperkingen gesteld aan welke lasten toegerekend mogen worden aan de retributie. Indien (achteraf) blijkt dat er onterecht lasten zijn toegerekend en dit heeft tot gevolg dat de kostendekkendheid uitkomt boven de 100%, kan dit tot gevolg hebben dat (een deel van) de verordening onverbindend wordt verklaard. Dat betekent dat de tarieven afgestemd zullen moeten zijn op de kosten die de gemeente maakt en die ook mogen worden toegerekend aan deze retributies (niet alle kosten mogen toegerekend worden). Het heffen van retributies om andere gemeentetaken te financieren is niet toegestaan. Wel mag de gemeente ervoor kiezen om onder de 100% kostendekkendheid te gaan zitten en het restant van de kosten uit de algemene middelen te bekostigen.
Bij de legesverordening geldt de kostendekkendheid voor de totale verordening, dus onder de streep mogen de baten maximaal gelijk zijn aan de kosten. Voor een individueel product mag de kostendekkendheid hoger zijn dan 100%, mits dit bij een ander product gecompenseerd wordt met een lagere kostendekkendheid. Deze zogenoemde kruissubsidiëring is niet mogelijk bij leges die vallen onder de Europese dienstenrichtlijn.

Voor reinigingsrechten geldt dat de gemeente met deze dienstverlening deelneemt aan het economische verkeer en zich daarom moet houden aan de wettelijke gedragsregels voor economische activiteiten van overheden. Zo moet de gemeente ten minste de integrale kosten van een economische activiteit doorberekenen in de prijs. Dit beperkt de mogelijkheden om de retributietarieven minder dan kostendekkend te laten zijn.

In onderstaande tabel zijn de belastingen opgenomen, verdeeld naar de (juridische) aard, met daarbij de geraamde omvang van de opbrengsten 2022 en (indien van toepassing) het geraamde percentage kostendekkendheid.

Tabel 1: Overzicht gemeentelijke belastingen Arnhem

Heffing	Soort	Opbrengsten Begroting 2022	Kostendekkendheid
OZB	Algemene belasting	€ 55.834.000	n.v.t.
Parkeerbelasting	Algemene belasting	€ 9.054.000	n.v.t.
Toeristenbelasting	Algemene belasting	€ 525.000	n.v.t.
Afvalstoffenheffing	Retributie	€ 19.853.000	84%
Rioolheffing	Retributie	€ 17.148.000	100%
Leges - Dienstverlening fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning - Algemene dienstverlening - Europese dienstenrichtlijn	Retributie	 € 4.387.000 € 2.249.000 € 328.000	 81% 55% 79%
Scheepvaartrechten	Retributie	€ 536.000	59%
Reinigingsrechten	Retributie	€ 53.000	100%

Gemaakte keuzes

De afgelopen coalitieperiode(s) zijn afspraken gemaakt over de beleidsuitgangspunten die Arnhem hanteert bij de lokale heffingen. Hierna worden deze afspraken per heffing toegelicht.

OZB

Geen indexatie

In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat er op de OZB-opbrengsten met ingang van 2019 geen indexatie wordt toegepast, om zo de lasten OZB voor zowel inwoners als ondernemers (gemiddeld) niet te laten stijgen. De OZB-opbrengst stijgt alleen als gevolg van uitbreiding van het areaal. In 2020 is eenmalig van deze afspraak afgeweken en is de OZB verhoogd met 1,25% ter dekking van een vangnet en transformatiebudget zorg (amendement 19A66).
Niet indexeren werkt cumulatief (jaar op jaar) door en heeft dus over meerdere jaren een steeds groter effect. Onderstaand rekenvoorbeeld maakt dit duidelijk. Bij niet indexeren blijven de jaarlijkse OZB-opbrengsten gelijk, behoudens areaalontwikkeling (toe- of afname in het aantal (niet-)woningen):

Tabel 2: Opbrengsten OZB bij niet indexeren en gelijkblijvend areaal

	2022	2023	2024	2025
Opbrengsten OZB	€ 55,83 mio.	€ 55,83 mio.	€ 55,83 mio.	€ 55,83 mio.

Bij wel indexeren ziet het verloop er als volgt uit:

Tabel 3: Opbrengsten OZB bij indexeren met 2% en gelijkblijvend areaal

	2022	2023	2024	2025
+ Indexatie 2%	€ 1,09 mio.	€ 1,12 mio.	€ 1,14 mio	€ 1,16 mio.
Opbrengsten OZB	€ 55,83 mio.	€ 56,95 mio.	€ 58,09 mio.	€ 59,25 mio.
Cumulatief effect indexatie	€ 1,09 mio.	€ 2,21 mio. (1,09 + 1,12)	€ 3,35 mio. (2,21 + 1,14)	€ 4,51 mio. (3,35 + 1,16)

In bovenstaand rekenvoorbeeld is uitgegaan van een indexatie van 2%, het percentage inflatie dat vaak als normwaarde wordt gehanteerd. Het effect van niet indexeren wordt groter wanneer er sprake is van een stijgende inflatie. In het volgende rekenvoorbeeld wordt uitgegaan van een inflatie/ indexatie van 5%.

Tabel 4: Opbrengsten OZB bij indexeren met 5% en gelijkblijvend areaal

	2022	2023	2024	2025
+ Indexatie 5%	€ 2,66 mio.	€ 2,79 mio.	€ 2,93 mio	€ 3,08 mio.
Opbrengsten OZB	€ 55,83 mio.	€ 58,62 mio.	€ 61,55 mio.	€ 64,63 mio.
Cumulatief effect indexatie	€ 2,66 mio.	€ 5,45 mio. (2,66 + 2,79)	€ 8,38 mio. (5,45 + 2,93)	€ 11,46 mio. (8,38 + 3,08)

Tarief niet woningen 75%/25% eigenaar/gebruiker
Om leegstand tegen te gaan is in het coalitieakkoord 2014-2018 afgesproken het OZB tarief voor niet-woningen zodanig te verdelen dat van de opbrengsten 75% voor rekening komt van de eigenaren en 25% voor rekening van de gebruikers. De verdeling was daarvoor 55/45. Of met de gewijzigde tariefstelling het gewenste doel (minder leegstand) is behaald is lastig objectief te meten, omdat diverse andere factoren hierin een rol spelen.

OZB-tarieven landelijk
In tabel 5 zijn ter vergelijking de Arnhemse en landelijke OZB-tarieven opgenomen. De landelijke tarieven zijn afkomstig uit het tarievenoverzicht van het COELO. Het betreft cijfers over 2021; het tarievenoverzicht 2022 is op moment van het opstellen van deze factsheet nog niet gepubliceerd.

Tabel 5: Vergelijking OZB-tarieven 2021

	Arnhem	Laagste landelijk	Gemiddelde landelijk	Hoogste landelijk
OZB-woning eigenaar	0,1466 %	0,0369 %	0,1043 %	0,2506 %
OZB niet-woning eigenaar	0,6180 %	0,0665 %	0,2974 %	0,9431 %
OZB niet-woning gebruiker	0,2060 %	0,0000 %	0,2172 %	0,5226 %

Het niet indexeren heeft geleid tot het volgende effect op de woonlasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing samen) in het jaarlijkse overzicht van COELO in de Atlas van de Lokale Lasten. Daarbij geldt dat een gemeente met nummer 1 de laagste woonlasten heeft:

Tabel 6: Rangnummer Arnhem in Atlas Lokale Lasten COELO

	Rangnummer Arnhem eigenaar/bewoner	Rangnummer Arnhem huurder	Maximum aantal gemeenten
2018	227	126	387
2021	41	24	374

Parkeerbelasting
In het coalitieakkoord 2018-2022 is opgenomen dat de parkeertarieven niet stijgen en dus ook niet jaarlijks worden geïndexeerd. In de praktijk zijn ook de tarieven van een naheffingsaanslag niet geïndexeerd. De kosten voor het uitvoeren van de dienstverlening parkeren (straat en garage) worden wel jaarlijks geïndexeerd. Bij niet indexeren van de tarieven kan dit op een gegeven moment invloed hebben op de dienstverlening c.q. het onderhoudsniveau.

Toeristenbelasting
Voor een toelichting op de toeristenbelasting wordt verwezen naar het dossier van het beleidsterrein economie.

Afvalstoffenheffing
In het coalitieakkoord 2018-2022:

- wordt aangegeven dat de kosten van het terugdraaien van de bezuiniging op Kwijtschelding en het destijds aanwezige knelpunt dat ontstond door vervuiling van het PBD-afval buiten de heffing wordt gelaten.
- ontbreekt een definitie van 'kostendekkendheid'. In de praktijk is daar als volgt mee omgegaan: alle kostenstijgingen en kostendalingen m.b.t. het taakveld Afval zijn sinds dit coalitieakkoord jaarlijks 1 op 1 doorberekend in de heffing. Bij het volgen van de kostenontwikkeling is steeds gekeken naar de ontwikkeling van de kosten voor inzameling en verwerking van afval. Die kosten zijn steeds één op één in de heffing opgenomen. De ontwikkeling van die andere kosten zijn niet in de heffing opgenomen, omdat deze kosten de facto voor de gemeente geen kostenpost vormen (BTW), dan wel niet direct betrekking hebben op inzameling en verwerking van afval (zoals overhead, stadsreiniging) en al elders in de begroting gedekt waren. Dat landelijke regels voorschrijven dat voor de bepaling van de maximaal toegestane hoogte van de heffing ook deze posten betrokken mogen worden, was geen reden om een stijging/daling van deze indirecte kosten in Arnhem dan ook in de heffing te verrekenen. Bij de uitvoering van de afspraak uit het coalitieakkoord dat de heffing kostendekkend is, is er dus vanuit gegaan dat dit niet meer of minder betrof dan de kosten van inzameling en verwerking van afval.

Rioolheffing
Kostendekkendheid
In het coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken de rioolheffing kostendekkend te maken, waarbij werd uitgegaan van een jaarlijkse groei van de opbrengsten met 1,5% ter dekking van de jaarlijkse vervangingsinvesteringen. Voor 2022 is afgeweken van deze 1,5% groei. De aan de rioolheffing toe te rekenen lasten vallen voor dat jaar naar verwachting lager uit dan eerder meerjarig geraamd en met stijgende opbrengsten zou de maximale kostendekkendheid van 100% worden overschreden. Vanuit de gedachte dat het aan een nieuw college is om te bepalen, is vanaf 2023 in de begroting geen rekening gehouden met de jaarlijkse verhoging van 1,5% van de opbrengsten rioolheffing.

Spaarelement in tarief
In de toekomst wordt een toename verwacht van de vervangingsopgave van rioleringen. Voor een meer gelijkmatige tariefontwikkeling is daarom vanaf 2022 structureel een spaarelement opgenomen in het tarief / de opbrengsten rioolheffing. De inkomsten op grond van dit spaarelement worden toegevoegd aan een voorziening en ingezet bij toekomstige vervangingsinvesteringen riolering.

Leges
In het coalitieakkoord 2018-2022 is opgenomen dat de legestarieven niet stijgen. Vanaf 2021 wordt van deze afspraak afgeweken, door de stijging in kosten die het Rijk ons berekent voor paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen door te berekenen in de legestarieven. Rijksleges moeten altijd afgedragen worden; legestarieven te laag vaststellen heeft tot gevolg dat de rijksleges niet kunnen worden gedekt uit de legesopbrengsten en daarmee een nadeel ontstaat voor de gemeente.
Voor veel leges geldt dat de kosten van de betreffende dienstverlening wel zijn gestegen, waardoor de discrepantie tussen kosten en opbrengsten bij niet-indexatie van de opbrengsten in de loop van de jaren groter wordt.

Scheepvaartrechten
Verwachting is dat in 2022 het implementatieplan voor de Nieuwe Haven gereed zal zijn. Of en welke gevolgen de uitwerking van dit plan zal hebben voor de scheepvaartrechten is nog onduidelijk.

Reinigingsrechten
Door het afschaffen van diftar zijn de containers weer toegankelijk zonder afvalpas. Dit betekent dat ook ondernemers in de binnenstad gemakkelijk gebruik kunnen maken van de containers voor hun huishoudelijk afval. Dit is niet de bedoeling, maar handhaving is lastig en heeft geen prioriteit door beperkte handhaafcapaciteit. De komende periode wordt onderzocht wat de mogelijkheden en wensen zijn om te komen tot een consistente, uitvoerbare en handhaafbare regeling.

Bedrijveninvesteringszone (BIZ)
Op 22 december 2021 heeft de raad de verordening Bedrijveninvesteringszone Korenkwartier Arnhem 2022-2026 vastgesteld. Hiermee is het voor ondernemers in het Korenkwartier mogelijk geworden om een bedrijveninvesteringszone (BIZ) op te richten. Een BIZ betreft een afgebakend gebied binnen de gemeente, waarin ondernemers samen zorgen voor een veilige en leefbare bedrijfsomgeving. De gemeente int van de ondernemers in de BIZ een bijdrage en keert deze vervolgens als subsidie uit aan de BIZ als uitvoeringsorganisatie. De verordening treedt pas in werking bij voldoende draagvlak onder de ondernemers in de BIZ. Deze draagvlakmeting vindt medio maart 2022 plaats.

Effecten en maatregelen coronacrisis

De financiële effecten van de coronacrisis op de gemeentelijke belastingopbrengsten zijn vooralsnog beperkt. Er is een terugloop in de opbrengsten uit parkeer- en toeristenbelasting ontstaan, maar hiervoor heeft het Rijk volledig gecompenseerd. Het is echter onzeker hoe de coronacrisis zich gaat ontwikkelen en hoe het compensatiebeleid van het Rijk eruit blijft/ gaat zien. Ook de lange termijneffecten van corona op leegstand en faillissementen en de impact hiervan op de belastingopbrengsten en de inbaarheid zullen de komende periode helder worden.

Om ondernemers te ondersteunen in hun liquiditeit is aan hen tijdens de coronacrisis een aantal keren de mogelijkheid geboden tot uitstel van betaling van gemeentelijke belastingen.
Honderden ondernemers hebben van deze mogelijkheid gebruikgemaakt. We zien dat een groot gedeelte van de vorderingen waarvoor uitstel wordt verleend, later alsnog betaald wordt.

Lokale lastenmeter

In 2021 is de Lokale Lastenmeter in gebruik genomen. Hiermee krijgen de Arnhemse inwoners en ondernemers snel en gemakkelijk inzicht in de hoogte van de gemeentelijke belastingen. Ook kunnen de gemeentelijke belastingen in Arnhem vergeleken worden met andere gemeenten en kan berekend worden wat het financiële effect is als de persoonlijke situatie verandert (bijvoorbeeld een andere WOZ-waarde).

Te verwachten kansen en bedreigingen korte en middellange termijn (1-4 jaar)

Dalende rekenrente
De komende jaren is het de verwachting dat de rentelasten die aan de retributies toegerekend mogen worden zullen dalen als gevolg van een lagere rekenrente (nu 1,7%, dalende naar 1,4% of zelfs nog lager). Voor retributies waar de kostendekkendheid nu al dichtbij of op de 100% zit, betekent dit dat de mogelijkheden tot het verhogen van de opbrengsten (verder) beperkt worden.

Lange termijn effecten corona
Zoals hierboven reeds benoemd, zijn de effecten van de coronacrisis op de gemeentelijke belastingopbrengsten vooralsnog beperkt. Het is echter onzeker hoe de coronacrisis zich gaat ontwikkelen en hoe het compensatiebeleid van het Rijk eruit blijft / gaat zien. Ook de lange termijn effecten van corona op leegstand en faillissementen en de impact hiervan op de gemeentelijke begroting zullen de komende periode pas helder worden.

WOZ-bezwaren
Er is een toename in het aantal bezwaren tegen de WOZ-beschikking te zien, waarbij steeds vaker een ‘no cure no pay’ bureau wordt ingeschakeld. Het toenemend aantal bezwaren heeft niet alleen financiële effecten (meer kosten voor afhandelen van de bezwaren), maar legt ook een steeds groter beslag op de uitvoeringscapaciteit. De (stijgende) kosten voor het afhandelen van bezwaren worden op dit moment niet doorberekend in de OZB-tarieven, maar gedekt uit middelen elders binnen de begroting. Een gemeente mag de OZB-tarieven zo hoog vaststellen als dat ze dat zelf (de raad) wil. Het niet doorberekenen van de (stijgende) kosten van bezwaren is een gevolg van de keuze niet te indexeren/de tarieven niet te verhogen.

Bijlage 1. Trends en opgaven voor de steden

Herstel en Perspectief in tijden van transitie.
Stedelijke trends en opgaven voor 2022 e.v. ***(Platform31, 2021)***
Iedere vier jaar maakt Platform31, in het aanloopjaar naar de gemeenteraadsverkiezingen een studie naar de trends en ontwikkelingen voor de G40-steden en de middelgrote gemeenten. Met welke relevante trends, ontwikkelingen en opgaven dienen de gemeenten de komende jaren rekening te houden?

Het rapport 'Herstel en perspectief in tijden van transitie' zet dit op een rij en geeft rond acht thema's de belangrijkste trends en ontwikkelingen. Daarnaast worden daarbij horende opgaven, kansen, denk- en oplossingsrichtingen geschetst.

Enkele trends, ontwikkelingen, opgaven en aandachtspunten voor Arnhem ***(Platform31, 2022)***
Daarnaast heeft Platform31 net als vier jaar geleden vanuit diezelfde acht thema's nog specifiek gekeken naar Arnhemse ontwikkelingen, trends en aandachtpunten.

Deze korte samenvatting geeft een indruk van beide studies. Per thema is zowel een korte tekstuele inleiding als een (gelijkluidende) puntsgewijze samenvatting opgenomen.

Specifieke Arnhemse punten worden in de samenvatting alleen genoemd als ze aanvullend of nadrukkelijker zijn dan in de algemene studie. Helemaal onderaan vindt u de Arnhemse aandachtspunten in één overzicht.

U kunt de algemene trendstudie Herstel en perspectief in tijden van transitie downloaden op de website van Platform31 via deze link. De link naar de studie over Arnhem vindt u in bijlage 2.

Platform31 is een onafhankelijke kennis- en netwerkorganisatie die zich bezig houdt met vraagstukken in stad en regio. *"Wij zien de trends in stad en regio. Wij verbinden beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een aanpak waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. Iedereen profiteert mee van de resultaten."* Arnhem is samen met onder meer de G40-steden partner van Platform31.

1. Bestuur en samenspel

Trends, ontwikkelingen, opgaven
De taken waar de gemeenten voor staan nemen toe, worden steeds belangrijker en ook ingewikkelder. De gemeente is bijvoorbeeld in het sociale- en ruimtelijke domein en voor de energietransitie de belangrijkste overheid voor de burger geworden. Om al haar taken en opgaven goed uit te kunnen voeren, wensen gemeenten nauw in contact te staan met inwoners en ondernemers.

Burgerbetrokkenheid biedt kansen voor gezamenlijke verantwoordelijkheid, maar burgergroeperingen kunnen het proces ook frustreren als ze zich zetten tegen ontwikkelingen in hun directe leefomgeving. In het "sociale contract" tussen overheid en burger kunnen uitgangspunten zijn: het helder communiceren over de publieke waarden die in het geding zijn en het streven naar wederkerigheid. Om vooral de kwetsbare burger beter te kunnen helpen en ondersteunen, is meer aandacht nodig voor de uitvoerbaarheid van beleid en de menselijke maat daarin.

Hoewel de taken voor gemeenten toenamen, belangrijker werden én ingewikkelder, zijn de budgetten niet meegegroeid. Bovendien gingen decentralisaties in het sociaal domein gepaard met bezuinigingen. Dit leidde tot financiële tekorten op lokaal niveau. De ruimte om zelfstandig keuzes te maken, kwam daardoor onder druk te staan. Om te werken aan de complexe maatschappelijke vraagstukken worden structurele financiering en het werken met een deal-aanpak als belangrijke richtingen gezien voor sector overstijgende samenwerking. Bij regionaal overstijgende vraagstukken kan daarnaast ook visie en sturing door het Rijk hulp bieden.

Ook de enorme hoeveelheid data en technologische vernieuwingen bieden gemeenten kansen, maar ook bedreigingen. Vraagstukken kunnen beter geduid en begrepen worden (en beleid kan zo gerichter worden opgesteld of aangepast), maar belangrijke aandachtspunten zoals de transparantie bij het toepassen van algoritmen, de waarde van gegevensbescherming en de digitale vaardigheden van kwetsbare personen dienen ook in acht te worden genomen.

Puntsgewijs
Trends en ontwikkelingen
- De taken op lokaal niveau zijn toegenomen, worden belangrijker en ook steeds ingewikkelder. Juist in deze ingewikkelde, verwarrende en transformatieve tijd zijn goede bestuurders en is goed beleid van belang.
- Lokale overheden hebben met oplopende financiële tekorten te maken en de ruimte om zelfstandig keuzes te maken staat onder druk.
- Nieuwe vormen van burgerbetrokkenheid nemen toe, maar de samenwerking met gemeenten kent nog voldoende verbeterpunten.
- Maatschappelijke onrust, maar ook hang naar verbondenheid.

Opgaven
- Slagvaardige opgavegerichte (interbestuurlijke) samenwerking, bij complexe domein overstijgende en regionaal overstijgende vraagstukken. De 'deal'-aanpak met Rijk en andere overheden wordt hierbij als belangrijke richting gezien.
- Meer aandacht voor de uitvoerbaarheid van beleid en de menselijke maat daarin.
- Om de mogelijkheden van het gebruik van data en technologische vernieuwingen te kunnen verzilveren, dienen ambtenaren ervaring op te doen met methoden van zowel open beleidsontwikkeling, dataverwerking als het ontwerpen van beleidsinstrumenten.
- Volop inzetten op de (kwaliteit) van de uitvoering.

Specifiek Arnhem
- Een vertrouwenwekkend bestuur door duidelijke lange termijn keuzes: ontwikkelen lange termijnperspectief met een duidelijke focus op de opgaven kan helpen om tot effectieve opgavegerichte samenwerking te kunnen komen; ook vanwege niet onbeperkte beschikbaarheid van middelen, capaciteit en kennis.
- Burgers meer te betrekken bij het beleid met heldere kaderstelling en spelregels vooraf.

- Intensievere en nog betere regionale samenwerking, onder andere door het beter benutten van agglomeratievoordelen.
- Vergroten van de Brede Welvaart als centrale focus?

2. Demografie: er valt wat te kiezen

Trends, ontwikkelingen, opgaven
De bevolking blijft groeien. In 2026 zal de grens van 18 miljoen worden gepasseerd en in 2038 de grens van 19 miljoen. De bevolkingsgroei zal het sterkst zijn in de G4- en G40-gemeenten. Van de totale verwachte bevolkingsgroei tussen 2020 en 2035 nemen de G4- en G40-gemeenten bijna 80 procent voor hun rekening. De bevolkingsgroei van de afgelopen twintig jaar in Nederland is vrijwel volledig toe te schrijven aan een positief buitenlands migratiesaldo. Ook in de komende drie decennia zal de verwachte bevolkingsgroei in Nederland voor 83 procent zijn toe te schrijven aan een positief buitenlands migratiesaldo en voor 17 procent aan de natuurlijke aanwas. Rond dit Nederlandse gemiddelde beeld zijn er belangrijke verschillen in de determinanten van de bevolkingsontwikkeling (natuurlijke aanwas, saldo buitenlandse migratie én saldo binnenlandse migratie) tussen de gemeenten en regio's.

De potentiële beroepsbevolking (het totaal aantal personen tussen de 20 en 65 jaar) zal tot en met 2023 nog licht toenemen om daarna te dalen. In de gezamenlijke G40-gemeenten zal de potentiële beroepsbevolking tussen 2020 en 2035 met bijna twee procent afnemen, in de gezamenlijke M50-gemeenten zal de daling iets meer dan vijf procent zijn. De gemeenten, zowel G40 als M50, met de grootste verwachte daling van de beroepsbevolking bevinden zich aan de randen van het land. Recent onderzoek laat zien dat de laatste jaren de trek uit de Randstad naar regio's daarbuiten toeneemt.

De demografische trends en ontwikkelingen vragen om een expliciet bevolkingsbeleid. De toenemende migratie uit het buitenland van arbeidsmigranten, studenten en kenniswerkers is geen natuurverschijnsel. Er valt dus wat te kiezen. Het gesprek over migratie heeft een brede blik nodig. Het gaat om de afweging van alle belangen die in het geding zijn, van het kortetermijnbelang van ondernemers tot de langetermijngevolgen voor de samenleving.

Om tot keuzes te komen, zijn op lokaal en regionaal niveau beleidsvisies en meerjarenplannen noodzakelijk waarin wordt ingegaan op de demografische ontwikkelingen (ontgroening, krimp beroepsbevolking, (dubbele) vergrijzing), hun gevolgen en beleidsantwoorden.

Puntsgewijs
Trends
- Bevolking blijft groeien, met name in de grote steden.
- Migratie vanuit buitenland belangrijkste oorzaak bevolkingsgroei.
- Demografische trends en ontwikkelingen laten grote regionale verschillen zien.

Opgaven
- In steeds meer steden neemt de potentiële beroepsbevolking de komende jaren af. Door een groter beroep te doen op arbeidsmigranten kunnen op korte termijn de tekorten opgevangen worden.
- Meer duurzame en lange termijn antwoorden op de toenemende tekorten op de arbeidsmarkt vanwege de afname van de potentiële beroepsbevolking zijn het vergroten van de arbeidsparticipatie, het mobiliseren van het onbenutte potentieel, minder deeltijdarbeid en meer uren werken (betere arbeidsvoorwaarden, lagere marginale druk, e.d.) en een hogere arbeidsproductiviteitsontwikkeling, investeren, digitalisering, innoveren, beter onderwijs).
- Beleidsvisies en meerjarenplannen waarin de demografische ontwikkelingen (ontgroening, afname potentiële beroepsbevolking, dubbele vergrijzing) en de beleidsantwoorden doordacht worden, zijn noodzakelijk.

Specifiek Arnhem
- Beleid maken en anticiperen op lange termijn doordachte beleidsantwoorden. Voor Arnhem onder meer van belang i.r.t. afnemende beroepsbevolking, woonopgave.

3. Economie: van ondersteuning naar economisch herstel

Trends, ontwikkelingen, opgaven
Het bevorderen van de arbeidsproductiviteitsontwikkeling (onderzoek, ontwikkeling, permanente educatie en nóg beter delen van de bestaande (internationale) kennis) zijn de motoren van duurzame groei van het regionaal inkomen per hoofd. Deze motoren verschillen per regio. De regionaal-economische verschillen nemen toe. De sectorstructuur biedt daar een belangrijke verklaring voor, maar het regionale ondernemerschapsklimaat speelt een nog grotere rol. De leegstand van kantoren en winkels neemt in een groot aantal binnensteden onder invloed van de coronamaatregelen toe.

Ook het arbeidsaanbod (omvang van de beroepsbevolking) en de arbeidsproductiviteit zijn van invloed op de groeipotentie. Beide laten een dalende tendens zien. Een ander aandachtspunt is dat robotisering, automatisering en kunstmatige intelligentie tot een afname van de werkzekerheid voor werkenden leiden. Tegelijkertijd wordt er steeds meer gevraagd van werknemers. Technologisering, flexibilisering en intensivering van werk zetten de kwaliteit van werk onder druk en maken Leven Lang Ontwikkelen, bij-, om- en herscholing belangrijker.

Nationaal en internationaal is de aandacht aan het verschuiven van ondersteuning van het bedrijfsleven naar herstel van de gevolgen van de coronacrisis. Het herstel dient in het teken te staan van de transitie naar een groene, duurzame, digitale en inclusieve economie: meer en beter benutten en toepassen van bestaande kennis en het ontwikkelen van nieuwe diensten en producten. Daarnaast de veerkracht van de lokale en regionale economie vergroten door te investeren in de wendbaarheid en weerbaarheid van werknemers, het bevorderen van cross-overs tussen sectoren en door te investeren in het ecosysteem voor ondernemerschap.

Met het oog op de dalende omvang van de beroepsbevolking is het verstandig om het onbenutte arbeidspotentieel beter te integreren, om de mogelijkheden en de bereidheid van vrouwen om meer te werken (minder deeltijd, meer uren) te stimuleren en om meer en intensiever in te zetten op de activering van mensen met een relatief grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Puntsgewijs
Trends
- Regionaal-economische verschillen nemen toe.
- Groeipotentie afhankelijk van het arbeidsaanbod en de arbeidsparticipatie.
- Toenemende leegstand van winkels en kantoren.

<u>Specifiek Arnhem</u>
- Met 967 banen per 1.000 inwoners van 15 tot 65 jaar is Arnhem een relatief sterke werkgemeente.
- In Arnhem nam het aantal banen de afgelopen vijf jaar met 6,7 procent toe. Dit is minder dan gemiddeld In Gelderland, Nederland en de benchmarkgemeenten.
- Ondernemerschap: de ontwikkeling van het aantal vestigingen laat in de afgelopen vijf jaar een relatief sterke ontwikkeling zien in Arnhem. Het ondernemersecosysteem (netwerken, leiderschap, financiering, talent, nieuwe kennis en intermediaire kennis) is in de regio Arnhem/Nijmegen relatief hoog. De regio Arnhem/Nijmegen staat in 2020 op plaats zeven van de veertig Nederlandse regio's qua kwaliteit van het ondernemersecosysteem. Van 2018 op 2020 stijgt de regio Arnhem/Nijmegen bovendien twee plaatsen in de rangorde van de kwaliteit van het ondernemersecosysteem.
- In Arnhem wordt per inwoner 40 euro uitgegeven voor het hoofdtaakveld 'economie'. Van de omringende en vergelijkbare gemeenten geeft alleen de gemeente Nijmegen nog minder uit.

Opgaven
- De aanpak van het herstelbeleid op de korte termijn verbinden met de beleidsopgaven op de lange termijn. De korte termijn aanpak richt zich: terugbrengen van de noodzakelijke bedrijvendynamiek en ondersteunen van het aanpassingsvermogen. Voor de (middel)lange termijn dient het herstel in het teken te staan van de transitie naar een groene, duurzame, digitale en inclusieve economie.
- Vergroten veerkracht regionale economie door het bevorderen van de arbeidsproductiviteit, het nóg beter delen van de bestaande (internationale) kennis, Leven Lang Ontwikkelen,

om-, bij- en herscholing, permanente educatie, een grotere arbeidsmobiliteit, het bevorderen van cross-overs tussen sectoren; en door te investeren in het ondernemersecosysteem.

Specifiek Arnhem

- Inzetten op onbenut arbeidspotentieel.
- Doelbewust kiezen van bedrijven om de innovatie te bevorderen. Effectief economisch beleid en het verder versterken van het ondernemerschap in Arnhem. Maatschappelijke vraagstukken tenderen en dynamisch ondernemersecosysteem verder versterken.
- Meer gemengde woon-werk- en leefmilieus (relatie met andere opgaven).

4. Sociale trends: de toekomstgerichte, inclusieve gemeente

Trends, ontwikkelingen en opgaven

Sinds de decentralisaties in 2015 is door gemeenten de beweging gemaakt naar de juiste zorg op de juiste plek. De actuele accenten in het verbeteren van de verzorgingsstaat zijn onder meer: meer aandacht voor het voorveld van de Wmo, preventie, samenwerking in de wijk en sociale veerkracht. Het aantal mensen van tachtig jaar of ouder stijgt de komende decennia sterk en dat zal gepaard gaan met een eveneens sterke groei van het aantal ouderen die goede zorg, welzijn, ondersteuning en woningen nodig hebben in wijk, buurt en kern.

Op vele terreinen is de toenemende kansenongelijkheid zichtbaar, zeker ook wat betreft gezondheid, levensverwachting en gezonde levensjaren. Inwoners met een lage sociaaleconomische status (SES) leven ten opzichte van de inwoners met een hoge sociaaleconomische status gemiddeld acht jaar korter en maar liefst vijftien jaar minder in goed ervaren gezondheid. Daarbij is de groep lage SES ook nog eens bovengemiddeld geraakt door de coronacrisis.

De kansenongelijkheid is gemiddeld in alle G40-gemeenten groter dan gemiddeld in alle M50-gemeenten. De transformatie, vernieuwingen en innovaties in het sociaal domein zijn een proces van vele jaren. De afgelopen vijf jaar is veel gedaan, maar nog te weinig bereikt en de beloften van de decentralisatie zijn nog niet ingelost. De gemeenten zijn nu vooral bezig met de doorontwikkeling. De transformatiedoelen in het sociaal domein (maatwerk, lichte ondersteuning waar dat kan, zwaarder als het moet, preventie) dienen aangepakt te worden vanuit realisme en de opgedane leerervaringen. Om de gezondheidsverschillen te verkleinen, dienen de achterliggende structurele oorzaken voor een ongezonde levensstijl (dakloosheid, baanonzekerheden, stress, armoede, schulden e.d.) te worden aangepakt.

Bij ongewijzigd beleid stijgen de zorguitgaven de komende jaren sterker dan de economisch groei. Ook de gemeentelijke zorgtaken ontpoppen zich als een koekoeksjong dat het budget voor de beleidsvrije(re) taken leegeet. Samen met het Rijk is nú het moment voor de gemeenten om na te denken over de organiseerbaarheid en betaalbaarheid van de zorg. Ook het verbeteren van de uitvoeringskwaliteit verdient belangrijke beleidsmatige en politieke prioriteit. De prestaties van Nederlandse leerlingen in internationale vergelijkingen dalen al sinds 2003. De slechte prestaties van het onderwijs én de grote verschillen tussen scholen in één wijk zijn een rechtvaardiging voor het met een strategische visie inzetten op een stevige Educatieve Agenda.

Puntsgewijs

Trends

- Groeiende kansenongelijkheid.
- Verminderde sociale cohesie.
- Sterke groei van het aantal ouderen met een zorg en ondersteuningsvraag die goede Wmo- en thuiszorg, welzijnsvoorzieningen, andere voorzieningen (huisarts, buurtsuper, ontmoetingsplekken, openbaar vervoer) en woningen nodig hebben in wijk, buurt en kern.

Specifiek Arnhem

- Hoge werkloosheid, grote kansenongelijkheid in vergelijking met benchmarksteden; hoge zorgkosten.

Opgaven
- Doorgaan met de transformatiedoelen in het sociaal domein (maatwerk, lichte ondersteuning waar dat kan, zwaarder als het moet, preventie) vanuit realisme en de opgedane leerervaringen.
- Zet met een strategische visie in op een toekomstgerichte Educatieve Agenda.
- Beheersen kostenstijging opgave van Rijk én gemeenten.

Specifiek Arnhem
- Inzet op het al genoemde onbenut arbeidspotentieel,
- Preventie, verbetering onderwijs, focus in de jeugdzorg zijn denkrichtingen voor de toekomst.
- Door onderwijs, jeugdhulp en arbeidsmarktbeleid veel beter te integreren, neemt de effectiviteit van het beleid in het sociaal domein toe.
- Samen optrekken in landelijke netwerken i.r.t. beheersing kosten (kennisuitwisseling en lobby).

5. Veiligheid: uitdagingen veiligheidsdomein steeds complexer

Trends, ontwikkelingen en opgaven
De sinds de beginjaren van de 21e eeuw ingezette daling van de geregistreerde criminaliteit in Nederland duurt voort. Ook de onveiligheidsbeleving daalde in de afgelopen jaren. Er lijkt wel sprake van een verharding van de criminaliteit, zich uitend in bijvoorbeeld een toename van het aantal minderjarigen en jongvolwassenen die verdacht worden van een ernstig geweldsdelict. Tegelijkertijd met een afname van de traditionele vormen van criminaliteit is er een sterke toename van cyber gerelateerde criminaliteit.

Deze toename is het gevolg van een explosieve stijging van digitale communicatie en de verdere digitalisering van de samenleving. Ondanks dat het niveau van cybersecurity toeneemt, wordt de (financiële) schade steeds groter. Om de digitale risico's op diverse niveaus (bijvoorbeeld op persoonsniveau, maar ook op nationaal niveau) te kunnen beheersen, blijft het vergroten van digitale weerbaarheid het belangrijkste instrument.

Het besef is gegroeid dat ondermijning een groot maatschappelijk probleem is. De urgentie voor de aanpak ervan neemt toe. De aanpak vergt een langjarige aanpak en lange adem waarbij ingezet wordt op het terugdringen van de internationale rol van Nederland op de drugsmarkt, het versterken van de strafrechtketen, maar ook op een sociaal-preventieve aanpak en het wegnemen van de voedingsbodem voor ondermijning in de samenleving.

Kwetsbare wijken staan weer hoog op de verschillende beleidsagenda's. Dat heeft te maken met groeiende verschillen (tussen steden, wijken en buurten) op het gebied van leefbaarheid en veiligheid. De coronacrisis heeft de problematiek in kwetsbare wijken vergroot. Om overlast en criminaliteit tegen te gaan, is de verbinding tussen het zorg-, sociaal en veiligheidsdomein van belang. De kans op succes is het grootst als, vanuit een verbindende of regierol van de gemeente, de organisaties vanuit de verschillende domeinen zich committeren aan het gezamenlijke doel en de maatschappelijke impact die men met elkaar wil maken.

Puntsgewijs
Trends
- De traditionele criminaliteit en de onveiligheidsbeleving vertonen een dalende trend; signalen en voorbeelden van verharding.
- Nieuwe technologieën en digitalisering leiden tot explosieve toename cybercrime onder burgers, bedrijven, (lokale) overheden en instellingen.
- Een relatief nieuw fenomeen is desinformatie en nepnieuws.
- Verbinding tussen zorg-, sociaal en veiligheidsdomein van belang om overlast en criminaliteit tegen te gaan, ook in kwetsbare wijken, dorpen en kernen.

Specifiek Arnhem
- Arnhem scoort relatief slecht (in vergelijking met de benchmarksteden) wat betreft misdrijven en veiligheid.
- Verbetering van de overlast sinds 2014 en van de gevoelens van onveiligheid is ook relatief beperkt.

- De toename van de ondermijning is in Nederland een belangrijke trend en ontwikkeling. Een belangrijk deel van de ondermijning is druggerelateerd. In Arnhem is het aantal verdachten van drugsdelicten en de geregistreerde drugsgerelateerde criminaliteit in vergelijking met de vergelijkbare en omringende gemeenten omvangrijk.

Opgaven

- Aanpak ondermijning vergt een lange adem, waarbij ingezet wordt op het terugdringen van de internationale rol van Nederland op de drugsmarkt, het versterken van de strafrechtketen, een sociaal-preventieve aanpak en het wegnemen van de voedingsbodem voor ondermijning in de samenleving.
- Integrale gebiedsgerichte aanpak in kwetsbare wijken, dorpen en kernen, met aandacht voor kwetsbare personen uit zowel het zorg-, als veiligheidsdomein.
- Toenemende data en informatie bieden kansen voor het verbeteren van de veiligheid, maar doe het zorgvuldig.

6. Ruimtelijk domein: een tekort aan ruimte en wonen

Trends, ontwikkelingen en opgaven

De krappe woningmarkt en de vele conflicterende ruimteclaims zijn volop in het nieuws. Koopprijzen stegen tot historische hoogtes, wachttijden lopen op en voor een modale verdiener zijn vrijemarkthuren vrijwel niet meer te betalen. Het huidige woningaanbod sluit ook kwalitatief gezien onvoldoende aan op de huidige en toekomstige vraag. Door het tekort aan betaalbare woningen komen woningzoekenden (jongeren, starters, middengroepen) niet aan de bak. Alleenstaande ouderen zien geen aantrekkelijk aanbod en blijven te lang wonen in hun (te) grote eengezinshuis.

Daardoor stagneert de doorstroming aan alle kanten. De tegenstellingen op de woningmarkt nemen toe, tussen goede en slechte buurten, tussen kopers en huurders, tussen stad en platteland, tussen Randstad en Randland en vooral tussen insiders en outsiders.

Om tot de benodigde miljoen extra woningen te komen, moet sneller worden gebouwd, waarbij het streven is jaarlijks 120.000 nieuwe woningen. Anderhalf keer de huidige bouwproductie. De plannen zijn echter verre van concreet en er hangen vooralsnog meerdere donkere wolken (de verhuurderheffing, de stikstofproblematiek, het trage vergunningenstelsel e.d.) boven alle voornemens.

Eén mogelijke oplossing voor het woningtekort die maar weinig aandacht krijgt, is het intensiever benutten van de bestaande woningvoorraad. De vele claims zorgen voor grote druk op de schaarse ruimte (‘niet alles past overal’). Daarom dient de beschikbare ruimte slimmer te worden gebruikt: met menging van functies, met volgtijdelijk en meervoudig gebruik, met intensivering en met diversificatie. De kloof tussen goede en slechte wijken groeide het afgelopen decennium in veel steden. Er wordt daarom weer gepleit voor een wijkenaanpak (met kenmerken als integraal, sector overstijgend, partijen verbindend en een combinatie van lange termijn oplossingen met quick wins). Er kan teruggegrepen worden op de aanpak van rond de eeuwwisseling. De ervaringen van toen worden idealiter gebruikt voor de opgaven van nu.

Puntsgewijs

Trends

- De vele claims zorgen voor grote druk op de schaarse ruimte (‘niet alles past overal’).
- Het tekort aan betaalbare woningen (‘woningzoekenden komen niet aan de bak’).
- Toenemende ruimtelijke verschillen (‘de kloof’).

Specifiek Arnhem

- Grote woningbouwopgave in Arnhem (en regionaal); ook accommoderen veranderende samenstelling huishoudens.
- Woningvoorraad vraagt om verbetering (inclusief de verduurzaming); en aanpassing aan de veranderende huishoudenssamenstelling (groeiend percentage ouderen en alleenstaanden).

Opgaven
- Focus niet alleen op méér nieuwbouw; kijk naar een beter gebruik van de bestaande woningen.
- Herformuleer de wijkenaanpak, en koppel de ervaring van toen aan de opgaven van nu.
- Gebruik de beschikbare ruimte slimmer: met menging van functies, met volgtijdelijk en meervoudig gebruik, met intensivering en met diversificatie.
- Verbind de stad beter met de omgeving. Burgers denken niet in een grens als scheidslijn.

Specifiek Arnhem
- Om een aantrekkelijke stad te blijven, moeten alle wijken en buurten sneller verbeteren: groen en bewegen, klimaatadaptatie, verbetering luchtkwaliteit.
- De beschikbare ruimte slimmer gebruiken (meervoudig, intensivering, menging functies).
- Woningbouwopgave verbinden met duurzaamheid; klimaatadaptatie uitgangspunt bij gebiedsontwikkeling en woningbouw. Plus het aanpassen van de woningvoorraad bij de veranderende huishoudenssamenstelling. Breng de doorstroming in de bestaande voorraad op gang.
- Herformuleren wijkaanpak als integraal en verbindend instrument.

7. Mobiliteit: naar een toekomstbestendig mobiliteitssysteem

Trends, ontwikkelingen en opgaven
Hoewel Nederland een van de best ontwikkelde transportnetwerken in de wereld heeft, loopt het mobiliteitssysteem in de Randstad tegen de grenzen van zijn capaciteit aan. De vraagstukken rond mobiliteit worden breder en de investeringen krijgen daarmee een groter maatschappelijk effect. Door vooral het fietsgebruik, de stedelijke distributie en de capaciteitsgrenzen van tram, metro en trein raakt de infrastructuur overbelast en staat de verkeersveiligheid onder druk. Mobiliteit is in sneltreinvaart aan het veranderen van een infrastructureel vraagstuk naar een gedragsvraagstuk. Ons mobiliteitsgedrag wordt ook steeds gevarieerder onder invloed van technologische ontwikkelingen.

Door de coronacrisis zijn we ons meer bewust geworden van het belang én de kwetsbaarheid van ons mobiliteitssysteem. Maar het is nog te vroeg om te zeggen of de coronacrisis een blijvende verandering in ons mobiliteitsgedrag teweeg zal brengen. De opgave voor de korte en lange termijn is het verbeteren van de samenhang tussen verstedelijking, infrastructuur en mobiliteit op met name lokaal en regionale schaal. In een toekomstbestendig mobiliteitssysteem staat de gebruiker centraal en is de impact op de leefomgeving minimaal.
Het mobiliteitsbeleid dient erop gericht te zijn om meerdere maatschappelijke doelen (nabijheid van werk en voorzieningen, sociale cohesie, versterking economische structuur, het creëren van gelijke kansen, het vergroten van de leefbaarheid) te realiseren en niet het reduceren van bijvoorbeeld de lengtes van de files.

Een brede integrale aanpak van de mobiliteitsopgaven, in relatie met duurzame gebiedsontwikkelingen, stelt hoge eisen aan de ambtelijke organisatie en vaardigheden (qua inhoud en proces, van beleid naar uitvoering, sector overstijgend, maatwerk per gebied én kennis van zaken). Hoewel de auto het meest dominante en gewilde vervoermiddel blijft, kan er tot een evenwichtiger en in sommige (stedelijke) gebieden autoluwer vervoersysteem gekomen worden. Om het autogebruik terug te dringen, kunnen mobiliteitsprincipes als STOMP (Stappen, Trappen, OV, Mobility as a service en Privé autogebruik) gebruikt worden. Dit vergt een duidelijke visie en politieke lef en durf.

Puntsgewijs
Trends
- De vraagstukken rond mobiliteit worden breder en de investeringen krijgen daarmee een groter maatschappelijk effect.
- Beweging naar slimme mobiliteit.
- Het mobiliteitsgedrag wordt steeds gevarieerder, mede onder invloed van de technologische ontwikkelingen.
- Het valt nog niet te zeggen of de coronacrisis een blijvende verandering in ons mobiliteitsgedrag teweeg zal brengen.

Specifiek Arnhem
- Voor Arnhem worden genoemd de goede verbindingen vanuit de stad met station Arnhem Centraal en korte afstand tot snelwegen i.r.t. bereikbaarheid banen.
- Arnhem heeft nog te winnen als fietsstad.

Opgaven
- Mobiliteit is een middel om maatschappelijke doelen (nabijheid van werk en voorzieningen, sociale cohesie, versterking economische structuur, vergroten van de leefbaarheid) te realiseren. Dit dient dan ook de focus van het beleid en de maatregelen te zijn en niet het reduceren van bijvoorbeeld de lengtes van files.
- Een brede integrale aanpak van de mobiliteitsopgaven, in relatie met duurzame gebiedsontwikkelingen, stelt hoge eisen aan de ambtelijke organisatie en vaardigheden.
- Om het autogebruik terug te dringen, kunnen mobiliteitsprincipes als STOMP (Stappen, Trappen, OV, Mobility as a service en Privé autogebruik) gebruikt worden. Maar tegelijkertijd vergt dit een duidelijke visie en politieke lef en durf.

8. Duurzaamheid: de ingrijpende duurzaamheidstransitie

Trends, ontwikkelingen en opgaven
Zelfs als nu op de rem wordt getrapt bij de uitstoot van broeikasgassen valt aan de klimaatverandering niet te ontkomen. De gevolgen zijn per gemeente en regio onzeker, omdat het onder andere sterk afhankelijk is van de lokale en regionale kenmerken. Er is nog maar een zeer beperkt aantal woningen in Nederland aardgasvrij gemaakt. Het tussendoel - in 2030 één van de vijf woningen van het aardgas af – is te ambitieus. De gemeenten slagen er wel in om geleidelijk de CO_2-uitstoot van woningen terug te dringen. De beweging is er; het tempo moet omhoog. Voor wat betreft de transitie naar een circulaire economie is er sprake van een pril begin, maar er is veel meer nodig om het doel ‘Nederland circulair in 2050’ te halen.

De klassieke ruimtelijke opgaven (stedelijke ontwikkeling, mobiliteit, natuur en landschap, ruimtelijke economie) moeten regionaal verbonden worden met de duurzaamheidstransities (klimaatadaptatie, energietransitie, landbouwtransitie en circulaire economie). De grotere gemeenten in de regio hebben hierin een leidende rol.

In de klimaatadaptatie, de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie hebben gemeenten te maken met vele, zeer verschillende actoren, veelal overlappende gebiedseenheden en nog niet toereikende kennis. Het vergt soft skills, het opnieuw doordenken van de regie en meer financiële middelen om gericht de opgaven aan te pakken. Meer ruimte geven aan burgerinitiatieven en burgercoöperaties, burgers méér betrekken bij de duurzaamheidsopgaven en burgers laten delen in de opbrengsten van duurzame energie verminderen de polarisatie rond duurzaamheidsvraagstukken en verkleint de NIMBY-problematiek.

Puntsgewijs
Trends
- De komende tien jaar moeten Rijk en gemeenten belangrijke stappen zetten om de doelstellingen in 2030 én 2050 te kunnen halen op het gebied van klimaatadaptatie, energietransitie en de transitie naar een circulaire economie.
- De gemeenten slagen erin om geleidelijk de CO_2-uitstoot van woningen terug te dringen. De beweging is er; nu moet het tempo omhoog.
- Om de voortgang op het gebied van klimaatadaptatie en circulaire economie te kunnen monitoren, komen voor het eerst indicatoren beschikbaar. Voor Rijk en gemeenten zijn deze indicatoren onmisbaar om de voortgang te bewaken en om te kunnen bijsturen.

Specifiek Arnhem
- Van de elektriciteit wordt in Nederland in 2019 gemiddeld 20 procent hernieuwbaar opgewekt. In Arnhem 3,9 procent, in de RES-regio Arnhem/Nijmegen 11,5 procent. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat er in de RES-regio en vooral in Arnhem nog belangrijke stappen gezet worden in de duurzaamheidstransitie.

Opgaven

- De klassieke ruimtelijke opgaven (stedelijke ontwikkeling, mobiliteit, natuur en landschap, ruimtelijke economie) moeten regionaal verbonden worden met de transitieopgaven (klimaatadaptatie, energietransitie, landbouwtransitie en circulaire economie).
- Bij de klimaatadaptatie, de energietransitie, de transitie naar een circulaire economie en de aanwending van de schaarse ruimte hebben gemeenten te maken met vele, zeer verschillende actoren. Het vergt duidelijke kaders, regelgeving, het opnieuw doordenken van de (inter) bestuurlijke regie, meer financiële middelen en vaardigheden om opgavegericht met de vele partners de duurzaamheidsopgaven aan te pakken.
- Door meer ruimte te geven aan burgerinitiatieven en burgercoöperaties, burgers méér te betrekken bij de duurzaamheidsopgaven en burgers te laten delen in de opbrengsten van duurzame energie vermindert de polarisatie rond duurzaamheidsvraagstukken en verkleint de NIMBY-problematiek.

Specifiek Arnhem

- Nog sterke verdere toename van het aandeel hernieuwbare energie nodig. Voor Arnhem is versnelling en intensivering van belang om de doelen te halen.
- Een leidende rol van de overheid noodzakelijk; tegelijkertijd maximaal de ideeën en ambities van bewoners benutten.
- Extra stappen zijn nodig voor een versnelde overgang naar een volwaardige circulaire economie: zet in op nieuwe circulaire producten, diensten en businessmodellen en stimuleer circulaire activiteiten die leiden tot waardevermeerdering (upcycling).
- Om als regio een circulaire topregio te worden, zullen vele extra stappen gezet moeten worden en moeten zwaardere beleidsinstrumenten ingezet (vraagstimulering van nieuwe circulaire producten en diensten, bewust *launching customer* zijn als gemeente, kennis van universiteiten en hogescholen benutten voor de *upcycling* van materialen in de regio, door ontwikkelen Connectr 'energie innovaties', et cetera.)

9. Herstel en perspectief

De nieuwe besturen moeten kiezen, prioriteren en handelen, omdat de grote maatschappelijke opgaven daarom vragen, de coronacrisis al langer bestaande vraagstukken heeft vergroot en met een herstelagenda perspectief geboden kan worden aan de inwoners. Het laatste hoofdstuk van de trendstudie werkt dat verder uit.

- Handelen met betekenis voor de burger gaat over de toenemende kansenongelijkheid, ook wel betiteld als dé sociale kwestie van deze tijd. Voor de gemeenten is het een opgave om hun inspanningen zeer precies te richten op de meest kwetsbare inwoners en wijken. Een intensieve, geïntegreerde maatwerkaanpak in het sociaal domein kan focussen op de één tot vier procent van alle huishoudens die meerdere, gestapelde problemen hebben. Zo kan zéér gericht de toenemende kansenongelijkheid het beste bestreden worden.
- Handelen in de regio gaat over de vele opgaven die grensoverschrijdend zijn en om regionale samenwerking tussen gemeenten vragen. Effectief handelen in de regio vraagt om: gezamenlijke richtinggevende doelen en een geaccordeerde scope, helderheid over welke partijen betrokken moeten worden voor de betreffende opgave, stevige projectmanagement en voldoende financiële middelen.
- Handelen in de wijk gaat over de sinds 2012 weer toenemende kloof tussen goede en slechte wijken. Zwakke wijken - met een eenzijdige woningvoorraad en sociale huurwoningen - worden in toenemende mate een verzamelplaats van kansarme inwoners die achterblijven in de samenleving, met een lager inkomen, lagere opleiding, zonder vaste contracten, met psychische en sociale problemen en onvolledige gezinnen. Handelen in de wijk is ook nodig, omdat de sterke groei van het aantal ouderen met een zorg en ondersteuningsvraag noopt tot het realiseren van beter geschikte huisvesting in de wijk en goede voorzieningen (waaronder huisarts, buurtsuper, ontmoetingsplekken, openbaar vervoer, welzijnsvoorzieningen, Wmo- en thuiszorg) in wijk en buurt.
- Handelen in schaarste gaat over schaarste in financiële middelen voor onder andere de energietransitie, de transitie naar een circulaire economie, de jeugdzorg, de Wmo en thuiszorg

voor de zorgbehoeftige oudere inwoners in wijk, buurt en kern en voor de woningbouwopgave. Schaarste in capaciteit, kennis en vaardigheden voor de economische transities, de binnenstedelijke ontwikkeling, voor de duurzaamheidstransities, voor de onderwijsverbeteringen en om te komen tot integrale ruimtelijke keuzes. Daarnaast is er een toegenomen schaarste aan ruimte en het toegenomen besef dat “niet alles overal kan”. Dit vraagt om goed kiezen en prioriteren, en de vormgeving van méér regie in de ruimtelijke ordening.

- Handelen met anderen gaat erover dat de overheid op tal van beleidsterreinen en voor complexe maatschappelijke vraagstukken slechts één van de actoren is. De gemeenten moeten met anderen - ook buiten de medeoverheden - tot handelen komen. Maatschappelijke partners, onderwijs, kennisinstellingen en niet in laatste plaats de bewoners.
- Handelen met informatie gaat over de steeds grotere beschikbaarheid over data binnen het sociaal, economisch en fysieke domein. Dit maakt het mogelijk om informatie gestuurd te werken, om het beleid met meer en betere data te onderbouwen, om plannen met data en feiten te onderbouwen, om de uitvoering te verbeteren en om een slimme stad te worden.
- Handelen met kennis gaat over handelen met kennis van zaken en de verbeterslag die hierop nodig is.
- Handelen met realisme benoemt onder andere de stapeling van ambities en opgaven (zorg, onderwijs, wijkaanpak, woningbouw, ruimtelijke ordening, duurzaamheid, etc.) die een realistische afweging vergt van doelen, draagvlak en uitvoeringscapaciteit in elke gemeente.
- Handelen in vertrouwen tenslotte gaat over het belang van de uitvoerbaarheid van beleid, goede dienstverlening, het méér toepassen van praktische wijsheid, het opruimen van bureaucratische barrières (zonder regels te overtreden), de menselijke maat, méér maatwerk en vertrouwen geven.

Vier sporen voor Arnhem

Platform31 geeft in de Arnhemse een aantal specifieke aandachtspunten voor Arnhem mee. Redenerend vanuit de trends en ontwikkelingen ziet hij vier strategische sporen benoemt per punt een aantal urgenties en aandachtspunten voor Arnhem.

- Een vitale, aantrekkelijke en economisch sterke stad;
  - Krimp potentiële beroepsbevolking bedreigt toekomst van Arnhem als vitale, aantrekkelijke en economisch sterke stad.
  - Het arbeidsaanbod en vooral de arbeidsproductiviteit bepalend voor de economische groei.
  - Het vergroten van het arbeidsaanbod.
  - Kies doelbewust bedrijven om de innovatie te bevorderen.
  - Tender maatschappelijke vraagstukken en daag ondernemers uit.
  - Ondernemerschap gedijt in een dynamisch ondernemersecosysteem.
  - Effectief economisch beleid en het versterken van het ondernemerschap in Arnhem.
  - Meer gemengde woon-werk- en leefmilieus.
- Leefbare, veilige en sociale wijken;
  - Hoe te komen tot grotere doelmatigheid en effectiviteit in door gemeente bekostigde zorg?
  - Het veel beter mobiliseren van het onbenutte arbeidspotentieel.
  - De zorg en ondersteuning voor de sterk groeiende groep oude inwoners in wijk, buurt en kern goed organiseren.
  - Een scherpere focus en selectie, vooral in de jeugdzorg.
- Toekomstbestendig en duurzaam;
  - Voor de versnellingen en intensiveringen is een leidende rol van de overheid noodzakelijk.
  - Benut tegelijkertijd maximaal de ideeën en ambities van bewoners.
  - Nog maar een beperkt aantal nieuwe circulaire producten, diensten en businessmodellen.
  - Zet in en stimuleer circulaire activiteiten die leiden tot waardevermeerdering.
  - Een breed palet aan nieuwe instrumenten nodig om de circulaire transitie te doen slagen.
  - De Europese kansen voor ‘groen herstel’?
  - Beter verbinden van de vier duurzaamheidstransities.
- Modern bestuur;
  - Een vertrouwenwekkend bestuur door duidelijke lange termijn keuzes.
  - Intensievere en nog betere regionale samenwerking.
  - Beter toepassen van de lessen voor effectievere opgavegerichte samenwerking.
  - Burgers meer te betrekken bij het beleid met heldere kaderstelling en spelregels vooraf.
  - Meer aandacht voor de menselijke maat en de kwaliteit van uitvoering.

Bijlage 2 Overzicht visies (kader) nota's Arnhem

Hieronder is per onderwerp een lijst met visies en/ of beleidskaders te vinden. Dit is een selectie van documenten in willekeurige volgorde en deze lijst is dan ook niet uitputtend. De genummerde documenten zijn als pdf in Ibabs bij de raadsdossiers onder 'Informatiedossier Verkiezingen 2022' op de site van de gemeente Arnhem te vinden. Ook is een aantal onderdelen opgenomen, voorzien van een hyperlink naar websites.

Onderwerp	Belangrijke visies/ documenten
01. Algemeen (trendstudies etc)	01.01 Enkele trends ontwikkelingen opgaven en aandachtspunten voor Arnhem 2022 ev Platform31 01.02 Herstel en perspectief in tijden van transitie - Platform 31 01.03 Een jaar met corona – SCP 01.04 Monitor Brede Welvaart 2021 - CBS 01.05 Sociaal sterker de crisis uit – VNG Coronadashboard Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (2018) Provincie Gelderland Staat van de stad – Gemeente Arnhem
02. Economische zaken	02.01 Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief 02.02 Binnenstad Arnhem rapportage 2018 02.03 Detailhandelvisie 02.04 Eindrapportage Pilot Van Bedrijven Weten 02.05 Horecavisie Mise-en-place 02.06 Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026 02.07 Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen 02.08 Op weg naar een circulair Arnhem (PvA) 02.09 Plan van aanpak huisvesting creatieve en culturele sector 02.10 Rapport Economische Koers Arnhem 02.11 RPW 2021-2024 02.12 Standplaatsenbeleid 02.13 Supermarktnota 02.14 Visie Arnhemse binnenstad 02.15 Visie circulair Arnhem 02.16 Visie op de Nieuwe Haven 02.17 Economische Agenda Arnhem 2021 -2025, Energieke Stad 02.18 Arnhem, energieke stad - De uitvoeringsagenda 2021 02.19 Advies en concept Economische Agenda, Buck consultants International Economisch beleid - Gemeente Arnhem Het Arnhemse Terrassenbeleid 2019
03. Slag om Arnhem	03.01 Masterplan Airborne Region 2022
04. Evenementen	04.01 Evenementenvisie 04.01a Bijlagen evenementenvisie
05. Toerisme en recreatie	05.01 Uitwerkingsplan Arnhem groene stad aan de Veluwe 05.02 Horecavisie Mise en Place Veluwe Agenda Groene metropool / Ontspannen Regio
06. Cultuur	06.01 Kadernota STROOM – cultuurbeleid Arnhem 06.02 ArnhemStroomtDoor 06.03 STROOMversnelling actualisatie cultuurbeleid 2020 06.04 Cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen 06.05 Amendement Cultuurcentrum zuid (21A78)

Onderwerp	Belangrijke visies/ documenten
07. Erfgoed	07.01 Erfgoedagenda Arnhem 2017 - 2019 07.02 Erfgoedverordening gemeente Arnhem 2017 07.03 Erfgoedwet die op gaat in de Omgevingswet 07.04 Kamerbrief Minister OCW Visie Erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog 5 november 2019 07.05 Omgevingswet (publicatie staatsblad) 07.06 Uitvoeringsprogramma Cultuur en Erfgoed provincie Gelderland 07.07 Voorontwerp Omgevingsvisie Arnhem 2040
08. Zorg	08.01 Visie Sociaal Domein 08.02 Raadsbrief Aanpak kwaliteit toezicht en handhaving Wmo 2015 en Jeugdwet en afdoening motie 19M43 08.03 Regiovisie Samenwerking en opdrachtgeverschap Jeugd, WMO, Beschermd Wonen 10 december 2021 Wijkteams zijn er voor jou - Wijkteams Arnhem Inkoop sociaal domein Centraal Gelderland - MGR sociaal domein Centraal Gelderland
09. Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	09.01 Verordening Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019
10. Jeugdzorg	10.01 Beleidsregels Leerlingenvervoer gemeente Arnhem 10.02 Beleidsregels Jeugdzorg Gemeente Arnhem 2020 10.03 Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming (GVJB) 10.04 Wmo-beleidsregels 10.05 Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming 10.06 Jeugdbeleid 2021-2025 Opgroeien in Arnhem een toekomst vol kansen 10.07 Raadsbrief Afspraken en contracten Jeugdbescherming 2022 10.08 Rapport Doelgroepenonderzoek Wonen en Zorg 10.09 Rapport Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd 10.10 Regioaanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 'Samen Veilig' 2019-2022 10.11 Visie Sociaal Domein Verordening Jeugdzorg Arnhem 2019
11. Beschermd thuis	11.01 Raadsbrief Bestuurlijke uitgangspunten doordecentralisatie beschermd wonen 11.02 Raadsbrief Grip op herstel 11.03 Raadsbrief Voortgang voorbereiding regionale samenwerking beschermd wonen in 2021 11.04 Raadsbrief Voortgangsbrief voorbereiding regionale samenwerking beschermd wonen (Samen aan Zet) vanaf 2022 11.05 Regioplan 'Samen aan zet 2019-2021' - Transformatieplan Beschermd Thuis

Onderwerp	Belangrijke visies/ documenten
12. Werk en inkomen	12.01 Actieplan voor nieuwkomers 12.02 Regionale aanpak jeugdwerkloosheid 2022-2024 12.03 Raadsbrief Bestuursrapportages Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk 12.03a Bestuursrapportage Zorg Dichterbij januari 2022 12.03b Bestuursrapportage Doorbraak naar Werk januari 2022 12.04 Collegenota Aanpassing Afstemmingsverordening 12.04a Raadsvoorstel Aanpassing Afstemmingsverordening 12.05 Raadsbrief Bijverdienpremie 12.06 Raadsbrief Continueren uitvoerend werkgeverschap Wsw door Scalabor 12.07 Raadsbrief Gebundelde uitkering (BUIG) 2021 en 2022 12.08 Raadsbrief Regionale aanpak jeugdwerkloosheid 2022-2024 12.09 Raadsvoorstel Aanpassing Afstemmingsverordening 12.10 Raadsbrief Arnhems Actieplan Werk 12.10a Arnhems actieplan werk - uitwerking van de herstelagenda coronacrisis 12.10b De ontwikkelingen Arnhem en landelijk 12.10c AEF Uitgaven werk en inkomen 12.10d AEF Een tussentijdse balans 12.11e Motie 'Eerst feiten dan financiën' (20M184G) 12.12 Programmaplan Doorbraak Naar Werk
13. Schulddienstverlening	13.01 Doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening 13.02 Evaluatie pilot Geldzaken & Ondernemers 13.03 Mooie stappen naar financiele zelfstandigheid 13.04 Op weg naar financiele zelfstandigheid – voortgangsrapportage 13.05 Raadsbrief Aanpak Vroeg Eropaf 2022 13.06 Raadsbrief Evaluatie Geldzaken en ondernemers 13.07 Uitvoeringsagenda schulddienstverlening 2020-2021 13.08 Zij aan Zij schuldenvrij - De Arnhemse visie op schulddienstverlening
14. Armoede	14.01 (de) Weg uit Armoede Werken aan Perspectief Nota Arnhemse Armoede Aanpak 14.02 2022 Rapport Duurzame aanpak Kinderarmoede Arnhem 14.03 Convenant Samen Sterker 2021 samenwerking gemeente en beschermingsbewindvoerders
15. Welzijn	15.01 Actieprogramma dak en thuisloze jongeren 2019-2021 15.02 Eindevaluatie Minder Opvang Beter Leven 2011-2014 15.03 Jeugdbeleid 2021-2025 Opgroeien in Arnhem een toekomst vol kansen 15.04 Visie Sociaal Domein
16. Asiel en inburgering	16.01 Actieplan voor nieuwkomers 2019-2022
17. Maatschappelijke opvang	17.01 Kamerbrief Voortgangsrapportage maatschappelijke opvang en beschermd wonen 17.02 Nota van bevindingen - Onderzoek daklozenbeleid 17.03 Plan van opvang naar wonen 17.04 Projectplan actieprogramma dak- en thuisloze jongeren in Arnhem 17.05 Raadsbrief Locaties Maatschappelijke Opvang per 1 oktober 2021 17.06 Raadsbrief Plan van opvang naar wonen 17.07 Raadsbrief Resultaten Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren in Arnhem 17.08 Rekenkamerbrief Onderzoek daklozenbeleid - Een leefwereld van verschil 17.09 Reportages Van Bergeijk en Schellingerhout - Onderzoek daklozenbeleid 17.10 Suggesties voor verbeteren zicht op uitstroom maatschappelijke opvang Trimbos
18. Publieke gezondheid en sport	18.01 Plan Gezond en fit Nationaal Preventieakkoord

Onderwerp	Belangrijke visies/ documenten
19. Onderwijs en onderwijshuisvesting	19.01 Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis 19.02 Een vaardig Arnhem 19.03 Jeugdbeleid 2021-2025 Opgroeien in Arnhem een toekomst vol kansen 19.04 Nota Op weg naar een IHP VO Arnhem 19.05 Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten 2021 tot en met 2024 19.06 Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem Subsidieregeling Non-formele educatie - Gemeente Arnhem
20. Inclusie	20.01 Arnhemse Standaard toegankelijkheid 20.02 Bestuursopdracht 'Diverse en Inclusieve Organisatie' 20.03 Raadsvoorstel Vrij zijn in Arnhem 20.04 Rapport 'Naar een diverse en inclusieve organisatie - Stappen die zijn gezet in 2018-2020 20.05 Regenboogagenda 2020-2022 20.06 Uitvoeringsplan Inclusief Arnhem 20.07 Vrij zijn in Arnhem
21. Veiligheid	21.01 Arnhems Breed Offensief Tegen Georganiseerd Ondermijnende Criminaliteit (2021) 21.02 Cameratoezicht openbare orde, wijziging APV (2019) 21.03 Een evaluatie van de Arnhemse radicaliseringsaanpak (2019) 21.04 Kadernota Veiligheid 2018-2022 21.05 Raadsbrief Wijkveiligheid in Arnhem (2020) 21.06 Uitvoeringsplan Aanpak Radicalisering Arnhem 2019 21.07 Meerjarenbeleidsplan politie 2019-2022 Experiment gesloten coffeeshopketen Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2020-2023
22. Verstedelijking, Ruimtelijke ordening en omgevingsvisie Arnhem 2040	22.01 Actieplan Omgevingslawaai 22.02 Actualisatie Bodemkwaliteitskaart 2020 22.02a Addendum Bodemkwaliteitskaart 22.02b Toelichting actualisatie bodembeleid regio MRA 22.03 Beleidsnota Bodem 22.04 Beleidsplan externe veiligheid 22.05 Besluit B&W Lichthinder op de Veluwe 22.06 Bodemkwaliteitskaart PFAS actualisatie 22.07 Bomenplan Arnhem 22.08 Collegenota Herijking Loodbeleid 22.09 Geurbeleid 22.10 Groenvisie 2017-2035 22.11 Luchtagenda gemeente Arnhem 22.12 Nota Bodembeheer 22.13 Structuurvisie Arnhem 2020-2040 22.14 Welstandsnota 2015 Rapportage geluidskaarten
23. Wonen	23.01 Arnhemse woonprincipes (woonvisie) 23.02 Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2020 23.02a Huisvestingsverordening Deel 1 23.02b Huisvestingsverordening deel 2 Opkoopbescherming 23.03 Plan van Aanpak Uitbreiding Woonwagenstandplaatsen 23.04 Plan van aanpak woningbouwontwikkeling Arnhem 2019 23.05 Plan van aanpak Woningsplitsing en Verkamering 23.06 Verordening doelgroepen woningbouw Arnhem 2021 23.07 Volkshuisvestelijk kader 2019-2022 23.08 Woonagenda Subregio 2021-2023 23.09a Woondeal kaart-locaties-en-plancapaciteit 23.09 Woondeal-regio-arnhem-nijmegen

Onderwerp	Belangrijke visies/ documenten	
24. Grondzaken	24.01	Gemeente Arnhem Grond(ig) bezien! 2005 – Nota Grondbeleid gemeente Arnhem
	24.02	Zicht op Gegronde Keuzes – Herijking 2013 Gemeente Arnhem
25. Vastgoed	25.01	Arnhemse Standaard toegankelijkheid
26. Mobiliteit	26.01	Accentnota Fiets fietsambitie Arnhem 2019-2024
	26.02	Ambitiedocument Duurzame mobiliteit en bereikbaarheid
	26.03	Nota De Arnhemse binnenstad binnen bereik, aantrekkelijk en leefbaar, 2017
	26.04	Samenwerken aan hoogwaardig OV (HOV Actieplan)
	26.04a	ACTIEPLAN - Samenwerken aan Hoogwaardige OV-Corridors regio Arnhem Nijmegen
	26.05	Toekomstbeeld stedelijk openbaar vervoer Arnhem en Nijmegen
	26.06	Verkeersveiligheidsrapportage 2016-2020
	26.07	Visie Arnhemse binnenstad 2015
27. Duurzaamheid	27.01	Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030
	27.02	Bijlage kaders voor de besteding van het klimaatfonds
	27.03	De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie
	27.04	Luchtagenda gemeente Arnhem
	27.05	Regionale energiestrategie RES 1.0 Arnhem Nijmegen
28. Klimaatadaptatie	28.01	Strategie klimaatadaptatie Arnhem 2020-2030
	28.02	Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatief Arnhem
29. Openbare ruimte	29.01	Aanpak wateroverlast Arnhem-Noord
	29.02	Arnhemse Standaard toegankelijkheid
	29.03	Biodiversiteitsagenda Arnhem 2021- 2025
	29.04	Gemeentelijk rioleringsplan 5 2014 tot en met 2018
	29.05	Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen
	29.06	Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota)
	29.06	Raadsbesluit - Stoppen met betalen p afvalzak containers van het slot en zorgen dat er weer een normale afvalzak in past
	29.07	Verlenging Gemeentelijk Rioleringsplan 5, GRP5 tekst uit MJPB 2019-2022
	29.08	Visie Stadslandbouw en regionaal voedsel
30. Groen	30.01	Bomenplan Arnhem 2020
	30.02	Groenvisie 2017-2035
	30.03	Infographic Uitvoeringsagenda Bomenplan
31. Dierenwelzijn	31.01	Visie Dierenwelzijn 2021-2030
	31.02	Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2022
32. Regionale samenwerking Groene Metropoolregio	32.01	Beleid internationale betrekkingen
	32.02	Gemeenschappelijke regeling regio Arnhem-Nijmegen (2020)
	32.03	Regionale agenda Groene Metreopoolregio 2022
	32.04	Visie Groene Metropoolregio

Onderwerp	Belangrijke visies/ documenten
33. Organisatie	*Wijksturing* 33.01 Rekenkameronderzoek Van Wijken Weten – Rol van de gemeenteraad (2021) 33.02 Evaluatie Van Wijken Weten (2021) 33.03 Koersnota Van Wijken Weten (2016) 33.04 Rekenkamerbrief Onderzoek Van Wijken Weten 14-07-2021 Subsidieregeling Burgerkracht - Gemeente Arnhem *Burgerparticipatie* 33.05 Aan de slag met Burgerparticipatie in Arnhem 16 maart 2020 *Publieke dienstverlening* 33.06 Plan van Aanpak 'Verbetering kwaliteit van de klantcontacten' 2021 33.07 Rekenkamerrapport Mystery guest onderzoek 2020 *Personeel* 33.08 Raadsbrief Rapport stappen diverse en inclusieve organisatie 33.09 Rapport Naar een diverse en inclusieve organisatie 33.10 Bestuursopdracht 'Diverse en Inclusieve Organisatie' 33.11 Raadsbrief Rapport naar aanleiding van Nederlandse Inclusiviteitsmonitor en uitkomsten CBS Barometer 33.12 Rapportage NIM Gemeente Arnhem
34. Financiën	34.01 Nota investeren, waarderen en afschrijven (2021) 34.02 Nota reserves en voorzieningen (2021) 34.03 Nota Risicomanagement en weerstandsvermogen (2020) 34.04 Raadsbrief spelregels grote projecten (2021) 34.05 Verordening financieel beleid en beheer (2020)
35. Overig	35.01 Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost 35.02 Uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost

GEMEENTE ARNHEM
Postbus 9029
6802 EL Arnhem
Tel: 0800-1809
E-mail: info@arnhem.nl